

1. Uvod

Končno poročilo je končno zgolj v smislu celovitejše obdelave v raziskavi »Spoznavni zemljevid Slovenije« dobljenih podatkov, nikakor pa ne v smislu dokončnosti. Kakovosten vzorec in preko 600 spremenljivk omogočajo namreč mnoge različne analize, preverjanje različnih modelov ipd. kar lahko ponudi nova spoznanja tako na področju teorije kot uporabe spoznavnih zemljevidov. Bolj kot smo se poglobljali v analizo dobljenih podatkov, boljši kot je bil vpogled v »miselno sliko Slovenije«, več vprašanj se nam je odpiralo o njeni naravi in dejavnikih, ki jo določajo. Nekateri odgovori so bili presenetljivi (npr. odnos do pokrajin), drugi pričakovani (npr. nasprotovanje nakupu nerpremičnin s strani tujcev. Zastavljajo se vprašanja o časovni dinamiki obravnavanih pojavov, nas kar lahko odgovore samo ponovitev take ali podobne raziskave v različnih časovnih obdobjih. Upamo, da bo tudi to kdo storil. Pred nami je še obdobje prenosa ugotovitev v načrtovalsko prakso. To seveda ni in ne more biti preprosto prepisovanje ugotovitev v različne dokumente in načrte, ampak njihova miselna predelava, soočanje z drugimi vhodnimi podatki, predvsem pa premislek o ljudeh, da ne bodo zgolj objekt, ampak tudi subjekt načrtovanja.

Kot dosedaj, so različna poglavja pripravili posamezni raziskovalci v medsebojnem sodelovanju. Nekatere formalne in vsebinske razlike so odpravljene. Mnogi deli poročila so bistveno predelani in dopolnjeni. Veliko več je slikovnega gradiva, ki bolj nazorno kaže »videnja« prebivalcev. Videli bomo, da je miselna slika Slovenije zelo pestra. Včasih je podobna reklamnim plakatom za »deželo na sončni strani Alp«, drugič spet se kažejo zanimiva odstopanja od takih stereotipov. Predvsem pa se kaže slika ljudi tesno navezanih na majhen košček planeta in nič ne kaže, da bi ga bili pripravljani zapustiti, ali komur koli prepustiti. Ta izrazita domicentrična orientacija ima seveda tako dobre kot slabe posledice. Vežanost na dom je lahko tudi zaprtost do sveta, izogibanje novim izzivom in korakom v prihodnost, beg pred odgovornostjo. Vprašanje pa je, ali bomo na račun vsega tega lahko očuvali svojo »idilo«. Pomembno je namreč, da greš v svet in se potem tudi vrneš, ne pa da preprosto zapreš vrata pred njim.

To poročilo skupaj s prejšnjimi, predstavlja tudi osnovo za knjigo, ki jo nameravajo raziskovalci še letos objaviti. Knjiga bo tako teoretični kot metodološki priročnik za tovrstne raziskave, obenem pa še prikaz miselne slike Slovenije. In še nekaj. V skupini so sodelovali raziskovalci z različnih raziskovalnih ustanov (FF, FDV, BTF) in z različnih področij (geografi, krajinski arhitekti, psihologi in sociologi). Pokazalo se je, da je tako sodelovanje plodno, da je vsaka stroka, pa tudi vsakdo od nas nekaj pridobil. Končno pa si vprašanja miselne slike okolja ne more prilastriti zgolj ena stroka ali ena ustanova. Tako ljudje, kot okolje, katerega slika nastaja v njihovih glavah, so za kaj takega preveč zapleteni.

2. Metoda

Vzorec: V celoti je bilo v raziskavo vključenih **1291** prebivalcev Slovenije. To je bil standardni reprezentativni vzorec (N=1050 - analogen SJM), okrepljen po pokrajinah, tako, da je bila zagotovljena tudi ustrezna zastopanost pokrajin z manjšim deležem prebivalstva. Ob standardnih demografskih značilnostih in pokrajinah je bila upoštevana tudi velikost krajev. Vzorec je pripravil Zavod za statistiko RS. Tak vzorec omogoča tako sklepe o odgovorih vseh prebivalcev (v tem primeru so vrednosti odgovorov obtežene glede na pod ali nadzastopanost), kot tudi o odgovorih prebivalcev posamezne pokrajine.

Dodatno je bilo anketiranih še **148** udeležencev poletnih tečajev slovenskega jezika in Seminarja slovenskega jezika na FF. Gre za tujce in potomce Slovencev iz različnih držav Evrope in sveta. Njihova povprečna starost je bila 25,07 let (od 16 do 62 let). Med njimi je bilo 69 žensk in 41 moških, 38 pa se jih o spolu ni izjasnilo.

Gradivo: Vprašalnik mešanega tipa je obsegal 54 enostavnih in sestavljenih vprašanj, praviloma zaprtega tipa. Nanašala so se na predstavo o Sloveniji (risanje zemljevida Slovenije), na primerjavo Slovenije in Evrope, vključno z označevanjem priljubljenosti posameznih držav, vezanostjo na kraj in pripravljenostjo na selitev, območja kjer bi tuji lahko kupovali nepremičnine, prepoznavnost Slovenije, pokrajine (ali potrebne, ali ne in če, kje, dejavniki oblikovanja), domača in druge pokrajine, problemi, ogroženosti, ocena razvitosti kraja, priljubljenost občin, značilnosti krajev, kjer bi radi živeli, prostorsko načrtovanje, razvitost, ključni razvojni problemi, varovanje določenih območij, različna vprašanja prometa, pogostost obiskovanja različnih krajev doma in v tujini ter razlogi za to, razvojna vprašanja, vrednote, zadovoljstvo z urejanjem prostora ter demografski podatki. Vprašalnik je vključeval več zemljevidov, na katere so anketiranci vpisovali odgovore na posamezna od naštetih vprašanj.

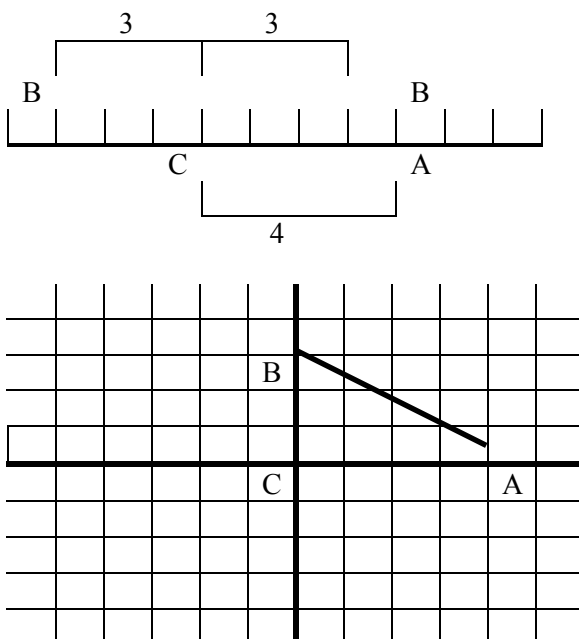
Pri uporabi zemljevidov smo uporabili Lyncheve in Gouldove postopke (glej uvodni pregled).

Ker je bilo treba pri posameznih vprašanjih presoditi večje število objektov, smo v teh primerih uporabili postopek **Q-razvrščanja**. Q-razvrščanje zajema množico psihometričnih in operacionalnih načel, ki omogočajo raziskovalcu sistematično količinsko proučevanje subjektivnosti (McKeown in Thomas, 1988). Q-vzorec je zbirka dražljajskih postavk, ki jih podamo respondentom, ki aj jih razvrstijo s Q – razvrščanjem (v našem primeru so bile to občine in države). Respondent izraža svoje mnenje z razvrstitvijo Q-vzorca dražljajev po kontinuumu, ki ga opredelijo navodila. Pri navodilih smo izhajali iz domneve, da je razpršitev odgovorov normalna, kar pomeni, da smo vnaprej predpisali število postavk za vsako oceno. Respondent je seveda prost v tem, kam bo katero postavko razvrstil. Priporočano kvazinormalno distribucijo smo uporabili zgolj kot sredstvo, ki respondenta spodbuja, da postavke presoja bolj sistematično. Izhajali smo tudi iz domneve, da je le manjše število postavk za odgovarjajočega pomembnih (v našem primeru npr. priljubljenih ali nepriljubljenih), do večine pa je bolj ravnodušen. Zato bo na skrajnosti razvrstil manj postavk. Pri Q-razvrščanju osebek razlikuje na osnovi psihološke pomembnosti postavk. S številom ocen in distribucijo lahko določamo natančnost merjenja. V našem primeru smo uporabili razmeroma grobo, 5 stopenjsko lestvico, ki pa je bila pri tako obsežnem vprašalniku in tako velikem vzorcu edina gospodarna. Respondenti so torej ocenjevali po modelu: 1 – največ (1 postavka), 2 – malo manj (3 postavke), 4 – zelo malo (3 postavke) in 5 – najmanj (1 postavka). Vse ostale postavke so samodejno prejele oceno 3. Tako smo respondentom prihranili veliko rutinskega dela in vseeno dobili uporabne rezultate.

Pri presoji razdalj med kraji smo uporabili metodo nemetričnega večrazsežnostnega lestvičenja, ki jo bomo malo podrobneje prikazali.

Do sedaj obravnavane psihofizične lestvice so zajemale zgolj eno razsežnost. Večrazsežnostno lestvičenje predstavlja matematični postopek s pomočjo katerega lahko opazovalčeve sodbe o medsebojnih razdaljah predstavimo prostorsko, kot npr. na zemljevidu. Graf bo pokazal bližnje kraje skupaj. To lestvičenje predstavlja sodbe, ki jih ne moremo predstaviti vzdolž ene razsežnosti ali kvalitete. Pomembno je tudi, kadar ne poznamo osnovnih razsežnosti pomembnih za človeške sodbe. Če rečem npr. da je Meta podobna Špeli, nastaja vprašanje na čem sem zasnoval svojo sodbo. Tudi ocene razdalj med kraji lahko temelje na različnih skritih razsežnostih (dejanski razdalji, času potovanja, udobnosti, dostopnosti ipd.). Mere podobnosti med dražljaji vsebujejo pomembno informacijo o načinu na katerega osebe vidijo in kodirajo dražljaje. Lahko so torej kazalnik spoznavnega ustroja. Oglejmo si še podrobneje postopek s katerim te skrite razsežnosti odkrivamo.

Pri NVL gre za problem geometrične predstavitve n objektov (npr. krajev) z n točkami v t -razsežnostnem prostoru tako, da razdalje med točkami na nek način ustrezajo empirično dobljenim podobnostim ali razdaljam med objekti. Smatramo torej, da so podobnosti povezane z razdaljami med dražljaji v nekem latentnem psihološkem prostoru, vzdolž razsežnosti katerega nam postopki NVL določijo koordinate dražljajev. Te razsežnosti naj bi predstavljale pomembne lastnosti objektov, kar izhaja iz domneve, da so lahko mere podobnosti med dražljaji kazalnik spoznavnega ustroja. Cilj NVL je odkriti te razsežnosti ter določiti koordinate dražljajev na vsaki od njih. Vprašanje njihove razlage je povezano s prepoznavo ustreznih fizičnih in drugih korelatov. Oglejmo si to na enostavnem primeru. Naj bodo dani trije objekti (dražljaji, ki so lahko besede, slike, liki, ipd.) A, B in C, ki se med seboj razlikujejo v enem ali večih vidikih. Naj ima A močno izraženo lastnost X, B lastnost Y, C pa naj bo nevtralen. Lastnosti so lahko fizične značilnosti, estetske vrednosti, itd., to je lahko so objektivne ali subjektivne narave. Subjekt, ki ocenjuje stopnjo njihove medsebojne različenosti lahko da naslednje ocene: $AB = 5$, $AC = 4$ in $BC = 3$. V kolikor so sodbe zasnovane na eni sami osnovni subjektivni razsežnosti, potem je možno razporediti objekte A, B in C vzdolž nje tako, da medsebojne razdalje ustrezajo sodbam. V našem primeru ni tako. Pokaže se, da je za predstavitev teh sodb potreben dvorazsežnostni prostor. Razsežnosti prikažemo z osmi I in II, projekcije treh dražljajev na osi pa nam omogočajo njihovo identifikacijo, tj. da gre za lastnosti X in Y, ki ju je oseba uporabljala v sodbah. Navadno seveda ta razlaga ni tako enostavna. Če gre za več krajev v prostoru, seveda pričakujemo dvorazsežnostno sliko, ki pa je lahko bolj ali manj zveržena, glede na točnost presoje razdalj.

Slika 2.1. Eno in dvorazsežnostna predstavitev treh točk.

Postopki, ki jih navadno uporabljamo nam dajejo tako prostorsko konfiguracijo za neko število dražljajev, da so razdalje v tako dobljenem prostoru povezane s kazalniki razdalj (ocenami anketirancev). Gre za poskus opisati ordinalne podatke s kardinalnim modelom, ki ima intervalne ali racionalne lastnosti. Običajno je ta model evklidski. Število razsežnosti t je poljubno in vnaprej postavljeno. Je stvar znanstvene presoje. Težimo k čim manjšemu številu razsežnosti ($t = 2$ ali 3), zato objekte precej "nasilno" vstavljamo v ta t -razsežnostni prostor, pri čemer vrstni red razdalj med točkami v prostoru ne ustreza vedno popolnoma vrstnemu redu razdalj v matriki podatkov. Čim nižje je število razsežnosti, tem večje je to odstopanje. Indeks normaliziranega stresa ali pa koeficient alienacije (še sprejemljiv KA znaša največ 0.2 kažeta koliko fuiko funkcija, ki povezuje razdalje končne konfiguracije s po velikosti urejenimi ocenami razdalj odstopa od enoličnosti. Čim nižja je ta mera tem bolj je rešitev sprejemljiva. Moram pa tu opomniti, da to ni edini možni način analize podatkov. Katerega bomo izbrali je odvisno od domnev, zavedati pa se moramo, da vsak vnaša v podatke neko sebi lastno strukturo, ki pa danemu vsebinskemu področju morda ne ustreza.

Vprašalnik namenjen tujcem je bil bistveno krajši in je poleg risanja zemljevida Slovenije, spraševal po državah, ki so Sloveniji glede na neko značilnost podobne, po ocenah različnih značilnosti Slovenije (s sematičnim diferencialom), ter po krajih, kjer bi si morda želeli kupiti nepremičnino.

Postopek: Anketiranje je bilo individualno in je potekalo na domu anketirancev. Izvajali so ga posebej usposobljeni študenti psihologije, krajinske arhitekture, geografije in sociologije (cca. 170 anketarjev). Potekalo je od aprila do junija leta 1999. Po opravljenem anketiranju smo s pismi respondentom preverjali izvedbo anketiranja in izločili vse vprašalnike pri katerih je obstajal sum ponaredbe.

Tujci so vprašalnik izpolnjevali v okviru predavanj na tečaju oz. seminarju.

3. Risanje zemljevida

Povsem na začetku ankete so anketiranci dobili nalogo, da v desetih minutah vrišejo v zemljevid z obrisom meja Slovenije vse, kar se jim v Sloveniji zdi pomembno ali se lahko v tem času spomnejo.

Ljudje so se pri tej nalogi spomnili najrazličnejših geografskih dejstev, med katerimi prevladujejo mesta, reke in gorovja. Vsega skupaj so vrisali ok. 15.000 enot, ki predstavljajo izjemno pomemben vir podatkov tako o subjektivni podobi Slovenije (spoznavni zemljevid v glavah ljudi) kot tudi o geografskem poznavanju Slovenije (barvna slika v prilogi).

Subjektivni zemljevid Slovenije nam zelo jasno kaže, da v glavah ljudi obstajata dve Sloveniji:

- "poznana Slovenija", v kateri se odvija velik del aktivnosti slovenskega prebivalstva in je izrazito navezan na slovenski prometni križ in še kakšno območje izven njega (npr. Prekmurje)
- "neznana Slovenija", ki v glavah ljudi obstaja kot popolna bela lisa

Navezanost "poznane Slovenije" na slovenski prometni križ sicer ni presenetljiva, je pa po rezultatih raziskave sodeč to geografsko dejstvo izjemno močno prisotno v ljudeh in nam po eni strani potrjuje veliko potrebo po izboljšanju prometnih komunikacij v teh smereh, po drugi strani pa zagotovo tudi enega od temeljnih trendov nadaljnjega razvoja Slovenije v prihodnosti.

Po drugi strani so se območja "neznane Slovenije" v raziskavi tako jasno izpostavila, da jih moramo sprejeti kot zanesljiva dejstva, ki jih bo prav tako potrebno upoštevati pri nadaljnjem prostorskem razvoju Slovenije. Ni naključje, da se precej dobro pokrivajo z gospodarsko slabše razvitimi in demografsko ogroženimi območji, kar polovica večjih leži tudi ob naši meji s Hrvaško. Seveda teh območij zaradi njihove neprepoznavnosti in gospodarske šibkosti v prihodnosti ne moremo preprosto odpisati, zato bi jim bilo potrebno posvetiti nekaj posebne pozornosti v okviru prostorskega planiranja, nekaj pa ukreniti tudi za njihovo večjo prisotnost v slovenskem medijskem prostoru.

Najobsežnejša območja "neznane Slovenije" so:

1. Škofjeloško in Idrijsko hribovje, Trnovski gozd in Banjšice
2. Ilirskobistriško območje z Brkini
3. Snežniško hribovje z Javorniki
4. Celotna zahodna, gozdnata Dolenjska s Kočevskim, Suho krajino in Krimskim hribovjem
5. Južni del Posavskega hribovja (južno od Kuma), Mirnska dolina in Krško hribovje
6. Kozjansko v smislu celotne pokrajine med Savinjo, Savo in Sotlo
7. Haloze
8. Slovenske gorice

V nadaljevanju navajamo poglobitve ugotovitve analize dobljene subjektivne podobe Slovenije:

1. Ljubljana je središče Slovenije, čeprav ga je vrisalo "samo" 80 % anketirancev (1028).
2. Primerjava navedb slovenskih mest nam zelo jasno kaže njihovo vpetost v hierarhično omrežje centralnih naselij in razmeroma dobro kaže njihov dejanski pomen v slovenskem prostoru: Ljubljana kot državno središče (1028 navedb), Maribor kot nadregionalno

središče severovzhodne Slovenije (831), nato regionalna središča Koper (652), Celje (564), Novo mesto (462), Murska Sobota (436), Kranj (414) in Nova Gorica (390). Sledijo jim nekdanja občinska središča, med katerimi izstopajo Postojna (280 navedb; zaradi Postojnske jame), Jesenice (242; verjetno zaradi železarne), Ptuj (193; verjetno zaradi bogate kulturne dediščine), Krško (167; zaradi jedrske elektrarne) in Kočevje (144).

3. Zelo izrazito je v miselnosti ljudi zakoreninjena delitev Slovenije na 8 večjih pokrajin, ki v veliki meri temelji na nekdanjih habsburških dednih deželah: Primorska (75 navedb), Prekmurje (62), Gorenjska (43), Štajerska (41), Dolenjska (35), Koroška (24), Notranjska (23) in Zasavje (11). To zgodovinsko-geografsko dediščino slovenskega naroda bi vsekakor morali, z določenimi prilagoditvami, upoštevati pri upravni delitvi Slovenije na pokrajine kot vmesno stopnjo med občinami in državo. Vsaka drugačna delitev bo povsem umetna in ker "je ljudje ne bodo vzeli za svojo" ne bo zaživela in bo zgolj kratkega trajanja.
4. V subjektivnem zemljevidu so izjemno prisotne vse glavne slovenske reke, še zlasti Sava (279 navedb), Soča (228), Drava (214) in Mura (149). Po našem mnenju niso samo pomembne za orientacijo v prostoru, temveč imajo tudi drugačen, simbolni pomen za slovenskega človeka. Glede na to je pravzaprav presenetljiv naš sedanji odnos do njih, saj so večinoma močno onesnažene (z izjemo Soče), ta izrazita prisotnost v miselnosti ljudi pa kaže, da bi večja skrb zanje in za vodo kot enega temeljnih naravnih virov lahko računala na širšo podporo javnosti.
5. Izrazita je prisotnost dveh slovenskih jezer, predvsem Blejskega in Bohinjskega (večji delež njune prepoznavnosti je zajet še v navedbah Bleda kot turističnega središča in Bohinja kot pokrajine). Razmeroma precej prisotno je tudi Cerkniško jezero, vendar po našem mnenju predvsem kot geografska učna snov. Presenetljivo je, da izjemno slikovit Rakov Škocjan v neposredni bližini Cerkniškega jezera skorajda ne obstaja v glavah ljudi (samo 2 navedbi).
6. Med kraškimi jamami je v glavah ljudi prisotna skoraj samo Postojnska jama (88 navedb; k temu moramo prišteti še 280 navedb Postojne). Škocjanske jame so kljub izjemni atraktivnosti in vključenosti v svetovno dediščino Unesca zelo šibko prisotne (12 navedb). Prisotnost teh dveh naravnih čudes v javnosti bi bilo morda koristno nekoliko uravnovežiti.
7. Precejšnje število anketirancev je posebej označilo Jadransko morje (164 navedb) oziroma našo obalo (20), medtem ko je Piranski zaliv kljub dnevnapolitični aktualnosti označilo samo 9 anketirancev. Če upoštevamo še zelo veliko število navedb za mesto Koper (652) ter turistična središča Piran (143), Portorož (123) in Izola (79), vidimo, da Slovenci pripisujemo morju bistveno večji pomen, kakor bi mu ga prisodili glede na majhno površino našega morja oziroma kratko obalo. Tudi na osnovi teh rezultatov lahko sodimo, da je morje vsekakor sestavni del "narodne identitete".
8. Zelo izstopa prisotnost Prekmurja v glavah Slovencev in bi lahko rekli, da je poleg alpskega visokogorja skoraj edina pokrajina s specifičnim "čustvenim nabojem". Svoje k temu nedvomno prispevajo tudi določene kulturne značilnosti (nedvomno je najbolj "panonska" od vseh slovenskih pokrajin), pa tudi tamkajšnji zdraviliški turizem. Ob tem velja poudariti še, da je pokrajinsko ime Prekmurje absolutno prevladujoče (62 navedb) in da umetna skovanka Pomurje med ljudmi nima nikakršne podpore (3 navedbe).
9. Triglav kot eden simbolov slovenstva so anketiranci narisali razmeroma malokrat (344 navedb), vendar je njegov pomen močno zabrisan z zelo močno prisotnostjo alpskega

sveta v glavah ljudi prek gorskih skupin: Julijskih Alp (120), Karavank (133) in Kamniško-Savinjskih Alp (113) ter Alp kot celote (101).

10. Prisotnost drugih slovenskih vrhov je kljub temu, da so izjemno priljubljeni kot izletniške točke in so v pokrajini pomembni tudi kot orientirji, je zelo šibka. Nekaj več anketirancev je narisalo le še Snežnik (22), Trdinov vrh (12; prisoten v medijih zaradi vprašanja slovensko-hrvaške meje) in Kum (11).
11. Med pogorji in slovenskimi pokrajinami nasploh je največ anketirancev narisalo Pohorje (167), kar nam razkriva njegov izjemen pomen za celotno severovzhodno Slovenijo, kar v osrednji Sloveniji pravzaprav ne opazimo. Velik del njegove prisotnosti v glavah ljudi gre na račun markantne lege, saj predstavlja za velik del gričevnate in ravninske Slovenije najpomembnejši orientir na sicer nizkem obzorju.
12. Domači turizem je poleg gospodarskih učinkov zelo pomemben tudi za spoznavanje lastne države. Na glavna turistična središča se navezuje kar zajeten del navedb, bodisi neposrednih navedb letoviških krajev ali gorskega sveta, jezer in, ne nazadnje, Postojnske jame. Med navedbami turističnih središč je nesporni prvak Bled (304 navedbe kraja in še 42 navedb jezera), sledijo pa mu Kranjska Gora kot naše največje zimskošportno središče (144 navedb) ter obmorska letovišča Piran (143), Portorož (123) in Izola (79). Na zavidljivem četrtem mestu je Bovec (98 navedb), nato pa sledijo številna naravna zdravilišča v vzhodnem delu Slovenije: Čateške toplice (59 navedb; navajanje različnih imen za to središče kaže, da imena Terme Čatež ljudje niso sprejeli: 32-krat so navedli Čateške toplice, 20-krat Čatež in samo 7-krat Terme Čatež), Rogaška Slatina (44), Radenci (31), Moravske Toplice (24), Laško (18), Dolenjske Toplice (12) in Atomske toplice (10).
13. Nenavadno malokrat so ljudje v zemljevid vrisovali znane romarske kraje, čeprav so med ljudmi zelo priljubljeni in jih množično obiskujejo. Očitno je, da naši ljudje versko življenje ločujejo od ostalega javnega življenja in ga preživljajo na nekem drugem čustvenem nivoju; romanj in drugih potovanj v okviru verskega življenja sploh ne uvrščajo med turizem, čeprav je to v svetovnem merilu morda najstarejša oblika turizma nasploh. Celo najbolj množično obiskano Marijino romarsko pot na Brezjah je na zemljevid vrisalo samo 8 anketirancev. Od ostalih, za versko življenje in nacionalno kulturo pomembnih krajev, se na spoznavnem zemljevidu Slovenije pojavljata samo še Pletenje (3 navedbe) in Stična (2).

Rezultati risanja spoznavnega zemljevida Slovenije so v nadaljevanju prikazani v dveh seznamih in na barvnem zemljevidu v podlagi. V prvem seznamu so vsi pojmi skupaj, razporejeni po številu navedb, v drugem pa so urejeni po tematskih skupinah. Upoštevani so vsi pojmi in vsa imena, ki so se v anketah pojavili najmanj trikrat, dvakrat ali samo enkrat omenjenih ne navajamo zaradi prevelikega obsega seznamov.

Seznam zemljepisnih imen in pojmov po številu omemb:

Ljubljana	1028	Postojna	280
Maribor	831	Sava	279
Koper	652	Jesenice	242
Celje	564	Soča	228
Novo mesto	462	Drava	214
Murska Sobota	436	Ptuj	193
Kranj	414	Krško	167
Nova Gorica	390	Pohorje	167
Triglav	344	Bohinj	158
Bled	304	Mura	149

Kočevje	144	Rogla	27
Kranjska Gora	144	Kamniške Alpe	26
Piran	143	Sežana	26
Karavanke	133	Domžale	25
morje	132	Zagorje	25
Portorož	123	Gorjanci	24
Julijske Alpe	120	Koroška	24
Alpe	101	Moravske Toplice	24
Bovec	98	Trst	24
Krka	89	Bohinjsko jezero	23
Postojnska jama	88	Ljubljana	23
Kamniško-Savinjske Alpe	87	Notranjska	23
Slovenj Gradec	87	Ribnica	23
Izola	79	Slovenske gorice	23
Velenje	78	vinogradi	23
Tolmin	76	Zidani Most	23
Črnomelj	74	Snežnik	22
Trbovlje	73	Logarska dolina	21
Brežice	72	Trebnje	21
Kras	71	Tržič	21
Savinja	68	Čateške toplice	20
Planica	66	gore	20
Lendava	65	Kobarid	20
Kolpa	63	obala	20
Prekmurje	62	Haloze	19
Kamnik	55	Vipava	19
Idrija	50	Vrhnika	19
Metlika	50	Cerknica	18
turizem	50	Laško	18
Avstrija	47	Letališče Brnik	18
Bela krajina	47	Triglavski narodni park	18
Madžarska	47	Ormož	17
Italija	45	Kočevski Rog	16
Primorska	45	Trenta	16
Rogaška Slatina	44	Vršič	16
Cerkniško jezero	43	Zagreb	16
Gorenjska	43	Zreče	16
Blejsko jezero	42	jezera	15
Hrvaška	42	Goričko	14
Štajerska	41	gozdovi	14
Ravne na Koroškem	40	kmetijstvo	14
Ilirska Bistrica	39	Cerkno	13
JE Krško	38	železnica	13
Dolenjska	35	industrija	13
Gornja Radgona	35	Radovljica	13
Lipica	34	Šentilj	13
Škofja Loka	34	ceste	12
Dravograd	33	Dolenjske Toplice	12
Čatež	32	Grosuplje	12
Jadransko morje	32	Luka Koper	12
Radenci	31	Savinjska dolina	12
Primorje	30	smučanje	12
Ajdovščina	29	Škocjanske jame	12
Hrastnik	29	Trdinov vrh	12
avtocesta	27	Kanin	11

kočevski gozdovi	11	Lenart	6
Kum	11	Lisca	6
Zasavje	11	Ljubelj	6
železarna	11	Ljubljanska kotlina	6
Atomske toplice	10	Radlje ob Dravi	6
Kozjak	10	rudnik	6
Sava Dolinka	10	Ruše	6
Sevnica	10	Senovo	6
toplice	10	štorklje	6
Trojane	10	Žiri	6
Ankaran	9	živinoreja	6
Črna na Koroškem	9	Beltinci	5
gorice	9	Istra	5
Goriška brda	9	kurenti	5
hribi	9	medvedi	5
Litija	9	Medvode	5
Ljutomer	9	Muta	5
Logatec	9	Posočje	5
Nanos	9	pršut	5
Piranski zaliv	9	Slovenska Bistrica	5
Sava Bohinjka	9	smučišča	5
Slovenske Konjice	9	Šoštanj	5
Brezje	8	šport	5
Celovec	8	TAM	5
grad	8	Volčji Potok	5
Hodoš	8	Žalec	5
Jezersko	8	Boč	4
Ljubljansko barje	8	Bohor	4
Lož	8	Dol pri Ljubljani	4
Mežica	8	Dravinja	4
Otočec	8	GEOSS	4
Pivka	8	jame	4
Podčetrtek	8	jezero	4
polje	8	jug	4
Razdrto	8	Kokra	4
Reka	8	Kozina	4
Rimske Toplice	8	Kozjansko	4
Sora	8	Kuzma	4
Sotla	8	Meža	4
Stol	8	Miklavž	4
Šentjernej	8	Mojstrana	4
Vače	8	Most na Soči	4
Vinica	8	Pokljuka	4
Bloke	7	pšenica	4
glavno mesto	7	Rateče	4
hmelj	7	reke	4
Krvavec	7	sever	4
letališče	7	Škocjan	4
Mozirje	7	Štore	4
Panonska nižina	7	trgovina	4
Peca	7	Trnovski gozd	4
Terme Čatež	7	tromeja	4
vino	7	Velika planina	4
Bizeljsko	6	vinska trta	4
elektrarna	6	Vipavska dolina	4

Železniki	4	Pomurje	3
Beljak	3	Posavje	3
Brestanica	3	premogovnik	3
Brkini	3	Prevalje	3
Črenšovci	3	Prezid	3
Dobova	3	promet	3
Dobrna	3	Rakek	3
Dragonja	3	Razkrižje	3
Goriška brda	3	Ribnica na Pohorju	3
gorovje	3	Savinjski gaj	3
Grintavec	3	Semič	3
Idrijca	3	soline	3
Ivančna Gorica	3	Suha krajina	3
Izlake	3	suha roba	3
Kamniška Bistrica	3	Ščavnica	3
Karavanški predor	3	Šempeter	3
Kočevska Reka	3	Šmarje	3
kraški svet	3	Šmarješke Toplice	3
Krn	3	Tamar	3
Mangart	3	teran	3
Moravci	3	Trbiž	3
Moravče	3	Uršlja gora	3
Osilnica	3	Videm	3
park	3	vinogradništvo	3
parking	3	Vogel	3
Pesnica	3	vzhod	3
Planinsko polje	3	zahod	3
Pleterje	3	Zavrč	3
Polhov Gradec	3	žito	3
poljedelstvo	3		

Seznam zemljepisnih imen in pojmov po tematskih skupinah in številu omemb:

1. Mesta in drugi kraji

Ljubljana	1028	Izola	79
Maribor	831	Velenje	78
Koper	652	Tolmin	76
Celje	564	Črnomelj	74
Novo mesto	462	Trbovlje	73
Murska Sobota	436	Brežice	72
Kranj	414	Lendava	65
Nova Gorica	390	Kamnik	55
Bled	304	Idrija	50
Postojna	280	Metlika	50
Jesenice	242	Ravne na Koroškem	40
Ptuj	193	Ilirska Bistrica	39
Krško	167	Gornja Radgona	35
Kočevje	144	Škofja Loka	34
Kranjska Gora	144	Dravograd	33
Piran	143	Ajdovščina	29
Portorož	123	Hrastnik	29
Bovec	98	Sežana	26
Slovenj Gradec	87	Domžale	25

Zagorje	25	Senovo	6
Ribnica	23	Žiri	6
Zidani Most	23	Beltinci	5
Trebnje	21	Medvode	5
Trzič	21	Muta	5
Kobarid	20	Slovenska Bistrica	5
Vipava	19	Šoštanj	5
Vrhnika	19	Žalec	5
Cerknica	18	Dol pri Ljubljani	4
Ormož	17	Kozina	4
Zreče	16	Kuzma	4
Cerkno	13	Miklavž	4
Radovljica	13	Mojstrana	4
Šentilj	13	Most na Soči	4
Grosuplje	12	Rateče	4
Sevnica	10	Štore	4
Trojane	10	Železniki	4
Ankaran	9	Brestanica	3
Črna na Koroškem	9	Črenšovci	3
Litija	9	Dobova	3
Ljutomer	9	Ivančna Gorica	3
Logatec	9	Izlake	3
Slovenske Konjice	9	Kočevska Reka	3
Brezje	8	Moravče	3
Hodoš	8	Osilnica	3
Jezersko	8	Pesnica	3
Lož	8	Pleterje	3
Mežica	8	Polhov Gradec	3
Podčetrtek	8	Prevalje	3
Razdrto	8	Rakek	3
Šentjernej	8	Razkrižje	3
Vače	8	Ribnica na Pohorju	3
Vinica	8	Semič	3
Mozirje	7	Šempeter	3
Lenart	6	Šmarje	3
Radlje ob Dravi	6	Videm	3
Ruše	6	Zavrč	3

2. Reke

Sava	279	Reka	8
Soča	228	Sora	8
Drava	214	Sotla	8
Mura	149	Dravinja	4
Krka	89	Kokra	4
Savinja	68	Meža	4
Kolpa	63	reke	4
Ljubljanska	23	Dragonja	3
Sava Dolinka	10	Idrijca	3
Sava Bohinjka	9	Kamniška Bistrica	3
Pivka	8	Ščavnica	3

3. Jezera

Cerkniško jezero	43	Blejsko jezero	42
------------------	----	----------------	----

Bohinjsko jezero	23	jezero	4
jezera	15		

4. Morje in obala

Jadransko morje	164	Piranski zaliv	9
obala	20	soline	3

5. Pokrajine

Bohinj	158	Goriška brda	9
Kras	71	Nanos	9
Planica	66	Bloke	7
Prekmurje	62	Panonska nižina	7
Bela krajina	47	Bizeljsko	6
Primorska	45	Ljubljanska kotlina	6
Gorenjska	43	Istra	5
Štajerska	41	Ljubljansko barje	5
Dolenjska	35	Posočje	5
Primorje	30	Bohor	4
Gorjanci	24	Kozjansko	4
Koroška	24	Pokljuka	4
Notranjska	23	Trnovski gozd	4
Slovenske gorice	23	Vipavska dolina	4
Logarska dolina	21	Brkini	3
Haloze	19	Goriška brda	3
Kočevski Rog	16	Ljubljansko barje	3
Trenta	16	Planinsko polje	3
Goričko	14	Pomurje	3
Savinjska dolina	12	Posavje	3
Kanin	11	Suha krajina	3
Zasavje	11	Tamar	3
Kozjak	10		

6. Gorovja in gorski svet na splošno

Pohorje	167	Alpe	101
Karavanke	133	gore	20
Julijske Alpe	120	hribi	9
Kamniško-Savinjske Alpe	113	gorovje	3

7. Gorski vrhovi

Triglav	344	Boč	4
Snežnik	22	Grintavec	3
Trdinov vrh	12	Krn	3
Kum	11	Mangart	3
Stol	8	Uršlja gora	3
Peca	7		
Lisca	6		

8. Kraške jame

Postojnska jama	88
Škocjanske jame	12
jame	4

9. Zdravilišča in turistična središča

Bled	304	toplice	10
Kranjska Gora	144	Ankaran	9
Piran	143	Brezje	8
Portorož	123	Otočec	8
Bovec	98	Rimske Toplice	8
Izola	79	Krvavec	7
Čateške toplice	59	smučišča	5
Rogaška Slatina	44	Velika planina	4
Lipica	34	Dobrna	3
Radenci	31	Izlake	3
Rogla	27	Moravci	3
Moravske Toplice	24	Šmarješke Toplice	3
Laško	18	Vogel	3
Dolenjske Toplice	12		
Atomske toplice	10		

10. Sosednje države in mesta ter drugo v sosednjih državah

Avstrija	47	Celovec	8
Madžarska	47	Beljak	3
Italija	45	Prezid	3
Hrvaška	42	Trbiž	3
Trst	24		
Zagreb	16		

11. Parki, varstvo narave na splošno

Triglavski narodni park	18	Škocjan park	4
Volčji Potok	5	Savinjski gaj	3

12. Gospodarstvo na splošno

turizem	50	hmelj	7
JE Krško	38	elektrarna	6
vinogradi	23	rudnik	6
gozdovi	14	živinoreja	6
kmetijstvo	14	pšenica	4
industrija	13	trgovina	4
železnica	13	poljedelstvo	3
smučanje	12	premogovnik	3
kočevski gozdovi	11	suha roba	3
železarna	11	žito	3
polje	8		

13. Promet

avtocesta	27	Letališče Brnik	18
-----------	----	-----------------	----

Vršič	16	Ljubelj	6
ceste	12	Karavanški predor	3
Luka Koper	12	promet	3
letališče	7		

---

14. Vinogradništvo

---

gorice	9	teran	3
vino	7	vinogradništvo	3
vinska trta	4		

---

15. Gospodarske organizacije

JE Krško	38	TAM	5
Letališče Brnik	18		
Luka Koper	12		

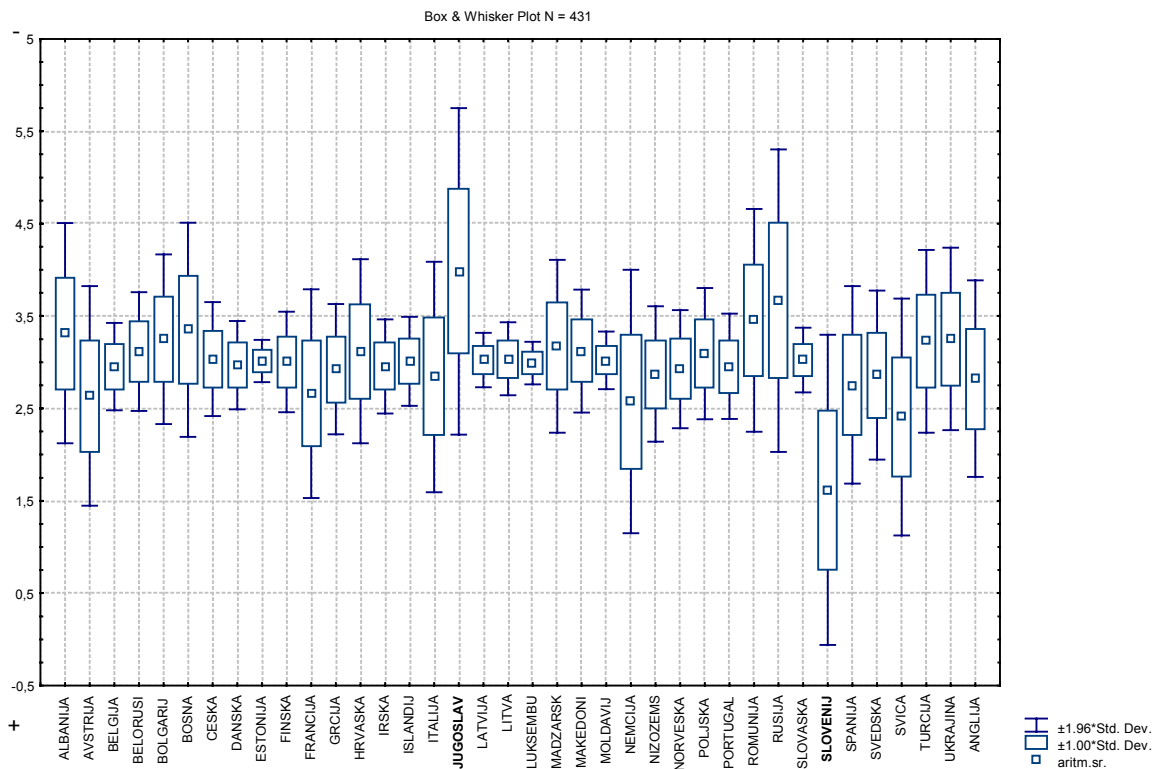
16. Drugo

---

grad	8	jug	4
glavno mesto	7	sever	4
štorklje	6	tromeja	4
kurenti	5	kraški svet	3
medvedi	5	parking	3
pršut	5	vzhod	3
šport	5	zahod	3
GEOSS	4		

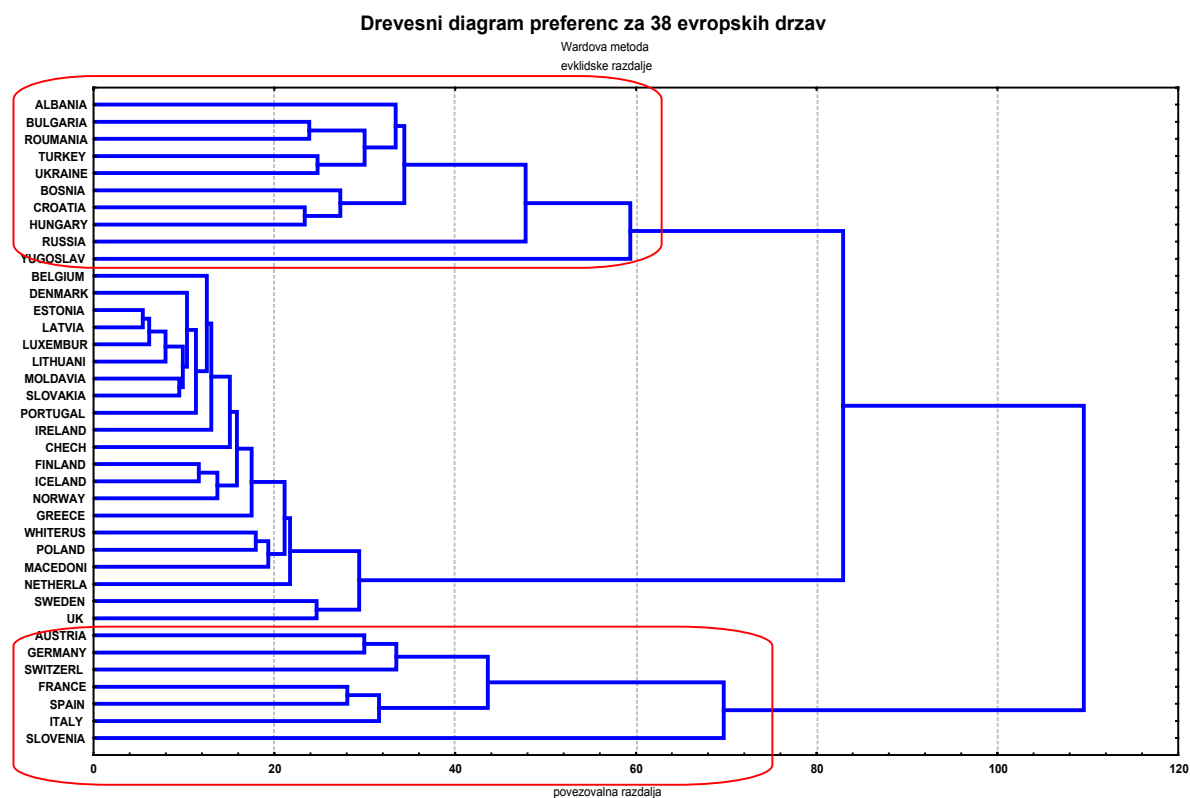
4. Slovenija in Evropa

Odnos med Slovenijo in Evropo, primerjanje med državami, problemi nakupa nepremičnin ipd. so bili v zadnjih letih neprestano v ospredju. Vključevanje v Evropsko skupnost zastavlja mnoga vprašanja politične, gospodarske, kulturne in druge narave. Pomeni tudi prosto gibanje ljudi po celotni skupnosti, možnosti zaposlitve, nakupa nepremičnin ipd. Ker tvorijo ta razmišljanja sestavni del spoznavnega zemljevida Slovenije, so bila ustrezna vprašanja uvrščena tudi v vprašalnik. Veliko nam lahko pove odgovor na vprašanje, kako rad bi kdo živel v posamezni državi. To jasno kaže njihovo priljubljenost, ravnodušnost do njih, ali celo zavračanje. Sliki 4.1 in 4.2 nam kažeta kako radi bi naši respondenti živeli v posameznih državah.

Slika 4.1. Priljubljenost posameznih držav – višja ocena kaže, da bi v tej državi raje živeli.

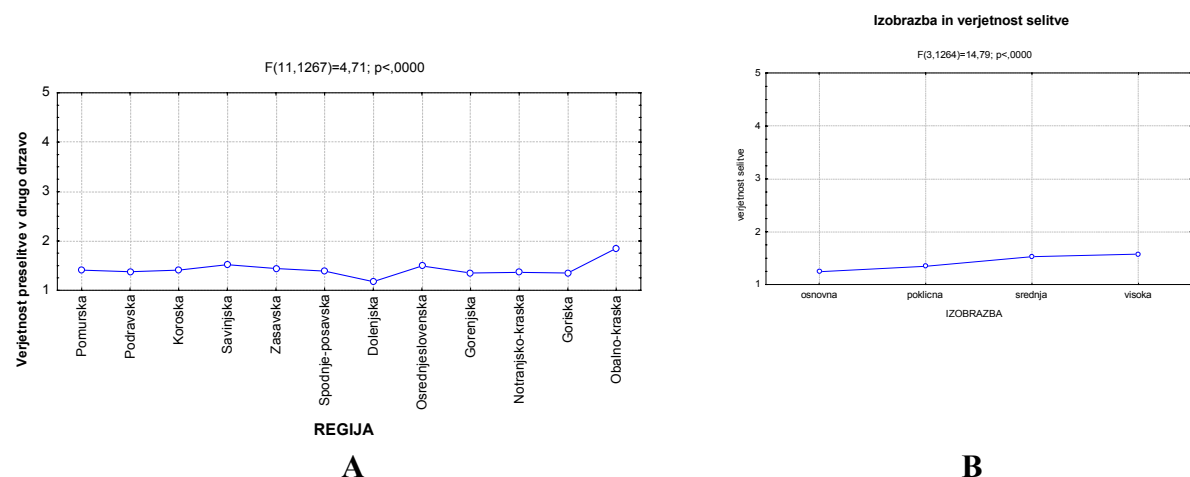
Najraje bi živeli v Sloveniji (801-krat na prvem mestu), najmanj radi pa v Jugoslaviji (493-krat na zadnjem mestu) in Rusiji (275-krat na zadnjem mestu). Zahodne države, predvsem večje, so bolj priljubljene, vzhodne in države Balkana pa manj. Glede na aktualne smeri migracijskih tokov je to pričakovano in razumljivo. Kar morda preseneča je predvsem zelo močna navezanost anketirancev na domovino, ki se kaže v izredno velikem deležu odgovorov. Zato odgovori kažejo zgolj možne smeri migracij (ali njihove odsotnosti), jih pa ne napovedujejo.

Slika 4.3. Drevesni diagram nam razvršča 38 evropskih držav v skupine glede na podobnost v priljubljenosti.

Anketiranci so zelo dosledni v svojih preferencah, kar se kaže tudi v skupkih držav, kot jih odkriva hierarhična analiza skupkov (cluster analiza). Priljubljene države se razvrščajo skupaj, nepriljubljene pa v poseben skupek. Večina držav je nekje med tema dvema skupkoma in tvori posebno skupino držav, ki nekako niso v miselni sliki Evrope naših anketirancev. Homogenost te »nevtralne« skupine je verjetno posledica uporabljene metode (Q – razvrščanje), ki poudarja predvsem skrajnosti in daje veliko nevtralnih odgovorov.

Kolikšna pa je verjetnost, da bi se ljudje sploh selili v drugo državo? Povprečen odgovor na to vprašanje se suče med »sploh ni verjetno« in »malo verjetno« ($M = 1,42$; $SD = 0,7$). Razlike med spoloma so nepomembne, statistično pomembne pa so med regijami in glede na izobrazbo (slika 4.4).

Slika 4.4. Verjetnost preselitve v drugo državo glede na regijo (a) in izobrazbo (b).

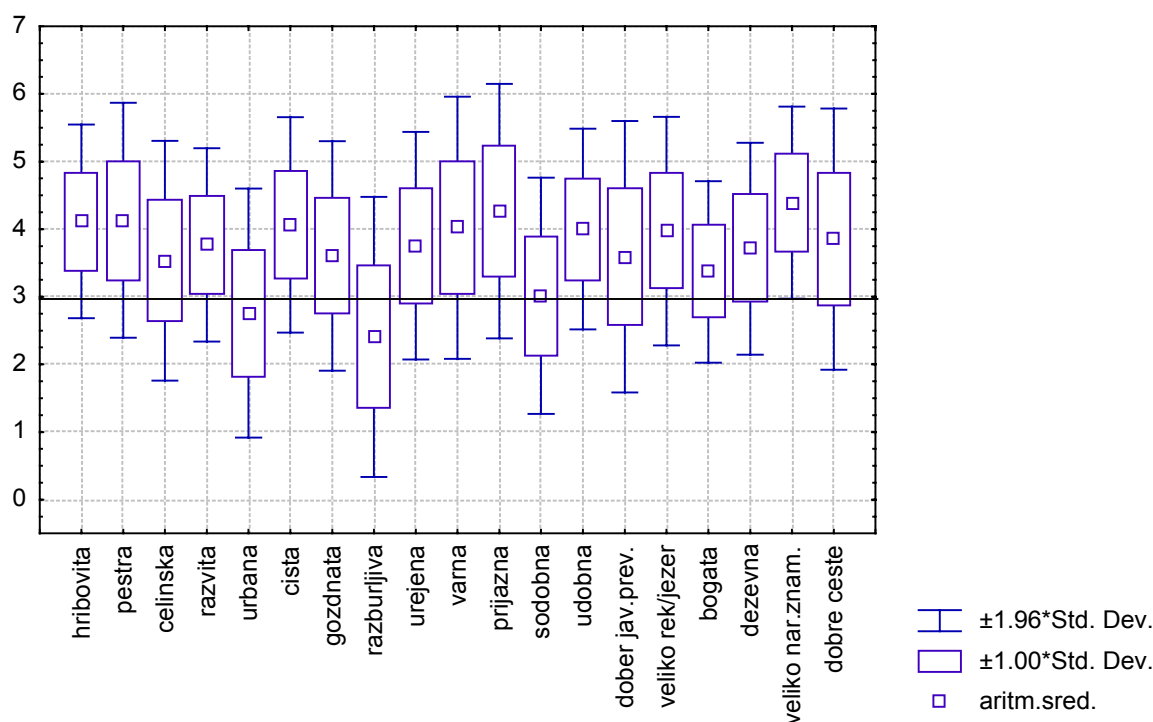
Čeprav v celoti gledano ni posebnih preferenc za preselitev, so najmanj navdušeni nadnjho Dolenjci, bolj od ostalih pa prebivalci obalno-kraške regije. Morda je to posledica tega, da je obala že tako bolj odprta do tujine zaradi turizma in pomorstva. Vseeno pa je ocena verjetnosti tako nizka, da kljub statistični pomembnosti ne pomeni veliko. Podobno je tudi z izobrazbo. Bolj, kot je kdo izobražen, verjetneje bi se preselil. To je razumljivo, saj imajo višje izobraženi večje možnosti zaposlovanja, več znanja in vednosti o tem kaj jih čaka, pa tudi več ponudb.

Katerim državam pa je Slovenija podobna po posameznih svojih značilnostih? Odgovori so bili zelo pestri, v preglednici 1 pa prikazujemo zgolj tiste, ki so se pojavili vsaj desetkrat.

PREGLEDNICA 1. Podobnost evropskih držav glede na posamezne značilnosti

ZNAČILNOST	PODOBNA DRŽAVA (pogostost)
vsakdanje življenje	Avstrija (484), Hrvaška (265), Italija (112), Češka (103), Nemčija (58), Madžarska (52), Švica (40), Slovaška (21), Poljska (13), Španija (12)
stopnja gospodarskega razvoja	Češka (296), Hrvaška (212), Avstrija (153), Madžarska (132), Italija (85), Portugalska (49), Poljska (44), Slovaška (36), Španija (28), Švica (25), Grčija (14), Francija (11), Romunija (10)
politične razmere	Hrvaška (233), Italija (215), Avstrija (198), Češka (162), Madžarska (60), Poljska (50), Nemčija (43), Slovaška (33), Švica (25), Francija (14), Rusija (13)
krajinska podoba	Avstrija (651), Švica (232), Italija (90), Hrvaška (73), Nemčija (23), Madžarska (22), Francija (16), Irska (14), Češka (11)
stopnja prometne razvitosti	Hrvaška (416), Avstrija (167), Madžarska (155), Italija (118), Češka (103), Nemčija (37), Poljska (23), Slovaška (19), Španija (18), Švica (14), Albanija (13), Bosna (13), Grčija (12), Portugalska (12), Francija (10)
ohranjenost naravnega okolja	Avstrija (464), Hrvaška (163), Švica (156), Italija (105), Madžarska (52), Nemčija (52), Češka (36), Francija (20), Nizozemska (13), Poljska (12), Slovaška (10), Švedska (10)
socialna varnost	Avstrija (229), Hrvaška (217), Nemčija (133), Italija (130), Češka (92), Madžarska (74), Švica (30), Francija (29), Poljska (24), Švedska (23), Rusija (15), Vel. Brit. (14), Španija (12), Jugoslavija (12), Albanija (10)
urejenost okolja	Avstrija (428), Italija (187), Hrvaška (163), Švica (84), Nemčija (61), Madžarska (58), Češka (44), Francija (34), Nizozemska (12), Poljska (11)

Številke govorijo same zase. Respondenti vidijo Slovenijo podobno predvsem srednjeevropskim državam, našim bližnjim ali malo manj bližnjim sosedam. Krajinsko, po vsakdanjem življenju in urejenosti okolja smo podobni predvsem Avstriji, gospodarsko bolj Češki, glede socialne varnosti so mnenja bolj deljena ipd. Podobni smo predvsem tistim državam, ki jih respondenti dobro poznajo, kar sosede nedvomno so. To pa tudi pomeni, da se vidimo nekje v tem prostoru. Od držav bivše Jugoslavije se v večji meri pojavlja zgolj Hrvaška (Bosna komajda pri prometu). To po eni strani najbrž odraža resnične in vse večje razlike, ki so nastale v zadnjih letih zaradi tamkajšnjih razmer, po drugi pa verjetno tudi »miselno slepoto« za območje, ki se nam je zamerilo ter težnjo po begu iz Balkana.

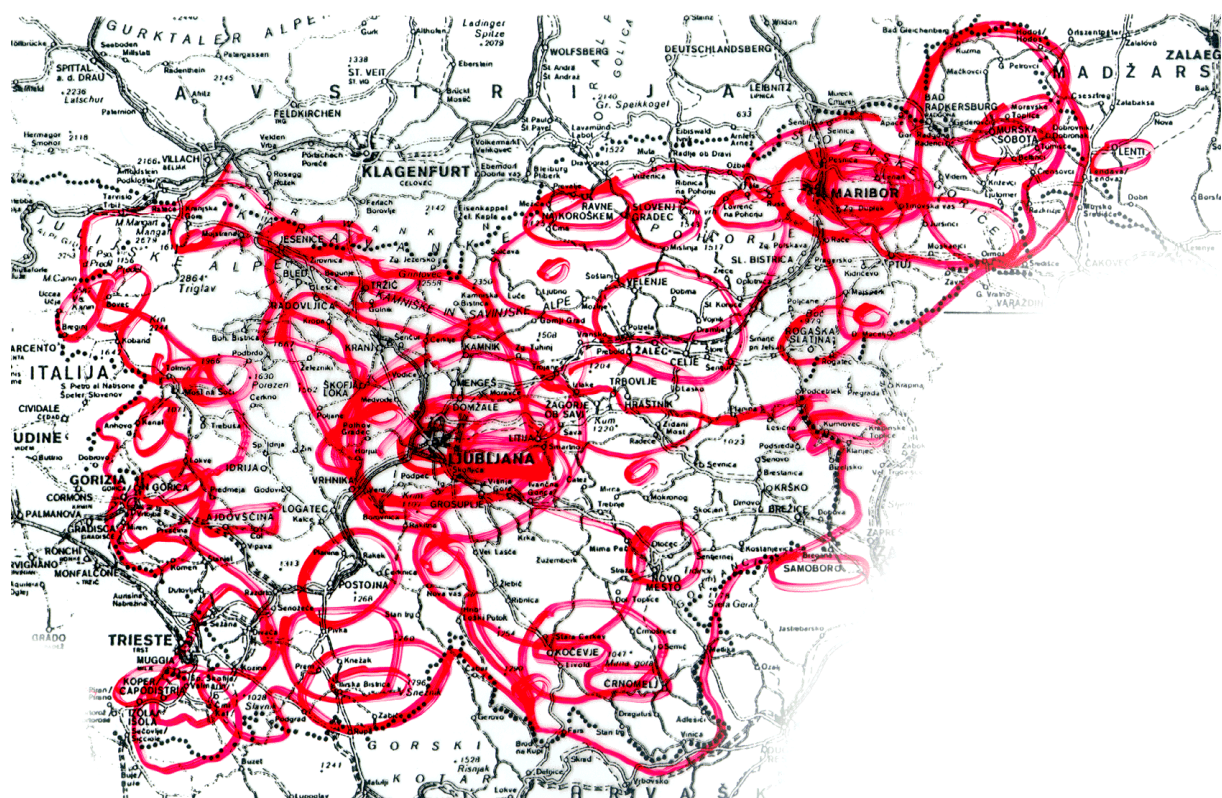

Slika 4.5. Kako tujci vidijo Slovenijo?

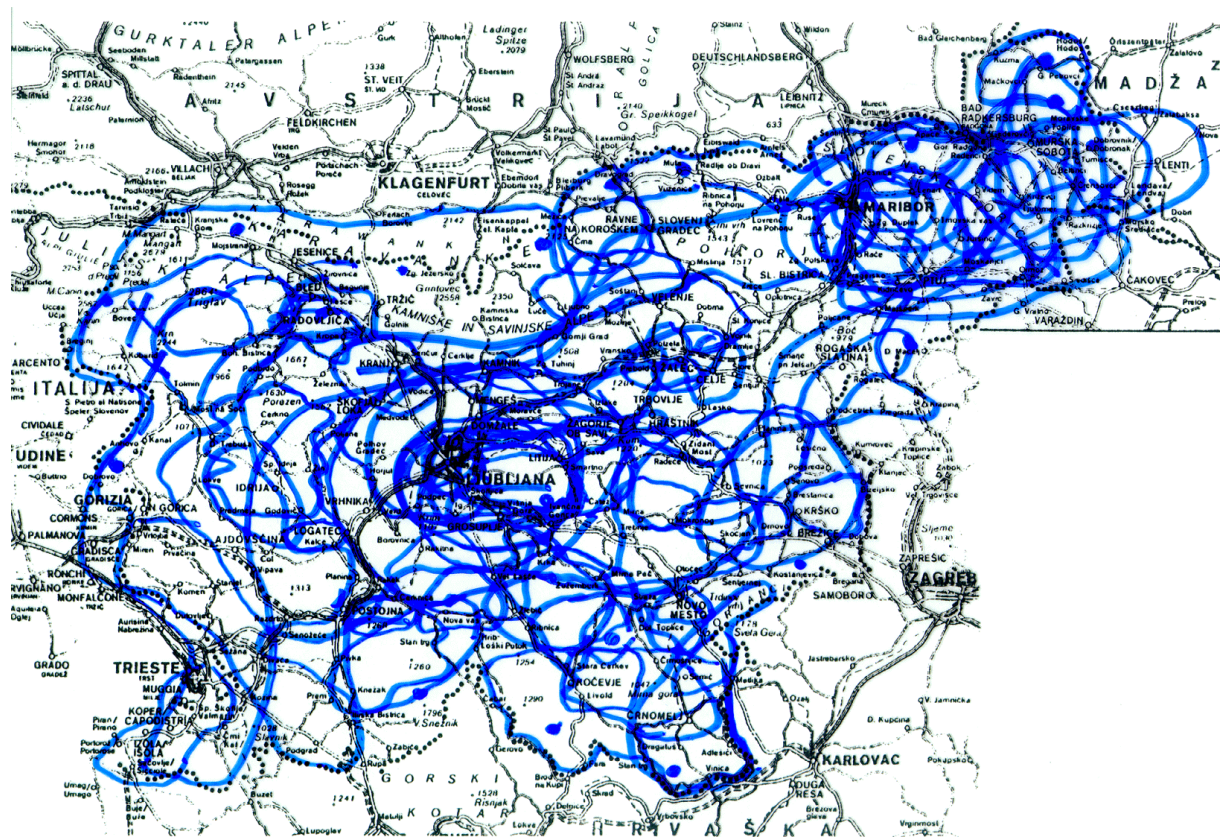
Slika, ki jo imajo tujci o Sloveniji je precej pozitivna (slika 4.5). Po svoje je to razumljivo, saj gre bodisi za ljubitelje slovenščine (in verjetno Slovenije), bodisi za Slovence iz tujine. Zato so najbrž marsikdaj manj kritični, po drugi strani pa jim med bivanjem v Sloveniji verjetno bolj kažejo njene lepote. Zdi se torej, da so tovrstni tečajji učinkovita promocija naše države.

V Sloveniji je bilo precej razprav o možnosti, da bi tujci pri nas kupovali nepremičnine. To se kaže tudi pri naših anketiranih. Komaj 37 odstotkov bi se strinjalo s tem, da bi tujci lahko pri nas kupovali nepremičnine. Obenem je zanimivo, da bi bilo pripravljeno kupiti nepremičnino kar 94 odstotkov anketiranih udeležencev tečajev in seminarja slovenskega jezika. Poglejmo si torej, kje bi prebivalci posameznih slovenskih pokrajin – če sploh – dovolili tujcem nakup nepremičnin (slike 4.6 do 4.18).

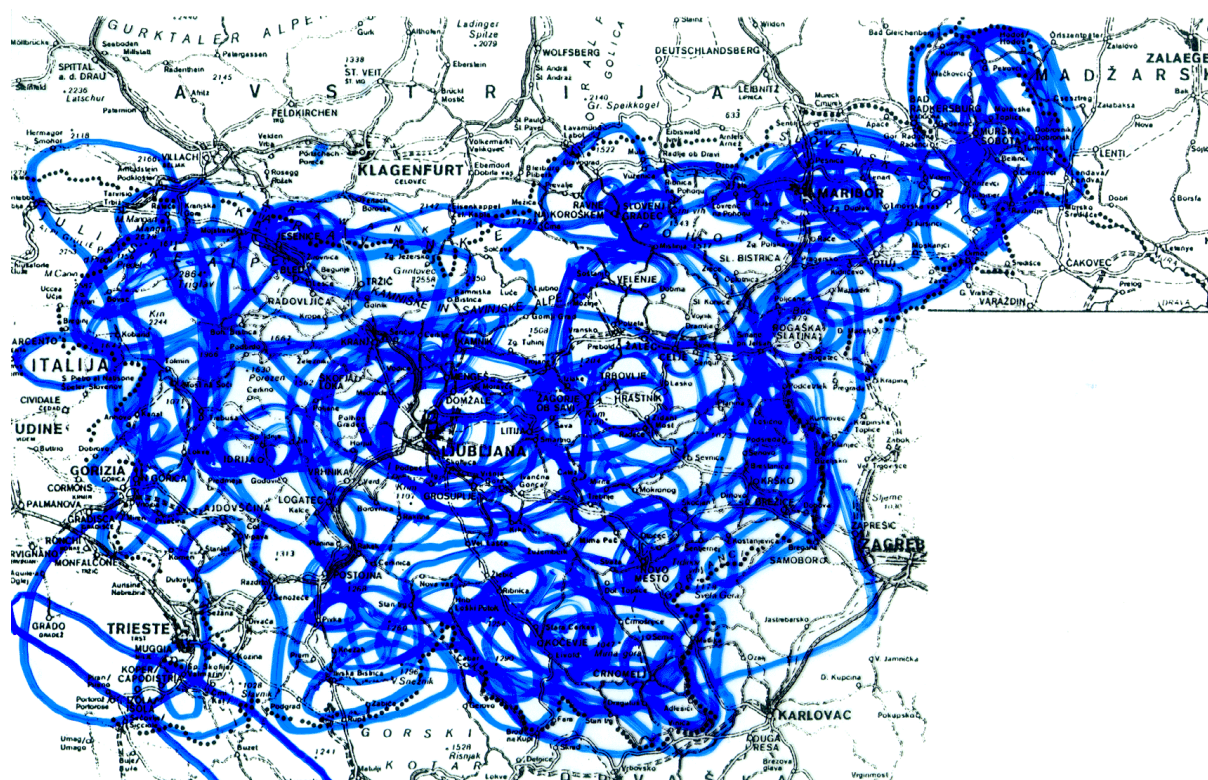

Slika 4.8. Kje bi tuji smeli kupovati nepremičnine. Odgovori prebivalcev Goriške regije.

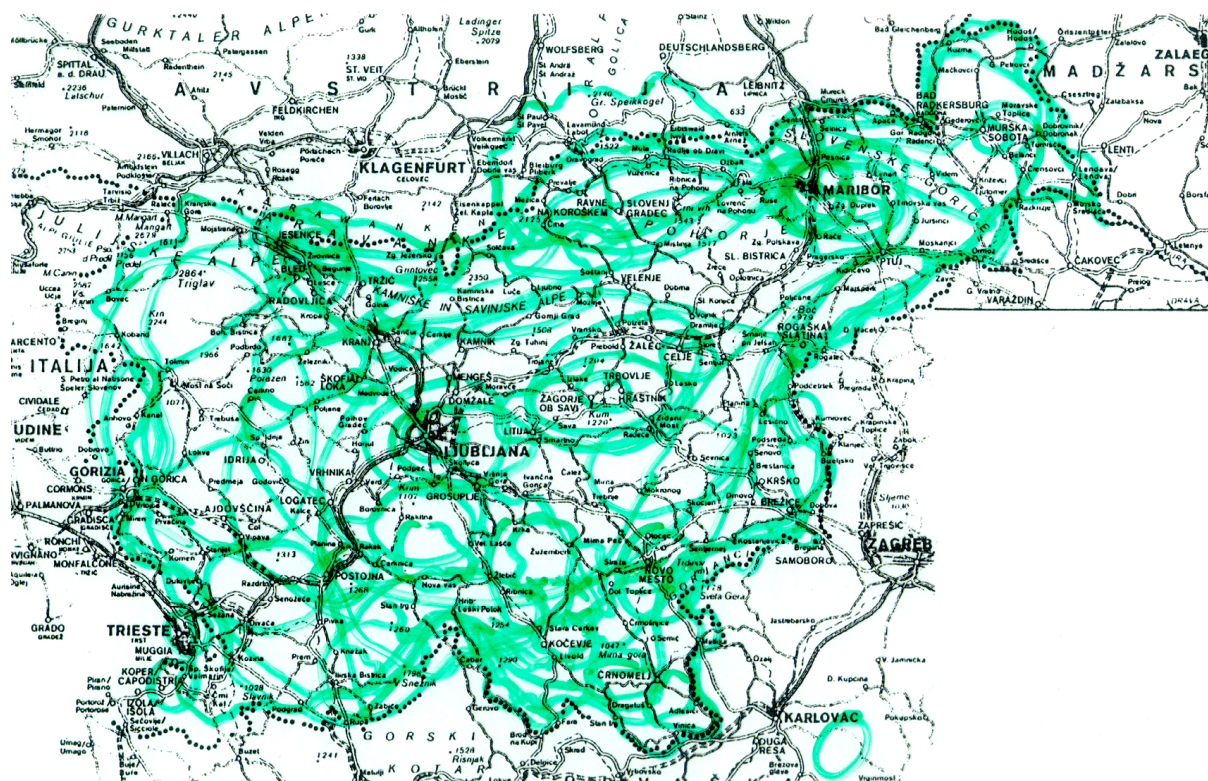

Slika 4.9. Kje bi tuji smeli kupovati nepremičnine. Odgovori prebivalcev Koroške regije.

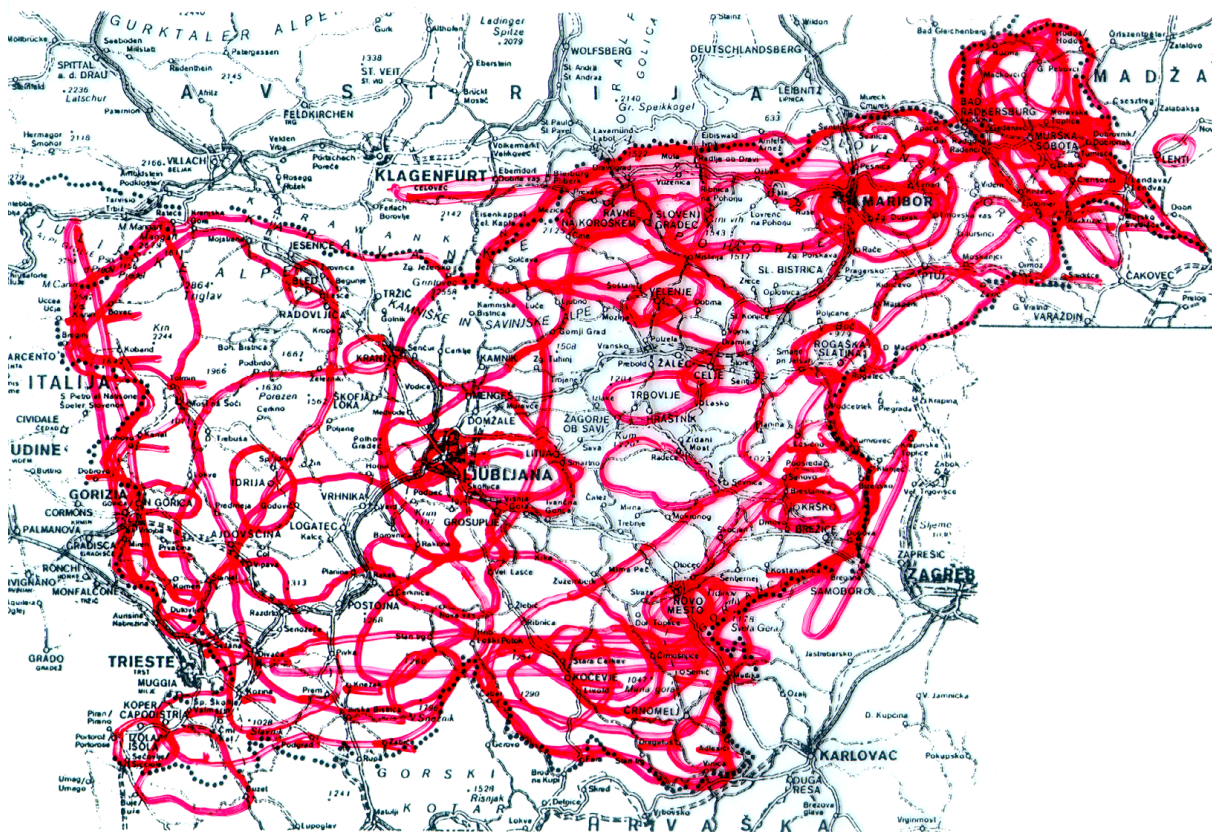

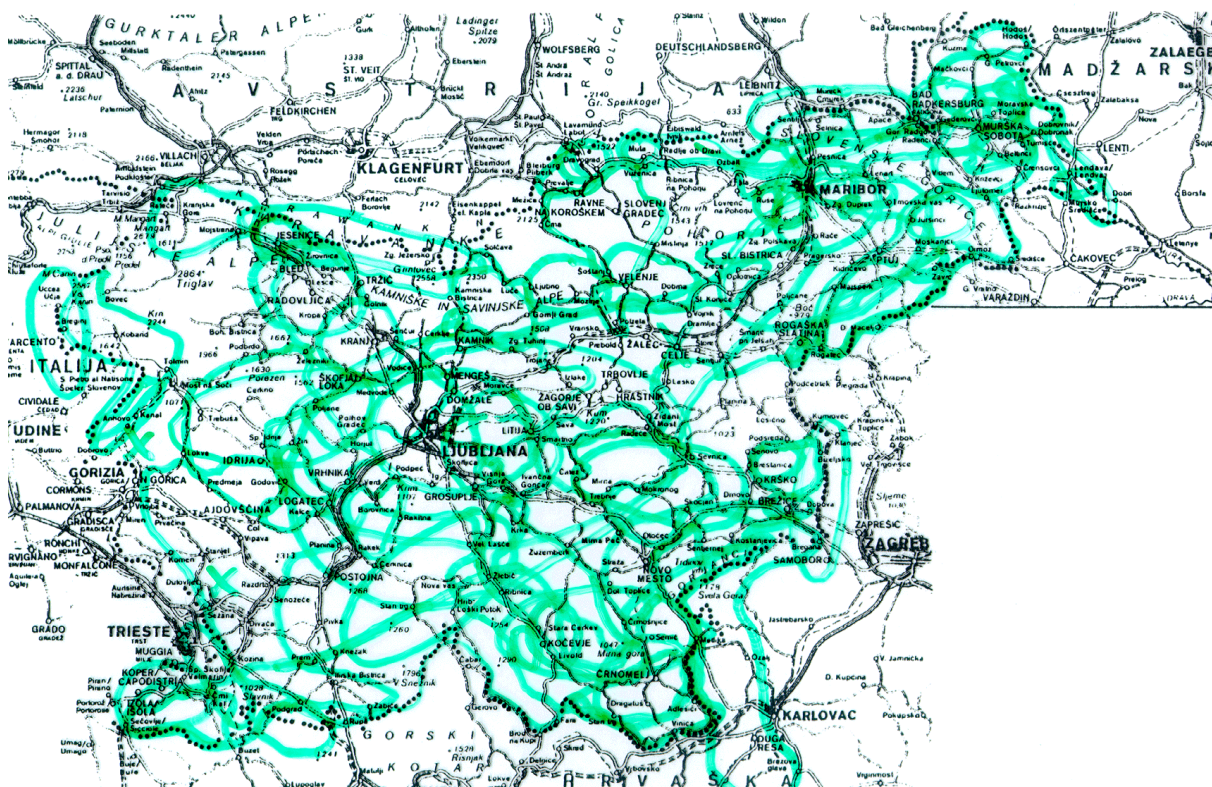
Slika 4.12. Kje bi tuji smeli kupovati nepremičnine. Odgovori prebivalcev Osrednje regije - 1. del.

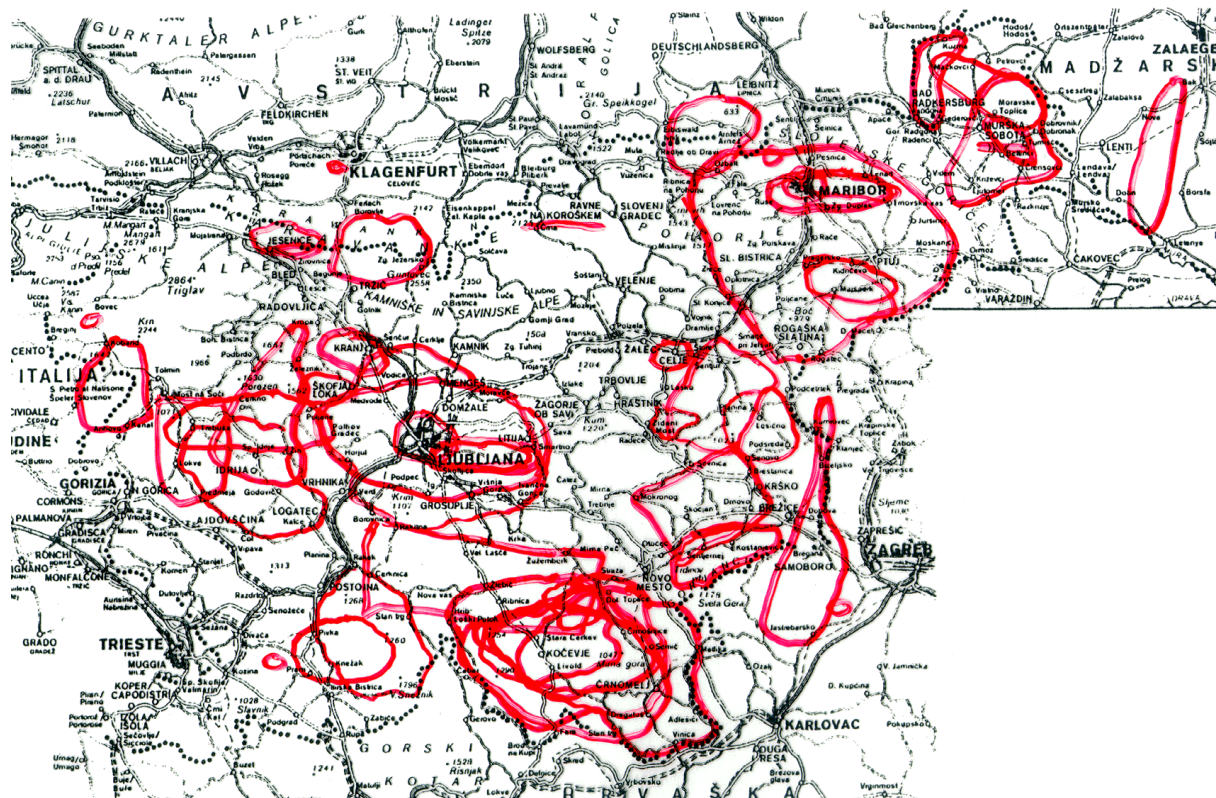
Slika 4.13. Kje bi tuji smeli kupovati nepremičnine. Odgovori prebivalcev Osrednje regije - 2. del.

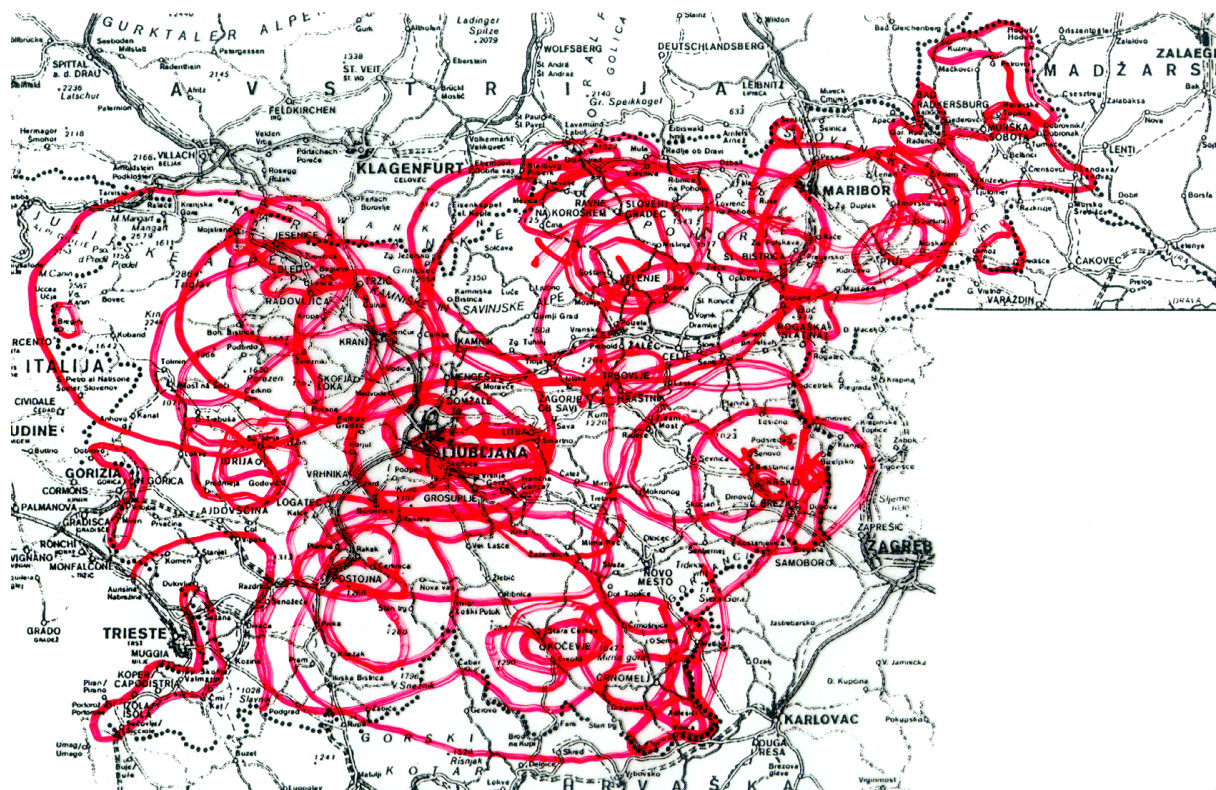
Slika 4.14. Kje bi tuji smeli kupovati nepremičnine. Odgovori prebivalcev Podravske regije.

Slika 4.15. Kje bi tuji smeli kupovati nepremičnine. Odgovori prebivalcev Pomurske regije.

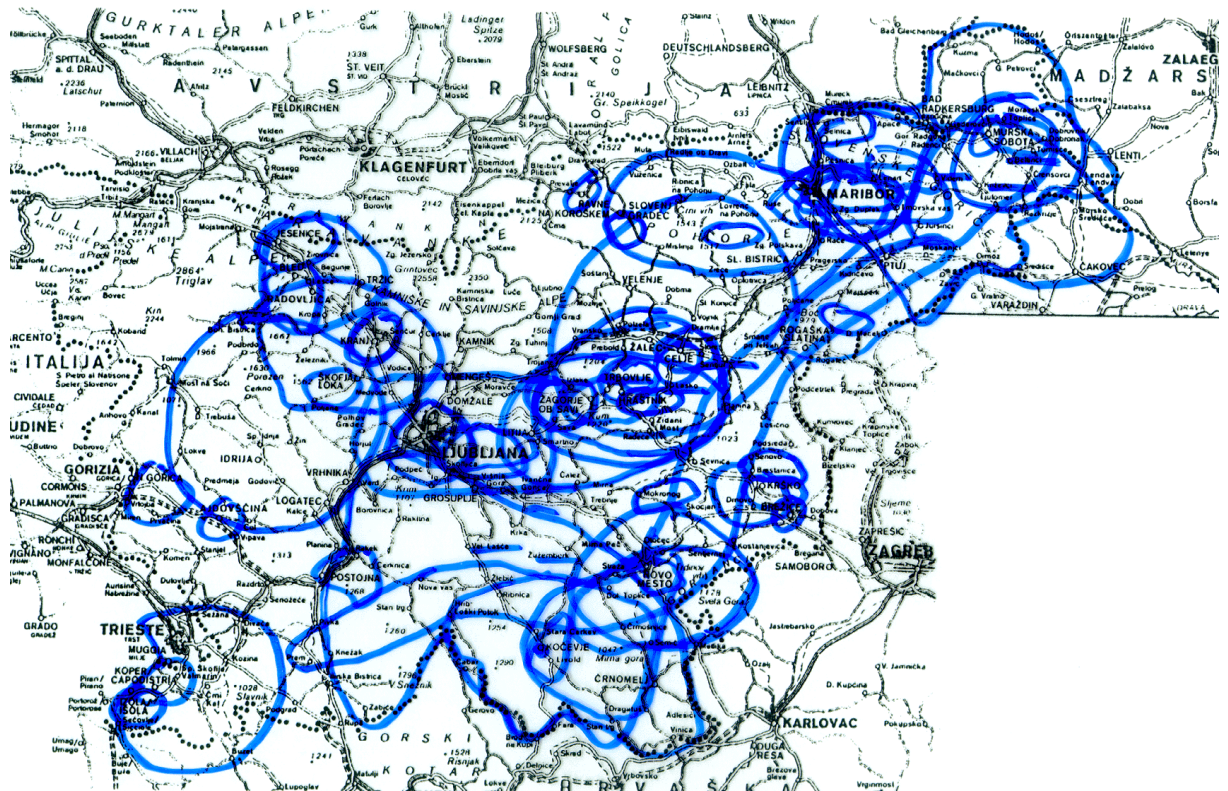

Slika 4.16. Kje bi tuji smeli kupovati nepremičnine. Odgovori prebivalcev Savinjske regije.

Slika 4.17. Kje bi tuji smeli kupovati nepremičnine. Odgovori prebivalcev Spodnje Posavske regije.

Slika 4.18. Kje bi tujci smeli kupovati nepremičnine. Odgovori prebivalcev Zasavske regije.

Respondenti so morali na zemljevidu označiti kje bi tujci lahko kupovali, če bi jim to že dovolili. Na slikah vidimo, kje bi tujcem dovolili nakup prebivalci posameznih slovenskih pokrajin¹. Velikosti zarisanih območij so zelo različne. Ni izrazitih območij, kjer bi tujci smeli nakupovati, razen v mestih. Predvsem pri neljubljancanih izstopa Ljubljana, občasno tudi Maribor. Morda si mislijo, da nakup kake hiše v mestu ne more škodovati.

Očitno se ljudje čutijo ogroženi in se bojijo, da bi si finančno bogatejši prebivalci Evropske unije prilastili preveč Slovenije, predvsem njene najlepše kraje.

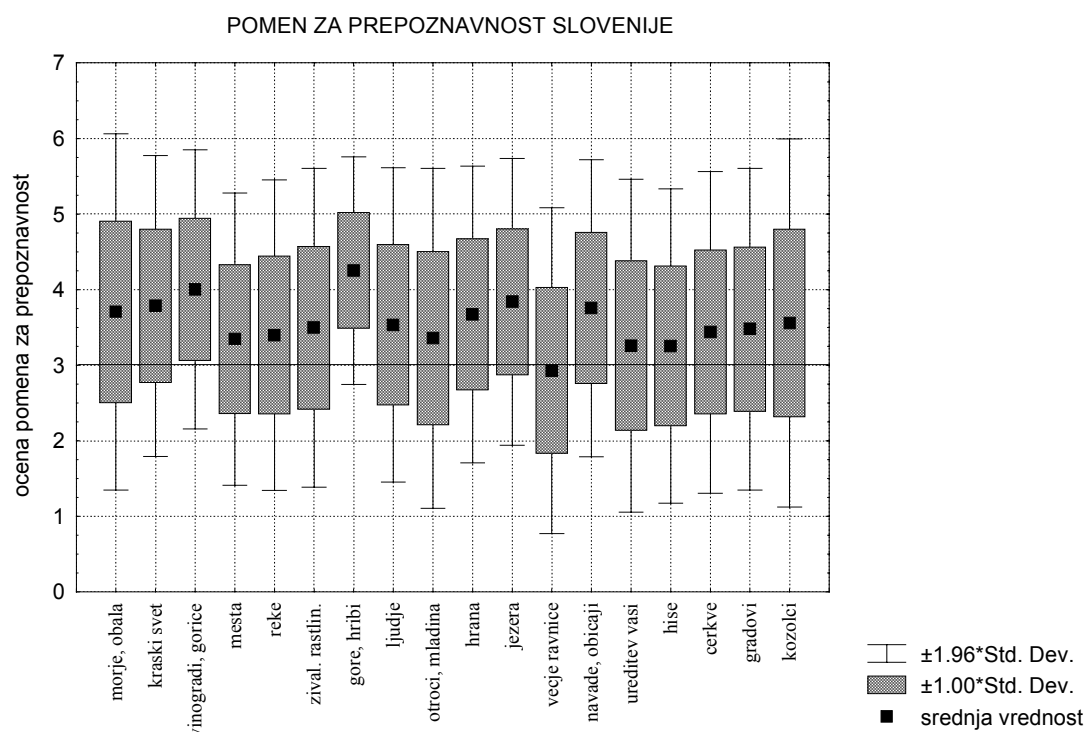
¹ Pokrajine so tiste, kot jih pozna Zavod za statistiko.

5. Členitev nacionalnega prostora po pomenu

Na prepoznavanje členitve nacionalnega prostora po pomenu se je posredno ali neposredno vezalo več vprašanj, najbolj neposredno vprašanje št. 8: *Kolikšen je pomen naslednjih stvari, krajev ali značilnosti za Slovenijo in njeno identiteto oziroma prepoznavnost?* Zanimivi, čeprav ne presenetljivi so tudi podatki, ki so jih respondenti posredovali pri odgovorih na vprašanje št. 4: *Kateri Evropski državi je po vašem mnenju Slovenija najbolj podobna glede na krajinsko podobo (4d) in ohranjenost naravnega okolja (4f)*. Posredno se ocenjevanje pomena za prepoznavnost dežele kaže še v vprašanju št. 18: *Kako radi bi živeli v krajih, ki jih opisujejo spodnje značilnosti?* Pri slednjem se ocena pomena meša z vrsto drugih dejavnikov, kar bodo pokazala križanja rezultatov v nadaljni obdelavi.

5.1. Pomen prostorskih prvin

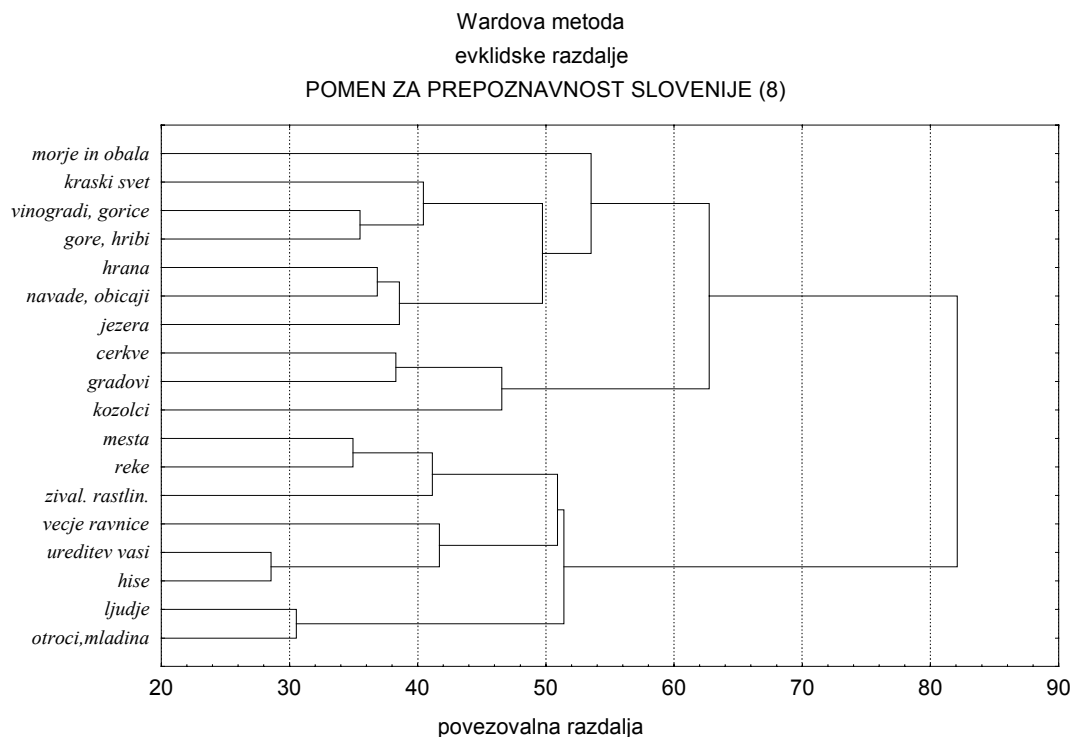
Rezultati so pokazali, da respondenti po pomenu za prepoznavnost Slovenije višje ocenjujejo krajinske prvine kot ljudi in običaje. Najvišje ocenjujejo pomen za prepoznavnost pri krajinski prvini *gore*, sledijo *vinogradi in gorice* ter za njimi *jezera*. Sledijo *navade in običaji* ter *hrana*, skoraj enako tudi *kraški svet* in *morje z obalo*. *Cerkve* in *kozolci*, v medijih potencirani kot najpomembnejše identitetne prvine, sledijo šele za naštetim, skupaj z *ljudmi*. Respondenti so pomen vseh prvin ocenjevali v zgornji polovici, razen prvine *večje ravnice*, kateri so pomen za prepoznavnost Slovenije ocenili pod 3.

Slika 5.1: Pomen posameznih stvari in značilnosti za prepoznavnost Slovenije

Klasterska analiza po Wardovi metodi pokazuje, da so po pomenu za prepoznavnost podobno ocenjevali *morje in obalo*, *kraški svet*, *vinograde*, *gorice*, *gore*, *hribe* ter *jezera*, *hrano*,

navade in običaje. Cerkev, gradovi in kozolci tvorijo posebno skupino, vse druge prvine pa tretjo.

Slika 5.2: Podobnost ocenjevanja po pomenu za prepoznavnost Slovenije

Vzprejanje dobljenih rezultatov z rezultati, ki jih je podala raziskava o dejavnikih nacionalne prostorske identitete na Slovenskem (Kučan 1996), potrjuje tezo, da so za prepoznavanje Slovenije pomembni prostorski simboli. Deli nacionalnega prostora, pomembni za prostorsko sliko so *hribi, vinogradi, jezera, kraški svet* in *morje z obalo*. Prostorski skupek, ki ga predstavljajo, lahko ponazorimo z risbo:

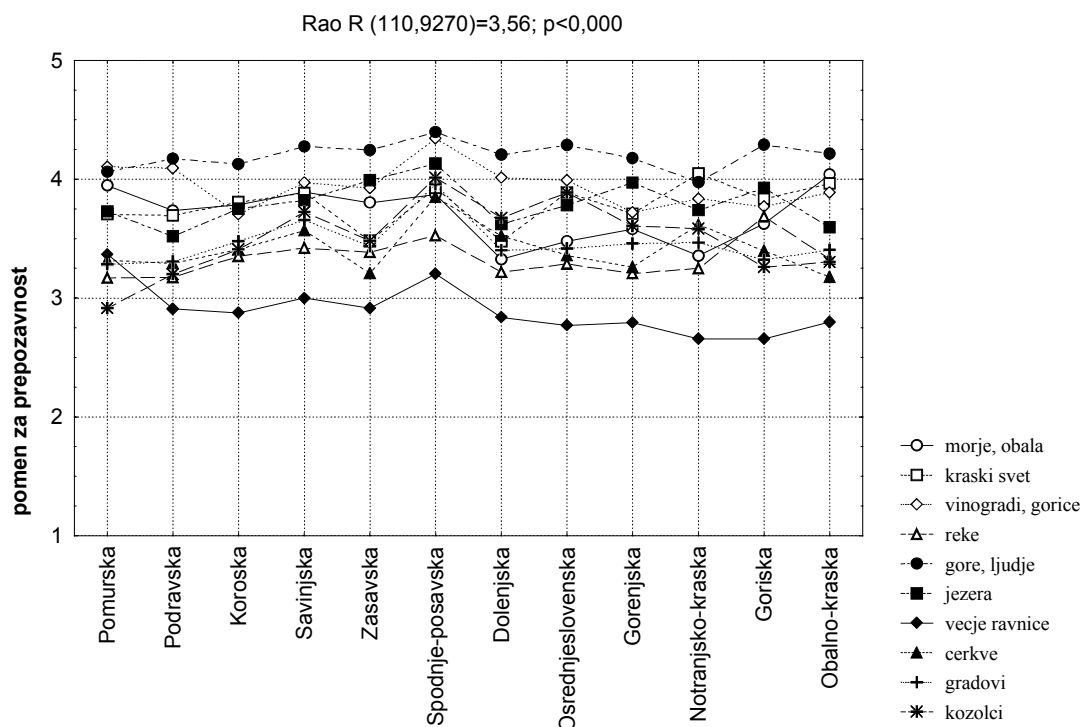

Kozolce, cerkve in gradove kot prostorske simbole, ki so v medijski podobi Slovenije že postali slovenske soznačnice, so tudi v tej raziskavi respondednti podobno ocenjevali, vendar jim pripisujejo manjši pomen kot prvinam iz zgornje skupine.

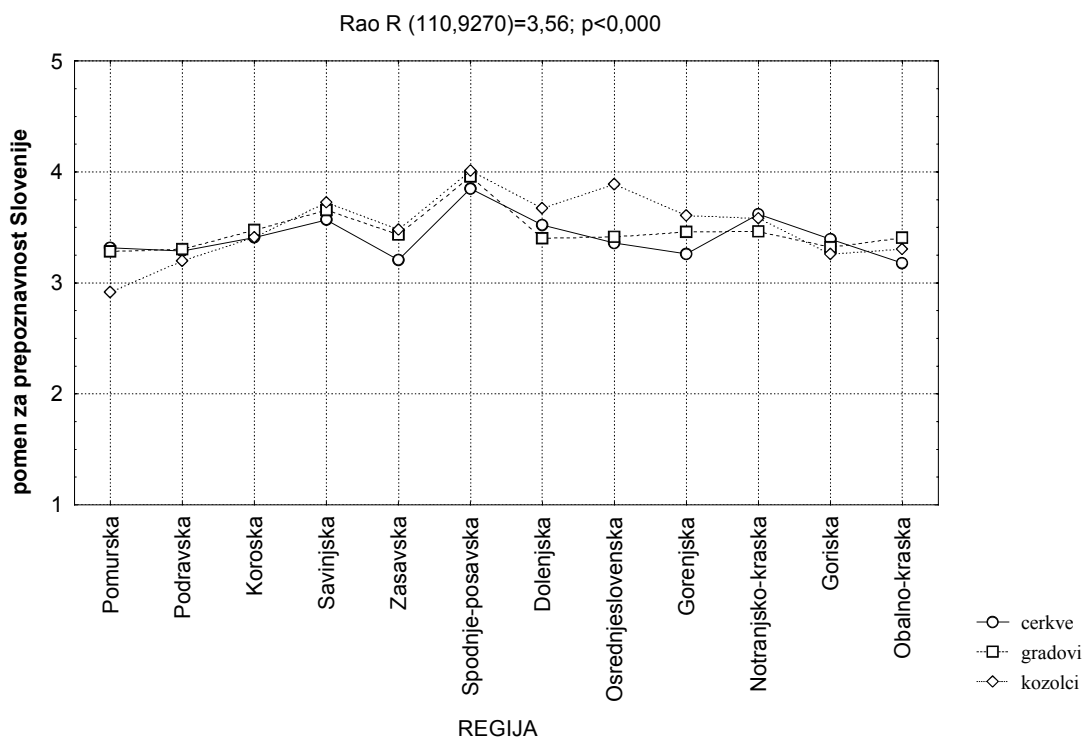

5.1.1 Razlike med regijami v ocenjevanju pomena prostorskih prvin

Pri ocenjevanju prepoznavnosti pa se med regijami kažejo tudi določene statistično pomembne razlike. Z analizo variance pridobljeni podatki kažejo, da se respondenti iz vseh regij prvini *večje ravnice* splošno nizko ocenili pomen za prepoznavnost, vendar so jo tisti iz **Pomurske** in **Spodnje-posavske** regije ocenili **višje**. Prav tako so razlike statistično pomembne pri ocenjevanju privne *cerkve* in *kozolci*. Prvi (*cerkve*) so višji pomeni priclenili respondenti iz **Notranjsko-kraške** in **Spodnje-posavske** regije, najmanjšega pa v **Obalno-kraški** regiji, drugi (*kozolci*) pa najvišjega prav tako tisti iz **Spodnje-posavske** regije pa tudi tisti iz **Osrednjeslovenske** (v glavnem Ljubljana), izrazito nižjega, pod srednjo vrednostjo, pa tisti iz **Pomurske** regije. Zanimivo je, da prvini *cerkve* manjši pomen pripisujejo v **Gorenjski** regiji, ko je tam vendar ena od osrednjih krajinskih prvin, kjer ji vizualni prostorski pomen povečujeta še lega in barvni kontrast: postavitve na vrhove hribov in kontrast med svetlim, belim stvbnim telesom in temnim gozdnim ozadjem. To komponento bi kazalo globlje raziskati, saj lahko pričakujemo, da so odgovori povezani z bolj zapletenim vrednostnim sistemom.

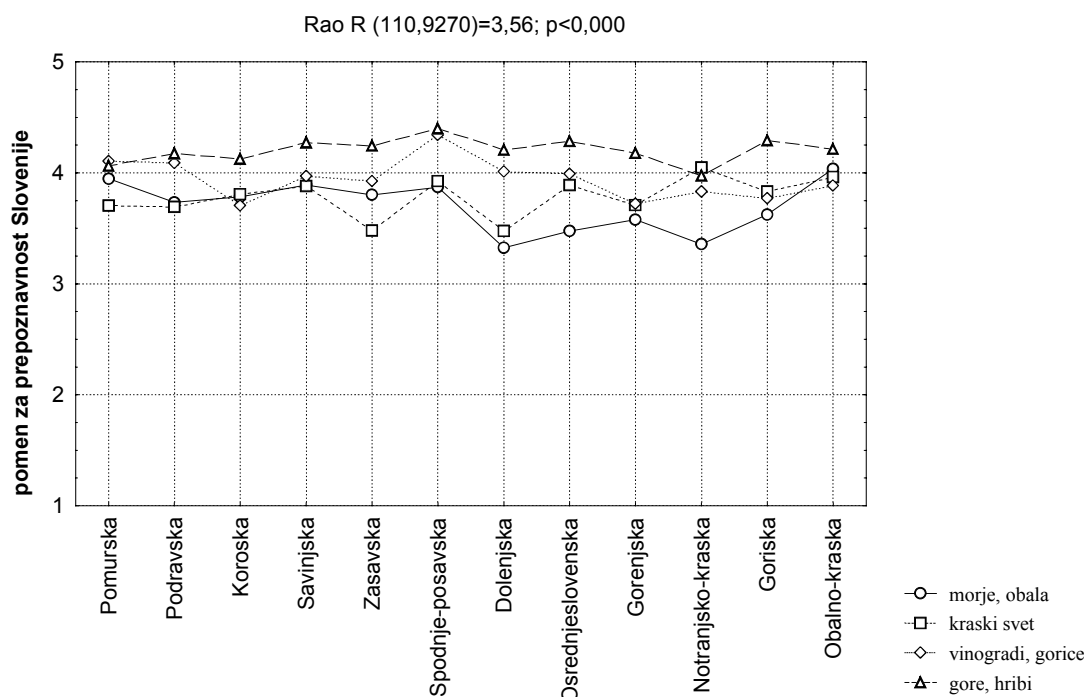
Slika 5.3: Razlike v ocenjevanju pomena za prepoznavnost med regijami

Slika 5.4: Razlike v ocenjevanju pomena treh krajinskih prvin med regijami

Statistično pomembne razlike se pokažejo tudi pri ocenjevanju pomena za prepoznavnost Slovenije tistih krajinskih prvin, ki so značilne za posamezna območja Slovenije. Prvino *gore, hribi* so vsi respondenti ocenjevali v splošnem višje kot prvino *morje, obala*. Vendar so pri slednji razlike med ocenami respondentov iz posameznih regij višje kot pri prvi. Prvino

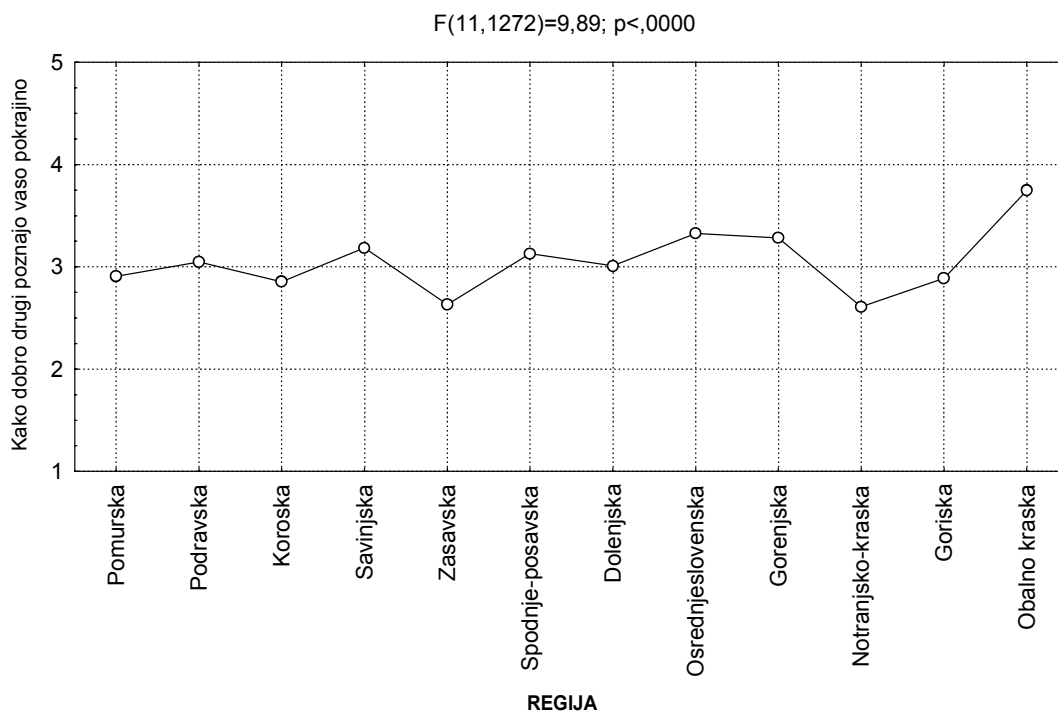
morje, obala visoko ocenjujejo respondenti iz **Obalno-kraške** in **Pomurske** regije, in nizko iz **Dolenjske** ter **Notranje - kraške** regije. Respondenti iz **Osrednjeslovenske**, **Gorenjske** in **Goriške** regije prvine *morje, obala* ocenjujejo nižje od respondentov iz **Podravske**, **Koroške**, **Savinjske**, **Zasavske** in **Spodnje-posavske** regije. *Vinograde, gorice* višje ocenjujejo respondenti iz tistih regij, kjer je ta prostorska prvina izraziteje prisotna, z izjemo **Osrednjeslovenske** regije, medtem ko se višje ocene za prvine *morje, obala* samo na prvi pogled vežejo na regije, ki so manj hribovite oziroma gorate, pri katerih prevladuje prvina *gore, hribi*, kot tista, katere pomen za prepoznavnost respondenti ocenjujejo višje. Regije "iz sredine ozemlja", **Podravska**, **Koroška**, **Savinjska**, **Zasavska**, **Spodnje-posavska**, z izjemo **Osrednjeslovenske** regije so prvine *morje, obala* ocenile podobno visoko, vse nekaj višje od srednje vrednosti (3). Visoko so jo ocenili respondenti "z roba", iz **Pomurske** in **Obalno-kraške** regije, nizko pa "z drugega roba", z **Dolenjske**, **Notranjsko-kraške** in **Gorenjske** regije.

Slika 5.5: Razlike v ocenjevanju pomena štirih najpomembnejših krajinskih prvin med regijami

5.2. Prepoznavnost regij

Čeprav je med regijami razlika v ocenjevanju pomena za prepoznavnost Slovenije med *mesti* in *uredivijo vasi*, statistično pomembna, je zelo majhna in jo kaže le omeniti.

Slika 5.6: Prepoznavnost regij znotraj Slovenije

Kot prikazuje analiza variance (Slika 5.6), so respondenti tudi mnenja, da drugi dovolj dobro poznajo njihove pokrajine, saj se vrednosti gibljejo okrog sredine. Izstopa le **Obalno kraška** regija, respondenti so mnenja, da jo drugi precej dobro poznajo. Mnenja, da njihove pokrajine drugi ne poznajo dovolj so v **Zasavski** in **Notranjsko-kraški** regiji. Rezultate delno lahko razložimo z dejstvom, da je **Obalno kraška** regija turistična in močno prisotna v medijih, medtem ko **Zasavska** in **Notranjsko kraška** regija nista ne turistično ne kako drugače promovirani.

5.3. Razlike v vrednotenju po izobrazbi

Pač pa na vrednotenje posameznih delov prostora vplivata izobrazba in tip krajevne skupnosti, iz katere izhaja respondent. To je razvidno iz rezultatov na vprašanje št. 21: *V kolikšni meri se strinjate z naseljnimi načini urejanja prostora?*

Faktorska analiza je razkrila tri skupine odgovorov, katerih vsako opredeljuje drug faktor.

Tabela 1: Oblikovanje skupin trditve s faktorško analizo

FAKTORSKA ANALIZA / VPRAŠANJE 21		
Izbor: glavne komponente		
FAKTOR 1	FAKTOR 2	FAKTOR 3
<i>b</i>	<i>a</i>	<i>c</i>
<i>f</i>	<i>e</i>	<i>h</i>
<i>g</i>	<i>i</i>	<i>l</i>
<i>k</i>	<i>j</i>	

V prvo skupino, ki jo opredeljuje FAKTOR 1, se razvrščajo naslednje trditve:

- *treba je graditi ceste, poti in žičnice in ljudem omogočiti dostop do vseh znamenitosti,*
- *morsko in jezersko obalo je treba nameniti turistični izrabi,*
- *za pridobivanje električne energije je treba na rekah graditi hidroelektrarne in zadrževalnike,*
- *kmetijske površine je treba za vsako ceno varovati.*

Faktor, ki skupino opredeljuje, bi lahko poimenovali "altruistični" ali "antropocentrični", saj prostor vrednoti z vidika boljšega življenja oziroma razvojnih možnosti. V tem smislu je razumeti tudi trditve o varovanju kmetijskih površin, ki je v tej zvezi ne pogojuje vrednota varovanje narave.

V drugi skupini, ki jo opredeljuje FAKTOR 2, se nahajajo trditve, ki jih pogojuje zelo drugačen vrednotni sistem:

- *gore in gozdove je treba pustiti nedotaknjene, čeprav bodo nedostopni za veliko število ljudi,*
- *prav tako morje in jezera (obalo),*
- *reke je treba ohranjati v naravnih strugah,*
- *omejevati je treba dostop do zavarovanih območij.*

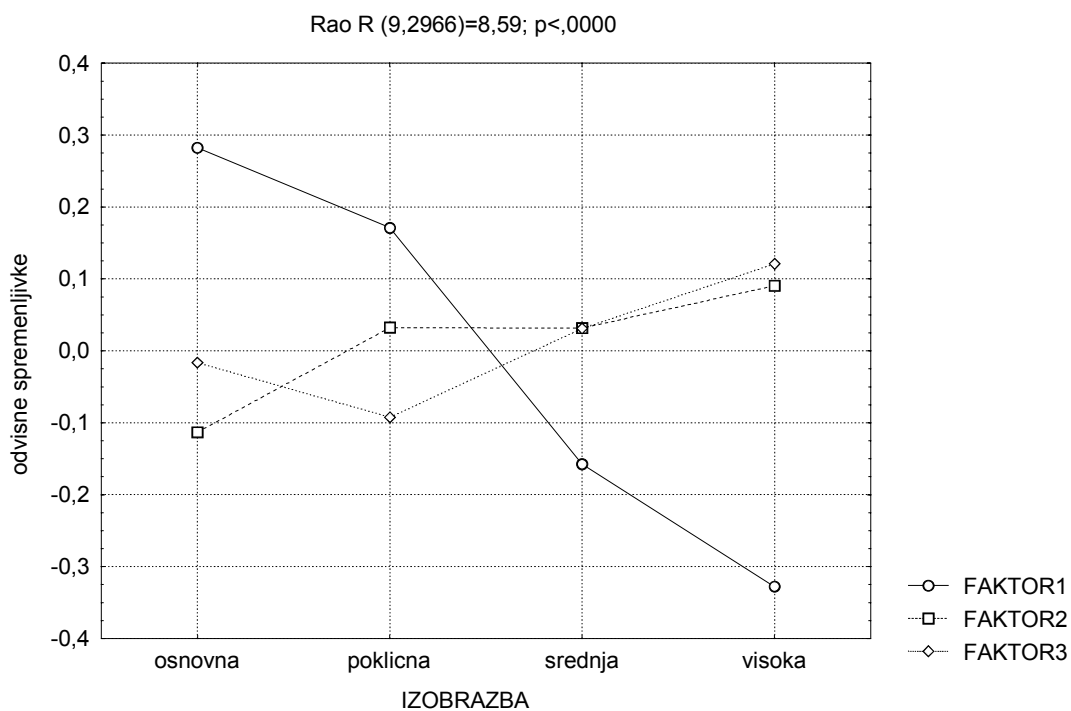
Opredeljevalni faktor pri tej skupini je močno "naravovarstven", saj varstvo narave kot vrednoto postavlja v ospredje celo pred človekovim udobjem.

V tretji skupini, ki jo opredeljuje FAKTOR 3, pa so zbrane trditve, ki izkazujejo po eni strani tehten razmislek o usklajevanju interesov, po drugi strani pa so lahko tudi le izraz neodločenosti ali nesprejemanja odgovornosti:

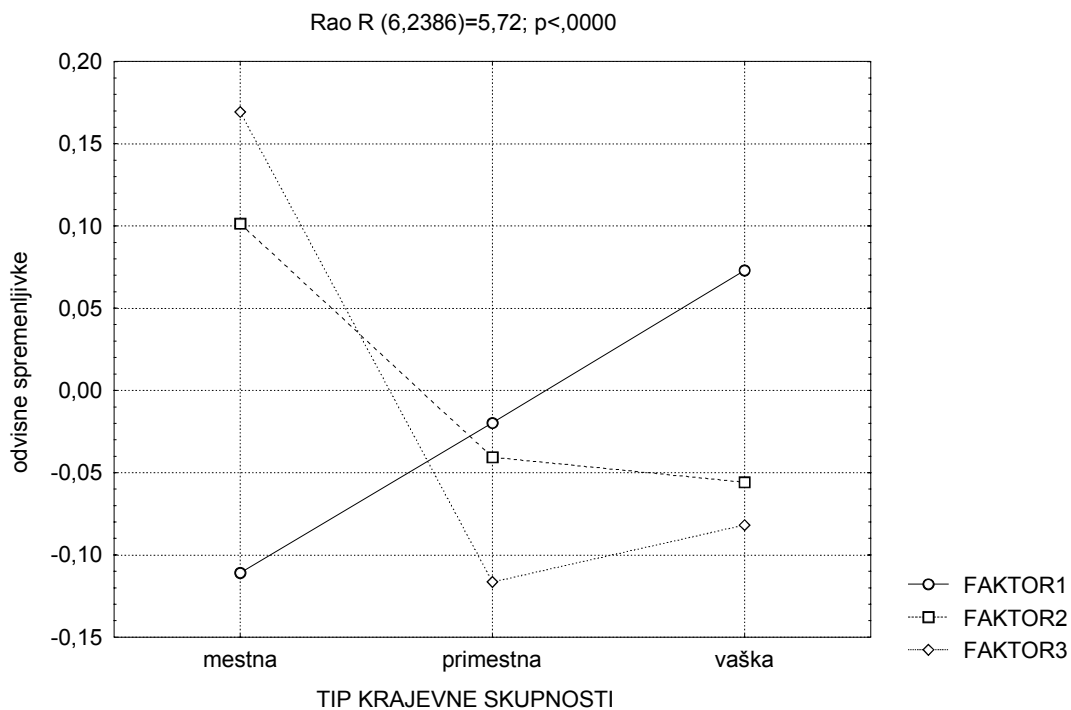
- *nekatero gozdove in gore je treba pustiti nedotaknjene, na drugih pa graditi,*
- *določene rabe, na primer pozidavo ali rekreacijo, lahko usmerjamo tudi na kmetijske površine,*
- *graditi je treba sodobne zgradbe, čeprav se zelo razlikujejo od značilnih stavb v kraju.*

Faktorje vrednotenja gotovo opredeljuje raven izobrazbe, pa tudi okolje, iz katerega prihajajo respondenti (vaška, primestna ali mestna krajevna skupnost). Razlike med njimi izpostavi analiza variance (Slika 5.7 in slika 5.8).

Slika 5.7: Faktorji vrednotenja po izobrazbi

Slika 5.8: Faktorji vrednotenja po tipu krajevne skupnosti

Ne glede na to, kateri faktorji opredeljujejo skupine, so pri vseh prisotne razlike v izobrazbi in sicer respondenti z osnovno izobrazbo vrednotijo drugače kot tisti s srednjo ali visoko; prav

tako respondenti iz mestnih in primestnih krajevnih skupnosti vrednotijo drugače kot respondenti iz vaških skupnosti.

Pri tem gre za vrednotenja, neposredno uporabna pri snovanju prostorske politike: za katere dele prostora respondenti menijo, da jih je treba pustiti nedotaknjene (jih je treba varovati) in na katerih delih dajejo prednost razvojnim vidikom. Zakaj je tako, lahko le sklepamo, očitno pa odločitve pogojuje izobrazba.

Da je izobrazba dejavnik vrednotenja potrjuje tudi tip krajevne skupnosti (primerjava položajev na lestvicah slika 5.7 in slika 5.8). Tu je možen tudi vpliv na odločanje oziroma vrednotenje, saj je za odločitve očitno pomembna izobrazba oziroma poznavanje procesov. Odločitve ljudi, oziroma njihovo izbiro med "antropocentričnimi", "naravovarstvenimi" in "usklajevalnimi" ali "optimiziranimi" načini urejanja prostora, lahko usmerjamo z izobraževanjem in obveščanjem.

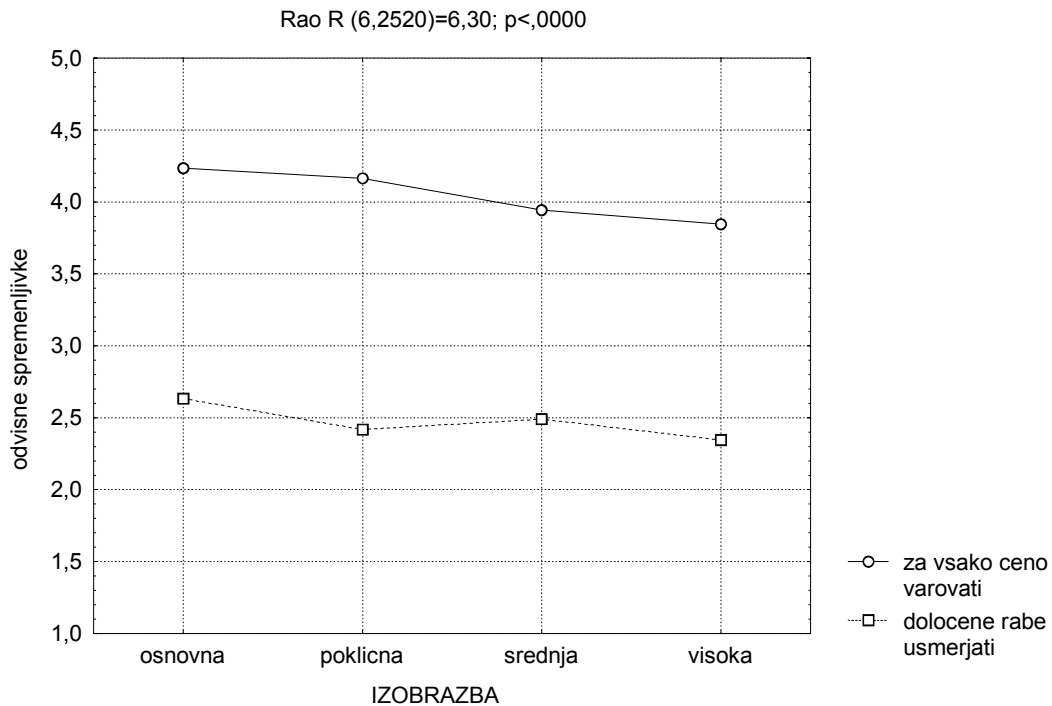
Predvsem je iz odgovorov razbrati, da respondenti v glavnem razmišljajo pred- oziroma post-moderno. Indikatorji modernosti, kot je npr. gradnja sodobnih stavb, usmerjanje novih rab (rekreacije in pozidave) na kmetijske površine, dopuščanje gradnje v nekaterih gozdovih in na nekaterih gorah, so trditve, ki predpostavljajo usklajevanje interesov. Z njimi se se respondenti večinoma manj strinjajo, vendar se z njimi bolj strinjajo respondenti z srednjo in visoko izobrazbo.

Poglejmo razlike med strinjanji s trditvijo, da je g) kmetijske površine treba za vsako ceno varovati in trditvijo, da h) določene rabe, na primer turizem in rekreacijo lahko usmerjamo tudi na kmetijske površine.

Tabela 2: Strinjanje s trditvami glede kmetijskih površin

TRDITEV 21	št. veljavnih odg.	srednja vrednost
g) <i>kmetijske površine je treba za vsako ceno varovati</i>	1281	4,05
h) <i>določene rabe lahko usmerjamo tudi na kmetijske površine</i>	1284	2,48

Čeprav je razlika majhna, je statistično pomembna ($p=0,0000$): s spodnjo trditvijo se bolj strinjajo respondenti z visoko in srednjo izobrazbo, najmanj respondenti z osnovno, z zgornjo trditvijo pa ravno obratno (slika 5.9).

Slika 5.9: Strinjanje s trditvami o varovanju kmetijskih površin

Pri strinjanjih s trditvami o načinih urejanja okolja je izrazito prisoten varstveni vidik: z odločitvami o nedotaknjenosti gora in morja, čeprav bi ostali nedostopni za veliko število ljudi, ohranjanju rek v naravnih strugah in omejevanjem dostopa na zavarovana območja (Faktor 2), se respondenti večinoma strinjajo, še najbolj z ohranjanjem rek v naravnih strugah (slika 5.10).

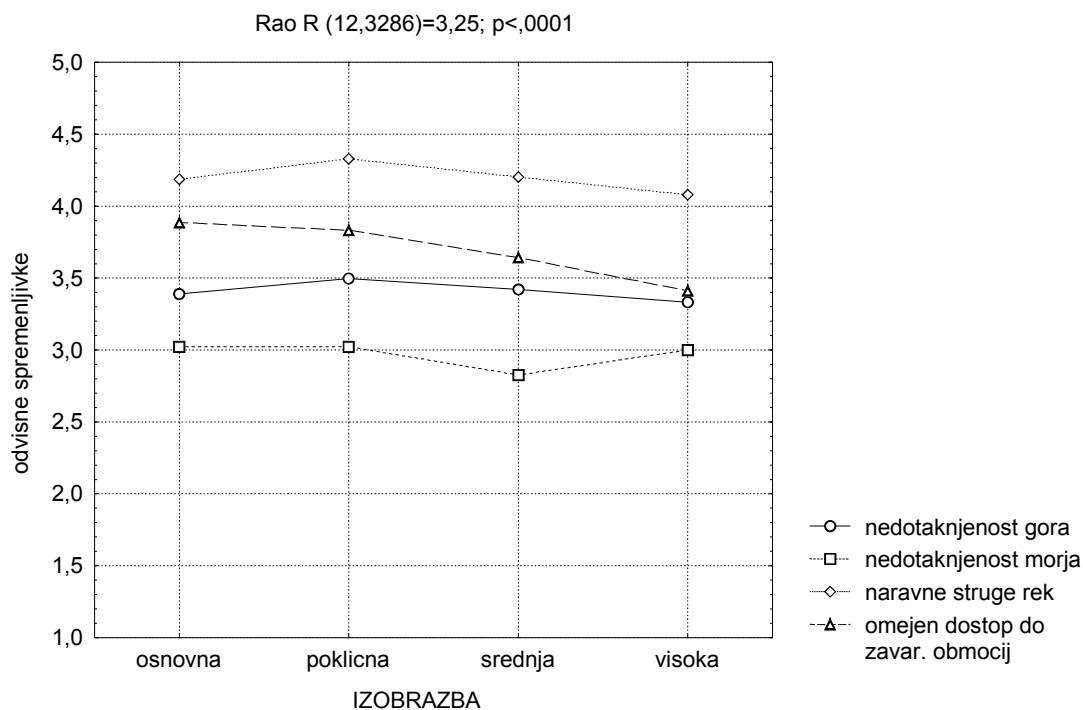
Tabela 3: Strinjanje z naravovarstvenimi trditvami

TRDITEV 21	št. veljavnih odg.	srednja vrednost
a) <i>nedotaknjenost gora</i>	1286	3,42
e) <i>nedotaknjenost morja in obale</i>	1280	2,95
i) <i>ohraniti reke v naravnih strugah</i>	1283	4,21
j) <i>omejen dostop do zavar. območij</i>	1277	3,72

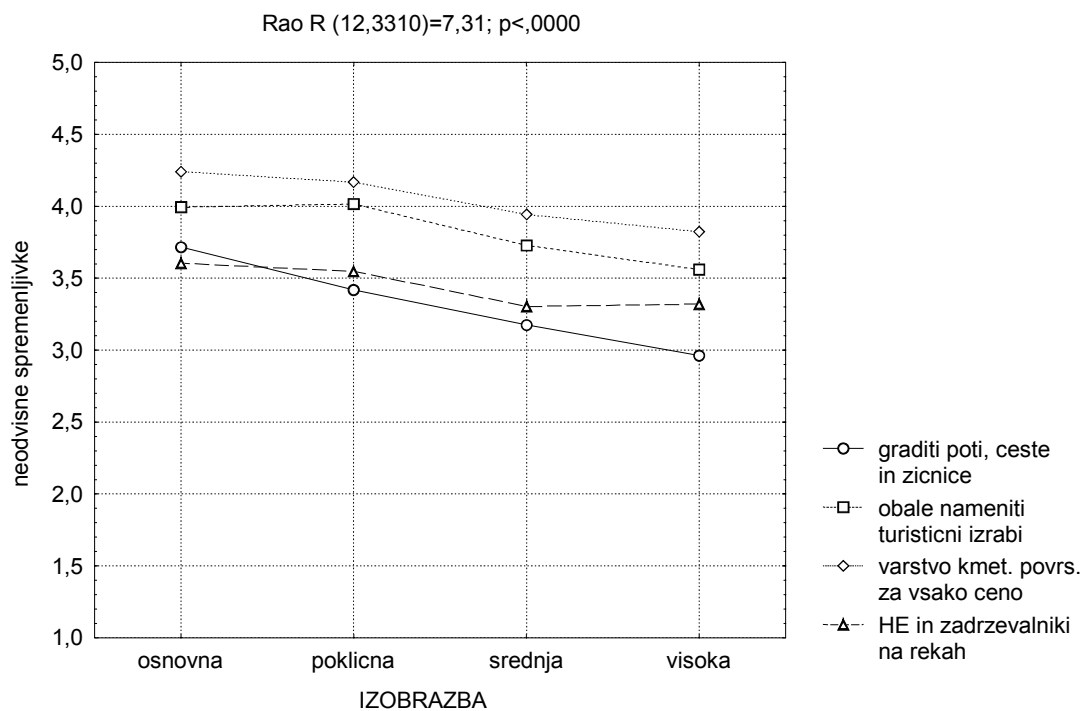
Pri naravovarstvenih trdivah pa razlike niso več v tolikšni meri pogojene za izobrazbo, kar lahko pomeni, da je zavest o varovanju okolja že prežela slovensko družbo, vprašanje pa je, če bi se posamezniki v konkretnih situacijah po zgornjih načelih tudi ravnali. Še posebej je načelo o *ohranjanju rek v naravnih strugah* v nasprotju s pritiski za gradnjo malih elektram na vodotokih.

Zanimivo je, da se respondenti prav tako v precejšnji meri strinjajo z antropocentričnimi trditvami, ki so pravzaprav v nasprotju z naravovarstvenimi. Rezultati podpirajo ugotovitev, da obstajajo razlike med načeli in ravnanji. Načeloma se lahko strinjamo z vsem, kar se nam zdi dobro ali je družbeno vrednoteno kot prav, medtem ko se v konkretnih situacijah odločamo večinoma glede na lastne koristi ali vsaj ne v lastno škodo. Antropocentrično gledanje, *treba je graditi in ljudem omogočiti dostope do vseh znamenitosti, morsko in jezerske obale nameniti turistični izrabi, na rekah graditi hidroelektrarne in zadrževalnike*, pogojuje tudi strinjanje s trditvijo, da je *za vsako ceno varovati kmetijske površine*. S to

trditvijo se respondenti najbolj strinjajo in od vseh najbolj tisti z osnovno izobrazbo (slika 5.11).

Slika 5.10: Strinjanje z naravovarstvenimi trditvami

Slika 5.11: Strinjanje z antropocentričnimi trditvami

5.4. Razlike v prostorskih preferencah

S faktorsko analizo se tri skupine oblikujejo tudi pri vprašanju 18: Kako radi bi živeli v krajih, ki jih opredeljujejo spodnje značilnosti?

Tabela 4 : Oblikovanje skupin prostorskih preferenc s faktorsko analizo

FAKTORSKA ANALIZA / VPRAŠANJE 18 Izbor: glavne komponente		
FAKTOR 1	FAKTOR 2	FAKTOR 3
ob gozdu	v turističnem območju	v turističnem območju
v narav. ali krajin. parku	ob reki ali jezeru	ob morju
v središču naselja	v središču naselja	kjer je gradnja cenejša
v hribovitem območju	ob morju	
ob reki ali jezeru	blizu večjega mesta	
na robu naselja		

Prostorske značilnosti, ki opredeljujejo določena območja, se po preferenčnosti vrstijo v tri skupine. Rekli bi lahko, da prvo skupino opredeljujejo "narava", "mir", "lepi pogledi" in "udobnost" (kot edina pragmatična komponenta - v središču naselja). Drugo skupino opredeljujeje značilnosti, povezane s turizmom: prijetno podnebje, lepi pogledi, turistične dejavnosti in prav tako "udobnost" (blizu večjega mesta). Tretjo skupino opredeljuje pragmatična zahteva po cenejši gradnji, ni pa jasno, zakaj je v kombinaciji z morjem in turističnimi območji.

5.5. Podobnosti z evropskimi državami po krajinski podobi ter ohranjenosti in urejenosti okolja

Po krajinski podobi so respondenti kot Sloveniji najbolj podobno po vrsti ocenili Avstrijo, Švico, in mnogo manj, pa vendar še vedno izstopajoče več Italijo in Hrvaško, torej predvsem mejne države.

Tabela 5: Države, podobne Sloveniji po krajinski podobi

Država	% odgovorov
Avstrija	55
Švica	19
Italija	8
Hrvaška	6

Iste štiri države so Sloveniji najbolj podobne tudi po ohranjenosti naravnega okolja. Na prvem mestu je še vedno Avstrija, potem pa se vrstni red zamenja.

Tabela 6: Države, podobne Sloveniji po ohranjenosti naravnega okolja

Država	% odgovorov
Avstrija	40
Hrvaška	14
Švica	13,5
Italija	9

Zanimiva pa je primerjava z oceno podobnosti po urejenosti okolja. Tu zopet daleč prednjači Avstrija, podobno urejeni se respondentom zdita Hrvaška in Italija, vendar mnogo manj kot Avstrija, Švica pa, nasprotno od pričakovanj, na tej lestvici bolj v ozadju, in sicer z zgolj 7 %.

Tabela 7: Države, podobne Sloveniji po urejenosti okolja

<i>Država</i>	<i>% odgovorov</i>
Avstrija	37
Italija	16
Hrvaška	14
Švica	7

Križanja z regijami, iz katerih prihajajo respondenti so pokazala, da krajinska izoblikovanost območja, iz katerega prihaja respondent, zelo malo vpliva na izbiro države, podobne Sloveniji po krajinski podobi, oziroma ne dovolj, da bi iz povezav lahko izluščili kakršno koli pravilo.

6. Pokrajine

Vprašanje o pokrajinah kot vmesni stopnji med občino in državo je prav gotovo eno izmed najbolj vznemirljivih. Vsebuje namreč široko mavrico znanja in nepoznavanja, političnih manipulacij, osebnih izkušenj, strahov, skrbi, zgodovinskega razvoja, geografskih razmer, socialne pripadnosti in regionalne identitete, vezanih na pokrajine.

6.1 Število pokrajin.

Izhodiščni podatek, da le 25 % vprašanih smatra, da so pokrajine potrebne, je vreden temeljitega premisleka. Pomembnost podatka zahteva, da ga povemo še z druge, negativne strani: kar tri četrtine vprašanih bi ohranilo sedanje stanje, saj se jim pokrajine ne zdijo potrebne!

Predvsem zaradi preseljevanja ljudi, ki praviloma izgubijo občutek pripadnosti novemu okolju (pokrajini) in majhnega vzorca zajetih prebivalcev po posameznih pokrajinah je težko natančno ovrenotiti težo izrekanja za centralizirano (samo)upravo. Lahko pa z dokajšno zanesljivostjo rečemo, da se regionalna (pokrajinska) pripadnost in s tem želja po delitvi Slovenije na pokrajine, najmočnejše izraža v robnih pokrajinah (Koroška, Prekmurje, Primorska), pa tudi v depresivnih območjih (Zasavje).

Število pokrajin odraža razmerje med osebnim (udobje majhne enote) in družbenim (gospodarnost delovanja večjih enot). Iz odgovorov je moč razbrati, da si anketirani predstavljajo delitev Slovenije na pregledno (torej manjše) število pokrajin.

Tabela 1: Število predlaganih pokrajin v Sloveniji

število pokrajin	delež odgovorov
2 – 4	14
5 – 8	62
9 – 12	18
13 in več	6

Največ anketiranih oseb si predstavlja Slovenijo razdeljeno na pet pokrajin (23%). Izven daleč najmočnejše skupine odgovorov s 5 do 8 pokrajin imata močne zagovornike še delitev na 4 (9 %) in na 10 (7 %) pokrajin.

Strokovno problematičnih predstav (več kot 15 pokrajin) je komaj 5 %.

6.2 Število pokrajinskih središč/pokrajin

Obseg pokrajin si posamezniki predstavljajo zelo različno, vendar se prek predlaganih pokrajinskih središč lahko zamišljamo členitev na pokrajine. Obseg posameznih pokrajin govori predvsem o osebnih izkušnjah (povezanosti) prebivalcev s širšim življenjskim okoljem, število predlaganih pokrajin pa na predstavo anketiranih o potrebnih regionalni strukturi države; to pa je predmet našega zanimanja.

Navedenih je bilo 41 možnih pokrajinskih središč. Številni med njimi objektivno ne spadajo v ta okvir in so zgolj informacija o pretirani lokalni zagledanosti anketiranih oseb.

Tabela 2: Glavna predlagana pokrajinska središča

Mesto	Frekvenca
Ljubljana	43
Maribor	38
Nova Gorica	31
Murska Sobota	23
Slovenj Gradec	21
Koper	20
Novo Mesto	20
Kranj	19
Celje	18
Ravne na Koroškem	16
Postojna	14

Ostala pomembnejša središča (9 do 3 odgovori):

Zagorje, Trbovlje, Krško, Sežana, Ajdovščina, Ptuj, Ljutomer, Brežice, Lo Rtec, Radovljica, Vrhnika.

Ostala omenjena pokrajinska središča (1-2 odgovora):

Bled, Cerknica, Kočevje, Slovenske Konjice, Zreče, Grosuplje, Domžale, Ribnica, Črnomelj, Dravograd, Moravče, Sevnica, Laško, Slovenska Bistrica, Litija, Podbrdo, Škofja Loka, Rogaška Slatina, Divača.

S postavitvijo v ozadje (pre)majhnih pokrajin je na temelju odgovorov možno razpoznati členitev Slovenije na 11 pokrajin: Pomursko, Podravsko (Mariborsko), Koroško, Savinjsko (Celjsko), Zasavsko, Dolenjsko, Osrednjeslovensko (Ljubljansko), Gorenjsko, Notranjsko-kraško, Goriško (Severnoprimorsko) in Koprsko (Južnoprimorsko). Pogojno bi – na temelju števila odgovorov – lahko med naštete predloge lahko uvrstili še Spodnjeposavsko pokrajino. Tako bi dobili členitev, ki bi bila skoraj identična s statističnimi regijami. To število predlaganih pokrajin je sicer večje od števila pokrajin, kot so jih opredelili anketiranci. Razliko si lahko razlagamo z občečloveško lastnostjo, da mislimo najprej in predvsem nase, potem na druge: sebi »privoščimo« manjše regionalne enote, drugim pa (manj udobne) večje.

6.3 Obseg predlaganih pokrajin

Predlagani obseg pokrajin je predstavljen s kartogrami. Intenzivnost barve predstavlja pogostnost predlaganja posameznih občin v domačo pokrajino. Občine so bile glede na število predlogov razvrščene v razrede po funkcijem načelu; mehanska postavitev razredov bi sicer omogočila primerjavo intenzivnosti »zadetkov« posameznih občin, na drugi strani bi pa popolnoma zbrisala notranjo homogenost posameznih pokrajin. Kartograme je torej potrebno gledati posamič. Tovrsten pristop je bil nujen tudi zaradi precejšnih razlik v številu odgovorov in številu občin, predlaganih v posamezno pokrajino.

POMURSKA POKRAJINA, kot so jo opredeljevali Prekmurci, obsega Prekmurje in dobršen del Prlekije. Navedeno območje je v zavesti ljudi očitno kot enoten prostor. Prehod proti zahodni, mariborski pokrajini, je oster; izjema sta le radgonska in ormoška občina, ki ju nekateri Prekmurci prištevajo k Pomurju. Izredno zanimivo je opredeljevanje Prlekov, ki pri »svoji« pokrajini ne segajo prek Mure! Lahko rečemo, da se Prekmurci želijo vključevati v širši slovenski prostor, medtem ko se štajersko sosodstvo še močno drži stare avstrijsko-ogrske meje na Muri.

PODRAVSKA (mariborska) POKRAJINA v najbolj ohlapni opredelitvi kaže precejšno zaključenost, saj pokriva Štajersko in Prekmurje. Precej manj pokrajinsko zaokrožen pa je

»trdi«, jedrni del predlagane pokrajine, ki obsega zahodni del Slovenskih goric, Dravsko polje, Haloze, Kozjansko, Podpohorske in Dravinjske gorice. Precejšno mero »aspiracij« so anketiranci pokazali do ostalega dela Slovenskih goric in do Prekmurja. Da se mariborska »pokrajinska zavest« v precejšni meri pokriva s štajersko kažejo predstave dela prebivalstva, da naj bi mariborska pokrajina segala tudi na Koroško, Savinjsko in Spodnje Posavje.

Znotraj predlagane mariborske pokrajine je zanimiva opredelitev pokrajine s središčem na Ptuj. Obsega osrednji in jugovzhodni del Slovenskih goric do Gornje Radgone na severu, del Dravskega polja in Haloze. V največjem obsegu sega celo na vzhodni del Pohorja.

KOROŠKA POKRAJINA kaže izrazito dvosrediščnost. Ravne in Slovenj Gradec pokrivata isto območje. Razlike so le v najširši opredelitvi pokrajine: »ravenska« je usmerjena proti jugu v celjsko kotlino, »slovenjgraška« pa proti jugovzhodu celo v Haloze.

SAVINJSKA (celjska) POKRAJINA v jedru obsega Celjsko in Velenjsko kotlino ter Vzhodnopoosavsko hribovje; tu se izrazito prekriva z Mariborsko pokrajino. Očitno je v predstavah ljudi Zgornja Savinjska dolina bolj v ozadju. V najširšem obsegu naj bi vključevala Koroško, Pohorsko Podravje, Dravsko polje in Haloze.

ZASAVSKA POKRAJINA kaže podobno dvosrediščnost kot Koroška. Zagorje in Trbovlje pokrivata praktično isto območje in to zelo izrazito. Območje je jasno razmejeno s sosedstvom.

DOLENJSKA (novomeška) POKRAJINA v predstavah ljudi kaže precejšno stopnjo notranje nehomogenosti. V največkrat omenjenem obsegu naj bi pokrivala le nekdanjo novomeško in trebanjsko občino. Na naslednji stopnji dojemanja sta Bela Krajina in Spodnje Posavje. Manj izrazit občutek pripadnosti Dolenjski pokrajini so anketiranci izrazili do ribniško-kočevskega območja.

OSREDNJSLOVENSKA (ljubljska) POKRAJINA kaže precejšno mero zadrege pri razmejitvi. Najmočnejše jedro lahko opredelimo kot suburbano oz. metropolitansko območje Ljubljane, ki se manj izrazito nadaljuje proti vzhodu. Na tretji stopnji intenzivnosti dojemanja ljubljanske pokrajine je območje, ki ga v strokovnih krogih opredeljujemo kot Osrednjeslovenska makroregija in obsega še Gorenjsko in Visoki dolenski kras do Kolpe. Znotraj tega območja je dokaj jasna razmejitev proti Gorenjski.

GORENJSKA POKRAJINA je prostorsko jasno omejena. V predstavah močno prevladuje Gorenjska v obsegu nekdanjih gorenjskih občin (Kranj, Škofja Loka, Tržič, Radovljica, Jesenice). Močnejši prehodni pas je na vzhodu Gorenjske, od Kamnika do Medvod. To je tudi območje, ki med domačini in nedomačini vzbuja pomisleke, če še spada h Gorenjski.

NOTRANJSKO-KRAŠKA POKRAJINA ima v predstavah ljudi dvojni obseg. Jedro območje obsega nekdanje »notranjske« občine: Logatec, Postojna, Cerknica, Ilirska Bistrica. V ljudski zavesti je zelo močna predstava o širšem obsegu pokrajine s sedežem v Postojni (Notranjske): poleg najožjega območja naj bi obsegala Krmsko-rakitensko planoto, Veliko goro do izvira Kolpe ter Divaško-hrpeljski kras. Deloma se občutek pripadnosti navezuje na Primorsko, posebno na Slovensko Istro.

GORIŠKA (Zgornjeprimorska) POKRAJINA je del Slovenije, ki ga poimenujemo Primorska in so ga v zavesti ljudi (v različnem obsegu) vtisnili različni dejavniki: naravne razmere, gospodarski sistemi, pripadnost različnim kulturnim okoljem, dokončno pa ga je utrdila rapalska meja. Iz različnih vzrokov se deli na dva dela oz. pripada dvema središčema: Novi Gorici in Kopru kot neposrednima nadomestkoma Gorici in Trstu. Občutek pripadnosti enotnemu primorskemu svetu se kaže tudi v tem, da dobršen del anketirancev predlaga Koper

ali Novo Gorico kot središče celotne Primorske. Ožje območje pa obsega Soško dolino, Idrijsko hribovje, Vipavsko dolino ter Kras do Divače.

KOPRSKA (Južnoprimorska) POKRAJINA ima enake poteze kot Goriška: močno »poseganje« na območje celotne Primorske, jasna naslonitev na rapalsko mejo in jasno razmejeno jedrno območje; le-to obsega Slovensko Istro, Podgorski ter Divaško-sežanski Kras. Sežansko območje (občino) si »lastijo« zagovorniki koprške in novogoriške pokrajine. Drugo, širše območje, obsega dobršen del območja, ki smo ga opredelili kot Notranjsko.

Očitno so v predstavah ljudi najmočneje zasidrane historične pokrajinske enote. Mednje se vrinjata Zasavje in Ljubljansko območje, delno Spodnje Posavje. Vse tri enote so stične: mejijo na vsaj dve historični pokrajini.

Zasavju je regionalno istovetnost omogočilo premogovništvo in iz njega nastajajoča industrija. Neugodne naravne razmere (močna razgibanost površja, odmaknjenost od neposrednega sosedstva z večjimi središči) so še močneje povezale ljudi v približno enako čutečo skupnost.

Ljubljana je kot zaposlitveno, predvsem pa kot oskrbno središče najvišje stopnje ter za slovenske razmere veliko mesto oblikovala močno suburbano območje. Vse to je v nekaj desetletjih prispevalo k razvodenelosti občutka pripadnosti historičnim pokrajinam in k oblikovanju bolj kozmopolitske, (sub)urbane zavesti.

Spodnje Posavje zaradi skromne gospodarske (predvsem industrijske) moči, odmaknjenosti od močnejših oskrbnih središč in odsotnosti pomembnejšega regionalnega središča ni razvilo močnejše regionalne zavesti.

6.4 Ključni dejavniki za oblikovanje pokrajin

Med ponujenimi dejavniki so vprašanci mnenja, da je za oblikovanje pokrajin najmanj pomembna velikost, tako površine kot števila prebivalcev. Po eni strani je to presenetljivo, ker se je večina anketiranih odločila za majhno število pokrajin, po drugi strani pa se le-ti očitno zavedajo nujnosti celovitosti (zaključenosti) pokrajine. Še bolj pomembna so mnenja na drugi, pozitivni skrajnosti. Pri tem izstopajo trije dejavniki:

- možnost urejanja uradnih zadev,
- gospodarska moč ter
- prometna povezanost krajev v območju.

Ob tem se vsiljuje zaključek, da so takšna gledanja posledica prežetosti ljudi s komunalnim sistemom, ki je oblikoval gospodarsko zaokrožena območja z gospodarsko močnim občinskim središčem, v katerem so bile zgoščene oskrbne dejavnosti ter upravne in politične institucije.

V drugi najpomembnejši skupini dejavnikov je:

- geografska zaključenost ter
- podobnost navad in običajev.

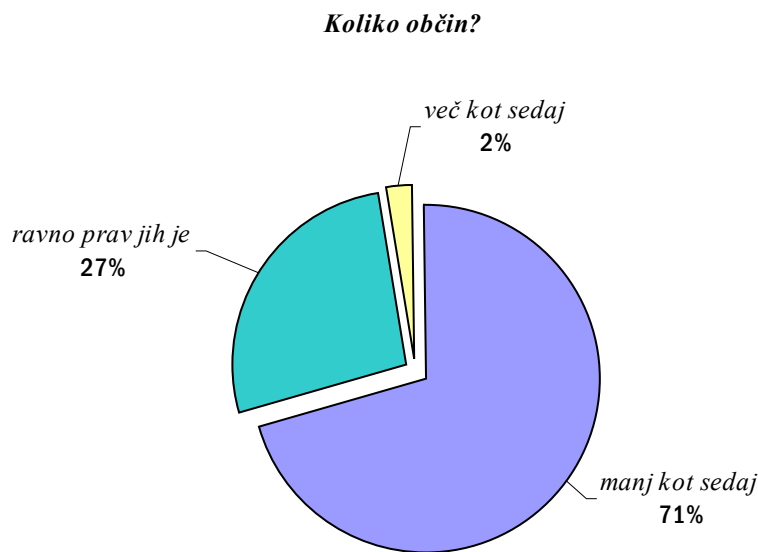
V tretjo skupino spadajo:

- velikost ozemlja,
- število prebivalcev ter
- zgodovinski razlogi.

7. Koliko občin?

V zadnjih letih smo priča vedno večjemu deljenju občin, katerega rezultat je vedno večje število vedno manjših občin. Tako v strokovni, kot tudi v laični javnosti se pogosto pojavlja vprašanje, ali je tako veliko število občin dejansko potrebno in smotno. Formalne delitve ozemlja države se največkrat skladajo z zgodovinskimi, pokrajinskimi, ekonomskimi in političnimi mejami med posameznimi območji. Ustrezne regionalne delitve v teh primerih pomagajo posamezniku tako pri identifikaciji z lastnim krajem bivanja in vključevanju v problematike lokalne skupnosti, kot tudi pri oblikovanju jasne spoznavne podobe države. Neustrezna delitev na upravne enote, med katere gotovo sodi tudi prevelika drobitev ozemlja, te pomembne funkcije ne opravlja več. Zanimalo nas je, kakšno je mnenje respondentov o številu obstoječih občin, kot tudi kateri dejavniki se povezujejo z njihovo presojo.

Slika 7.1. Odstotek posameznih odgovorov na vprašanje "Na koliko občin bi morala biti po vašem mnenju razdeljena Slovenija?"

Odgovori respondentov (slika 7.1) kažejo na večinsko prepričanje, da je občin preveč. Seveda se zopet pojavi vprašanje, ali je tako mnenje homogeno, ali lahko najdemo razlike med posameznimi skupinami respondentov. Podrobnejša analiza podatkov razkrije, da se mnenje o številu občin ne povezuje z velikostjo kraja bivanja ali tipom krajevne skupnosti, razlik ni najti tudi med posameznimi regijami. Statistično pomembne razlike pa lahko opazimo pri primerjavi odgovorov med posameznimi starostnimi skupinami ($\chi^2(10)=29,03$; $p=0,0012$) in stopnjo izobrazbe respondentov ($\chi^2(6)=67,70$; $p=0,0000$). Točne rezultate prikazujeta tabeli 7.1 in 7.2.

Tabela 7.1. Odstotki izbire odgovorov pri posameznih starostnih skupinah. Z intenziteto rdeče in modre barve je prikazana stopnja odstopanja od skupnega povprečja. Modra označuje manjši, rdeča pa višji odstotek izbire.

Koliko občin	starostna skupina						M
	do 20	20 do 25	26 do 30	30 do 40	40 do 60	60 in več	
manj, kot sedaj	54,1	71,6	75,0	67,1	75,2	67,9	70,2
ravno prav jih je	43,1	23,7	21,4	31,1	22,7	30,4	27,3
več kot sedaj	2,8	4,7	3,6	1,8	2,1	1,8	2,5
število respondentov	109	169	84	222	476	224	1284

Tabela 7.2. Odstotki izbir odgovorov glede na stopnjo izobrazbe respondentov. Z intenziteto rdeče in modre barve je prikazana stopnja odstopanja od skupnega povprečja. Modra označuje manjši, rdeča pa višji odstotek izbire.

Koliko občin	stopnja izobrazbe				M
	osnovna	poklicna	srednja	visoka	
manj, kot sedaj	52,9	75,6	73,9	80,5	70,2
ravno prav jih je	44,8	21,8	23,8	16,3	27,3
več kot sedaj	2,3	2,6	2,4	3,2	2,5
število respondentov	310	312	467	190	1279

Na podlagi rezultatov lahko opazimo, da izstopata predvsem dve starostni skupini. Pri mlajših od dvajset let izstopa mnenje, da je število občin ravno pravšnje. Medtem ko je v starostni skupini od dvajset do trideset let relativno več odgovorov, naj bi bilo občin več kot sedaj. Tudi pri pregledu odgovorov v povezavi s stopnjo izobrazbe respondentov izstopata dve skupini. Respondentje z nižjo izobrazbo so v relativno večji meri zadovoljni s trenutnim številom občin, medtem ko so respondentje z visoko izobrazbo v večji meri nezadovoljni s številom občin. relativno več je tako odgovorov, da je potrebnih manj občin, kot sedaj, kot tudi, da je potrebnih več občin kot sedaj. Eden od možnih razlogov za navedena odstopanja je stopnja vpletenosti. Skupine, ki ne sledijo problematiki števila občin in nimajo jasno izoblikovanega mnenja o številu, bodo v večji meri izbirale nevtralni odgovor "število občin je ravno pravšnje", medtem ko se bodo mnenja v skupinah, ki tej tematiki bolj podrobno sledila, polarizirala v večji meri.

Med izhodiščnimi predpostavkami o pomenu ustrezne velikosti občin smo omenili tudi boljše identifikacijo s svojo lokalno skupnostjo. Na podlagi te predpostavke lahko predvidevamo, da so respondenti, ki jim število občin ustreza - s tem jim ustreza tudi velikost občine v kateri živijo - bolj navezani na svojo sosesko. Hipoteza postane še toliko bolj smiselna, ko se spomnimo ponosa in zadovoljstva občanov ob ustanavljanju nekaterih novih občin, saj so si s tem zagotavljali večjo možnost lastnega upravljanja s svojo sosesko. Rezultati (tabela 7.3) dejansko potrjujejo opisano hipotezo, saj respondentje, ki so zadovoljni s številom občin, ocenjujejo navezanost na svojo občino statistično pomembno višje kot ostali respondentje ($F(2, 1280)=5,11; p=0,0062$).

Tabela 7.3. Povprečna navezanost na svojo sosesko glede na menje o številu občin.

koliko občin	navezanost	aritmetična sredina odgovorov				
		1	2	3	4	5
manj, kot sedaj	3,66					
ravno prav jih je	3,88					
več kot sedaj	3,66					
skupno povprečje	3,72					

8. Kje bi respondentje radi živeli

Želje, pričakovanja in zahteve, ki jih imajo prebivalci do svojega okolja, predstavljajo pomemben del informacij pri prostorskem načrtovanju. Povedo nam, katere so tiste spremembe, ki si jih prebivalci želijo v svojem kraju bivanja in katere bodo sprejeli z neodobravanjem. Nakazujejo nam možna središča izseljevanja in priseljevanja, spremembe strukture prebivalstva, prometnih tokov in še bi lahko naštevali. Informacije o preferencah prebivalstva lahko uporabimo na različne načine. Prostorske načrte lahko prilagodimo tako, da so bližji željam prebivalstva. Vnaprej lahko predvidimo morebitne konflikte pri izvedbi določenih prostorskih načrtov ter že pred njihovim izbruhom vzpostavimo konstruktivni dialog s prizadetim prebivalstvom. Predvidimo lahko spremembe v strukturi prebivalstva posameznega kraja ali širšega področja ter neželene spremembe pravočasno preprečimo z ustreznimi ukrepi. Prepoznamo lahko kraje, kjer je pričakovati večji pritek prebivalstva in se nanj ustrezno pripravimo ali pa ga s poznavanjem razlogov zanj preusmerimo v zeleno smer.

Informacije o željah in pričakovanjih prebivalcev je moč dobiti po različnih poteh. Poimenujemo jih lahko neposredna in posredna pot. Po neposredni poti dobimo informacije na podlagi direktnih vprašanj o vrednotenju posameznih značilnosti, kot je recimo velikost kraja ali pa oddaljenost od središča naselja in podobno. Na podlagi analize informacij, ki jih pridobimo po tej poti, si lahko ustvarimo razmeroma natančno kompozitno sliko želja posameznih demografskih skupin, odgovorimo pa lahko tudi na zelo konkretna in specifična vprašanja o zaželjenosti ali pomenu posameznih lastnosti. Neposredna pot pa ima tudi svoje pomanjkljivosti. Izražene želje posameznikov si lahko velikokrat nasprotujejo ali pa so nezdržljive in na njihovi podlagi je težko ustvariti celostno podobo, prototip "idealnega" kraja bivanja. Tudi povezavo z omejitvami, ki jih predstavljajo naravne danosti okolja in trenutno stanje, je velikokrat težko vzpostaviti, saj je praktično nemogoče predvideti relativno pomembnost posameznih lastnosti v različnih kombinacijah z drugimi lastnostmi.

Opisane pomanjkljivosti neposredne poti v veliki meri odpravlja posredna pot. Po njej prebivalcev ne sprašujemo direktno po posameznih lastnostih, temveč jih prosimo, da ocenijo priljubljenost konkretnih krajev, občin, pokrajin, držav ali drugih relevantnih objektov presoje. Na ta način dobimo celostne informacije o željah prebivalcev, ki upoštevajo sovplivanje nepregledne množice dejavnikov od konkretnih fizičnih lastnosti merjenega objekta do njegovih funkcionalnih in sociokulturnih značilnosti. Res pa je, da je v primeru posredne poti velikokrat težko presoditi vlogo in pomen posameznih dejavnikov oziroma lastnosti objektov presojanja.

Vsako od opisanih poti zbiranja informacij označujejo specifične prednosti in pomanjkljivosti. Odločitev o uporabi ene ali druge poti je zato odvisna predvsem od namena uporabe. Pri predvidevanju selitvenih tokov je tako mnogo bolj uporabna posredna pot, pri načrtovanju posameznih sprememb v kraju ali širšem območju pa so bolj informativni podatki dobljeni po neposredni poti. Tretjo možnost predstavlja kombinacija obeh načinov zbiranja informacij, kjer združimo vprašanja obeh poti. V tem primeru si lahko na podlagi dobljenih odgovorov ustvarimo razmeroma kompleksno celostno podobo preferenc respondentov, hkrati pa lahko v dobršni meri prepoznamo tudi razloge zanje. Tako lahko na primer pozitivne ocene Ljubljane kot zelenega mesta bivanja razložimo z željo po bivanju v središču dogajanja in hkrati izvemo, da je v očeh respondentov potrebo po aktivnem življenju možno najbolje zadovoljiti v Ljubljani.

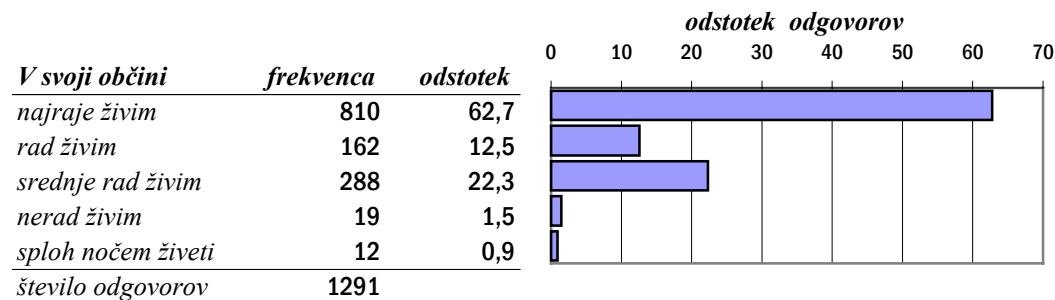
V raziskavi Spoznavni zemljevid Slovenije so bila združena vprašanja tako neposredne kot posredne poti. Respondente smo na eni strani povprašali po večjem številu željenih lastnosti kraja bivanja od fizičnih lastnosti (vprašanja 18 in 19) do uresničenja osebnih vrednot (vprašanja 38 in 39), na drugi strani pa smo jih povprašali po vrednotenju posameznih občin

kot željenemu kraju bivanja (vprašanje 17). V nadaljevanju si bomo ogledali posamezne rezultate in zaključke, ki jih omogočajo.

8.1 Ocene »priljubljenosti« občin

Pri analizi ocen priljubljenosti občin smo si najprej zastavili vprašanje, kako radi ljudje živijo v domači občini. Odgovore respondentov prikazuje tabela 8.1.

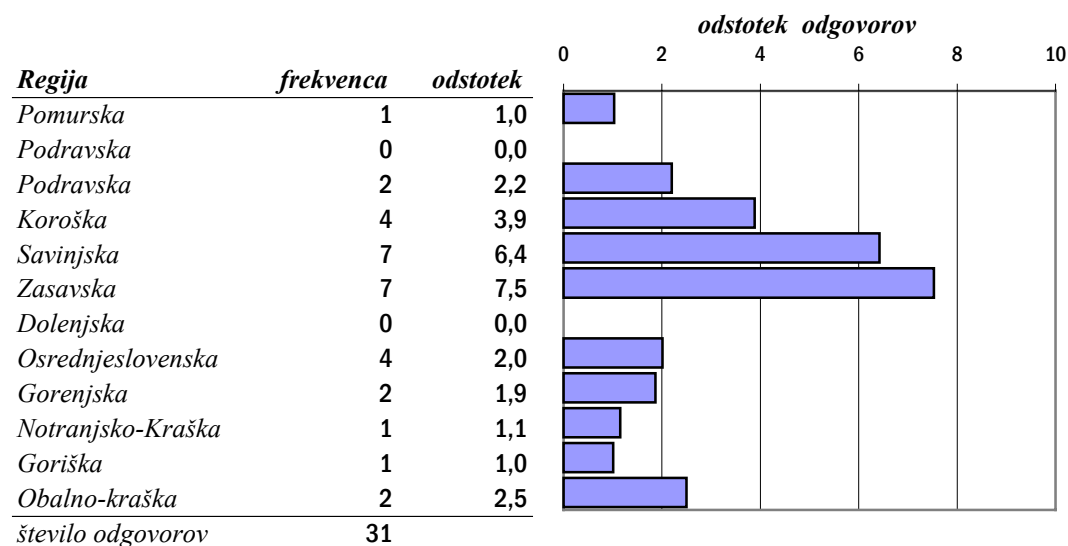
Tabela 8.1. Kako radi respondenti živijo v svoji občini.

Rezultati kažejo, da kar slabi dve tretjini vprašanih najraje živi v domači občini in le 2,4 % vprašanih nerado živi v svoji domači občini. Dobljeni odgovori so v veliki meri pričakovani. Domači kraj relativno dobro poznamo in v letih, ki smo jih v njem preživeli, smo se nanj zelo dobro privadili, poznanost pa s seboj prinaša tudi občutek varnosti.

V opisanem okviru postanejo toliko bolj zanimivi tisti respondenti, ki v svoji občini neradi živijo. Postavlja se vprašanje, kje ti ljudje živijo in zakaj v svoji občini neradi živijo. Zaradi preglednosti rezultatov nas je zanimalo prevsem v katerih regijah ti ljudje prebivajo. Rezultate prikazuje tabela 8.2.

Tabela 8.2. Odstotek ljudi, ki neradi živijo v svoji občini, po posameznih pokrajinah.

Rezultati kažejo, da po nepriljubljenosti izstopajo predvsem občine v Zasavski, Savinjski in Koroški regiji. Na vprašanje zakaj ti respondentje neradi živijo v svoji občini smo skušali priti preko primerjave njihovih odgovorov z odgovori respondentov, ki radi živijo v svoji občini, preko večih vprašanj. Med prvimi potencialnimi vzroki za nezadovoljstvo s svojo občino smo

preverili probleme, ki so prisotni v domačem kraju, vendar med problemi, ki jih zajema vprašanje 14 niti eden ni statistično pomembno povezan z zadovoljstvom s svojo občino.

Naslednja možnost, ki smo jo preverili, je ogroženost zaradi posameznih naravnih in drugih nesreč (vprašanje 15). Med vsemi tipi ogroženosti je z zadovoljstvom s svojo občino povezana le nevarnost pred industrijsko nesrečo ($t(31,13)=1,874$; $p=0,0351$). Predvidevamo, da slednja ne predstavlja neposrednega razloga za nezadovoljstvo temveč je le posredno povezana s krajem bivanja (Zasavska in Savinjska regija).

Medtem, ko se nezadovoljstvo pomembno ne povezuje niti z razvitostjo kraja, tipom naselja ali velikostjo naselja, pa izstopajo pomembne povezave z zadovoljstvom z nekaterimi vidiki življenja v domačem kraju. Respondenti, ki ne želijo živeti v svoji občini so statistično pomembno manj zadovoljni z življenjem nasploh oziroma kvaliteto življenja ($t(999)=4,921$; $p=0,0000$), običaji in navadami ($t(998)=3,777$; $p=0,0002$) ter prometno dostopnostjo ($t(996)=2,042$; $p=0,0414$) svojega kraja. Med stvarmi, ki bogatijo življenje sta pri njih statistično pomembno nadpovprečno izraženi želji po obiskovanju gledališč in koncertov v velikih mestih ($t(1)=7,492$; $p=0,0062$) ter želja po potovanjih po Evropi ($t(1)=7,030$; $p=0,0080$). V sklopu vrednot pa sta statistično pomembno manj izraženi vrednoti "živeti varno in mirno v krogu svoje družine" ($t(997)=4,552$; $p=0,0000$) in "red in disciplina v družbi" ($t(995)=3,282$; $p=0,0011$). Poleg vsega naštetega jih od ostalih respondentov loči tudi nekoliko nižja povprečna starost ($t(999)=3,112$; $p=0,0019$).

Ob nezadovoljstvu s krajem v katerem respondentje živijo, se pojavlja vprašanje, ali so tudi dejansko manj navezani na kraj bivanja in ali so se pripravljene seliti. Odgovor na obe vprašanji je pritrdilen. Respondentje, ki neradi živijo v svoji občini, so statistično pomembno manj navezani na svojo sosesko ($t(996)=2,330$; $p=0,0200$), kraj ali mesto ($t(998)=5,074$; $p=0,0000$), pokrajino ($t(993)=3,417$; $p=0,0007$), Slovenijo kot celoto ($t(994)=2,458$; $p=0,0142$) in srednjo Evropo kot celoto ($t(995)=2,767$; $p=0,0058$). Pri tem so statistično pomembno v večji meri pripravljene seliti se v drug kraj ali mesto ($t(1000)=4,117$; $p=0,0000$), v sosednjo pokrajino ($t(1000)=4,596$; $p=0,0000$), na drug konec Slovenije ($t(997)=5,502$; $p=0,0000$), v sosednjo državo ($t(998)=3,620$; $p=0,0003$), v druge države Evrope ($t(997)=$; $p=0,0000$) in celo izven Evrope ($t(998)=4,414$; $p=0,0000$).

Seveda se lahko vprašamo tudi katere so tiste značilnosti krajev, ki bi te respondente še posebej privlačile. Med ocenjevanimi zelenimi značilnostmi krajev (vprašanje 18) bi respondenti, ki neradi živijo v svoji občini, statistično pomembno raje živeli v krajih, ki so turistična območja ($t(996)=2,898$; $p=0,0038$), ki ležijo ob reki ali jezeru ($t(1000)=2,345$; $p=0,0192$), ki ležijo ob morju ($t(996)=3,500$; $p=0,0005$) in ki se nahajajo v bližini večjega mesta ($t(999)=2,237$; $p=0,0255$).

Na podlagi vseh navedenih podatkov lahko zaključimo, da velika večina respondentov rada živi v svojem kraju, le nekaj pa je takih, ki si v svojem kraju ne želi živeti. Slednji so nekoliko mlajši od prvih, motijo pa jih predvsem običaji, navade, kvaliteta življenja in prometna dostopnost svojega kraja. Na sosesko, kraj in pokrajino, kjer živijo, kot tudi Slovenijo kot celoto so manj navezani in so se prej pripravljene preseliti. Pri tem bi se najraje selili v turistični kraj v bližini večjega mesta, ki po možnosti leži ob reki, jezeru ali morju. Nekoliko manj jim je pomembno varno življenje v krogu svoje družine, kot tudi red in disciplina v družbi, radi pa obiskujejo gledališča in koncerte ter potujejo po Evropi.

Naslednje vprašanje v povezavi s priljubljenostjo občin je, katere občine in zakaj izstopajo po svoji priljubljenosti ali nepriljubljenosti. Tabela 8.3. prikazuje povprečno oceno "priljubljenosti" vsake občine in njeno standardno deviacijo. Občine so urejene od najbolj do najmanj priljubljene.

Tabela 8.3. Ocene priljubljenosti občin izražene v z-vrednostih in njihove standardne deviacije.

1	Koper	0,443	1,145	58	Lukovica	0,005	0,163
2	Piran	0,283	0,800	59	Gornji Grad	0,004	0,152
3	Bled	0,268	0,764	60	Jezersko	0,004	0,152
4	Bohinj	0,248	0,821	61	Velike Lašče	0,004	0,174
5	Izola	0,182	0,694	62	Ljubno	0,003	0,190
6	Nova Gorica	0,176	0,832	63	Križevci	0,003	0,190
7	Domžale	0,153	0,658	64	Sveti Andraž v Slov. gor.	0,003	0,085
8	Kranjska Gora	0,095	0,644	65	Komen	0,003	0,302
9	Sežana	0,075	0,607	66	Gorišnica	0,003	0,152
10	Radovljica	0,063	0,452	67	Lovrenc na Pohorju	0,003	0,194
11	Škofja Loka	0,061	0,507	68	Divača	0,003	0,345
12	Kranj	0,059	0,622	69	Cerknica	0,002	0,391
13	Slovenske Konjice	0,054	0,441	70	Murska Sobota	0,002	0,625
14	Kamnik	0,050	0,525	71	Cankova	0,002	0,173
15	Ptuj	0,045	0,513	72	Komenda	0,002	0,071
16	Žalec	0,039	0,397	73	Naklo	0,002	0,111
17	Novo mesto	0,038	0,781	74	Tržič	0,002	0,370
18	Laško	0,030	0,555	75	Dornava	0,002	0,104
19	Zreče	0,030	0,281	76	Horjul	0,002	0,168
20	Medvode	0,027	0,316	77	Trzin	0,002	0,134
21	Mozirje	0,024	0,259	78	Šenčur	0,002	0,159
22	Radenci	0,024	0,271	79	Šmartno ob Paki	0,002	0,060
23	Slovenj Gradec	0,022	0,466	80	Braslovče	0,002	0,104
24	Šempeter-Vrtojba	0,020	0,240	81	Dobrepolje	0,001	0,203
25	Hrpelje-Kozina	0,020	0,351	82	Škofljica	0,001	0,178
26	Grosuplje	0,019	0,523	83	Dravograd	0,000	0,212
27	Dolenjske Toplice	0,019	0,304	84	Benedikt	0,000	0,000
28	Preddvor	0,018	0,198	85	Trnovska vas	0,000	0,000
29	Vrhnika	0,018	0,409	86	Veržej	0,000	0,000
30	Rogaška Slatina	0,018	0,234	87	Mengeš	0,000	0,120
31	Vipava	0,018	0,368	88	Markovci	0,000	0,085
32	Slnica ob Dravi	0,017	0,207	89	Pesnica	0,000	0,147
33	Moravče	0,015	0,277	90	Turnišče	0,000	0,120
34	Gornja Radgona	0,014	0,235	91	Gorenja vas-Poljane	0,000	0,120
35	Mislinja	0,013	0,269	92	Dobje	0,000	0,093
36	Miren-Kostanjevica	0,013	0,190	93	Nazarje	0,000	0,152
37	Dobrova-Polhov Gradec	0,013	0,234	94	Prevalje	0,000	0,258
38	Mirna Peč	0,012	0,238	95	Starše	0,000	0,152
39	Šentilj	0,010	0,193	96	Rogašovci	0,000	0,194
40	Vodice	0,010	0,147	97	Logatec	-0,001	0,362
41	Ljutomer	0,009	0,436	98	Sodražica	-0,002	0,159
42	Šentjernej	0,009	0,393	99	Polzela	-0,002	0,117
43	Hoče-Slivnica	0,008	0,188	100	Tabor	-0,002	0,104
44	Škocjan	0,008	0,277	101	Oplotnica	-0,002	0,060
45	Rače-Fram	0,008	0,188	102	Hajdina	-0,002	0,060
46	Dobrna	0,007	0,157	103	Celje	-0,002	0,849
47	Cerklje na Gorenškem	0,007	0,126	104	Velika Polana	-0,002	0,140
48	Vojnik	0,007	0,289	105	Sveti Jurij	-0,002	0,203
49	Prebold	0,007	0,170	106	Vuzenica	-0,003	0,208
50	Juršinci	0,007	0,147	107	Odranci	-0,003	0,085
51	Šentjur pri Celju	0,006	0,302	108	Radlje ob Dravi	-0,003	0,253
52	Miklavž na D. polju	0,005	0,104	109	Cerkvenjak	-0,004	0,093
53	Kungota	0,005	0,134	110	Dol pri Ljubljani	-0,004	0,138
54	Borovnica	0,005	0,134	111	Moravske Toplice	-0,004	0,635
55	Vransko	0,005	0,104	112	Brda	-0,004	0,246
56	Brezovica	0,005	0,206	113	Žiri	-0,004	0,215
57	Žirovnica	0,005	0,140	114	Duplek	-0,004	0,215

115	<i>Solčava</i>	-0,005	0,242	154	<i>Kanal</i>	-0,027	0,310
116	<i>Sveta Ana</i>	-0,005	0,104	155	<i>Kobilje</i>	-0,029	0,281
117	<i>Ribnica na Pohorju</i>	-0,005	0,159	156	<i>Kuzma</i>	-0,030	0,287
118	<i>Ig</i>	-0,006	0,298	157	<i>Gornji Petrovci</i>	-0,030	0,324
119	<i>Štore</i>	-0,006	0,188	158	<i>Bovec</i>	-0,034	0,752
120	<i>Vitanje</i>	-0,006	0,242	159	<i>Trebnje</i>	-0,037	0,555
121	<i>Šmarje pri Jelšah</i>	-0,007	0,274	160	<i>Beltinci</i>	-0,037	0,418
122	<i>Ajdovščina</i>	-0,008	0,441	161	<i>Žužemberk</i>	-0,039	0,370
123	<i>Radeče</i>	-0,009	0,250	162	<i>Ribnica</i>	-0,039	0,359
124	<i>Podčetrtek</i>	-0,009	0,202	163	<i>Semič</i>	-0,041	0,397
125	<i>Žetale</i>	-0,009	0,139	164	<i>Loški Potok</i>	-0,042	0,353
126	<i>Videm</i>	-0,009	0,168	165	<i>Mežica</i>	-0,047	0,331
127	<i>Destriak</i>	-0,010	0,147	166	<i>Muta</i>	-0,053	0,383
128	<i>Grad</i>	-0,010	0,227	167	<i>Kobarid</i>	-0,061	0,472
129	<i>Tišina</i>	-0,011	0,231	168	<i>Maribor</i>	-0,064	1,131
130	<i>Loška dolina</i>	-0,011	0,275	169	<i>Tolmin</i>	-0,065	0,629
131	<i>Podvelka</i>	-0,011	0,182	170	<i>Kostel</i>	-0,066	0,395
132	<i>Razkrižje</i>	-0,011	0,201	171	<i>Metlika</i>	-0,067	0,486
133	<i>Črenšovci</i>	-0,012	0,203	172	<i>Puconci</i>	-0,073	0,522
134	<i>Ivančna Gorica</i>	-0,012	0,331	173	<i>Hodoš</i>	-0,073	0,410
135	<i>Zavrč</i>	-0,012	0,188	174	<i>Šoštanj</i>	-0,077	0,426
136	<i>Podlehnik</i>	-0,013	0,172	175	<i>Litija</i>	-0,082	0,708
137	<i>Bistrica ob Sotli</i>	-0,014	0,211	176	<i>Idrija</i>	-0,090	0,597
138	<i>Dobrovnik</i>	-0,014	0,243	177	<i>Ilirska Bistrica</i>	-0,096	0,558
139	<i>Rogatec</i>	-0,016	0,222	178	<i>Kozje</i>	-0,097	0,498
140	<i>Ruše</i>	-0,016	0,358	179	<i>Velenje</i>	-0,100	0,588
141	<i>Ravne na Koroškem</i>	-0,016	0,332	180	<i>Šalovci</i>	-0,105	0,495
142	<i>Kidričevo</i>	-0,017	0,211	181	<i>Ormož</i>	-0,106	0,577
143	<i>Majšperk</i>	-0,017	0,214	182	<i>Brežice</i>	-0,113	0,648
144	<i>Pivka</i>	-0,017	0,444	183	<i>Črna na Koroškem</i>	-0,115	0,591
145	<i>Lenart</i>	-0,018	0,497	184	<i>Lendava</i>	-0,141	0,582
146	<i>Luče</i>	-0,018	0,262	185	<i>Hrastnik</i>	-0,170	0,655
147	<i>Bloke</i>	-0,018	0,232	186	<i>Zagorje ob Savi</i>	-0,201	0,686
148	<i>Postojna</i>	-0,020	0,675	187	<i>Jesenice</i>	-0,238	0,741
149	<i>Sevnica</i>	-0,020	0,515	188	<i>Črnomelj</i>	-0,255	0,792
150	<i>Cerkno</i>	-0,021	0,288	189	<i>Trbovlje</i>	-0,269	0,790
151	<i>Slovenska Bistrica</i>	-0,022	0,647	190	<i>Ljubljana</i>	-0,292	1,726
152	<i>Osilnica</i>	-0,024	0,269	191	<i>Krško</i>	-0,305	0,944
153	<i>Železniki</i>	-0,024	0,314	192	<i>Kočevje</i>	-0,388	0,920

Prikazani rezultati ne vključujejo ocen, ki so jih respondenti dali občini v kateri prebivajo. Na ta način je iz rezultatov izvzeta ugotovljena težnja po podajanju visoke ocene lastni občini. Pri pregledu rezultatov je potrebno opozoriti tudi na variabilnost ocen, ki so jih podajali respondente. Ta namreč kaže na stopnjo strinjanja med ocenjevalci. Po variabilnosti ocen izstopa predvsem Ljubljana, sledijo pa ji Koper, Maribor, Krško in Kočevje. Pri teh občinah lahko sklepamo, da so ocenjevalci podajali zelo različne ocene od zelo pozitivnih do zelo negativnih.

Za bolj podroben vpogled si lahko ogledamo še katere občine so bile najpogosteje izbrane kot najbolj in najmanj zaželene. Prve prikazuje tabela 8.4, druge pa tabela 8.5.

Tabela 8.4. Enajst občin, kjer bi respondente najraje živeli.

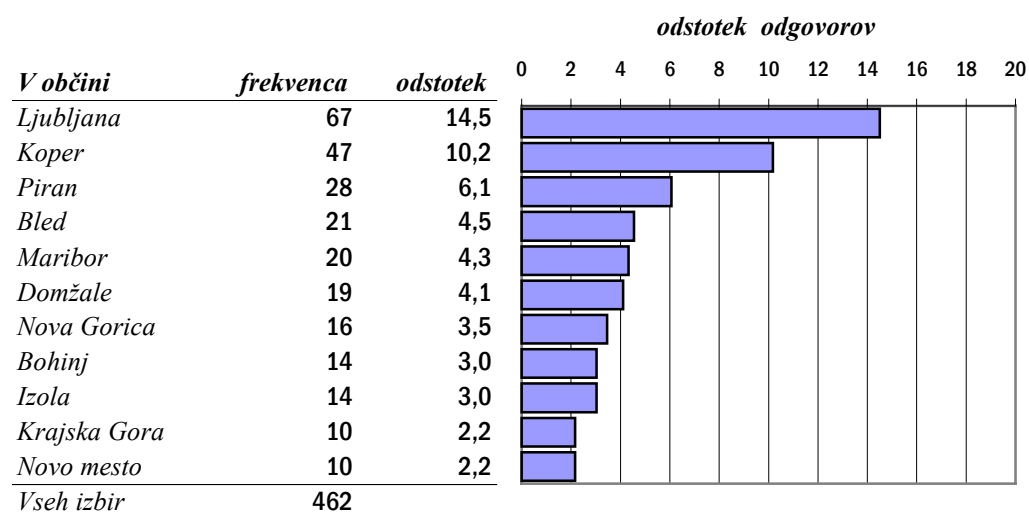
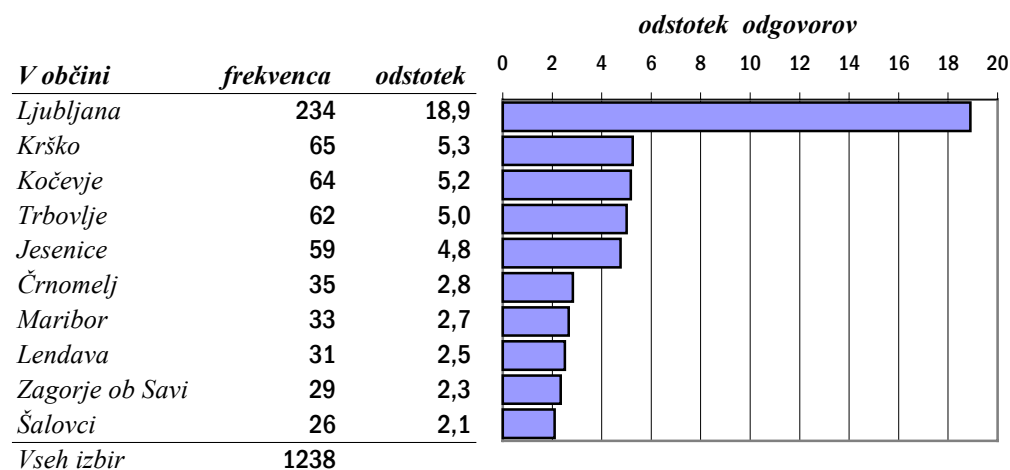

Tabela 8.5. Deset občin, kjer si respondente nikakor ne želijo živeti

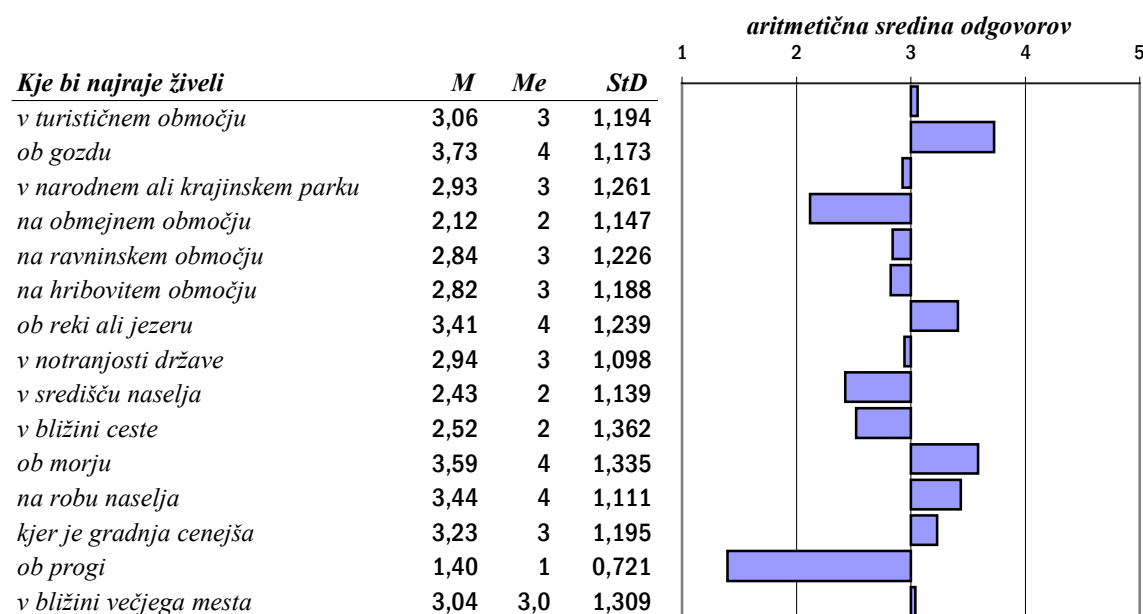
Pri prikazanih rezultatih se moramo seveda zavedati, da so razlogi za pozitivno ali negativno oceno lahko od občine do občine popolnoma različni. Pride lahko celo do navideznega paradoksa, kot v primeru Ljubljane, ko je posamezna občina lahko ocenjena hkrati kot zelo zaželena in kot zelo nezaželena. Podrobnejša analiza tako pokaže, da bi v Ljubljani najraje živeli tisti respondenti, ki statistično pomembno izstopajo po naslednjih željah: raje kot večina bi živeli ob reki ali jezeru ($t(1273)= 2,419$; $p=0,0157$), v notranjosti države ($t(1264)= 8,054$; $p=0,0000$), v središču naselja ($t(1269)= 4,855$; $p=0,0000$), ob morju ($t(184,93)= 2,390$; $p=0,0079$) in v bližini večjega mesta ($t(1273)= 8,120$; $p=0,0000$), manj pa si želijo živeti na

robu naselja ($t(1266)=2,645$; $p=0,0083$). Respondentje, ki nikakor ne bi želeli živeti v Ljubljani pa izstopajo po naslednjih željah: v manjši meri kot večina bi si želeli živeti v turističnem območju ($t(1271)= 3,524$; $p=0,0004$), v notranjosti države ($t(1264)= 6,935$; $p=0,0000$), v središču mesta ($t(1269)= 2,056$; $p=0,0400$), v bližini ceste ($t(1259)= 2,652$; $p=0,0081$) ali v bližini velikega mesta ($t(1273)= 6,070$; $p=0,0000$).

8.2. Želene lastnosti kraja bivanja

Odgovor na vprašanje, katere lastnosti naj bi imel kraj bivanja, podaja tabela 8.6.

Tabela 8.6. Želene lastnosti kraja bivanja.

Na podlagi povprečnih ocen bi lahko zaključili, da si respondentje želijo živeti predvsem na robu naselja, po možnosti ob gozdu, morju, reki ali jezeru, ne želijo pa živeti ob progi ali cesti, v središču naselja ali na obmejnem območju. Navedeni rezultati predstavljajo povprečje v populaciji in zanima nas, ali se med posameznimi podskupinami respondentov morda rezultati razlikujejo. Prva izmed možnih primerjav je primerjava glede na starost respondentov. Tabela 8.7 prikazuje povprečne vrednosti za posamezno starostno skupino in odstopanje od skupnega povprečja.

Tabela 8.7. Povprečne vrednosti pri oceni zelenih lastnosti kraja za posamezno starostno skupino. Z intenziteto modre in rdeče barve so označena odstopanja od skupnega povprečja. Modra označuje manjšo, rdeča pa višjo oceno od skupnega povprečja. Statistična pomembnost razlik med starostnimi skupinami je z * ($p < 0,05$), ** ($p < 0,01$) in *** ($p < 0,001$).

Kje bi najraje živeli	starost						M
	do 20	20 do 25	26 do 30	30 do 40	40 do 60	60 in več	
v turističnem območju *	3,08	3,17	2,96	3,15	3,11	2,80	3,06
ob gozdu ***	3,42	3,37	3,60	3,73	3,90	3,77	3,73
v narodnem ali krajinskem parku **	2,70	2,83	2,77	2,97	3,11	2,80	2,93
na obmejnem območju *	1,95	2,22	2,12	2,27	2,17	1,91	2,12
na ravninskem območju	2,79	2,88	2,91	2,82	2,78	2,97	2,84
na hribovitem območju *	2,69	2,68	2,67	2,90	2,97	2,73	2,82
ob reki ali jezeru ***	3,55	3,52	3,35	3,51	3,51	3,07	3,41
v notranjosti države	2,99	3,01	2,81	2,92	2,96	2,97	2,94
v središču naselja	2,62	2,49	2,59	2,32	2,38	2,47	2,43
v bližini ceste	2,31	2,46	2,42	2,49	2,51	2,67	2,52
ob morju ***	3,93	3,99	3,63	3,81	3,56	3,00	3,59
na robu naselja	3,23	3,34	3,26	3,52	3,54	3,40	3,44
kjer je gradnja cenejša	3,03	3,11	3,26	3,19	3,32	3,29	3,23
ob progi *	1,52	1,51	1,32	1,35	1,36	1,43	1,40
v bližini večjega mesta *	3,33	3,27	2,94	3,10	3,00	2,88	3,04

Na podlagi rezultatov lahko zaključimo, da se posamezne želje starostnih skupin med seboj pomembno razlikujejo. Mlajši si v večji meri želijo živeti na turističnem območju, ob morju in v bližini večjega mesta, medtem ko si starejši v večji meri želijo živeti ob gozdu, v narodnem ali krajinskem parku, na hribovitem območju.

Tabela 8.8. Povprečne vrednosti pri oceni zelenih lastnosti kraja za posamezno stopnjo izobrazbe. Z intenziteto modre in rdeče barve so označena odstopanja od skupnega povprečja. Modra označuje manjšo, rdeča pa višjo oceno od skupnega povprečja. Statistična pomembnost razlik med skupinami je označena z * ($p < 0,05$), ** ($p < 0,01$) in *** ($p < 0,001$).

Kje bi najraje živeli	izobrazba				M
	osnovna	poklicna	srednja	visoka	
v turističnem območju	2,90	3,09	3,12	3,11	3,11
ob gozdu	3,65	3,75	3,71	3,84	3,90
v narodnem ali krajinskem parku ***	2,81	2,97	2,89	3,24	3,11
na obmejnem območju **	1,96	2,03	2,27	2,20	2,17
na ravninskem območju ***	3,15	2,89	2,75	2,49	2,78
na hribovitem območju	2,71	2,88	2,82	2,99	2,97
ob reki ali jezeru ***	3,04	3,47	3,52	3,73	3,51
v notranjosti države	2,89	2,87	3,01	3,06	2,96
v središču naselja	2,50	2,40	2,43	2,40	2,38
v bližini ceste **	2,65	2,59	2,45	2,28	2,51
ob morju ***	3,19	3,66	3,80	3,65	3,56
na robu naselja **	3,26	3,58	3,45	3,49	3,54
kjer je gradnja cenejša ***	3,25	3,53	3,17	2,95	3,32
ob progi	1,43	1,42	1,38	1,39	1,36
v bližini večjega mesta ***	2,74	2,93	3,16	3,52	3,00

Naslednja možna je primerjava glede na izobrazbo respondentov. Rezultati te primerjave (tabela 8.8) kažejo, da se posamezne želje povezujejo tudi s stopnjo izobraženosti. Najbolj očitno se s stopnjo izobraženosti povezuje želja živeti v bližini večjega mesta, kar je popolnoma razumljivo, saj višje izobražene osebe toliko lažje najdejo zaposlitev v večjih

mestih. Cenejša gradnja je pomembna predvsem respondentom s poklicno in osnovno izobrazbo. Ob morju bi najraje živeli respondentje s srednjo in poklicno izobrazbo, ob jezeru ali reki pa tisti z visoko izobrazbo. Slednji bi tudi raje živeli v narodnem ali krajinskem parku. Na ravninskem območju pa bi najraje živeli predvsem respondenti z osnovno in poklicno izobrazbo.

Kot zadnji dejavnik, ki vpliva na zelene značilnosti kraja bivanja, smo vključili še tip krajevne skupnosti v kateri respondent prebiva. Rezultati, ki jih prikazuje tabela 8.9 kažejo, da si prebivalci vaških skupnosti v večji meri želijo bivanja na ravninskih območjih in jih bližina ceste manj moti, medtem ko si prebivalci mestnih skupnosti v večji meri želijo bližino morja, reke ali jezera, radi živijo v bližini večjega mesta, v notranjosti države in jih življenje v središču naselja manj moti. Slednji rezultati, podobno kot pregled priljubljenosti občin, kažejo, da se ljudje privadijo na značilnosti in zahteve svojega okolja. Te jim postanejo blizu in pomembne ter nadalje vplivajo na presojanje zelenih lastnosti.

Tabela 8.9. Povprečne vrednosti pri oceni zelenih lastnosti kraja pri posameznem tipu krajevne skupnosti v katerih respondentje živijo. Z intenziteto modre in rdeče barve so označena odstopanja od skupnega povprečja. Modra označuje manjšo, rdeča pa višjo oceno od skupnega povprečja. Statistična pomembnost razlik med skupinami je označena z * ($p < 0,05$), ** ($p < 0,01$) in *** ($p < 0,001$).

Kje bi najraje živeli	tip krajevne skupnosti				M
	vaška	primestna	mestna		
v turističnem območju	3,02	2,96	3,16		3,06
ob gozdu	3,75	3,67	3,73		3,73
v narodnem ali krajinskem parku	2,90	2,86	3,00		2,93
na obmejnem območju	2,07	2,22	2,07		2,10
na ravninskem območju ***	3,04	2,79	2,62		2,85
na hribovitem območju	2,84	2,70	2,87		2,83
ob reki ali jezeru ***	3,27	3,51	3,58		3,41
v notranjosti države *	2,87	3,01	3,04		2,95
v središču naselja **	2,32	2,46	2,57		2,43
v bližini ceste ***	2,68	2,49	2,30		2,52
ob morju ***	3,37	3,69	3,81		3,58
na robu naselja	3,46	3,38	3,40		3,43
kjer je gradnja cenejša	3,30	3,17	3,15		3,23
ob progi	1,41	1,43	1,36		1,40
v bližini večjega mesta ***	2,85	3,07	3,28		3,04

8.3. Želena velikost kraja bivanja

Odgovor na vprašanje v kako velikem kraju bi respondentje radi živeli prikazuje tabela 8.10. Med odgovori izstopa majhna vas, večji kraj ali manjše mesto.

Tabela 8.10. V kako velikem kraju ali mestu bi respondentje najraje živeli.

Kje bi najraje živeli	frekvenca	odstotek	odstotek odgovorov				
			0	5	10	15	20
na samem, zunaj naselja	154	11,9					
v majhni vasi	301	23,3					
v veliki vasi	106	8,2					
v večjem podeželskem kraju	241	18,7					
v manjšem mestu	284	22,0					
v večjem mestu	112	8,7					
v velikem mestu	32	2,5					
v glavnem mestu države	60	4,7					
število odgovorov	1290						

Kot vedno si bomo tudi tokrat zastavili vprašanje, kaj vse vpliva na podano izbiro. Najprej si oglejmo vpliv starosti respondenta na izbiro. Rezultate, ki jih prikazuje tabela 8.11 so zelo jasni. Mlajši respondenti si v večji meri želijo živeti v večjih mestih, medtem ko si starejši respondentje želijo živeti predvsem v manjših mestih in vaseh. Tesno povezanost izbire velikosti kraja v katerem bi respondenti živeli z njihovo starostjo podpira tudi statistično pomemben rezultat χ^2 testa ($\chi^2(35)=104,05$; $p=0,0000$).

Tabela 8.11. Odstotek respondentov posamezne starostne skupine, ki bi živel v določeni velikosti kraja. Z intenziteto modre in rdeče barve so označena odstopanja od skupnega povprečja. Modra označuje manjši, rdeča pa višji odstotek izbire od skupnega povprečja.

Kje bi najraje živeli	starost v letih						M
	do 20	20 do 25	26 do 30	30 do 40	40 do 60	60 in več	
na samem, zunaj naselja	8,3	10,1	10,7	15,3	15,2	4,9	11,8
v majhni vasi	13,8	14,8	23,8	21,2	23,6	36,0	23,4
v veliki vasi	10,1	8,9	8,3	8,6	6,3	10,2	8,2
v večjem podeželskem kraju	14,7	12,4	25,0	18,9	20,2	20,0	18,8
v manjšem mestu	22,9	26,0	17,9	23,0	21,9	20,0	22,1
v večjem mestu	13,8	16,0	10,7	6,8	7,6	4,0	8,6
v velikem mestu	6,4	4,1	2,4	2,3	1,9	0,9	2,5
v glavnem mestu države	10,1	7,7	1,2	4,1	3,4	4,0	4,6
število respondentov	109	169	84	222	475	225	1284

Tudi pregled vpliva stopnje izobrazbe na podano izbiro daje precej jasno sliko (tabela 8.12). Višja kot je izobrazba respondenta, prej bi živel v večjem mestu. Tudi to povezavo podpira statistično pomemben rezultat χ^2 testa ($\chi^2(21)=119,3$; $p=0,0000$).

Tabela 8.12. Odstotek respondentov posamezne stopnje izobrazbe, ki bi živel v določeni velikosti kraja. Z intenziteto modre in rdeče barve so označena odstopanja od skupnega povprečja. Modra označuje manjši, rdeča pa višji odstotek izbire od skupnega povprečja.

Kje bi najraje živeli	stopnja izobrazbe				M
	osnovna	poklicna	srednja	visoka	
na samem, zunaj naselja	14,8	14,7	9,2	9,5	12,0
v majhni vasi	38,3	23,1	16,7	15,3	23,3
v veliki vasi	9,0	11,2	7,7	3,2	8,2
v večjem podeželskem kraju	13,2	19,2	22,9	16,9	18,8
v manjšem mestu	13,5	20,8	26,6	27,5	22,1
v večjem mestu	5,8	6,4	10,3	13,2	8,7
v velikem mestu	1,3	1,6	2,4	5,8	2,4
v glavnem mestu države	4,2	2,9	4,3	8,5	4,5
število respondentov	311	312	467	189	1279

Nadalje nas je zanimalo, v kakšni meri je izbira odvisna od tipa krajevne skupnosti, kjer respondenti prebivajo. Tudi tokrat je povezava jasna (tabela 8.13). Respondenti, ki živijo v vaški skupnosti, se večkrat kot ostali odločajo za bivanje v na vasi ali podeželskem kraju, respondenti, ki živijo v mestni skupnosti, pa se relativno večkrat odločajo za bivanje v mestu. Tudi ta povezava je statistično pomembna ($\chi^2(14)=224,4$; $p=0,0000$) in znova potrjuje že omenjeno tendenco, da se ljudje navadijo na svoje okolje in način življenja ter si ne želijo večjih sprememb.

Tabela 8.13. Odstotek respondentov posameznega tipa krajevne skupnosti, ki bi živel v določeni velikosti kraja. Z intenziteto modre in rdeče barve so označena odstopanja od skupnega povprečja. Modra označuje manjši, rdeča pa višji odstotek izbire od skupnega povprečja.

Kje bi najraje živeli	tip skupnosti			M
	vaška	primestna	mestna	
na samem, zunaj naselja	13,3	11,8	10,6	12,1
v majhni vasi	33,8	23,1	9,5	23,5
v veliki vasi	10,6	7,2	4,5	7,9
v večjem podeželskem kraju	21,6	23,1	12,6	18,7
v manjšem mestu	13,7	19,0	34,2	21,8
v večjem mestu	4,1	6,7	16,2	8,8
v velikem mestu	0,5	4,6	4,5	2,6
v glavnem mestu države	2,4	4,6	7,9	4,7
število respondentov	615	195	444	1254

Ko že govorimo o željah po spremembi, se lahko podrobneje vprašamo, kolikšna je pripravljenost na selitev v drug kraj ali mesto v odvisnosti od velikosti kraja v katerega bi se respondent najraje selil. Odgovor na vprašanje nam podaja tabela 8.14.

Tabela 8.14. Pripravljenost na selitev v drug kraj ali mesto v odvisnosti od velikosti kraja v katerem bi respondent najraje živel.

Kje bi najraje živel	pripravljenost na selitev		aritmetična sredina odgovorov				
	M	Std	1	2	3	4	5
na samem, zunaj naselja	2,93	1,482					
v majhni vasi	2,39	1,451					
v veliki vasi	2,54	1,468					
v večjem podeželskem kraju	2,78	1,504					
v manjšem mestu	3,10	1,348					
v večjem mestu	3,37	1,452					
v velikem mestu	3,19	1,469					
v glavnem mestu države	3,02	1,535					
skupno povprečje	2,83	1,479					

Razlike med povprečno pripravljenostjo na selitev so statistično pomembne ($F(7, 1280)=8,787$; $p=0,0000$) in kažejo, da so se respondenti v večji meri pripravljeno seliti v mesta, kot na podeželje.

Kot zadnje nas je še zanimalo, katere zelene lastnosti kraja bivanja se povezujejo s katero zeleno velikostjo kraja bivanja. Rezultati, zbrani v tabeli 8.15, kažejo, da bi v manjših krajih želeli živeti predvsem respondenti, ki si v večji meri želijo živeti na hribovitem območju, ob gozdu, na robu naselja v narodnem ali krajinskem parku. Večji kraji pa so zaželeni pri tistih, ki si želijo živeti v turističnem območju ob morju ali v notranjosti države, v bližini večjega mesta in v središču naselja.

Tabela 8.15. Povprečne vrednosti pri oceni zelenih lastnosti kraja pri posamezni velikosti karja v katerem bi respondenti živeli. Z intenziteto modre in rdeče barve so označena odstopanja od skupnega povprečja. Modra označuje manjšo, rdeča pa višjo oceno od skupnega povprečja. Statistična pomembnost razlik med skupinami je označena z * ($p<0,05$), ** ($p<0,01$) in *** ($p<0,001$).

Kje bi najraje živel	velikost kraja, kjer bi bivali								M
	1	2	3	4	5	6	7	8	
v turističnem območju ***	2,79	2,75	2,90	3,20	3,29	3,28	3,25	3,35	3,11
ob gozdu ***	4,15	4,05	3,68	3,70	3,58	3,26	3,09	3,12	3,90
v narodnem ali krajinskem parku *	3,15	3,07	2,91	3,03	2,86	2,70	2,56	2,60	3,11
na obmejnem območju	2,06	1,95	2,27	2,17	2,23	2,12	2,13	2,18	2,17
na ravninskem območju	2,75	2,86	3,10	2,91	2,83	2,70	2,72	2,70	2,78
na hribovitem območju ***	3,23	2,96	2,88	2,74	2,77	2,57	2,66	2,42	2,97
ob reki ali jezeru	3,50	3,36	3,24	3,47	3,45	3,48	3,44	3,40	3,51
v notranjosti države ***	2,71	2,85	2,98	2,94	2,89	3,17	3,28	3,88	2,96
v središču naselja ***	1,93	2,07	2,50	2,43	2,51	3,05	3,34	3,32	2,38
v bližini ceste	2,15	2,46	2,77	2,49	2,59	2,54	2,81	2,60	2,51
ob morju ***	3,53	3,11	3,33	3,62	3,87	3,94	4,19	4,18	3,56
na robu naselja ***	3,71	3,55	3,38	3,53	3,45	3,05	2,84	2,95	3,54
kjer je gradnja cenejša **	3,24	3,36	3,35	3,39	3,20	2,96	2,91	2,89	3,32
ob progi	1,45	1,39	1,40	1,38	1,44	1,38	1,31	1,37	1,36
v bližini večjega mesta ***	2,71	2,42	2,86	3,14	3,28	3,72	4,28	4,05	3,00

9. Množenje prostorskih reprezentacij in identitet

Še nedavno, t.j. v sedmdesetih in osemdesetih letih je bila močno razširjena in s prepričljivo empirično evidenco podprta predpostavka, da prostorska razsežnost družbenega - bivanja in delovanja, predvsem zaradi tehnološkega razvoja in radikalnih političnih sprememb, postaja vse manj pomemben dejavnik družbenega razvoja. V teoretskih razpravah o prostoru so se množile teze o "koncu prostorskega determinizma". Mogoče je najvplivnejši opis tega pojava prispeval znani geograf David Harvey, ko je govoril o "časovno prostorskem skrčenju" - kompresiji prostora oz. sveta (Harvey 1989)². In čeprav ni mogoče znikati dejavnikov, ki marsikdaj in marsikje zmanjšujejo vpliv fizičnega prostora, je sedaj že bolj jasno, da so ta predvidevanja temeljila na dokaj enostranski simulaciji družbeno prostorskega razvoja. Zmanjševanje, bolje bi bilo govoriti o spreminjanju prostorskega determinizma, je predvsem učinek razvoja tehnologije, zlasti telematike in s tem povezanega razmaha telematskih (globalnih) ekonomskih, političnih, t.j. družbenih interakcij. Razvoj telekomunikacij torej res omogoča, da se lahko v določenih pogojih "**osvobodimo pritiska časa in prostora**" (poud. D.K.), tako da ustvarimo praktične razmere hkratnosti in vsenavzočnosti" (Augé, 1999: 86), vendar pa kljub fascinantnim dosežkom telematike, ne smemo spregledati, da prostorski determinizem nedvomno še vedno "deluje".

Za to razpravo je torej zelo pomembno zamejiti oz. omejiti domet teze o zmanjševanju prostorskega determinizma. Analogno kot pravi Augé, da na spraševanje o mestu ni mogoče odgovoriti s preprestim razmislekom o tehniki (Augé, 1999:86) tudi razpravljanje o novih prostorskih identitetah ni zgolj ali predvsem razprava o razvoju novih tehnologij. Razlog za to je seveda v tem, da z inženirskim pristopom ni mogoče reševati tako subtilnih družbenih vprašanj kot je identiteta prostora, še manj pa je na ta način mogoče zapopasti prostorske identitete. (Gl. več o tem v :Castells 1997, Harvey 1996).

Prostor postaja torej vse laže premagljiva razsežnost, (ovira) in zato logično pada njegova, omejujoča in določujoča vloga pri družbenem in individualnem razvoju. Tako npr., tradicionalne in moderne prostorske hierarhije, ki so še nedavnega svet delile na prvo, drugo tretjo kategorijo in ki so bile tudi ideološko močno ter nedvoumno podprte, vedno bolj nenatačno opisujejo družbeno prostorska razmerja. Podobno erozija tradicionalnih hierahij močno spreminja družbeno prostorska razmerja tudi **znotraj nacionalnih prostorov**. Donedavnega je bil jasno strukturiran na središčni in periferini prostor, kar je močno poenostavljalo razvrščanje naselij na kontinuumu od metropole do povsem perifernih zaselkov. Erozija prostorskega determinizma pa načenja tudi to, mnogim prostorskim analitikom in teoretikom (npr. Kristaller) tako ljubo diferenciacijo. Skupaj s prostorskim determinizmom se torej sesuvajo "večne" prostorske hierarhije in pred našimi očmi nastaja **nova bistveno manj urejena in zato tudi manj pregledna slika**³.

Manj "navdušenja" in ustrezno manj pozornosti pa je bilo do sedaj deležen spremljevalni in na prvi pogled nasprotni učinek zmanjševanja prostorskega determinizma. Ukinjanje prostora kot ovire povzroča, da se sproščajo, pravzaprav obnavljajo simbolne "reprezentativne" in "identifikacijske" funkcije in pomeni prostora in tudi okolja. Ta, sicer vedno prisotna razsežnost prostora, je bila do nedavnega močno potlačena in funkcionalnosti podrejena razsežnost drugega ali celo tretjega reda. Označevalna, simbolna, identifikacijska vloga prostora je bila v moderni prirejena instrumentalni, funkcionalni vlogi oz. vrednotenju prostora. Fizični prostor je izgubil mitološke, transcendentalne attribute, skoraj brez ostanka ga

² Kot rečeno je to tezo sprejelo veliko avtorjev, zato je zelo obsežna tudi tovrstna publicistika. Gl. Mlinar, Castells, in drugi.

³ Nepregledne zagate z našimi novimi občinami so tudi del teh sprememb, čeprav je nedvomno precejšen del težav mogoče pojasniti tudi z bolj banalnimi, oz. prozaičnimi razlogi. Gl. več o tem v: Kos 1995.

je bilo mogoče predstaviti s preprosto geometrijsko (geografsko) in ekonomistično terminologijo. Kar je ostalo zunaj, t.j. kar ti racionalni instrumentalni opisi niso zaobsegli, je bil ostanek neresne, nestvarne romantične nostalgije⁴.

Teza, da **slabitev prostorskega determinizma sprošča možnosti za neinstrumentalne in nefunkcionalne interpretacije prostora**, je zelo pomembna tudi za raziskovanje “kognitivnih map” oz. spoznavnih zemljevidov. V tej perspektivi se zdi nekako logično, da namesto enodimenzionalnih funkcionalnih geografskih, geodetskih označitev prostora, slabitev prostorskega determinizma kot ukinjanje prostora kot ovire, omogoča in celo spodbuja **“prostorski konstruktivzem”**, t.j. nastajanje in tekmovanje različnih simbolnih reprezentacij (Lefebvre, 1974) oz. prezentacij istega prostora. Na različnih prostorskih nivojih nastajajo in nastajajo nove prostorske identitete, ki v novih pogojih poizkušajo vzpostavljati razlikovanje – distinkcije, kot temeljnega pogoja identiteten konstrukcije. Zdi se, da so ta prizadevanja v sorazmerju z naraščanjem globalne homogenizacije (integracije). Skratka, zmanjševanje prostorskega determinizma vključuje in pospešuje domišljijo oz kreativnost, kar v pogojih, ko so načeloma vse ideje splošno brezmejno dostopne, edino še omogoča vzpostavljanje distinkcije. S tega vidika tudi ideja o “mrežnih” (network identity) identitetah (Castells 1997) pravzaprav ni tako revolucionarna kot se zdi na prvi pogled⁵.

Tudi Macnughten in Urry (1998) dvomita o preprostem izginjanju prostorskega determinizma. V to ju napeljuje dejstvo, da se vedno večje število ljudi ukvarja z vprašanji in problemi zavarovanjem naravnega okolja, kar je težko uskladiti s tezo, da procesi globalizacije vodijo v plitvo brezprostorskost oz. v nastajanje neprostorskih identitet. Alternativni odgovor najdeta v različnih vrstah refleksivnosti, pri čemer se naslonita na Giddensa 1991: kult privatnosti ni več tako centralen; terapevtski diskurzi : samoopazovanje in samonadzorovanje b) centralna poanta te refleksivnosti je vezana na okolje na naravo

Sproščanje prostorskega determinizma torej sprošča tudi prostor za neinstrumentalne in nefunkcionalne interpretacije prostora. Še več, namesto enodimenzionalnih funkcionalnih označitev prostora, ukinjanje prostora kot ovire meje ipd. omogoča celo konstruktivno tekmovalnost različnih simbolnih reprezentacij (Lefebvre) (prezentacij) istega prostora. Na različnih prostorskih nivojih lahko pričakujemo poizkuse vzpostavitve novih identitet, ponovno vzpostavljanje distinkcij, ko bo v obratnem sorazmerju z naraščanjem globalne homogenizacija (integracija). Tu je potrebno vključiti domišljijo oz kreativnost, ki bo edina omogočila vzpostavljanje distinkcije v pogojih, ko so načeloma vse ideje splošno brezmejno dostopne.

Očitno je sočasnost navezanosti, zakoreninjenosti in mobilnosti novejši pojav. “Mesto je kraj, ki spodbuja premike (Augé, 1999). Ta ugotovitev sugerira, da šele urbanost omogoča sočasnost zakoreninjenosti in mobilnosti. Res pa je ta opredelitev enostranska oz. pove zgolj pol zgodbe. Dejansko so mesta (t.j. urbana naselja) kraji, ki spodbujajo naselitev in preseljevanje pa tudi vračnje, zakoreninjenost in mobilnost, torej statičnost in mobilnost. Mesta so torej bolj ambivalentni kraji, v nasprotju s tradicionalnim podeželjem, ki ga je mogoče relativno enostavno opisati kot statično, in prostorsko ter socialno nemobilnostjo. Precej drugače je seveda s postmodnim podeželjem, ki je v tem pogledu bolj podobno

⁴ Ta teza se naslanja na temeljno razpravo o spreminjanju vloge prostorskih skupnosti z modernim razvojem. Najznamenitejši sociološki avtor je nedvomno F. Toennies (1887). O dvojni vlogi prostora, ki obremenjuje in ločuje pa je npr. razpravljala tudi Lefebvre 1974. V novejšem času pa je opazen prispevek K. Hetheringtona (1998), Featherstona in Lasha, Koolhaasa in drugih.

⁵ Letališča kot prototip neindividualnega, nespecifičnega, celo uniformnega prostora, kjer se posameznik lahko popolnoma izključi, ker ni pravzaprav za nič več sam odgovoren, za vse skrbijo drugi oz. za vse obstajajo posebne službe. Pogoji za sprošeno izključitev je seveda zaupanje v letališki sistem.) Učinek je svojevrstna svobodnost, sprostitvev, vključitev domišljije, ki se ulovi v neslučajno prisotne “šoping centri” (ki to ostali tudi, če bodo prostorcarinske prodajalne ukinjene).

urbanim formam kot tradicionalni vasi, na to spominja le še morfološko, s priljubljeno simulacijo preteklosti, ki jo poganja nostalgija⁶.

Vendar, se zdi glede na še vedno močno prisotne "stare" monokavzalne prostorske reprezentacije, morebiti največja, sicer še vedno nekoliko utipistična novost to, da nove simbolne reprezentacije lahko **lahko nekonfliktno soobstajajo (kohabitirajo)** (Hetherington 1989), da torej **različne identitete istega prostora** niso več tako ekskluzivne in zato tudi ne tako konfliktne kot so bile v celotni dosedanji zgodovini. Čeprav med njimi obstaja tekmovalna napetost pa lahko brez velikih težav tudi shajajo druga z drugo. Še več, v medsebojni interaktivni igri se lahko celo dopolnjujejo, nadgrajujejo, izmenjujejo, za nekaj časa poniknejo in se kasneje ponovno pojavijo v prenovljenih variantah ipd. Zmanjševanje tehnološkega prostorskega determinizma omogoča tudi "razcvet" oz. množenje prostorskih identitet... Skratka, "zaradi množenja simbolnih identifikacijskih pomenov nastaja kolaž, v katerem mnogi vidijo le zmedo, kaos ali celo zgolj potujitev, odtujitev, ukinitvev tradicije, tradicionalnih prostorskih identitet. Pazljivejši oz. subtilnejši, bolj odprt (demokratičen) opazovalec pa je sposoben v težko pregledni množici reprezentacij odkriti tudi svojo/e stare nostalgije in zato tudi sodobne simbole lastnega "avtentičnega" prostora. Pravzaprav ta sposobnost postmoderna posameznika nakazuje radikalni preobrat (revolucijo) v odnosu do prostora, dojemaju prostora, preobrat od ekskluzivnosti (lastnih) prostorov, ki se otepajo celo (nekontroliranih) pogledov, k sočasni alternativnosti prostora. Logika, ki je v newtonovski paradigmi nemogoča, vsaj na simbolni ravni postaja vedno bolj izvedljiva." (Augé, 1999),

Čeprav se torej v določenem (tehnološkem in političnem) pogledu prostorski determinizem nedvomno res zmanjšuje, je zaradi zgoraj nakazanih spremljevalnih (korelativnih) pojavov, **ustrezneje govoriti o spreminjanju prostorskih struktur**, razmerij, identitet ipd.. Tako je npr. spreminjanje intermediarnih razmerij med lokalnim, regionalnim nacionalnim, nadnacionalnim, v mnogočem nedvomno močno pogojeno s tehnološkim razvojem. Vendar dogajanja na žalost mnogih tehnooptimistov, ni mogoče ustrezno opisati zgolj s tem dejavnikom. Medsebojna odvisnost tehnoloških ekonomskih, političnih, kulturnih idr. dejavnikov sproža kompleksne procese, ki onemogočajo preprosto monokavzalno sklepanje. Prav zato, ker je dinamika oz. intenzivnost spreminjanja razmerij med lokalno, regionalno, nacionalno in nadnacionalno⁷ nivoji tolikšna, da jo je mogoče opaziti že s "prostim očesom", t.j. tudi z zdravorazumsko refleksijo, je toliko težje je registrirati tendence, ki se zdijo na prvi pogled kot odstopanje od pravila.

Padajoči vpliv fizičnega prostorskega determinizma je torej v obratnem sorazmerju z vplivom družbenega konstruktivizma. To pomeni, da je dojetje in tudi upo/raba fizičnega prostora vedno bila družbeno posredovana oz. kulturno konstruirana. Pomembna (postmoderna) sprememba je predvsem množenje konstruktivističnih modalitet, t.j. načinov družbene konstrukcije prostora(ov) (Castells 1997:6-7). Povedano zelo preprosto, t.j. poenostavljeno: modernizem je presegel in nadomestil predmoderna lokalizem s prostorsko širšim, vendar ekskluzivnim pojmom nacionalnega prostora - domovine⁸. V postmodernem času pa se po eni strani nadaljuje proces širjenja in odpiranja prostora, kar največkrat imenujemo erozija prostorskega determinizma, po drugi strani pa postmoderna fleksibilnost in kreativni domišljjski eklekticizem spodbujajta nastanek novih "ad hoc" prostorskih povezav in identitet. Pomembno vlogo pri tem ima nedvomno tudi okoljsko senzibilnejše dojetje prostora, t.j. pogled, ki ponovno oživilja že v romantiki začeto razpravo o razmeju med naravo in družbo.

⁶ Glej tudi Augé: kraj : nekraj monotonost, prostora ni več mogoče kvalificirati, je dequalificiran (Augé, 1999: 81).

⁷ Glede na "zeitgeist" ne smemo zanemariti niti "kozmične" ravni. Nekatera "new age" družbena gibanja gradijo svojo identitetno politiko tudi na kozmični ravni.

⁸ V srednjeevropskem prostoru je nacionalni prostor kar razširjen dom, t.j. domovina. Ta okoliščina ni povsem brez pomena za dojetje in interpretacijo identifikacijskih postopkov (Hetherington 1998).

Postmoderne prostorske identitete so (bodo) torej rezultat precej bolj kompleksnega in dinamičnega konstruktivizma, kot smo ga poznali in raziskovali v obdobju preproste moderne. Zato so ob soočanju z aktualnimi prostorskimi "mestomorfozami" (Koolhaas et al., 1999) klasične prostorske teme precej izpraznjene, utečeni analitski in interpretacijski pristopi pa dokaj neboljani. Če hočemo vsaj teoretsko prehitevati realno dogajanje v prostoru moramo npr. raziskovalno pozornost usmeriti v pojave, kot so a) novi lokalizem, b) subnacionalni in nadnacionalni regionalizem, c) mikro-makro prostorske konvergenca, t.j. networking "mreženje) na globalni ravni, d) nove funkcije podeželskega (ruralnega) prostora, f) iskanje in nastajanje alternativnih "paralelnih prostorov", g) navidezne simbioze predmodernih in postmodernih prostorskih praks in identitet, h) postmoderna konstrukcija narave oz. naravnega prostora, i) reteritorizacija družbe, j) nova "paradoksalna razmerja med centrom in periferijo (robom) ipd.

Obravnava teh pojavov temelji na evidenci in teoretskih konceptih, ki so nastali predvsem v družbah "visoke moderne", t.j. v ekonomsko in tehnološko najrazvitejših okoljih. Vendar je, kljub drugačnosti in zaostajanju na nekaterih področjih, tudi v Sloveniji že mogoče registrirati nekatere znake ali vsaj nastavke novih prostorskih identitet. Pred obravnavo teh novosti bi bilo seveda vsaj na začetku smiselno opozoriti na nekatere značilnosti in posebnosti do/sedanjega prostorskega razvoja v Sloveniji, ki v mnogčem določajo tudi aktualno dogajanje. Tu ne gre za narcisizem majhnih razlik, temveč predvsem za pojave, ki kažejo na specifično prepletanje predmodernih, modernih in postmodernih prostorskih praks in identitet in ki so pri nastajanju nacionalnega (državnega) prostorskega institucionalnega sistema ter zlasti pri vključevanju v nadnacionalne (evropske) povezave premalo upoštevane⁹.

Temeljno raziskovalno izhodišče je torej konceptualno umeščeno v aktualno razpravo o mikro makro konvergencah (Alexander, J. & Giesen, B., 1992). Ta razprava pa je le del še bolj temeljnega sociološkega razpravljanja o integracijskih in dezintegracijskih družbenih dejavnikih. Prostor, predvsem pa prostorske identitete so bile donedavnega med najbolj "zanesljivimi" in stabilnimi, skorajda nespremenljivimi, večnimi integrativnimi dejavniki. Postmoderni fleksibilni eklekticizem "na žalost" ukinja to stabilnost. To pa seveda ne pomeni, da prostor ni več upoštevanja vreden dejavnik formiranja družbenih identitet. Nasprotno, prostorske razsežnosti ostajajo pomembne, v nekaterih pogledih in za nekatere kategorije se njihov pomen še krepi. Novost so predvsem načini kombiniranja prostorskih in neprostorskih identifikacijskih dejavnikov, ki so postali mnogo bolj kompleksnejši in raznovrstnejši kot so bili v relativno enostavni in "dolgočasni" modernistični fazi.

Če razširimo zorni kot še na okoljske razsežnosti, se nakazujejo dodatni prostorsko okoljski identifikacijski dejavniki, ki so tudi deloma že aktualizirani. Opazna so npr. prizadevanja za izločitvijo določenih visoko vrednotenih prostorov iz generalne funkcionalne, zgolj ekonomsko instrumentalne rabe. Ker "stari" prostorski determinizem ne deluje več dovolj omejevalno, se npr. krepi potreba in tudi institucionalna podpora nastajanju različnih zaščitenih območji, kjer je raba prostora zelo omejena. Verjetno se zdi tudi predvidevanje, da bo naraščanje globalne "ubikvitarnosti" pospešilo iskanje in ustvarjanje ekskluzivnih (disinktivnih) prostorov in to ne samo zaradi nujnosti in zaželenosti ohranjanja dragocenih naravnih habitatov, temveč tudi kot del iskanja novih (prostorskih) identitet.

Dosedanje izkušnje s povezovanjem raziskovalnega dela in praktičnega prostorskega urejanja (planiranja) sicer močno napeljujejo na samoomejevanje pri razpravljanju o teh temeljnih konceptualnih vprašanjih. Kljub temu mislim, da tudi za potrebe povsem operativnega

⁹ V določeni meri, vendar še zdaleč ne izčrpno so te posebnosti obravnavane v raziskovalni nalogi "Analiza prostorskih politik" (Kos, 1997).

prostorskega urejanja ta razprava ni brezpredmetna. Načini nastajanja novih prostorskih identitet in znotraj tega dejavniki dojemanja in "konstruiranja" prostora tako rekoč neposredno vplivajo na ne/sprejemanje formalno institucionalnega urejanja in planiranja prostora. Poznavanje teh novih principov je dejansko ključno za usklajevanje in konvergenco legitimnosti in legalnosti prostorskega delovanja, t.j. teme, ki je v Sloveniji že dalj časa močno aktualna. Raziskovanje novih "pravil" nastajanja prostorskih identitet je tako usmerjeno tudi v konkretizacijo splošnih in verjetno nespornih trendov na različnih ravneh - individualni, lokalni, regionalni, nacionalni, nadnacionalni in globalni

9.1 Spoznavni zemljevidi

Raziskovanje spoznavnih zemljevidov lahko prispeva konkretna in tudi za urejevalce in planerje prostorov neposredno uporabna spoznanja o razliki med objektivnim fizičnim prostorom in grajenimi strukturami ter subjektivnimi mentalnimi slikami, ki so jih prebivalci (in tudi obiskovalci) tega prostora skonstruirali v svoji "prostorski" (tudi okoljski) zavesti. Razlika med "objektivnim, realnim prostorom" in "subjektivnimi predstavami" tega prostora je lahko precejšna. Najlaže to razliko ponazorimo z zbeganostjo nekoga, ki se v realnem prostoru poizkuša orientirati s pomočjo opisa poti v kakšnem vodiču. Čeprav se verjetno vsi avtorji vodičev zelo trudijo, da bi bili njihovi opisi kar najbolj realistični, imajo uporabniki, t.j. bralci na terenu precejšnje težave, ko ugotovijo, da njihova vizualizacija opisa lahko tudi močno različna od avtorjeve. To razliko pojasnjujejo kognitivne razlike v dojetju in opisovanju prostora.

Za ustreznost in uspešnost urejanja in planiranja prostora pa je zelo pomembno, da te razlike poznamo oz. bolje rečeno spoznavamo in jih v samem načrtovalskem procesu poizkušamo tudi upoštevati. Na ta način si lahko laže razlagamo včasih prav čudaško ne/sprejemanje in odzivanje prizadetih na predloge, vizije, ureditvene režime, načrtovanja in seveda tudi na konkretne posege v prostor, ki jih izvajajo drugi posamezniki ali pa država. Raziskovanje spoznavnih zemljevidov lahko torej prostorskim planerjem in urejevalcem prostora pomaga razumeti, zakaj nekateri njihovi predlogi, včasih pa njihovo delovanje nasploh težko dosega legitimiteto. Običajna razlaga, da gre za različne in tudi konfliktne interese ne zadošča. Zapleti nedvomno nastajajo tudi zaradi različnega dojemanja in vrednotenja enega in istega prostora. Racionalna zemljemerska (geometrijska, geografska) logika se zdi pri marsikaterem individualnem spoznavanju prostora dokaj malo uporabna, kajti "individualni" zemljevidi so rezultat kompleksnega procesa v katerem racionalne, merljive in izračunljive kategorije niso nujno najpomembnejše. Z zmanjševanjem prostorskega determinizma v pomenu kot smo ga opredelili v uvodnem delu tega besedila, pa se raznovrstnost kognitivnih predstav o prostoru še močno povečuje. Prav tako pa narašča tudi legitimnost teh predstav, pojav, ki je komplementaren s padanjem javnomnenjske kredibilnosti strokovnih presoj (Beck, 1989). Zaradi tega je za načrtovalce prostora pravzaprav nujno, da se dokopljejo do boljšega vedenja o tem, kako različni ljudje različno "zemljo-vidijo" in seveda tudi, kakšni so rezultati teh, lahko tudi divergentnih. procesov.

S tem smo vprašanje nastajanja individualnih zemljevidov, že močno približali drugemu kompleksnemu vprašanju, t.j. nastajanju prostorskih identitet, t.j. načinu, kako nastajajo pomeni prostora, kako se ljudje umeščajo v določen prostor. oz. kakšne so vzročno posledične relacije med življenjskim svetom (prostorom) pozameznika ali skupine in konkretnim fizičnim prostorom. To vprašanje pa lahko formuliramo tudi povsem preprosto, t.j. kolikšno in kakšno vlogo ima konkretni prostor za nastajanje lokalnih, regionalnih ali širših družbeno prostorskih identitet kot temeljnih orientacij ne samo v fizičnem temveč tudi družbenem prostoru.

Pri raziskovanju spoznavnih zemljevidov nas torej ne zanimajo zgolj močnejši ali šibkejši vizualni učinki, identitete, strukture pomnjenje prostora, t.j. teme, ki jih je uvedel začetnik "kognitivne kartografije", Kevin Lynch. Ko Lynch pravi, da je podoba (okolja) sestavljena iz treh komponent: a) identitete, b) strukture in b) pomena, (Lynch 1969) ima v mislih zgolj identiteto prostora kot razločljivost različnih elementov v prostoru, torej identiteto prostora kot lastnost, ki nam omogoči, da nek prostor sploh razpoznamo. Nas pa poleg identitete prostora zanimajo predvsem prostorske identitete t.j. tiste konfiguracije prostora, ki jih posamezniki, lahko pa tudi kolektivi privzamejo kot pomembne sestavine lastne identitete. To pa je seveda precej širše vprašanje. Seveda pa so prostorske identitete tesno povezane tudi z identitetami prostora.

Skupaj z Lynchem nas torej zanimajo predvsem različne identitete enega in istega prostora, ker je to vedenje bistveno tudi za razumevanje različnih prostorskih identitet. Razlike med "objektivnimi" in "subjektivnimi" prostori nam pokažejo, kolikšna je napetost ali razpetost med "objektivnim" zunanjim fizičnim svetom in subjektivnimi ponotranjenimi podobami tega sveta. Razlika med fizičnim realnim merljivim prostorom, ki je predmet formalnega urejevalskega sistema, stroke in subjektivno predelanim ali skonstruiranim prostorom želja, domišljije (nostalgije) je stalni vir, včasih zelo težko razumljivih nesporazumov in konfliktov med stroko¹⁰ in uporabniki konkretnega prostora.

Poznavanje mehanizmov, ki vodijo do različnih mentalnih zemljevidov in pa seveda sprejemanje raznovrstnosti prostorskih podob, urejevalce in planerje prostora torej opozarja na raznolikost enega in istega prostora. Ta raznolikost, ki obstaja v predstavah, kot spoj racionanih in emocionalnih elementov, je "prosto po Durkheimu" prav tako **realna kategorija**, ki jo je treba upoštevati tako kot relativno precej lažje merljive fizične prostorske razsežnosti in značilnosti. T. im. "objektivni" zemljevidi, t.j. realni fizični prostor, je sicer pomembno, vendar le eno od izhodišč za nastanek številnih in raznolikih subjektivnih "svetov" oz. prostorov. Osebni prostor je bistveno bolj gnetljiv, raztegljiv t.j. fleksibilen kot se zdi, če upoštevamo zgolj trda fizikalna oz. geo-grafska dejstva. Bistveno za sedanje in še bolj za bodoče razmere pa je predvidevanje, da raznovrstnost subjektivnih interpretacij prostora s tehnološkimi in družbenimi (polilitičnimi) inovacijami, skratka s postmoderno raznovrstnostjo in fragmentarnostjo dodatno narašča, zato je raziskovanje spoznavnih zemljevidov smiselna tudi kot strokovna podlaga in priprava za urejevalske in planske procedure.

Drugo vprašanje pa je seveda, v kolikšni meri je mogoče z obstoječim metodološkimi postopki resnično prodreti v zelo subtilne in kompleksne procedure "zemlje-videnja", t.j. konstruiranja kognitivnih map. Načeloma se zdi skoraj nemogoče, da bi s tako okornim instrumentom kot je standardiziran vprašalnik lahko dosegli številne ne/zavedne mehanizme, ki vplivajo na posameznikov odnos do prostora in identifikacijo s konkretnim/i prostorom/i. Verjetno se je treba pridružiti Augéju (1999), ko pravi, da je posamezne mentalne univerzume na terenu mogoče dojeti le delno. Prav tako se zdi domala neuresničljivo, da bi pri raziskovanju spoznavnih zemljevidov lahko upoštevali mnoge zelo specifične konkretne, ki pomembno sodoločajo načine konstrukcije lastnih subjektivnih prostorov.

Če bi hoteli zajeti vse dejavnike ki vplivajo na dožemanje konkretnega prostora bi morali npr. upoštevati individualne zgodovine pa tudi splošne zgodovinske, kulturne, socializacijske, ekonomske, politične, in fizične (podnebne, geografske) dejavnike ipd. Ko tako poizkušamo realno oceniti kontekst nastajanja individualnih prostorov, nam npr. dejstvo, da je Slovenija majhen prostor težav na zmanjšuje. Prej se težave v naših razmerah povečujejo, kajti velika

¹⁰ Če tu posebej izpostavljamo prostorske strokovnjake, to seveda ne pomeni, da so njihove prostorske predstave imune pred subjektivnim konstruktivizmom. Domnevamo pa lahko, da je ta predelava pri tistih, ki se profesionalno ukvarjajo s prostorom različna od laične.

raznolikost in raznovrstnost družbeno prostorskih konfiguracij na tako majhnem prostoru, je pravzaprav nadpovprečna težava, ki se kaže tudi v sicer majhnih vendar kljub temu dokaj opaznih “narcisističnih lokalizmih”. Raziskovanje spoznavnih zemljevidov tako sproži neskončen proces iskanja in ocenjevanja manj in bolj pomembnih dejavnikov, ki vplivajo na spoznavanje in dojetje prostora. Načeloma ni mogoče zanikati tega, da naj bi takšna raziskava, v kar največji možni meri upoštevala splošen družbeni kontekst, kamor uvrščamo npr. tudi specifičen tradicionalističen odnos do prostora, zlasti urbanega, bistvene značilnosti zasedanja prostora, tj. poselitev, okoljsko zavest in prakso, doseženo stopnjo in vrsto ekonomskega razvoja in razlik, ter še vrsto drugih razsežnosti. V konkretni empirični raziskovalni praksi je seveda ta širina nujno podvržena relativno ostri selekciji. Velikokrat edina rešitev je, da v večji meri mogoče kontekstualne razsežnosti upoštevamo pri interpretaciji rezultatov.

9.2 Prostorska ne/mobilnost

Prostor ne more biti kraj za vse, če ni tudi kraj za vsakega, če ni prostor po katerem je mogoče potovati (Augé, 1999:89):

Eden pomembnejših dejavnikov, ki močno določajo “zemljo-videnje”, je nedvomno tudi mobilnost t.j. premagovanje prostorskih razsežnosti, kot temeljne, vendar nedvomno ambivalentne značilnosti dojetja prostora. Zaradi tega se velikokrat izkaže, da na prvi pogled skoraj samoumevno sklepanje vendarle ni tako preprosto. Zaradi že omenjene dvojne vloge prostora je presojanje velikokrat oteženo. Po eni strani so npr. velike razsežnosti zaželeno lastnost konkretnega prostora, (čim več, tem bolje), po drugi strani pa so velike “neskončne” razdalje težko premostljiva ovira, ki bistveno določa ne samo dojetje prostora, ampak tudi dogajanje v tem prostoru¹¹. Prav ta dvojna narava prostorskih razdalj je razlog, da je prostorska ne/mobilnost zelo pomemben dejavnik pri konstruiranju individualnih in kolektivnih podob prostora.

Pri razpravljanju o vplivu ne/mobilnosti na ustvarjanje podob prostora pa je treba upoštevati tudi obratne vplive, t.j. kako določena podoba prostora vpliva na prostorsko ne/mobilnost. Skratka, če upoštevamo, da prostorska mobilnost vpliva na dojetje prostora, potem se zdi verjetna tudi obratna zveza, t.j. da tudi že izblikovana prostorska slika vpliva na mobilnostne motavacije in prakse,. Tako je pri raziskovanju mobilnosti treba upoštevati dokaj kompleksne vzajemne vzročno posledične povezave.

Raziskovanje prostorske mobilnosti je zanimivo tudi zaradi tega, ker predstavlja komplementarno t.j.. hrbtno plat statičnosti, zakoreninjenosti, zamejenosti, prostorske nemobilnosti, ki je nedvomno prav tako ena bistvenih značilnosti odnosa do konkretnega prostora. Kadarkoli govorimo o statičnih prostorskih kategorijah kot npr. o stanovanjskih območjih, o bivalnem prostoru ipd. govorimo dejansko o “nemobilnih” prostorskih konstelacijah. Zanimivo je, da izraz “bivališče”, ki je v tesni etimološki zvezi z “eksistencialističnim” glagolom biti, največkrat pomeni statičnost, stanovanje, prebivališče, zaklonišče.

Bivanje je torej skorajda sinonim za mirovanje, nemobilnost oz. zakoreninjenost v določenem prostoru. S takšno opredelitvijo nomadska ljudstva in pripadniki nekaterih subkultur pa tudi moderni turistični popotniki, verjetno ne bi zlahka soglašali. Vendar pa to, da pojem bivanja vsaj v našem kulturnem območju večinoma ne vključuje mobilnosti, ni zgolj slučajna

¹¹ Te prostorske samoumevnosti so pravzaprav predmet mnogih disciplin, ki se ukvarjajo s prostorom od elementarne fizične geografije do sociološkega raziskovanja skupnosti,

jezikovna posebnost. Zdi se torej, da je mogoče že na jezikovni ravni registrirati, neenako vrednotenje dveh različnih in donedavno logično izključujočih modalitet odnosa do prostora. V našem kulturnem krogu je mirovanje, statičnost, zakoreninjenost v prostoru "normalno stanje", mobilnost, potovanje, potepanje, "izkoreninjenost" iz prostora pa "nenormalno" če ne celo "deviantno" stanje¹².

Vendar ponovno lahko ugotovimo, da nas preproste samoumevnosti in pre/hitro sklepanje lahko privedejo do napačnih ugotovitev. Če govorimo o nemobilnosti kot hrbtni oz. komplementarni plati mobilnosti, ali potem zakoreninjenost, t.j. močna navezanost na določen prostor neizbežno predpostavlja ustrezno nizko mobilnost ali celo odsotnost želje po prostorski mobilnosti. Ali gre pri tem za ekskluzivnost, obratnosorazmerje, t.j. medsebojno izključevanje obeh pojavov? Znotraj običajnih prostorskih razmerij se res zdi, da močna navezanost na določen prostor kot nekakšna naturalistična zakoreninjenost v določen prostor, zmanjšuje motivacijo za menjavo prostora, predvsem za spremembo stalnega bivališča. Lahko bi rekli, da je tradicionalo to povsem logično sklepanje, ki ga ni težko podkrepiti s konkretnimi dokazi.

Pri tem seveda ne smemo spregledati, da zakoreninjenost kot emocionalna kategorija v določenih situacijah ni dovolj močna zavora. Vsekakor ne moremo mimo selitvenih motivov, ki jih poganjajo temelje eksistenčne potrebe, kot so možnosti preživetja v določenem prostoru, kmetijska prenaseljenost, nerazvitost oz. ne/dostopnost delovnih mest. To poudarjamo, ker je v številnih "postmodernističnih" razpravah o prostorski mobilnosti zamegljeno dejstvo, da marsikje migracijske tokove še vedno sprožajo temeljne eksistenčne motivacije. Pravzaprav je v globalnih razsežnostih to še vedno primarna mobilnostna motivacija. Pomen sodobne komunikacijske in prometne tehnologije je seveda že zelo pomemben ni pa še odločilen. Vendar pa globalni migracijski potencial in seveda aktualni tokovi prav gotovo močno vplivajo tudi na lokalne podobe prostora. Tudi pri nas lahko opazujemo, da ti procesi ponovno vspodubjajo že znane tradicionalne obrambne lokalne držje¹³.

Za aktualno raziskovanje nastajanja podobe prostora pa je potrebno opozoriti na nov element, ki morebiti obeta preobrazbo ekskluzivistične "ali – ali" logike, v inkluzivno "in - in" logiko". V novih razamerah, ki so nastale zaradi tehnoloških in družbenih sprememb, se pojavlja realna možnost sočasne prostorske navezanosti in mobilnosti. V novih družbenih in tehnoloških pogijih tudi relativno močna navezanost oz. zakoreninjenost v prostoru ne pomeni nujno tudi statičnosti oz. nemobilnosti. Nasprotno, trdna navezanost na določen kraj lahko celo spodbuja in omoogča inteziviranje prostorske mobilnosti, tako dnevne kot tudi sezonske.

Zaradi istih ali podobnih razlogov se krepi tudi trend, ki bi ga lahko imenovali sočasna "večdomskost" (večdomicilnost), kot sočasna navezanost na več različnih prostorov. Čeprav govorimo predvsem o trendih, je mogoče tudi že empirično potrditi povečanje deleža tistih, ki so prostorsko zelo mobilni in ki obenem oharnjajo in gojijo tudi tesne (emocionalne) vezi na več različnih, lahko tudi precej oddaljenih prostorov. (Gl. Strassoldo & Tessarini 1992, Kos 1995).

Skratka, v sodobnem času se pojavlja sočasnost tradicionalne zakoreninjenosti, in povečane (prostovoljne) mobilnosti. Ta gibanja so med najbolj prepričljivimi znaki novega, precej bolj dinamičnega odnosa do prostora, ki omogoča sočasno navezanost na prostor in visoko prostorsko mobilnost. Lahko bi celo rekli, da gre za relativno radikalno spremembo

¹² Zdi se, da je takšna dispozicija "skupna" dediščina srednjeevropskega prostora, nas vodi neposredno do heideggerjanske fenomenologije.

¹³ Odnos do beguncev in drugih "naših" tujcev to tezo nedvoumno podkrepljuje.

starodavnega arhetipskega odnosa do prostora, ki je nastal in se utrjeval že odkar je človek postal stalno naseljen poljedelec. Zakoreninjenost, trdna navezanost na določen prostor je motivirala logika obrambe teritorija, ohranjanja življenjskih (eksistencialni) pogojev. Obdelovanje zemlje je zahtevalo kontinuiteto in stabilnost v prostoru. Te pogoje, je poleg fizične sile pomagal vzdrževati in utrjevati cel register globoko zasidranih domovinskih ideoloških "napevov" (registrov), med kate sodijo tudi radikalne varuabte ideologije "krvi in zemlje"¹⁴.

Na drugi strani pa se je na mobilnost navezovala osvajalna logika, osvajanje prostora, nemir, beganje, iskanje, negotovo zagotavljanje osnovne eksistence ipd.. In šele novejši čas, s silnim razmahom prostočasovno motiviranih (turističnih) migracij, je prinesel spremembo vrednotenja prostorske mobilnosti. Čeprav gre pri tem za precejšnje spremembe pa v daljši časovni perspektivi vseeno niso tako radikalne kot se zdijo z vidika tradicionalistično določene perspektive.

Prostorske migracije so torej pomembne za nastajanje prostorskih podob, vendar analiziranje dejanskega t.j. realno merljivega obsega, dometa in vrste prostorske mobilnosti presega temo te raziskave. V tem poglavju smo poizkušali opozoriti na "arehtipskost" dojemanja in vrednotenja prostorske ne/mobilnosti in pa na spremembe, ki vplivajo na te starodavne prostorske dispozicije. Predpostavljamo, da so ta dogajanja pomembna tudi za pojasnjevanje prostorske mobilnosti v sodobnih družbah in tudi v sodobni Sloveniji. Pravzaprav še več. Odnos do prostorske mobilnosti in tudi praksa dejanske nemobilnosti je pri nas, podobno kot tudi v sosednjih področjih južne srednje Evrope, (gl. o tem v Strassoldo 1989) še močno, morebiti celo nadpovprečno pod vplivom trdovratnih arhetipov.

Razlag oz. bolj ali manj spekulativnih interpretacij je precej, od takšnih, ki nizko mobilnost patriotsko pojasnjujejo z nadpovprečno navezanostjo tukajšnjih ljudi na svoj prostor, preko povsem stvarno geografskih, ki pač upoštevajo relief in težko prehodnost tega prostora, do bolj kompleksnih kulturno, politično zgodovinskih, ki nizko notranjo mobilnost slovenskega prebivalstva pojasnjujejo npr. s pozno deagrarizacijo in dolgoletno razdeljenostjo ozemlja na različne politične oz. administrativno upravne enote. Tudi to ne more biti središčni predmet te raziskave. Poizkušamo predvsem opozoriti tudi na različne mogoče interpretacije prostorske ne/mobilnosti pri nas.

Predvsem pa je namen poudariti komplementarnost razpravljanja o nemobilnosti na prostor in o prostorski mobilnosti. Zaradi te komplementarne povezave se analiza prostorske mobilnosti močno navezuje na poglavje o navezanosti na prostor, pa tudi na analize zadovoljstva in motnje v prostoru oz. o kvaliteti življenja nasploh, t.j. na analizo, ki jo je prispevala M. Ule.

Prav zaradi tega, ker se v nadaljevanju torej ne bomo ukvarjali z vsemi komplementarnimi povezavami, je smiselno opozoriti na dolgi niz pomenov, ki se vežejo na ta dva temeljna prostorska stanja:

¹⁴ Kako vztrajna je ta ideologija, ki še vedno vpliva tudi na nastajanje podob prostora v post/modernem času, lahko vidimo tudi pri nekaterih sodobnih obravnavah kmetijske politike. Več o tem v Kos 1998.

NEMOBILNOST	MOBILNOST
vas	mesto
domačnost	tujost
domači ljudje	tujci ¹⁵
varnost	nevarnost
zaupanje	nezaupanje
emocionalnost	hladnokrvnost
globinskost	površinskost
poštenje, morala	nepoštenje, nemorala
simbolno nabit prostor	praznina, nerazpoznavnost
določenost	nedoločenost, izbirnost
preglednost	nepreglednost
starost	mladost
modrost	vihravost
avtentičnost	drugost
identifikacija	relacija
zgodovina,	sedanjost (prihodnost)
tradicija, modernost	post/nadmodernost
skupna zgodovina	ni skupne zgodovine
solidarnost	ni solidarnosti
dom	gostinski objekt
kraj	nekraj
kulturni, gasilski, lovski..d.	hotel, hostl, žel. postaja, letališče

9.3.1. Mobilnostna motivacija: pripravljenost na selitev

V prehodnem poglavju smo poizkušali nakazati variante odnosa med navezanostjo na določene prostor, konkretno na kraj prebivanja in prostorsko mobilnostjo. Ugotovili smo, da zdravorazumsko sklepanje o obstoju obratnega sorazmerja med navezanostjo in mobilnostjo, (t.j. ekskluzivna ali – ali logika) ni več tako zanesljivo. Predvideti je mogoče tudi situacije, ko močna navezanost na določeno lokacijo ne preprečuje večje prostorske mobilnosti. Prav tako ni mogoče zanesljivo sklepati, da je navezanost na določen razlog relativno nizke mobilnosti oz. mobilnostne motivacije. Skratka, upoštevati je treba še številne druge okoliščine, npr. slabo delovanje stanovanjskega trga (menjave stanovanj), razmere v zaposlitvenem sistemu, stanje prometne in telekomunikacijske infrastrukture, in še mnoge druge dejavnike, ki nedvomno zavirajo ali pa pospešujejo prostorsko mobilnost.

Zaradi teh razlogov pojasnjevanje nizke pripravljenost na preselitve ni tako enoznačno, kot se zdi na prvi pogled. Nedvomno pa interpretacijo nekoliko poenostavi ugotovljena izrazitost nemobilnostnih motivacij. Težko bi si predstavljali višjo stopnjo homogenosti predvidevanj glede preselitev, ki smo jih imerili z naslednjim vprašanjem:

¹⁵ Obravnavanje tujcev je eno najbolj zanimivih tem pri razpravljanju o identitetnih mehanizmih. Tako tujci, ki igrajo za domač (npr. nogometni) klub sploh niso moteči. Tudi sicer politično nekorektni oz. celo šovinistični navijači mirno ali celo navdušeno sprejemajo, da za njihov klub daje gole nek "črnuh" ali kakšen drug "smrdljiv" tujec. Zdi se, kot da so tovrstne identifikacije izjeme, ki prav nič ne vplivajo na siceršni odnos do tujecev. Podobno kot se zdi, da zelo uspešne športne kariere Afroameričanov ne vplivajo na zmanjšanje intenzitet tamkajšnih rasističnih predsodkov.

VPR. 3 - Kolikšna je verjetnost, da se boste v naslednjih letih preselili v neko drugo državo?

a. sploh ni verjetno	67.0%
b. malo verjetno	23.9%
c. srednje verjetno	6.5%
d. precej verjetno	1.5%
e. zelo verjetno, vsekakor	0.2%

Preseljevanje v večjem obsegu v druge države je skoraj povsem izven miselnega obzorja velike večine, t. j. dve tretjini vprašanih. Ob upoštevanju dejanskih migracijskih tokov v zadnjem desetletju, ta ugotovitev niti ni presenetljiva. Pozornost si zasluži predvsem zaradi skoraj zanemarljivega deleža tistih, ki se jim zdi preselitev zelo verjetna. Zdi se torej, da na pragu vključevanja v Evropo, prebivalci Slovenije sploh ne razmišljajo o "razširitvi svojega življenjskega prostora". To lahko interpretiramo kot indikator stabilnosti, zadovoljstva, velike identifikacije ipd. Te ugotovitve potrjujejo visoko nemobilnostno usmeritev, recimo temu tudi zakoreninjenost prebivalcev Slovenije. Delež tistih, ki resno razmišljajo o preselitvi v drugo državo je dejansko zanemarljiv, še več, odgovori na naslednje vprašanje nakazujejo, da selitvene aspiracije močno padejo že na regionalnih mejah.

VPR. 6 - Ali bi se bili pripravljeni preseliti, če bi s tem lahko izboljšali svoje delovne ali življenjske pogoje?

	(min. = 1; maks. = 5) povprečje ¹⁶
a. v drug kraj ali mesto v isti pokrajini	2.83
b. v sosednjo pokrajino	2.46
c. v drug konec Slovenije	2.27
d. v sosednje države	2.08
e. v druge države Evrope	2.04
f. izven Evrope	1.81

Že na prvi pogled sta tu razvidni dve značilnosti: a) nizka, pravzaprav zelo nizka pripravljenost na selitve tudi znotraj nacionalnega prostora in b) dosledno sorazmerje med padajočo pripravljenostjo na preselitev in podaljševanjem selitvene poti. Pomen teh rezultatov se zdi povsem jasen. Razen pri najkrajši selitveni razdalji, t.j. selitevi v drug kraj znotraj iste pokrajine, izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev večine ne mobilizira do te mere, da bi se bili ljudje pripravljeni preseliti.

Na osnovi teh ugotovitev, bi torej lahko sklepali, da je v Sloveniji že pokrajinska meja tako "visoka", da zadrži večino mobilnostnih aspiracij. Po analogiji bi torej lahko prišli od sklepa, da je na/vezanost na aktualni kraj prebivanja tako velika, da skoraj povsem preprečuje selitve. Tudi izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev ne predstavlja zadostne motivacije za selitev.

Te ugotovitve so v jasni korelaciji tudi z ugotovljenimi stopnjami na konkretna območja navezanosti (gl. vpr. 5). Opazno pa je, da je stopnja navezanosti največja na nacionalni ravni in da torej presega navezanost na nižje nivoje, t.j. na regionalni, lokalni in sublokalni nivo. Razlika je pomembna, ker opozarja na že omenjeno predpostavko, da navezanost na določen prostor, ni v povsem linearni povezavi s pripravljenostjo na selitve in bi bilo zato v interpretacijo vključiti še druge elemente.

¹⁶ Pri vseh vprašanih, z običajno petstopenjsko lestvico navajamo zgolj povprečne vrednosti. Popolna frekvenčna distribucija je predstavljena v prilogi.

9.3.2 Razlike v mobilnostnih motivacijah

Preseljevanje je torej v našem prostoru nedvomno zelo redek pojav in zato pomembna, celo dramatična življenjska odločitev. Vendar je glede na splošno razvitost smiselno predvidevanje, da se družbene skupine razlikujejo glede na pripravljenost na spremembo kraja bivanja. Poleg relativno abstraktne navezanosti, kot splošno prisotne emocionalne kategorije, je logična predpostavka, da na to vplivajo tudi pragmatične življenjske situacije (osebne zgodovine), npr. življenjsko obdobje (starost), izobrazba, poklicni status, splošno zadovoljstvo z življenjem v določenem kraju ipd. Prav posebej pa je za našo raziskavo zanimivo, ali se prebivalci različnih predelov (regij) Slovenije v tem pogledu medsebojno značilno ali opazno razlikujejo.

	vpr3			N	
	sploh ni	malo	je verjetno		
pomurska.....	68.4%	23.2%	8.4%	76	
posavska.....	69.8%	24.6%	5.6%	214	
koroska.....	68.1%	24.2%	7.7%	49	
savinjska.....	59.8%	29.4%	10.8%	156	
zasavska.....	69.2%	23.4%	7.5%	32	
spodnje-posavska..	68.8%	24.7%	6.5%	47	
dolenjska.....	84.8%	13.1%	2.0%	69	
osrednjeslovenska.	60.6%	30.8%	8.6%	317	
gorenjska.....	72.4%	21.0%	6.7%	147	
notranjsko-kraska.	72.1%	22.1%	5.8%	34	
goriska.....	74.2%	17.5%	8.2%	76	
obalno-kraska.....	47.5%	27.5%	25.0%	66	
spol					
moški.....	65.4%	25.5%	9.1%	628	
zenski.....	67.9%	24.5%	7.6%	638	
STAROST					
->30.....	43.0%	42.1%	14.9%	388	
30 - 45.....	66.3%	24.8%	8.8%	377	
46 - 60.....	79.0%	16.5%	4.5%	311	
61 ->.....	92.1%	6.8%	1.1%	201	
izob					
osnovna.....	80.9%	14.9%	4.1%	287	
poklicna.....	72.9%	21.0%	6.1%	315	
srednja.....	58.1%	31.6%	10.3%	463	
visoka.....	56.4%	30.7%	13.0%	208	
q47					
nikoli.....	62.1%	28.0%	9.9%	530	Kolikokrat ste spremenili kraj bivanja?
enkrat.....	69.1%	25.0%	5.9%	380	
večkrat.....	70.3%	21.0%	8.6%	359	
q50					
ni zaposlen.....	69.7%	22.7%	7.6%	535	V katerem kraju delate?
kjer stanuje.....	67.4%	22.1%	10.6%	311	
v svoji občini.....	63.6%	29.0%	7.4%	203	
drugje.....	60.1%	31.0%	8.9%	208	
q51					
udobno.....	55.2%	30.6%	14.2%	424	Kako bi ocenili svoj materialni položaj ?
zadovoljivo.....	72.3%	22.2%	5.4%	737	
teško.....	72.7%	21.0%	6.3%	113	
mešto.....	59.7%	27.1%	13.1%	453	Tip krajevne skupnosti?
primestje.....	66.0%	27.8%	6.2%	223	
vas.....	72.2%	22.4%	5.4%	576	
velnas					
hisa na samem....	72.0%	23.2%	4.8%	397	Velikost naselja?
kraj do 10 000....	66.6%	24.5%	8.8%	549	
kraj nad 10 000....	61.0%	28.1%	10.9%	285	
SKUPAJ.....	67.1%	24.9%	8.0%	1231	

Z izobrazbo narašča, s starostjo pa pada pripravljenost na selitev. Prav tako so v primerjavi z meščani bolj nemobilni prebivalci podeželja. Navidezno nelogična se zdi ugotovitev, da so bolj pripravljeni spremeniti svoj kraj bivanja tisti, ki so s svojim življenjem nadpovprečno zadovoljni. Verjetno se zdi, da gre pri tej kategoriji za tiste, ki so se "dokončno" otesli omejujočih lokalističnih navezav, torej za ljudi z modernim življenjskim stilom, ki tudi kraj bivanja obravnavajo bolj instrumentalno in ne več tako usodno eksistencialno.

Zgolj na prvi pogled nerazumljiva oz. presenetljiva pa je ugotovitev, da je relativno večja nepripravljenost na selitev med nezaposlenimi. Tu je treba upoštevati kmete in polkmete, pa tudi dejstvo oz. ocene o razširjenosti neformalnih zaposlitev, ki so v veliki večini lokalno vezane. Starejši, slabše izobraženi prebivalci podeželja (manjših) krajev so prostorsko manj mobilni. Na to nedvomno vplivajo dokaj standardni razlogi nižje mobilnosti bolj tradicionalistično usmejenega dela prebivalstva.

Teže pa je pojasniti nadpovprečno močno mobilnostno motivacijo v obalno-kraški regiji. Tu je delež vprašanih, ki izjavljajo, da obstaja verjetnost preselitve v drugo državo kar dva in polkrat večji kot v savinski regiji, kot drugi najbolj selitveno usmerjenemu območju in kar desetkrat večji kot v dolenski regiji, v kateri po naših ugotovitvah najmanj prebivalcev razmišlja o preselitvi. Ker pa vzorec vprašanih regijsko ni reprezentativen, je ta visok delež mogoče tudi slučajnost, čeprav izrazita, dvojna obmejnost te regije napeljuje tudi na drugačne interpretacije. Morebiti je na takšen rezultat vplival večji delež priseljencev prve generacije iz prostora bivših jugoslovanskih republik.

To smer interpretacije nakazujejo tudi stališča o pripravljenosti na selitve znotraj nacionalnega prostora. Analiza pripravljenosti na selitev v:

	Znotraj Pokrajine	v sosednjo pokrajino	drugam v Slovenijo	sosednjo državo	drugo EU državo	izven Evrope	N
	q6a	q6b	q6c	q6d	q6e	q6f	
pomurska.....	2.73	2.48	2.19	2.22	2.04	1.74	78
podravska.....	2.68	2.30	2.25	2.08	2.06	1.82	216
koroska.....	3.26	2.82	2.65	2.11	2.03	1.56	49
savinjska.....	2.95	2.71	2.50	2.19	2.13	2.02	158
zasavska.....	2.72	2.41	2.44	1.95	1.94	1.86	33
spodnje-posavska..	2.68	2.44	2.39	1.88	1.92	1.74	47
dolenski.....	2.78	2.41	2.21	1.74	1.77	1.42	69
osrednjeslovenska.	2.79	2.47	2.26	2.09	2.11	1.82	318
gorenjska.....	2.93	2.31	2.19	1.99	1.92	1.71	150
notranjsko-kraska.	2.63	2.38	2.14	2.05	1.94	1.83	35
goriska.....	2.81	2.37	2.01	2.01	1.93	1.73	77
obalno-kraska.....	3.16	2.62	2.16	2.40	2.37	2.16	66
spol							
moski.....	2.86	2.48	2.32	2.13	2.07	1.87	635
zenski.....	2.81	2.45	2.22	2.03	2.01	1.73	643
STAROST							
->30.....	3.48	2.97	2.68	2.56	2.57	2.26	393
30 - 45.....	2.87	2.53	2.39	2.16	2.14	1.93	380
46 - 60.....	2.56	2.26	2.05	1.83	1.75	1.49	315
61 ->.....	1.90	1.63	1.59	1.37	1.31	1.18	202
izob							
osnovna.....	2.43	2.07	1.87	1.71	1.69	1.47	290
poklicna.....	2.70	2.26	2.16	1.97	1.90	1.73	320
srednja.....	3.07	2.71	2.49	2.32	2.29	1.97	466
visoka.....	3.06	2.75	2.52	2.22	2.22	2.02	210
q47							
nikoli.....	2.87	2.48	2.30	2.14	2.14	1.88	537
enkrat.....	2.80	2.40	2.18	2.01	1.92	1.68	383
večkrat.....	2.83	2.50	2.33	2.06	2.03	1.83	362
q50							
ni zaposlen.....	2.60	2.25	2.10	1.95	1.90	1.65	537
kjer stanuje.....	2.98	2.60	2.34	2.14	2.16	1.94	314
v svoji občini....	3.07	2.65	2.42	2.12	2.10	1.88	205
drugje.....	2.99	2.63	2.48	2.32	2.21	1.97	212
q51							
udobno.....	3.08	2.65	2.48	2.29	2.30	2.11	428
zadovoljivo.....	2.68	2.36	2.14	1.97	1.90	1.59	745
teško.....	2.88	2.40	2.35	1.94	1.99	2.06	113
mesto.....	2.97	2.60	2.35	2.25	2.28	2.03	456
primestje.....	3.04	2.63	2.52	2.18	2.08	1.91	224
vas.....	2.66	2.30	2.14	1.91	1.86	1.60	583
velnas							
hisa na samem....	2.71	2.35	2.14	1.88	1.86	1.58	400
kraj do 10 000....	2.82	2.48	2.37	2.11	2.02	1.82	557
kraj nad 10 000...	3.03	2.60	2.32	2.25	2.32	2.07	286
SKUPAJ.....	2.83	2.47	2.28	2.07	2.04	1.80	1243

Večjo pripravljenost na selitve v sosednje države pri prebivalci izrazito obmejnih regij kot sta Pomurska in Obalno kraška je mogoče pojasnjevati klasično, t.j. z gravitacijskimi vplivi sosednjih dežel. Čeprav slovensko ozemlje sestavljajo skoraj same obmejne pokrajine in je "obmejnost" ena izmed pomembnih značilnosti celotne Slovenije, je kljub temu mogoče razločevati med bolj in manj obmejnimi prokrajini. Očitno je mogoče identificirati navzven bolj "odprte" pokrajine. V tem, kontekstu izstopaa Prekmurje in Obala, ki sta nedvomno bolj obmejni kot Osrednjeslovenska in Dolenjska regija in verjetno zato tudi kažeta večjo odprtost proti sosednjim deželam. Prekmurje kot geografsko najmanj integrirano ozemlje kaže nekatere posebnosti tudi pri drugih dimenzijah, npr. pri stopnji navezanost na pokrajino (gl. M. Ule). Pri vseh drugih variabliah analiza potrjuje konsistentnost odgovorov, ki se tudi v podrobnostih ujemajo s prejšnjimi ugotovitvami. Starejši in prebivalci manjših naselij, t.j. podeželskih krajev so relativno manj pripravljene naselitve tudi znotraj Slovenije, višje izobraženi prebivalci večjih urbanih naselij pa dokaj opazno bolj razmišljajo o zamenjavi kraja prebivanja. Vendar pa je generalni trend linearnega padanja pripravljenosti na selitev z oddaljenostjo (nivojem) pri vseh enak.

9.3.3 Prometni tokovi

Prostorska mobilnost poleg trajnih selitev, t.j. menjavanja kraja bivanja vključuječasne selitve, t.j. dnevno, sezonsko in seveda občasno gibanje v prostoru. Prometni tokovi, gravitacijska območja, območje stalnih in občasnih socialnih stikov so kazalci diferenciraja osebnega in neosebnega, domačega in tujega, avtentničnega (identifikacijskega) in neavtentničnega. Kljub telekomunikacijam je fizična prisotnost in fizično obvladovanje prostora še vedno zelo pomemben dejavnik individualne in socialne identitete. Nedvomno pa se zaradi številnih in radikalnih sprememb vloga prostora kot identitetnega dejavnika in referenčnega okvira močno spreminja. Potovanja so eden pomembnejših indikatorjev teh sprememb. Analiza prometnih tokovov in gravitacijskih območij je indikativna tudi za nastajanje individualnih podob prostora, kajti na ta način lahko neposredno analiziramo realni obseg oz. meje "osebnega" prostora, kot prostora, ki ga nekdo dojema kot svoj lasten, avtentičen prostor, do katerega ima bistveno intenzivnejši odnos kot do preostalega prostora..

To sklepanje je dokaj preprosto. Čim manjši je radij dnevnih pa tudi drugih občasnih potovanj, tem manjši je domač prostor, t.j. prostor, ki ga ima nekdo za svojega. Analogno je tem večji "tuj" prostor, t.j. preostalo prostorsko območje, ki ga ne poznamo, smo v njem tujci, za katerega veljajo drugačna pravila kot za tiste, ki so v tem istem prostoru domačini. Prav dihotomija "domačnost" in "tujost" je temeljni kriterij razločevanja in organiziranja prostora, ki je močno povezana s pogostnostjo nazočnosti v določenem prostoru.

Dolžino in frekvenco potovanj, trajanje potovanj, trajanje začasnih bivanj v določenem prostoru so torej indikatorji tega temeljnega odnosa do prostora. Nekoliko poenostavljeno lahko razpredenost in radij pogostejših potovanj dojemamo kot indikator širitve ali pa tudi krčenja vsestransko obvladljivega osebnega življenjskega prostora. Analiza prometnih tokov nam dokaj neposredno omogoča vpogled in "merjenje" primarnega prostora. Ti podatki so bistveni vhodni podatki za konstrukcijo individualnih prostorskih podob.

Tudi stališča do izboljšav prometnih povezav oz. določanje prioritet pri izboljševanju prometne infrastrukture lahko intepretiramo kot indikator razsežnosti osebnega prostora. S tovrstno

analizo¹⁷ je mogoče ugotavljati tudi prostorsko hierarhijo, osebni odnos do mednivojskih razmerij oz. pravila strukturiranja (diferenciraja) prostora:

Vpr. 26 - Koliko so za vas pomembne posamezne vrste prometnic in menite da bi jih bilo potrebo graditi oz. izboljšati?

Povprečje Rang

a. povezanost posameznih naselij z občinskim središčem	4.15	2
b. povezanost občinskih središč s pokrajinskim središčem	4.08	5
c. povezanost pokrajinskih središč z glavnim mestom	4.20	1
d. povezanost obmejnih krajev z osrednjimi deli države	4.10	4
e. povezanost državnega središča z glavnimi mesti drugih držav	4.13	3

Pri interpretaciji teh rezultatov bi bilo seveda smiselno upoštevati tudi realno, t.j. dejansko stanje prometnih povezav med različnimi nivojskimi središči. Vendar pri konstrukciji podobe prostora realne razmere velikokrat nimajo velike vloge, zato tovrstni "realizem" ni neobhoden. Za analizo teh postopkov so "nadrealistične" predstave o prostoru ali pa o ne/smiselnosti infrastrukturnih prometnih izboljšav morda še bolj zanimive in bolj povedne. V tem "nadrealističnem" kontekstu je treba razumeti tudi visoko skupno oceno pomembnosti izboljšav med vsemi naštetimi nivoji. Takšen "nadrealizem" je dokaj običajno za javnomnenjsko opredeljevanje prioritet (gl. tudi Uhan 98, Splichal 97, Kos 96, idr).

Zaradi tega je verjetno zanimivejša ugotovitev, da vprašani med vsemi ponujenimi variatnimi postavljajo na prvo mesto povezovanje pokrajinskih središč z glavnim mestom države, sledi povezovanje znotraj občin in nato nadnacionalno povezovanje glavnega mesta z drugimi glavnimi mest. Opazna in prav gotovo indikativna je "državotvorna" skrb za večjo integriranost državnega ozemlja, kar podpira tudi tezo, da je klasična hierarhična prostorska logika razvrščanja prostorskih nivojev še vedno prevladujoč način strukturiranja prostora.

Ker gre pri prioritetenosti prometnih poti obenem tudi za določanje razmerij med različnimi prostorskimi nivoji je nedvomno zelo zanimiva analiza razlik določanja prioritet glede na regijsko pripadnost in vrsto ter velikost naselja:

	q27a	q27b	q27c	q27d	q27e	N
pomurska.....	4.33	4.25	4.22	4.10	4.07	78
podravska.....	4.39	4.27	4.32	4.17	4.10	216
koroska.....	4.33	4.25	4.41	4.21	4.21	49
savinjska.....	4.07	4.04	4.26	4.18	4.18	158
zasavska.....	4.21	4.02	4.20	4.06	4.01	33
spodnje-posavska..	4.40	4.15	4.31	4.26	4.25	47
dolenjska.....	4.12	4.04	4.23	3.98	4.03	69
osrednjeslovenska.	3.96	3.93	4.11	3.96	4.11	318
gorenjska.....	4.02	3.94	4.05	4.07	4.07	150
notranjsko-kraska.	4.16	4.10	4.21	4.19	4.35	35
goriska.....	4.25	4.16	4.30	4.21	4.32	77
obalno-kraska.....	4.14	4.12	4.15	4.17	4.19	66
mesto.....	4.05	4.00	4.18	4.11	4.17	456
primestje.....	4.11	4.07	4.21	4.08	4.08	224
vas.....	4.25	4.15	4.22	4.10	4.13	583
velnas						
hisa na samem.....	4.25	4.11	4.13	4.04	4.05	400
kraj do 10 000....	4.14	4.08	4.24	4.13	4.16	557
kraj nad 10 000...	4.04	4.01	4.20	4.09	4.18	286
SKUPAJ.....	4.15	4.07	4.20	4.09	4.13	1243

Osnovna in dokaj presenetljiva je ugotovitev, da so razlike med regijami in tudi med tipi naselij glede prioritetenosti izboljševanja povezav zelo majhne, praktično zanemarljive. Na

¹⁷ Pri tem je smiselno upoštevati tudi raziskave o Socialnih vplivih gradnje AC (1994 in 1997) ter raziskava o uvajanju novih občin (Kos, 1996).

drugi strani pa ne preseneča, da je npr. najmanj podpore lokalnim povezavam prav v Osrednjeslovenski regiji, in d je tu dobila največ podpore tudi povezvanje z regionalnimi središči in glavnimi mesti drugih držav, t.j. regionalne in nadnacionalne spozveze. Na tej osnovi bi lahko sklepali, da med različnimi območji, kraji, regijami obstaja temeljno soglasje o prioritetenosti izboljšav prometnic, kar bi lahko prevedli tudi v soglašanje s standardnimi hierarhičnimi mednivojskimi razmerami in strukturam. To je nekoliko nepričakovano tudi v primerjavi z rezultati raziskave o gradnji avtocest v Sloveniji (Kos, 1994/97) in seveda tudi če upoštevamo realtivno obsežno evidenco nasprotij, celo konfliktov med državnim in lokalnim nivojem. Morda so se anketiranci nezavedno "ujeli" na standardno državotvorno presojanje smiselnosti in hierarhičnosti mednivojskih razmerij.

9.3.4 Dejanska in simbolna gravitacijska moč mest

Obiskovanje krajev, je dejansko mera njihove centralnosti. Velikost, število delovnih mest, administrativna oz. upravna pomembnost mesta, razvitost storitvene podnudbe (zdravstvo, kultura, trgovina ipd) so "objektivni" kazalci gravitacijske privlačnosti urbanega središča. Predpostavljamo torej lahko, da obstaja visoka korelacija med temi dejavniki in pogostostjo obiskovanja urbanih središč.

Vpr. 31 - Zanima nas, kako pogosto obiskujete kraje, ki so naštetih spodaj?

	<i>povprečje</i>	<i>rang (prvih desetih)</i>
<i>n. Ljubljana</i>	342	1
<i>d. Maribor</i>	274	2
<i>g. Celje</i>	265	3
<i>p. Kranj</i>	251	5
<i>z. Koper</i>	251	5
<i>v. Postojna</i>	231	6
<i>c. Ptuj</i>	220	8
<i>l. Novo Mesto</i>	218	10
<i>o. Kamnik</i>	220	8
<i>s. Nova Gorica</i>	213	11
<i>q. Jesenice</i>	211	12
<i>r. Škofja Loka</i>	207	14
<i>w. Sežana</i>	207	14
<i>f. Velenje</i>	200	15
<i>a. Murska Sobota</i>	198	16
<i>i. Krško</i>	193	17
<i>e. Slovenj Gradec</i>	186	18
<i>m. Kočevje</i>	185	19
<i>j. Trbovlje</i>	183	20
<i>u. Tolmin</i>	179	21
<i>b. Ljutomer</i>	176	22
<i>t. Idrija</i>	174	23
<i>k. Črnomelj</i>	169	24
<i>h. Šmarje</i>	167	25

Gornji rezultati potrjujejo predvidevanja o visoki korelaciji med velikostjo mesta in številu obiskov. Zanimivejša pa so vsekakor izjeme, t.j. tista mesta, kjer to osnovno pravilo ne drži. Če pregledamo razvrstitev mest glede na pogostost obiskovanja (rang), vidimo, da je verjetno izključno zaradi svoje znamenite kraške jame na visokem šestem mestu relativno majhna Postojna. Presenetljivo visoko sta tudi dve zgodovinski mesti Kamnik in Ptuj. Predvsem uvrstitev prvega je presenetljiva. Verjetno bi bilo treba pojasnilo iskati z obiski iz bližnjih urbanih aglomeracij (Ljubljana, Kranj in dr.), ki so močan vir pristočasovnih (planinskih)

obiskov. Drugače bi težko pojasnili, da sta tako močni regijski središči kot npr. Novo Mesto in Nova Gorica slabše uvrščeni. Relativno visoka uvrstitev Sežane pa je verjetno v precejšnji meri posledica dejstva, da leži na frekventni tranzitni poti v Trst.

	q31a	q31b	q31c	q31d	q31e	q31f	q31g	q31h	N
pomurska.....	4.34	3.07	2.52	3.13	1.68	1.73	2.26	1.33	78
podravska.....	2.35	2.17	3.22	4.43	2.00	1.94	2.64	1.58	216
koroska.....	2.03	1.80	2.21	3.03	4.43	3.43	2.89	1.63	49
savinjska.....	1.86	1.73	2.26	2.95	2.23	2.89	4.22	2.63	158
zasavska.....	1.58	1.51	1.88	2.26	1.68	2.04	2.98	1.54	33
spodnje-posavska..	1.67	1.59	1.96	2.38	1.70	2.05	2.85	1.75	47
dolenjska.....	1.54	1.43	1.81	2.07	1.53	1.61	2.30	1.50	69
osrednjeslovenska.	1.74	1.61	1.95	2.27	1.67	1.80	2.37	1.60	318
gorenjska.....	1.72	1.47	1.89	2.10	1.61	1.75	2.33	1.53	150
notranjsko-kraska.	1.55	1.43	1.71	1.94	1.45	1.72	2.03	1.37	35
goriska.....	1.60	1.46	1.77	2.12	1.55	1.81	2.16	1.41	77
obalnokraska.....	1.55	1.46	1.73	2.05	1.42	1.60	2.15	1.39	66
SKUPAJ.....	1.99	1.77	2.21	2.75	1.87	2.00	2.65	1.67	1243

Analiza glede na regijsko pripadnost pokaže pričakovano in logično sliko. Geografska bližina je ne glede na ugotovljene izjeme daleč najpomembnejši dejavnik obiskovanja mestnih središč. Podrobnejši vpogled pa pokaže tudi nekatera vmesne sive cone, t.j. regije, ki relativno enako močno gravitirajo proti dvema ali več središčem. Vendar so te "večsrediščne" regije prav tako posledica klasičnega geografskega dejavnika in ne morebiti že znak postmoderne decentričnosti.

Za dojemanje "širine" lastnega prostora je pomemben podatek tudi pogostost obiskovanja "tujih" krajev. Kljub dinamičnim spremembam, so meje nacionalnega teritorija še vedno relativno močna administrativna in psihološka ovira za širjenje "življenjskega" prostora. Na drugi strani pa je še nedavno prav razlika med dvema politično gospodarskima območjema močno spodbujala predvsem nakupovalna potovanja npr. v Trst, Celovec, Gradec. Učinek te razlike očitno še vedno deluje. Državne meje so torej dvojna "motnja" pri analizi prostorske mobilnosti, ker delujejo sočasno pospeševalno in zaviralno.

V našem (slovenskem) primeru je te politične dejavnike treba upoštevati tudi zaradi majhnosti teritorija. Polega tega zaradi specifičnih zgodovinskih in geografskih razlogov kar nekaj gravitacijskih centrov v zamejstu močno vpliva na gravitacijske tokove pri nas. Na "risanje" osebnih zemljevidov prav govorijo vplivajo tudi te okoliščine, zato jih je seveda pri interpretaciji pogostosti obiskovanja krajev preko nacionalne meje treba smiselno upoštevati. Prehod preko meje je z domačijskega vidika še vedno "svojevrsna" prostorska avantura". Nenazadnje je mogoča je le ob upoštevanju striktnih formalnih pravili ki so neposredno zavarovani državno avtoriteto oz. prisilo.

Vpr. 32 - Zanima nas, kako pogosto obiskujete kraje, ki so naštetih spodaj?

	<i>povprečje</i>	<i>rang</i>		<i>povprečje</i>	<i>rang</i>
<i>a. Trst</i>	197	1	<i>j. Muenchen</i>	155	9
<i>c. Gorica</i>	196	2	<i>o. Split</i>	156	10
<i>m. Zagreb</i>	190	3	<i>b. Videm</i>	147	11
<i>e. Celovec</i>	187	4	<i>g. Beljak</i>	155	12
<i>l. Reka</i>	186	5	<i>n. Beograd</i>	143	13
<i>f. Gradec</i>	178	7	<i>k. Budimpešta</i>	137	14
<i>h. Radgona</i>	178	7	<i>d. Milano</i>	131	15
<i>i. Dunaj</i>	161	8			

Po obiskih sodeč je privlačna moč prvega kroga zahodni "tujih" mest močnejša od "severnih", te pa močnejšo od vzhodnih in južnih. Pri tem ima nedvomno pomembno vlogo povsem geografski dejavniki. Gravitacijsko območje Trsta in Gorice je dejansko zahodna in južna Sloveinija. Verjetno pa je še vedno pomembno tudi znano dejstvo, da je bilo v preteklosti (nakoupovalno) gravitacijsko območje teh dveh mest še bistveno večje. Dostopnost Celovca in Gradca je bila in je še vedno slabša, gravitacijsko zaledje pa zato ustrezno manjše. Ta slika pa je obrnjena pri drugem oddaljenejšem krogu urbanih centrov. Dunaj in Munechen sta tu precej močnejša kot npr. Milano ali Budimpešta, čeprav so razdalje primerljive.

Poglejmo še sestavljeno lestvico gravitacijske moči (merjena s pogostnostjo obiskov) slovenskih, zamejskih in večjih oddaljenejših mest:

1. <i>Ljubljana</i>	342
2. <i>Maribor</i>	274
3. <i>Celje</i>	265
4. <i>Kranj</i>	251
5. <i>Koper</i>	251
6. <i>Postojna</i>	231
7. <i>Ptuj</i>	220
8. <i>Kamnik</i>	220
9. <i>Novo Mesto</i>	218
10. <i>Nova Gorica</i>	213
11. <i>Jesenice</i>	211
12. <i>Škofja Loka</i>	207
13. <i>Sežana</i>	207
14. <i>Velenje</i>	200
15. <i>Murska Sobota</i>	198
16. <i>Trst</i>	197
17. <i>Gorica</i>	196
18. <i>Krško</i>	193
19. <i>Zagreb</i>	190
20. <i>Celovec</i>	187
21. <i>Slovenj Gradec</i>	186
22. <i>Reka</i>	186
23. <i>Kočevje</i>	185
24. <i>Trbovlje</i>	183
25. <i>Tolmin</i>	179
26. <i>Gradec</i>	178
27. <i>Radgona</i>	178
28. <i>Ljutomer</i>	176
29. <i>Idrija</i>	174
30. <i>Črnomelj</i>	169
31. <i>Šmarje</i>	167
32. <i>Dunaj</i>	161
33. <i>Split</i>	156
34. <i>Beljak</i>	155
35. <i>Muenchen</i>	155
36. <i>Videm</i>	147
37. <i>Beograd</i>	143
38. <i>Budimpešta</i>	137
39. <i>Milano</i>	131

	q32a	q32b	q32c	q32d	q32e	q32f	q32g	N
pomurska.....	1.54	1.25	1.45	1.16	1.42	2.10	1.34	78
podravska.....	1.70	1.29	1.62	1.21	1.70	2.28	1.39	216
koroska.....	1.66	1.22	1.60	1.13	2.19	2.00	1.62	49
savinjska.....	1.75	1.27	1.68	1.22	1.78	1.93	1.39	158
zasavska.....	1.79	1.35	1.65	1.27	1.69	1.65	1.38	33
spodnje-posavska..	1.76	1.31	1.71	1.28	1.69	1.72	1.39	47
dolenjska.....	1.76	1.29	1.68	1.23	1.68	1.41	1.36	69
osrednjeslovenska.	2.16	1.52	2.10	1.41	2.09	1.65	1.73	318
gorenjska.....	1.89	1.59	1.93	1.29	2.31	1.59	1.94	150
notranjsko-kraska.	2.69	1.73	2.23	1.31	1.67	1.40	1.44	35
goriska.....	2.06	2.01	3.49	1.48	1.65	1.46	1.47	77
obalno-kraska.....	3.39	2.12	2.66	1.61	1.69	1.46	1.41	66
spol								
moski.....	2.01	1.51	1.99	1.34	1.97	1.85	1.62	635
zenski.....	1.94	1.44	1.93	1.28	1.78	1.72	1.48	643
STAROST								
->30.....	2.03	1.43	1.93	1.30	1.85	1.79	1.51	393
30 - 45.....	2.03	1.50	2.05	1.37	1.92	1.83	1.55	380
46 - 60.....	1.95	1.51	1.98	1.33	1.95	1.86	1.63	315
61 ->.....	1.78	1.45	1.81	1.17	1.70	1.56	1.50	202
izob								
osnovna.....	1.65	1.23	1.63	1.12	1.50	1.50	1.23	290
poklicna.....	1.90	1.42	1.86	1.22	1.88	1.72	1.49	320
srednja.....	2.11	1.55	2.09	1.36	1.93	1.90	1.59	466
visoka.....	2.22	1.70	2.28	1.60	2.24	2.02	1.99	210
q47								
nikoli.....	1.93	1.42	1.92	1.29	1.83	1.79	1.51	537
enkrat.....	1.96	1.47	1.95	1.28	1.85	1.77	1.54	383
veckrat.....	2.04	1.55	2.03	1.37	1.94	1.78	1.62	362
q50								
ni zaposlen.....	1.83	1.42	1.80	1.24	1.73	1.70	1.47	537
kjer stanuje.....	2.11	1.57	2.14	1.42	2.07	1.96	1.67	314
v svoji občini....	2.12	1.52	2.10	1.37	1.90	1.72	1.55	205
drugje.....	2.01	1.44	1.98	1.30	1.92	1.81	1.59	212
q51								
udobno.....	2.14	1.61	2.14	1.46	2.06	1.98	1.71	428
zadovoljivo.....	1.92	1.42	1.90	1.24	1.81	1.70	1.49	745
tezko.....	1.67	1.29	1.64	1.15	1.52	1.58	1.36	113
mesto.....	2.12	1.60	2.06	1.40	2.03	1.90	1.68	456
primestje.....	1.95	1.41	1.96	1.36	1.97	1.81	1.67	224
vas.....	1.85	1.38	1.86	1.22	1.71	1.70	1.42	583
velnas								
hisa na samem....	1.86	1.37	1.81	1.18	1.70	1.67	1.40	400
kraj do 10 000....	1.94	1.44	1.97	1.32	1.91	1.82	1.59	557
kraj nad 10 000...	2.09	1.60	2.01	1.43	2.05	1.93	1.72	286
SKUPAJ.....	1.95	1.45	1.93	1.30	1.88	1.80	1.56	1243

SZS, september 1999

	q32h	q32i	q32j	q32k	q32l	q32m	q32n	q32o	N
pomurska.....	3.30	1.77	1.41	1.55	1.65	1.81	1.34	1.51	78
podravska.....	2.10	1.64	1.52	1.43	1.79	1.94	1.41	1.56	216
koroska.....	1.64	1.51	1.43	1.26	1.66	1.74	1.43	1.57	49
savinjska.....	1.81	1.66	1.55	1.30	1.67	1.95	1.27	1.46	158
zasavska.....	1.59	1.40	1.36	1.27	1.79	1.88	1.43	1.49	33
spodnje-posavska..	1.67	1.54	1.51	1.38	1.76	2.14	1.43	1.42	47
dolenjska.....	1.48	1.50	1.61	1.27	1.79	1.95	1.42	1.46	69
osrednjeslovenska.	1.65	1.68	1.67	1.41	1.99	1.91	1.51	1.66	318
gorenjska.....	1.47	1.57	1.64	1.29	1.93	1.80	1.47	1.54	150
notranjsko-kraska.	1.49	1.46	1.44	1.26	2.15	1.85	1.41	1.44	35
goriska.....	1.47	1.46	1.39	1.30	1.91	1.76	1.44	1.54	77
obalno-kraska.....	1.37	1.59	1.49	1.45	2.14	1.94	1.46	1.67	66
spol									
moski.....	1.85	1.66	1.60	1.39	1.92	1.97	1.46	1.60	635
zenski.....	1.72	1.57	1.51	1.34	1.80	1.83	1.40	1.51	643
STAROST									
->30.....	1.73	1.63	1.55	1.32	1.83	1.78	1.23	1.49	393
30 - 45.....	1.82	1.62	1.60	1.40	1.92	1.99	1.49	1.58	380
46 - 60.....	1.93	1.66	1.58	1.41	1.92	2.00	1.52	1.64	315
61 ->.....	1.60	1.47	1.44	1.31	1.72	1.80	1.55	1.50	202
izob									
osnovna.....	1.67	1.35	1.25	1.18	1.54	1.67	1.29	1.26	290
poklicna.....	1.78	1.55	1.47	1.27	1.83	1.91	1.44	1.52	320
srednja.....	1.79	1.66	1.63	1.41	1.98	1.93	1.41	1.62	466
visoka.....	1.95	1.96	1.92	1.68	2.11	2.13	1.64	1.88	210
q47									
nikoli.....	1.80	1.59	1.51	1.32	1.80	1.81	1.33	1.48	537
enkrat.....	1.78	1.57	1.53	1.34	1.84	1.88	1.47	1.56	383
vekrat.....	1.78	1.68	1.64	1.45	1.99	2.04	1.54	1.66	362
q50									
ni zaposlen.....	1.69	1.51	1.48	1.30	1.76	1.80	1.42	1.47	537
kjer stanuje.....	1.85	1.77	1.66	1.47	1.97	2.02	1.47	1.67	314
v svoji občini....	1.84	1.56	1.58	1.37	1.91	1.89	1.40	1.58	205
drugje.....	1.88	1.67	1.58	1.39	1.91	1.97	1.43	1.59	212
q51									
udobno.....	1.84	1.80	1.75	1.51	2.03	1.99	1.42	1.67	428
zadovoljivo.....	1.77	1.54	1.47	1.30	1.80	1.87	1.44	1.51	745
teško.....	1.71	1.36	1.36	1.26	1.61	1.72	1.39	1.41	113
mesto.....	1.75	1.72	1.67	1.46	2.03	2.02	1.54	1.70	456
primetje.....	1.88	1.62	1.63	1.39	1.90	1.91	1.42	1.61	224
vas.....	1.79	1.53	1.44	1.28	1.72	1.80	1.34	1.43	583
velnas									
hisa na samem.....	1.84	1.53	1.41	1.28	1.69	1.77	1.32	1.40	400
kraj do 10 000....	1.76	1.63	1.59	1.35	1.90	1.92	1.44	1.57	557
kraj nad 10 000...	1.80	1.71	1.69	1.52	2.04	2.04	1.54	1.75	286
SKUPAJ.....	1.80	1.62	1.56	1.37	1.86	1.90	1.42	1.56	1243

Analiza gravitacijskih vplivov zamejskih in oddaljenejših mest glede na regijsko pripadnost prav tako ni presenetljiva in jasno kaže zgodovinske in geografske povezave. Obenem pa je mogoče tudi te ugotovitve interpretirati kot znak dokajšnje zaprtosti, oz. osredotočenosti na prostorsko notranje prometne tokove, kajti le Trst in Gorica kot gravitacijsko najmočnejši "tuji" mesti, sta toliko močni, da prehitita nekaj najšibkejših, predvsem manjših slovenskih mest.

9.3.5 Funkcionalni in socialni motivi prostorske mobilnosti

Z analizo funkcionalnih in sociabilnostnih motivov, oz. razlogov zaradi katerih ljudje potujejo v bolj ali manj oddaljene kraje lahko posredno testiramo tudi tezo o "sproščanju" prostorskega determinizma. Prava analiza bi bila seveda mogoča, če bi imeli podatke vsaj za dve medsebojno precej oddaljeni časovni točki, kajti spremembe mobilnosti je kljub povečevanju dinamike mogoče zaznati le v daljših časovnih intervalih.

Glede na to naslednji vprašnji ne omogočata preveč dalekosežnih sklepov:

VP. 33 - Navedite glavne razloge, zaradi katerih potujete v bližnje oz. bolj oddaljene kraje?

	a. kraji do 30 km		b. od 30 do 100km		c. 100 + km	
obiski prijateljev, znancev	73.2	2	50.3	2	29.0	3
obiski sorodnikov	57.2	5	58.3	1	39.9	2
zaradi nakupovanja	62.0	3	48.2	4	26.9	4
vožnja na delo	58.7	4	10.5	9	2.7	
službena potovanja	22.8	10	23.2	8	26.5	5
izleti, turizem	29.7	9	49.4	3	78.9	1
obisk športnih prireditev	43.4	8	23.8	7	10.7	
obisk kulturnih prireditev	51.9	6	27.6	6	10.0	
obisk zdravnika, bolnišnice	73.9	1	32.0	5	10.3	
verski razlogi	50.6	7	9.9	10	7.1	

razlogi	POTOVANJE DO 30KM (x10)										N
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
REGIJA.....	72.5%	54.9%	71.4%	56.0%	24.2%	18.7%	48.4%	54.9%	76.9%	53.8%	73
.....	77.9%	72.1%	73.0%	58.2%	14.8%	39.3%	50.8%	60.7%	77.9%	63.9%	207
.....	66.7%	49.4%	63.2%	52.9%	19.5%	32.2%	44.8%	51.7%	64.4%	50.6%	47
.....	67.7%	50.5%	50.5%	58.6%	21.2%	17.2%	45.5%	53.5%	77.8%	62.6%	151
.....	76.7%	58.3%	59.2%	56.3%	18.4%	28.2%	35.9%	38.8%	66.0%	39.8%	31
.....	75.0%	54.3%	70.7%	60.9%	25.0%	25.0%	38.0%	41.3%	72.8%	54.3%	46
.....	72.6%	50.5%	64.2%	60.0%	17.9%	29.5%	50.5%	55.8%	82.1%	61.1%	67
.....	66.1%	58.9%	52.1%	57.3%	25.0%	31.8%	37.0%	52.1%	69.8%	43.7%	307
.....	77.1%	59.0%	60.0%	62.9%	29.5%	44.8%	49.5%	56.2%	80.0%	41.0%	147
.....	78.8%	56.5%	58.8%	56.5%	23.5%	22.4%	32.9%	45.9%	60.0%	44.7%	34
.....	77.9%	64.2%	65.3%	54.7%	25.3%	29.5%	36.8%	50.5%	74.7%	48.4%	74
.....	74.7%	48.1%	60.8%	74.7%	27.8%	29.1%	58.2%	60.8%	87.3%	48.1%	65
spol											
moski.....	71.4%	56.5%	58.9%	64.4%	24.9%	31.7%	49.6%	58.2%	77.0%	53.6%	608
zenski.....	74.1%	60.8%	62.6%	54.8%	21.1%	30.4%	39.7%	50.3%	74.0%	50.2%	625
STAROST											
->30.....	75.2%	60.0%	60.5%	64.9%	25.0%	31.7%	52.1%	63.2%	80.9%	57.0%	386
30 - 45.....	71.8%	58.6%	58.4%	65.9%	24.5%	31.5%	48.2%	55.6%	74.8%	51.9%	364
46 - 60.....	72.7%	55.3%	59.8%	61.8%	22.5%	31.5%	41.1%	50.4%	70.7%	49.2%	302
61 ->.....	67.8%	60.8%	66.7%	30.7%	15.4%	28.1%	27.6%	38.4%	70.7%	43.2%	193
izob											
osnovna.....	71.4%	59.3%	72.0%	44.6%	21.4%	28.3%	35.9%	46.1%	76.2%	59.1%	284
poklicna.....	73.2%	61.2%	59.8%	62.3%	24.0%	28.0%	43.4%	53.1%	75.9%	53.4%	308
srednja.....	72.8%	57.9%	57.1%	62.1%	22.5%	31.6%	49.6%	58.0%	75.4%	48.7%	452
visoka.....	72.0%	53.9%	54.5%	67.9%	23.3%	38.9%	46.5%	56.8%	70.7%	43.5%	195
SKUPAJ.....	72.5%	58.4%	60.8%	59.0%	22.7%	31.1%	44.5%	53.9%	75.0%	51.5%	1240

	POTOVANJE DO 30KM (x10)										N
q47											
nikoli.....	73.5%	60.4%	60.1%	62.6%	22.7%	32.2%	45.7%	55.5%	78.9%	57.8%	522
enkrat.....	72.8%	59.6%	63.2%	56.9%	23.1%	30.6%	43.7%	54.8%	77.1%	49.9%	372
veckrat.....	69.5%	54.6%	58.6%	57.2%	23.2%	29.3%	43.3%	49.8%	66.9%	43.4%	341
q50											
ni zaposlen.....	70.3%	61.1%	65.5%	39.5%	17.1%	30.5%	37.4%	47.9%	75.0%	47.0%	514
kjer stanuje.....	74.9%	56.7%	54.0%	67.0%	26.9%	30.2%	49.4%	58.3%	71.9%	51.9%	299
v svoji občini....	70.9%	52.9%	55.4%	81.4%	26.3%	31.1%	50.7%	57.9%	72.5%	56.8%	201
drugje.....	74.7%	60.6%	62.9%	76.8%	28.9%	32.8%	51.8%	60.2%	82.3%	54.5%	208
q51											
udobno.....	77.2%	59.0%	57.8%	61.0%	22.8%	35.1%	48.9%	59.6%	73.0%	48.0%	413
zadovoljivo.....	70.2%	57.6%	60.4%	57.9%	22.0%	29.8%	42.6%	51.7%	75.9%	54.0%	719
teško.....	67.4%	60.7%	71.7%	60.7%	26.6%	21.1%	39.9%	46.0%	78.1%	50.0%	109
tipks.....	69.1%	54.5%	56.2%	55.1%	19.8%	33.8%	45.0%	52.3%	68.0%	39.8%	430
.....	71.5%	56.1%	56.3%	58.1%	22.9%	30.1%	46.9%	55.2%	76.8%	44.0%	216
.....	75.6%	63.1%	65.2%	61.7%	24.7%	30.3%	42.8%	54.2%	79.6%	63.1%	573
velnas											
hisa na samem....	75.1%	62.6%	68.8%	59.8%	23.6%	32.3%	46.1%	54.5%	81.3%	65.3%	392
kraj do 10 000....	72.0%	59.0%	57.9%	58.9%	22.7%	29.6%	42.9%	54.0%	74.0%	47.0%	542
kraj nad 10 000..	69.5%	50.6%	52.0%	56.2%	20.3%	32.3%	46.0%	52.8%	66.6%	39.9%	266
SKUPAJ.....	72.5%	58.3%	60.1%	58.6%	22.5%	31.1%	44.6%	53.9%	74.7%	51.4%	1200

Spoznavni zemljevid slovenije - končno poročilo

	POTOVANJE DO 100KM (x10)										N
REGIJA.....	37.5%	51.1%	47.7%	10.2%	18.2%	43.2%	25.0%	23.9%	30.7%	14.8%	70
.....	62.8%	61.1%	53.1%	8.8%	23.9%	49.6%	20.4%	19.5%	20.4%	8.8%	192
.....	54.2%	62.7%	47.0%	6.0%	24.1%	44.6%	30.1%	26.5%	41.0%	8.4%	45
.....	36.6%	50.5%	38.7%	15.1%	23.7%	40.9%	20.4%	28.0%	21.5%	7.5%	142
.....	38.7%	43.0%	57.0%	16.1%	28.0%	44.1%	21.5%	23.7%	58.1%	7.5%	28
.....	50.0%	76.1%	39.8%	5.7%	14.8%	50.0%	21.6%	20.5%	33.0%	8.0%	44
.....	48.9%	64.8%	42.0%	11.4%	25.0%	42.0%	25.0%	31.8%	36.4%	12.5%	62
.....	54.5%	56.8%	38.6%	7.4%	18.8%	56.2%	24.4%	27.3%	15.3%	8.5%	282
.....	50.5%	57.1%	56.2%	9.5%	20.0%	59.0%	24.8%	29.5%	36.2%	4.8%	147
.....	53.6%	56.0%	57.1%	17.9%	27.4%	53.6%	31.0%	38.1%	46.4%	14.3%	34
.....	58.1%	60.2%	57.0%	15.1%	29.0%	50.5%	24.7%	41.9%	37.6%	19.4%	73
.....	56.6%	63.2%	59.2%	7.9%	34.2%	50.0%	21.1%	23.7%	30.3%	3.9%	62
spol											
moski.....	55.0%	60.6%	47.2%	12.6%	28.2%	49.9%	29.6%	26.4%	23.1%	8.0%	579
zenski.....	48.3%	55.3%	47.9%	7.3%	17.3%	50.6%	17.0%	27.0%	31.1%	10.4%	587
STAROST											
->30.....	52.6%	57.8%	51.8%	14.0%	22.4%	55.7%	36.1%	27.0%	17.4%	5.6%	372
30 - 45.....	50.8%	58.3%	53.2%	11.7%	25.3%	50.2%	22.4%	24.1%	28.1%	6.7%	345
46 - 60.....	51.0%	56.1%	42.7%	8.3%	25.0%	47.5%	17.4%	31.5%	32.4%	11.6%	289
61 ->.....	52.1%	60.8%	33.9%	1.2%	13.5%	43.7%	8.6%	24.4%	38.1%	17.8%	170
izob											
osnovna.....	44.9%	58.6%	38.7%	7.5%	6.7%	48.1%	16.1%	13.1%	31.7%	11.9%	239
poklicna.....	48.3%	56.7%	48.2%	12.4%	18.7%	48.5%	22.9%	19.3%	29.0%	11.4%	289
srednja.....	52.2%	55.4%	50.9%	11.9%	25.6%	50.3%	26.0%	31.1%	25.5%	6.2%	450
visoka.....	63.2%	65.9%	48.4%	6.1%	41.7%	55.9%	27.9%	45.8%	23.6%	9.4%	194
SKUPAJ.....	51.6%	58.1%	47.3%	10.2%	22.7%	50.3%	23.5%	27.0%	27.3%	9.2%	1172

	POTOVANJE DO 100KM (x10)										N
q47											
nikoli.....	54.2%	59.1%	51.5%	10.6%	20.2%	53.6%	28.1%	26.6%	25.0%	8.7%	490
enkrat.....	49.2%	55.5%	49.5%	11.1%	22.5%	51.4%	20.1%	23.7%	28.2%	9.9%	344
veckrat.....	50.2%	58.2%	38.0%	8.5%	26.9%	44.4%	20.7%	30.5%	28.4%	8.9%	335
q50											
ni zaposlen.....	50.5%	55.9%	42.3%	8.9%	10.1%	48.9%	20.7%	23.8%	27.9%	11.1%	468
kjer stanuje.....	54.2%	61.3%	48.0%	5.1%	29.0%	50.2%	25.6%	30.4%	26.8%	6.4%	295
v svoji občini.....	45.7%	55.9%	48.0%	8.2%	29.1%	52.3%	28.6%	25.5%	27.8%	10.0%	193
drugje.....	56.3%	58.0%	57.8%	22.3%	36.9%	51.5%	22.6%	31.2%	24.7%	7.5%	201
q51											
udobno.....	56.0%	57.6%	51.4%	11.8%	29.3%	51.6%	29.9%	38.1%	24.1%	5.5%	402
zadovoljivo.....	49.9%	59.0%	46.3%	9.3%	19.5%	49.7%	21.0%	22.0%	29.3%	11.8%	676
tezko.....	45.4%	50.9%	35.5%	8.3%	15.5%	47.4%	13.7%	14.1%	24.3%	6.1%	96
tipks.....	56.4%	57.0%	47.2%	7.0%	21.7%	54.2%	26.1%	31.3%	26.9%	6.0%	433
.....	52.8%	58.3%	45.2%	16.0%	24.4%	47.8%	17.6%	25.6%	21.8%	7.2%	200
.....	46.6%	58.5%	49.4%	10.3%	23.2%	48.9%	24.0%	24.0%	29.7%	12.5%	523
velnas											
hisa na samem.....	46.6%	59.4%	47.8%	10.1%	20.8%	52.7%	21.8%	23.0%	29.2%	13.9%	353
kraj do 10 000.....	52.6%	56.8%	50.1%	12.6%	25.5%	47.1%	24.2%	29.1%	31.2%	8.5%	519
kraj nad 10 000.....	53.5%	56.1%	41.4%	5.6%	19.5%	54.4%	25.0%	27.2%	16.8%	3.9%	268
SKUPAJ.....	51.0%	57.5%	47.3%	10.2%	22.6%	50.5%	23.7%	26.8%	27.2%	9.1%	1139

	ODDALJENI KRAJI (x10)										N
REGIJA.....	33.8%	41.3%	23.8%	2.5%	23.8%	82.5%	18.8%	12.5%	26.3%	13.8%	64
.....	34.7%	43.6%	20.8%	4.0%	26.7%	81.2%	7.9%	9.9%	14.9%	6.9%	172
.....	25.7%	33.8%	29.7%	2.7%	29.7%	85.1%	12.2%	16.2%	21.6%	9.5%	40
.....	32.0%	37.3%	34.7%	1.3%	18.7%	73.3%	6.7%	8.0%	8.0%	9.3%	115
.....	13.7%	40.0%	27.5%	1.2%	20.0%	81.2%	8.7%	6.2%	5.0%	5.0%	24
.....	28.9%	30.3%	27.6%	2.6%	25.0%	72.4%	15.8%	13.2%	15.8%	6.6%	38
.....	33.8%	42.3%	19.7%	2.8%	19.7%	76.1%	5.6%	4.2%	1.4%	8.5%	50
.....	27.5%	37.5%	35.6%	2.5%	34.4%	79.4%	12.5%	15.0%	6.3%	3.8%	256
.....	36.7%	47.8%	43.3%	2.2%	27.8%	76.7%	12.2%	4.4%	5.6%	3.3%	126
.....	31.8%	47.0%	16.7%	6.1%	25.8%	69.7%	4.5%	9.1%	4.5%	3.0%	26
.....	24.4%	33.3%	10.3%	3.8%	28.2%	85.9%	14.1%	9.0%	11.5%	15.4%	61
.....	22.9%	48.6%	18.6%	2.9%	31.4%	81.4%	11.4%	10.0%	2.9%	2.9%	57
spol											
moski.....	30.4%	37.4%	27.1%	4.2%	33.5%	80.0%	15.3%	9.8%	9.2%	5.7%	517
zenski.....	30.6%	43.7%	31.1%	1.4%	21.3%	78.0%	6.6%	11.2%	10.6%	7.8%	501
STAROST											
->30.....	27.8%	40.0%	33.2%	3.2%	23.1%	87.3%	16.1%	11.9%	6.5%	3.0%	327
30 - 45.....	33.6%	40.7%	31.4%	2.3%	37.2%	77.4%	9.0%	10.3%	9.3%	5.5%	313
46 - 60.....	26.5%	38.5%	27.7%	3.2%	26.3%	78.2%	10.9%	8.4%	10.3%	8.9%	257
61 ->.....	36.0%	44.9%	13.8%	1.6%	18.4%	64.6%	3.3%	11.0%	18.5%	14.5%	129
izob											
osnovna.....	30.0%	46.7%	21.9%	1.7%	8.1%	64.8%	7.1%	5.3%	12.0%	13.3%	180
poklicna.....	30.2%	38.0%	22.1%	4.8%	19.9%	75.2%	10.2%	5.9%	12.2%	7.3%	245
srednja.....	25.7%	38.7%	32.1%	2.0%	26.1%	84.1%	11.7%	11.3%	6.7%	3.0%	397
visoka.....	40.7%	42.1%	37.1%	3.0%	57.2%	86.6%	13.1%	19.0%	11.2%	7.5%	200
SKUPAJ.....	30.5%	40.6%	28.9%	2.8%	27.5%	79.1%	10.8%	10.5%	9.8%	6.7%	1022

	ODDALJENI KRAJI (x10)										N
q47											
nikoli.....	25.9%	36.8%	30.7%	2.5%	23.7%	81.2%	13.2%	12.5%	9.3%	5.4%	418
enkrat.....	30.7%	43.0%	25.8%	2.0%	25.3%	75.9%	10.1%	5.1%	9.2%	7.9%	301
večkrat.....	36.2%	42.5%	29.4%	4.0%	35.2%	79.0%	8.9%	11.8%	11.1%	7.1%	301
q50											
ni zaposlen.....	31.1%	40.9%	25.5%	2.6%	15.2%	74.6%	9.0%	10.0%	11.4%	9.3%	383
kjer stanuje.....	29.5%	42.2%	34.8%	1.7%	39.2%	82.9%	9.7%	12.9%	9.0%	7.1%	271
v svoji občini.....	27.7%	38.9%	27.4%	2.4%	30.5%	74.8%	7.5%	3.8%	10.0%	4.7%	175
drugje.....	31.8%	36.9%	30.1%	5.4%	32.6%	87.5%	19.0%	11.2%	7.4%	2.5%	181
q51											
udobno.....	28.7%	38.3%	35.8%	4.0%	36.6%	86.5%	13.7%	14.8%	9.5%	3.1%	392
zadovoljivo.....	30.7%	41.9%	25.3%	2.1%	22.5%	75.1%	8.5%	7.9%	9.9%	9.1%	563
teško.....	35.2%	40.0%	15.7%	1.8%	16.2%	67.6%	13.3%	5.8%	10.3%	7.1%	70
tipks.....	32.5%	48.3%	32.4%	1.1%	33.3%	81.2%	10.9%	14.9%	10.8%	5.0%	394
.....	26.0%	37.5%	30.4%	5.6%	33.2%	80.0%	11.1%	8.8%	6.4%	5.7%	181
.....	30.7%	34.4%	25.2%	3.1%	19.7%	76.7%	11.2%	6.7%	10.4%	9.0%	430
velnas											
hisa na samem.....	28.4%	33.8%	24.6%	3.3%	18.6%	75.9%	10.0%	5.4%	10.0%	11.9%	294
kraj do 10 000.....	29.6%	37.8%	29.2%	3.7%	28.9%	80.8%	11.8%	10.5%	10.0%	4.4%	448
kraj nad 10 000....	33.4%	51.2%	35.2%	.6%	35.9%	78.4%	10.9%	15.5%	8.8%	4.7%	248
SKUPAJ.....	30.2%	40.0%	29.3%	2.8%	27.6%	78.8%	11.0%	10.2%	9.7%	6.7%	990

VPR.34 - Zanima nas, kje prebivajo vaši sorodniki, prijatelji in sodelavci, s katerimi vzdržujete stalne stike?

	a. sorodniki	b. prijatelji	c. sodelavci
1. v ožjem bivalnem okolju	72.2	81.6	65.0
2. drugje v istem kraju	60.4	73.0	60.1
3. drugje v isti pokrajini	63.4	55.5	40.0
4. drugod v Sloveniji	59.3	47.4	21.2
5. v državi ki meji na SLO	29.4	24.9	5.8
6. v drugi Evropski državi	33.4	19.6	4.1
7. drugod po svetu	27.4	14.6	3.2

Vzdrževanje zdravja in stikov s prijatelji, ter nakupovanje so najpomembnejši razlogi krajših potovanj. Vožnja na delo je tudi v tej kategoriji šele na četrtem mestu. Pri nekoliko daljših potovanjih je na prvih dveh mestih zopet vzdrževanje socialnih stikov, na tretem so turistični, sledijo nakupovalni izleti. Pri najdaljših potovanjih so turistični izleti na prvem mestu, sledijo socialni in nakupovalni razlogi ter službena potovanja. Na tej osnovi torej ne bi mogli sklepati, da telematika zmanjšuje neposredne socialne stike, Zdi se, da je prav obiskovanje prijateljev in sorodnikov najmočnejši razlog manjših in tudi nekoliko daljših potovanj.

Odgovori na drugo vprašanje so v precejšni meri skladni s predhodnimi. Razporeditev sorodniških in prijateljskih stikov potrjuje, da so socialni stiki res močna vzpodbuda za potovanja na krajših in srednjih razdaljah. Presenetljiva in intepretativno "obetavna" pa je ugotovitev, da so prijateljski stiki dokaj razpršeni. Ker ti stiki niso dani po rojstvu, tako kot večina sorodniških, ampak pridobljeni v neposrednih osebnih interakcijah, je ugotovljena širina prijateljskih mrež lahko znak lahkotnejšega premagovanja prostorskih razdalj in lažjega vzdrževanja socialnih stikov. To pa potrjuje napovedi o ukinjanju prostora kot ovire.

Poglejmo še analizo prijateljskih stikov glede na prostorski in socialni položaj.

stiki	SORODNIKI (x7)							N
	1	2	3	4	5	6	7	
REGIJA.....	80.0%	61.1%	64.2%	52.6%	46.3%	37.9%	32.6%	76
.....	75.8%	74.2%	70.2%	66.9%	29.0%	42.7%	25.8%	211
.....	67.0%	64.8%	62.5%	55.7%	23.9%	33.0%	11.4%	48
.....	69.9%	46.6%	57.3%	59.2%	19.4%	34.0%	29.1%	158
.....	67.3%	58.9%	52.3%	54.2%	18.7%	25.2%	18.7%	32
.....	78.3%	66.3%	59.8%	63.0%	30.4%	35.9%	29.3%	46
.....	76.5%	55.1%	56.1%	60.2%	22.4%	35.7%	26.5%	69
.....	62.8%	55.1%	57.7%	57.1%	23.0%	29.1%	24.5%	314
.....	76.6%	59.8%	77.6%	56.1%	29.0%	35.5%	29.0%	150
.....	75.6%	69.8%	65.1%	57.0%	33.7%	40.7%	54.7%	34
.....	79.4%	64.9%	70.1%	66.0%	44.3%	25.8%	34.0%	76
.....	60.8%	54.4%	67.1%	64.6%	50.6%	30.4%	19.0%	65
spol								
moski.....	72.4%	61.5%	61.4%	58.2%	27.1%	32.3%	23.6%	624
zenski.....	69.9%	58.2%	65.6%	60.9%	30.6%	36.2%	30.9%	637
STAROST								
->30.....	68.3%	57.8%	62.9%	58.7%	23.0%	34.9%	24.8%	385
30 - 45.....	69.4%	62.2%	59.4%	62.4%	34.5%	37.0%	28.8%	375
46 - 60.....	74.1%	60.3%	68.3%	58.2%	28.3%	33.1%	25.8%	313
61 ->.....	77.0%	60.2%	66.7%	59.0%	30.2%	29.2%	30.6%	199
izob								
osnovna.....	74.6%	62.0%	64.0%	59.6%	23.5%	31.5%	24.4%	288
poklicna.....	77.8%	62.8%	66.5%	56.8%	30.6%	38.4%	29.8%	316
srednja.....	68.6%	58.5%	63.9%	58.2%	30.4%	34.0%	28.1%	457
visoka.....	63.4%	56.3%	60.0%	67.1%	30.4%	31.8%	24.6%	207
SKUPAJ.....	71.4%	60.0%	63.9%	59.6%	28.8%	34.2%	27.1%	1268

	SORODNIKI (x7)							N
q47								
nikoli.....	76.5%	62.6%	63.5%	55.7%	25.1%	32.6%	23.4%	527
enkrat.....	66.5%	62.4%	62.8%	62.0%	31.5%	34.6%	29.4%	379
veckrat.....	68.6%	53.9%	65.0%	62.6%	32.1%	36.1%	30.6%	358
q50								
ni zaposlen.....	73.7%	58.3%	64.3%	56.4%	27.2%	32.3%	24.2%	530
kjer stanuje.....	66.2%	62.5%	60.4%	65.5%	30.7%	35.4%	25.7%	309
v svoji občini.....	73.5%	63.5%	67.5%	59.7%	30.3%	38.1%	34.7%	199
drugje.....	70.4%	56.2%	62.4%	58.0%	29.7%	31.9%	27.7%	212
q51								
udobno.....	67.1%	58.5%	61.4%	63.9%	30.6%	38.0%	28.7%	421
zadovoljivo.....	73.7%	61.1%	64.8%	57.4%	28.2%	31.3%	27.1%	736
tezko.....	72.1%	58.2%	63.9%	57.6%	25.8%	39.6%	22.6%	113
tipks.....	65.7%	61.5%	63.5%	65.7%	34.0%	37.1%	30.4%	452
.....	65.2%	49.8%	69.2%	54.1%	24.5%	35.4%	20.3%	220
.....	78.0%	62.3%	62.0%	57.1%	26.0%	31.5%	26.7%	576
velnas								
hisa na samem.....	81.6%	63.1%	62.7%	57.8%	25.5%	31.9%	24.2%	399
kraj do 10 000....	68.5%	54.8%	64.1%	58.7%	25.5%	33.4%	27.0%	547
kraj nad 10 000....	61.4%	61.7%	63.3%	64.6%	37.2%	39.5%	30.8%	281
SKUPAJ.....	71.1%	59.1%	63.5%	59.7%	28.2%	34.3%	27.0%	1227

	PRIJATELJI (x7)							N
REGIJA.....	72.6%	78.9%	57.9%	44.2%	32.6%	25.3%	21.1%	76
.....	88.7%	78.3%	55.7%	41.7%	23.5%	20.0%	14.8%	195
.....	85.7%	70.2%	52.4%	47.6%	25.0%	15.5%	14.3%	45
.....	70.4%	65.3%	53.1%	43.9%	23.5%	16.3%	14.3%	150
.....	81.0%	66.0%	46.0%	43.0%	20.0%	17.0%	15.0%	30
.....	83.1%	67.4%	55.1%	52.8%	21.3%	23.6%	13.5%	45
.....	74.5%	61.7%	55.3%	44.7%	20.2%	14.9%	10.6%	66
.....	80.3%	77.7%	55.3%	48.4%	25.0%	20.7%	17.0%	301
.....	86.8%	68.9%	67.0%	52.8%	18.9%	25.5%	14.2%	148
.....	85.5%	83.1%	51.8%	51.8%	28.9%	16.9%	6.0%	33
.....	84.7%	79.6%	66.3%	52.0%	31.6%	16.3%	13.3%	76
.....	86.8%	78.9%	51.3%	52.6%	34.2%	26.3%	21.1%	62
spol								
moski.....	81.2%	73.4%	55.8%	49.1%	24.5%	19.6%	16.3%	607
zenski.....	81.5%	74.0%	57.4%	45.8%	25.3%	21.0%	14.4%	609
STAROST								
->30.....	82.0%	78.5%	58.9%	50.4%	25.1%	20.0%	15.7%	385
30 - 45.....	79.3%	73.9%	57.5%	47.8%	26.9%	21.0%	15.6%	361
46 - 60.....	83.7%	69.3%	57.0%	47.8%	24.1%	23.2%	17.1%	295
61 ->.....	80.9%	70.8%	49.2%	39.2%	20.6%	15.7%	11.0%	183
izob								
osnovna.....	81.5%	69.7%	46.0%	36.7%	16.4%	12.9%	9.5%	261
poklicna.....	84.9%	74.2%	52.4%	39.6%	23.8%	15.9%	12.3%	305
srednja.....	79.6%	74.7%	62.0%	52.3%	26.3%	20.0%	12.8%	453
visoka.....	80.0%	77.0%	65.3%	61.4%	33.6%	37.9%	32.8%	201
SKUPAJ.....	81.4%	73.9%	56.7%	47.3%	24.8%	20.4%	15.2%	1220

	PRIJATELJI (x7)								N
q47									
nikoli.....	79.7%	75.9%	58.9%	46.4%	19.9%	18.7%	12.3%	509	
enkrat.....	84.4%	71.4%	55.7%	46.5%	26.6%	19.6%	14.1%	366	
večkrat.....	81.4%	72.7%	54.1%	49.5%	29.5%	23.6%	20.1%	340	
q50									
ni zaposlen.....	82.3%	73.5%	52.6%	43.0%	23.7%	16.1%	12.0%	503	
kjer stanuje.....	80.1%	77.3%	59.6%	47.0%	24.6%	27.3%	19.0%	299	
v svoji občini....	83.3%	69.6%	56.8%	49.4%	28.8%	21.4%	17.4%	197	
drugje.....	79.8%	72.2%	61.7%	56.3%	24.3%	19.6%	14.8%	204	
q51									
udobno.....	82.8%	81.7%	64.0%	60.4%	30.5%	27.5%	18.8%	412	
zadovoljivo.....	80.6%	70.6%	54.4%	41.8%	22.8%	16.7%	13.8%	705	
teško.....	81.5%	62.9%	44.2%	32.2%	15.5%	18.1%	12.5%	103	
tipks.....	83.0%	75.9%	59.3%	51.9%	27.3%	26.0%	20.2%	435	
.....	75.8%	75.1%	57.3%	53.9%	25.8%	17.8%	14.0%	214	
.....	82.9%	71.7%	55.0%	42.2%	21.7%	17.5%	12.1%	551	
velnas									
hisa na samem....	80.7%	71.5%	52.9%	38.9%	20.2%	16.2%	10.3%	375	
kraj do 10 000....	82.5%	74.0%	60.7%	53.1%	25.9%	20.1%	15.0%	532	
kraj nad 10 000...	80.3%	75.6%	55.0%	48.8%	26.5%	28.6%	23.1%	274	
SKUPAJ.....	81.4%	73.6%	56.9%	47.6%	24.2%	20.8%	15.4%	1181	

SZS, september 1999

	SODELAVCI (x7)								N
REGIJA.....	59.6%	69.2%	46.2%	11.5%	3.8%	1.9%	5.8%	42	
.....	66.3%	66.3%	43.8%	15.0%	10.0%	6.2%	.0%	136	
.....	62.7%	52.9%	39.2%	19.6%	5.9%	.0%	.0%	28	
.....	54.7%	64.2%	35.8%	15.1%	9.4%	1.9%	5.7%	81	
.....	64.2%	65.7%	26.9%	20.9%	4.5%	3.0%	1.5%	20	
.....	69.1%	47.3%	36.4%	21.8%	5.5%	5.5%	1.8%	28	
.....	54.3%	45.7%	39.1%	21.7%	8.7%	2.2%	4.3%	32	
.....	62.5%	61.7%	41.4%	21.9%	3.9%	7.0%	7.0%	205	
.....	75.7%	62.9%	48.6%	31.4%	1.4%	4.3%	1.4%	98	
.....	67.9%	49.1%	34.0%	17.0%	3.8%	.0%	1.9%	21	
.....	73.8%	63.1%	50.8%	26.2%	6.2%	4.6%	3.1%	51	
.....	62.7%	61.0%	40.7%	33.9%	15.3%	10.2%	3.4%	48	
spol									
moski.....	63.9%	61.8%	42.7%	22.5%	8.3%	5.2%	3.9%	415	
zenski.....	65.2%	61.0%	41.2%	19.9%	3.9%	4.3%	3.3%	370	
STAROST									
->30.....	53.9%	56.0%	44.4%	24.8%	5.7%	3.4%	1.7%	226	
30 - 45.....	65.5%	63.0%	41.9%	17.7%	7.2%	7.5%	4.2%	269	
46 - 60.....	67.5%	63.7%	40.0%	18.7%	7.1%	4.9%	4.2%	213	
61 ->.....	86.3%	68.8%	40.2%	29.5%	3.7%	1.7%	5.6%	79	
izob									
osnovna.....	72.2%	54.7%	35.9%	14.7%	6.0%	1.3%	4.0%	126	
poklicna.....	67.9%	61.4%	40.2%	17.4%	8.3%	4.7%	1.8%	207	
srednja.....	58.7%	65.3%	42.9%	21.2%	4.2%	3.0%	2.1%	288	
visoka.....	66.3%	61.5%	46.8%	32.3%	8.1%	11.9%	8.3%	165	
SKUPAJ.....	64.9%	61.8%	41.9%	21.5%	6.4%	5.0%	3.6%	786	

	SODELAVCI (x7)								N
q47									
nikoli.....	61.4%	60.2%	42.8%	20.8%	4.4%	4.1%	3.9%	308	
enkrat.....	61.1%	63.2%	43.5%	15.1%	5.2%	3.1%	2.2%	249	
večkrat.....	73.0%	61.2%	39.7%	28.7%	10.5%	8.5%	4.8%	228	
q50									
ni zaposlen.....	68.2%	59.8%	38.3%	22.7%	5.4%	4.4%	4.7%	223	
kjer stanuje.....	71.4%	71.1%	37.7%	16.9%	5.4%	2.9%	1.0%	237	
v svoji občini....	67.2%	70.4%	39.1%	18.3%	5.2%	7.9%	6.5%	159	
drugje.....	46.6%	40.7%	55.7%	27.9%	8.7%	5.5%	2.9%	159	
q51									
udobno.....	65.2%	61.6%	47.0%	23.4%	7.3%	8.2%	3.1%	281	
zadovoljivo.....	63.2%	62.1%	39.8%	21.0%	5.3%	3.3%	4.1%	444	
teško.....	72.1%	57.1%	34.0%	13.1%	9.9%	2.9%	2.5%	62	
tipks.....	71.6%	70.5%	38.6%	21.2%	6.0%	5.6%	2.9%	302	
.....	49.4%	54.3%	50.0%	26.0%	4.8%	4.2%	4.1%	135	
.....	64.7%	55.6%	41.6%	19.8%	7.7%	4.8%	4.0%	336	
velnas									
hisa na samem....	62.5%	54.1%	40.9%	18.3%	7.9%	4.4%	4.0%	226	
kraj do 10 000....	62.8%	59.3%	43.9%	22.2%	6.1%	4.6%	3.8%	346	
kraj nad 10 000...	67.8%	72.7%	39.7%	22.2%	4.7%	6.5%	3.0%	187	
SKUPAJ.....	63.9%	61.0%	41.9%	21.1%	6.3%	5.0%	3.7%	759	

Analiza prostorske razširjenosti prijateljskih stikov pokaže, da imajo prebivalci obmejnih regij pričakovano največ čezmejnih stikov, obenem pa tudi relativno nadpovprečno komunicirajo tudi na lokalni ravni. Glede na geografski položaj npr. Koroške in Obalne regije je takšna ugotovitev dokaj logična. Prebivalci teh dveh regij so relativno izolirani ob drugih slovenskih območjih, ne pa tudi od drugih držav.

Logična je tudi ugotovitev, da prebivalci Zasavja nadpovprečno pogosto sklepajo prijateljske stike na ravni regije, ki je pravzaprav dokaj specifično somestje. Analiza prijateljskih stikov glede na socialno demografske značilnosti prav tako pokaže pričakovane rezultate. Prostorska širina prijateljskih stikov pada s starostjo in narašča z izobrazbo. Opazno pa je tudi, da imajo prebivalci večjih mest prostorsko širši nabor prijateljskih vezi. To se ujema s splošnimi predpostavkami o bolj odprtem socialnem prostoru oz. "kozmpolitizmu" prebivalcev mest. Veliko prijateljskih stikov na najvišjih ravneh (EU in Svet) je prav tako nadpovprečno značilna za obrobne oz. mejne regije. Očitno je torej, da prostorska marginalnost v tem primeru ne pomeni nujno tudi socialne marginalnosti.

Literatura:

- Alexander, J. Giesen, B. (1992) Od redukcije k povezavi: pregled razprave o mikor-makro povezavi, v: Družboslovne razprave, št.13, SSD/IDV, Ljubljana
- Hetherington, Kevin (1998) Expressions of Identity, Sage, London
- Koolhaas et. al. (1999) Mestomorfoze, Zaližba *cf., Ljubljana
- Kos, Drago (1996) Transitional Informal - Formal Cohabitation, v: Reconciling Economy and Society, OECD, Paris.
- Kos, Drago (1995): Globalizacija "neobstoje" potrošnje, v: Avtonomija in povezovanje v prostoru, FDV, Ljubljana
- Kos, Drago (1995): "Postsocialistična obnova", v: ^asopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, let. XXIII, Ljubljana
- Kos, Drago (1994): Societies in Transition - The case of Slovenia, Slovene Sociological Association & Institute for Social Sciences, Ljubljana
- Kos, Drago (1994): Neformalne prostorske niše; v: Teorija in praksa, let. XXXI, št. 1/2, Ljubljana
- Kos, Drago (1994): Toleranca - nerešeno vprašanje moderne; v: Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, let. XXII, št. 164/5, Ljubljana
- Kos, Drago (1994): Hypercomplexity of the Transition - Searching for a new Wor(l)d referat in organizacija sekcije Raziskovalnega komiteja 21 (Urban and Regional Developmen) na 13. svetovnem sociološkem kongresu v Bielefeldu
- Kos, Drago (1994): Socialno prostorski vplivi avtocest v Sloveniji, FDV, Ljubljana
- Kos, Drago (1994): Racionalnost neformalnih prostorov. Znanstvena knjižnjica, FDV, Ljubljana
- Kos, Drago (1994): Spreminjanje ekološke zavesti in vidiki ekološke mobilizacije. v: N. Toš (ur.): Ekološka sondaža in raziskava tiska, FDV, Ljubljana
- Kos, Drago (1993): Odnos javnosti do dosedanje energetske politike. v: N. Toš (ur.): Ekološka sondaža in raziskava tiska, FDV, Ljubljana
- Kos, Drago (1993): Sondaža v Posavju: Splošno družbeni razvojni vidiki in ekološka zavest. v: Toš (ur.): Ekološka sondaža in raziskava tiska, FDV, Ljubljana
- Lefebvre, Henri (1998) The Production of Space. Blackwell, Oxford
- Macnaghten Phil & Urry John (1998) Contested Natures. Sage, London
- Raymond H. Dominick III (1992) The Environment Movement in Germany, Indiana Uni. Press, Bloomington & Indianapolis

10. Simbolna oz. pomenska reprezentacija Slovenije ali Imago Slovenije

Naj za začetek izpostavim dva dogodka, ki sta bistveno vplivala na spremembo predstav in pristopov k prostoru ter planiranju v prostoru. 1960 leta je K.Lynch izdal knjigo z naslovom *The Imago of the City*, v kateri predlaga pristop k urbanem planiranju, ki je v mnogih ozirih še danes inovativen če ne celo revolucionaren. Predlaga, da je osnova za razmišljanje o urbanističnem načrtovanju in planiranju **imago mesta** ali bolje imaginacija mesta v predstavah prebivalcev/prebivalk oz. uporabnikov/uporabnic mesta. **Imago mesta/okolja** sicer nastane na osnovi vsakodneve izkušnje uporabnikov in uporabnic mesta, obenem pa to ni fizična preslikava mesta v zavesti prebivalcev in prebivalk, ampak je to predvsem simbolna preslikava. Na tej osnovi je razvil program estetizacije urbanega planiranja.

Drug pomemben dogodek na institucionalni internacionalni ravni pa je formiranje Unescovega programa ekološko okoljskih problemov z začetka sedemdesetih let z naslovom *Man and Biosphere - MAB program*. Človek je tu definiran kot centralni konstitutivni element bio-ekoloških procesov. Program je holistično in integrativno multidisciplinarno orientiran tudi znotraj znanosti. Zavzema se za integracijo znanosti s področja fizikalno - naravoslovnega proučevanja okolja (biologije, fizike, kemije) in znanosti o človeku. Nova enota analize, ki jo promovirajo ni več bio-ekološki sistem ampak "human-use" sistem (uporaba človeških potencialov). V ospredje pridejo **psihološko-okoljski fenomeni** namesto fizikalno-bioloških. Tri primarne dimenzije naj bi bile značilne za vsak "human-use" sistem: prostor, čas ter percepcija oz. kognicija prostora in časa.

10.1 Spoznavni procesi in konstrukcija socialnega sveta

Naše vsakdanje ravnanje v okolju je tako samo po sebi umevno, da se sploh ne zavedamo potrebnih sposobnosti za načrtno delovanje v prostoru. Na te sposobnosti se spomnimo običajno šele takrat, ko naletimo na nepoznane situacije, ki nas vržejo iz vsakdanje rutine. Govoreč kognitivno, se tedaj znajdemo v **prostorski problemski situaciji**. Tedaj je najbolj aktualno vprašanje, kako pridobimo kompetence za reševanje takšnih problemov in kako si psihološko konceptualno predstavljamo takšne probleme.

Človekovo upravljanje z okoljem in prostorom je najbolj splošno odvisno od razmerja in odnosa med človekom in okoljem. V tem razmerju obstajajo določene psihološke zakonitosti in značilnosti, ki jih bomo na kratko predstavili v osmih korakih. Te zakonitosti pa bodo tudi izhodišča pri analizi in interpretaciji rezultatov in podatkov o simbolni reprezentaciji Slovenije v okviru raziskave Spoznavni zemljevidi Slovenije.

1. **Okolje doživljamo kot enotno polje.** Čeprav sprejemamo informacije iz okolja z različnimi čutili, vendarle na shemo okolja vpliva predvsem generalna konstelacija vtisov, informacij. To je kompleksna celota, ki jo sestavljajo predvsem tisti fizični in socialni dejavniki, s katerimi so ljudje v interakciji v daljših časovnih periodah.

2. **Na predstavo o okolju vplivajo torej predvsem bližnji, stabilni in stalni objekti, situacije in prostori.** Do teh objektov in situacij človek običajno zavzema bolj pozitiven odnos, se z njimi identificira. Bolj oddaljene objekte, situacije in prostore doživlja kot ločene od sebe, kot tuje, od katerih se diferencira.

3. **Vsako fizično okolje je vključeno v socialni sistem in neločljivo povezano z njim.** Ne moremo odgovarjati na okolje neodvisno od naših socialnih vlog in odnosov. V doživljanje fizičnega okolja vstopajo socialne izkušnje in obratno, socialni odnosi in dejavnosti so

bistveno odvisni od fizičnih značilnosti okolja in pogojev, ki jih ponuja okolje. npr. gostota ljudi v prostoru je okoliška komponenta, ki deluje na njihovo vedenje.

4. Na doživljanje in delovanje v okolju pa ne vplivajo samo trenutni pogoji v okolju, **ampak tudi pretekle družbene in individualne izkušnje, kulturni kontekst torej.** Kultura in fizični kontekst sta medsebojno povezana. Čim bolj je okolje kompleksno, več je faktorjev, ki bodo delovali na izkušnjo okolja in manj verjetno je, da bo fizično okolje glavni dejavnik v tem vplivu. **Kjer je kulturni kontekst bolj pomemben, je fizični kontekst manj pomemben.** (lepe cerkve ne bodo spremenile ateiste v vernike, lepe planine trdovratnega urbanega človeka v zagrizenega hribolazca). V takih primerih lahko okolje deluje le kot pozitivni ali negativni ojačevalec določenega načina obnašanja, toda ne bo spreminjal osnovne smeri vedenja.

5. **Okolje pogosto deluje pod ravniho zavesti.** Okolja se zavedamo najbolj takrat, kadar se spreminja. Mi se zavestno prilagajamo spremembam. V večjem delu pa jemljemo okolje kot nekaj zagotovljenega. Čeprav se zavedamo občutkov, kako delujemo v danem okolju, so učinki okolja na naša dejanja lahko povsem subliminalni. npr. vedenje posameznikov v prostoru in odzivanje na prostor je skoraj vedno avtomatsko.

6. **Opazovano okolje ni nujno tudi realno okolje.** To kar vidimo in to kar obstaja, je lahko zelo različno. Ta razlika nam razloži, zakaj niti dva človeka ne doživljata okolja povsem enako. Doživljanje objektivnega sveta je odvisno tudi od osebnostnih značilnosti, starosti, interesov, vrednostnih in življenjskih orientacij, identitet in pripadnosti, praks in dejavnosti. Okolje lahko doživljamo skozi motene leče strahu, nezaupanja, frustracije, in to dejstvo je lahko bolj pomembno pri našem delovanju ali spreminjanju delovanja kot fizične lastnosti okolja.

7. **Okolje prepoznavamo kot množico mentalnih slik.** Ljudje razvijejo selektivne in individualne predstave o mestih, kjer živijo, o šolah in javnih ustanovah o poteh do teh javnih ustanov; te predstave pa obratno vplivajo na to, kako uporabljamo, se gibljemo in čutimo prostor. Mi se obnašamo tako, kot da je okolje strukturirano na določen način, čeprav ni nujno da je na tak način. Takšne percepcije okolja velikokrat povzročajo prejšnja izkušnja posameznika z okoljem.

8. **Kognitivno okolje ni nič manj učinkovito kot geografsko okolje,** kajti mentalne slike vplivajo na to, kako komuniciramo z aktualnim fizičnim okoljem. To kognitivno okolje varira od osebe do osebe, skupine do skupine v odvisnosti od kulturnega ozadja, starosti, spola, socialnega razreda, poklica in drugih faktorjev. Kognitivno strukturirana okolja nas usposabljaajo za organiziranje sveta kot prepoznavnega in nas usposabljaajo za upravljanje z njim. Če ne bi bili sposobni za shematiziranje okolja v obliki mentalnih slik, ne bi mogli živeti v njem, oz naše vedenje v njem ne bi bilo predvidljivo.

Čeprav je povsem jasno, da moramo stalno korigirati naše predstave o okolju, ravno s pomočjo teh vgrajenih zmot v dožemanju okolja znamo kodirati, strukturirati in shranjevati zaznane informacije o okolju, ravno zato lahko fizično urejamo okolje, upravljamo z njim. Torej ponotranjeno okolje je tisto, kar daje obliko vidnemu svetu.

9. **Okolje ima simbolno, pomensko vrednost.** npr. je skladno, estetsko zanimivo, uporabno, ali neurejeno, neznano, ogrožujoče itd. Simbolna funkcija okolja predstavlja osnovni referenčni sistem s katerim interpretiramo pomen stvari v okolju. Ta simbolna kvaliteta okolja omogoča ljudem zgraditi identitete prostora, jim pomaga definirati svoje vloge v družbi.

Raznolika okolja imajo lahko različne simbolično funkcijo za različne skupine. Jim omogočajo **občutek skupinske identitete** Celo evidentno negativni aspekti okolja so lahko za drugo skupino natanko tisti, ki najbolj prispevajo k pozitivni identiteti skupine; npr.

prebivalci sluma, ki najdejo v svojem okolju občutek pripadnosti, ki daleč presega fizične pomankljivosti prostora; neurejene ceste, kanalizacijo itd.

Okolje daje ljudem občutek identitete v prostoru, ukoreninjenosti v prostoru, ne le v neposredni sedanjosti, temveč tudi v nedoločeni kulturni preteklosti. Zato doživljanje prostora vključuje tudi etnično in kulturno zgodovino prostora. To npr. simbolizira pojem domovina, ki je predvsem dežela s polno simboličnega pomena za mnoge. Podoba dežele v splošnem služi kot širok sistem spominjanja na skupinsko zgodovino in ideale, piše urbanolog Lynch. Zato ni čudno, da tako skupine kot posamezniki vidijo svoje svetove na zelo različne načine, kajti med sebe in realnost vključujejo simbolično okolje, ki izhaja iz njihove kulturne dediščine.

10.2 Kognitivna organizacija informacij iz okolja

Predelava informacij iz okolja in o okolju je **centralna regulativna in adaptivna sposobnost ljudi**. Za ljudi je značilno, da na osnovi sprejetih informacij iz okolja gradimo, konstruiramo svet, v katerem tudi živimo, in ne samo zbiramo vtise in se odzivamo nanje. Rezultat predelave informacij je sicer subjektiven. To je nek kompleksen sklop zaznav, predstav, konceptov, prepričanj, pričakovanj, hipotez in teorij, vendar pa je obenem tudi objektivno toliko, kolikor ljudje kot osebnosti živimo v lastnem (kognitivnem) rezultatu. Ne živimo preprosto v fizičnem svetu, temveč prav v subjektivno "predelanem" svetu. Šele to je svet, v katerem se prepoznamo in kjer prepoznamo drug drugega, pa tudi svet okrog nas (Ule, 1997).

Predelava informacij zajema vse temeljne mentalne dejavnosti v človekovem duševnem aparatu: pridobivanje, izbira, transformacija, organiziranje informacij. Predvsem pa so pomembni procesi reprezentacije dejanskosti v mentalnih podobah in osvajanje znanja vseh vrst. Kognitivna predelava informacij je tako ključ do človekovih izkušenj; predstavlja vez med človekom in njegovim okoljem. Še več, pri načrtovanju naše aktivnosti se prilagodimo svetu, ki nas obdaja. Kognitivna slika sveta ni samo posledica informacij iz okolja, sprejemanje teh informacij, ampak je pravzaprav mentalna organizacija in interpretacija informacij in vtisov.

Pomemben način reduciranja preobilja informacij v procesu zaznavanja je **kategorizacija objektov**. S tem mislimo na razvrščanje objektov v enote ali razrede, ki so zgrajeni na podlagi podobnosti med zaznavami. Ljudje izkušamo svet na podlagi konceptov (pojmov, kategorij). To so določene skupne značilnosti realnih ali imaginarnih dogodkov ali objektov (Vander Zanden, 1987).

Kategorizacija izvira iz naše potrebe po orientiranju v svetu. Pri tem se pogosto opiramo na sestavljanje skupin kategorij zaznanih objektov na osnovi naših želja in interesov. Ljudje moramo razvrščati dražljaje v obvladljive enote. Kategorizacija nam to omogoča, ko filtrira in kanalizira dražljaje v pomenljive kategorije. S tem si poenostavljamo in skrajšamo reševanje problemov s prepoznavanjem objektov. Kategorizacija nas opremlja z vtisom reda, konstantnosti in pravilnosti v svetu.

Predelava informacij iz okolja in navezava na pretekle izkušnje nam daje prognostične **smernice za akcijo** in to je njena najpomembnejša funkcija. Daje nam sredstvo s katerim lahko utrdimo tiste elemente okolja, ki so skladni z našimi nameni, ali da se izognemo tistim elementom, ki našim namenom nasprotujejo. S tem, da se akcijsko nanašamo na okolje, nam daje ključ za razumevanje okolja. Zaradi vsega tega je potrebna tudi pretekla izkušnja. Spominjanje in ponovno verificiranje odnosa z okoljem nam daje zanesljiva vodila za bodočo akcijo. Podobno vlogo imajo tudi simbolične in vrednotne orientacije v okolju. Na podlagi vsega tega (spominov, znanja, predstav, vrednot, emocij) človek zgradi domneve o zunanjem svetu in njegovem pomenu in svet postane njegov (edini) poznani svet.

10.2.1 Kognitivne sheme oz spoznavni zemljevidi okolja

Centralni pojem, s katerim v kognitivni psihologiji razlagajo proces formiranja predstav o okolju, fizičnih in socialnih objektih in situacijah, je pojem kognitivnih shem ali mentalnih (spoznavnih) zemljevidov. Spoznavni zemljevidi so kognitivne organizacije znanja o prostoru, predmetih, osebah, okolju. Vsebujejo temeljna in tipične znanja, izkušnje o objektih oz. situacijah, kot so zapisane v možganih. Predstavljajo neke vrste možganski zemljevid zunanjih situacij in objektov kot so predstavljeni in reprezentirani v naši zavesti.

Spoznavni zemljevidi določajo **način izbiranja in vrednotenja informacij** ali še bolj natančno: spoznavni zemljevidi določajo, kaj imamo za realno v svetu. Zaradi tega naše zaznave in ocene presegajo obseg danih informacij. Pri spoznavnih zemljevidih gre za proces, ki ga sestavlja vrsta psiholoških pretvorb, s katerimi pridobivamo, predelujemo, shranjujemo, obnavljamo obvestila o značilnostih okolja, v katerem se gibljemo, živimo. Spoznavni zemljevidi so za človeka pomembni, ker nam omogočajo misliti okolje, obvladati okolje, se gibati v okolju.

Idejo o kognitivnih zemljevidih je najprej razvil ameriški psiholog Tolman (1948). Tolman ugotavlja, da se prostoskega vedenja ne da pojasniti z vedenjsko teorijo kot verigo dražljajev in reakcij; da vedenje v okolju izhaja iz **notranje reprezentacije okolja**, po kateri se organizem ravna podobno kot se ravnamo po zemljevidu. V okoljsko psihologijo je Tolmanovo idejo vpeljal K. Lynch z že v uvodu omenjeno knjigo *Image of the City*, (1960). Glavni Lynchev interes je veljal berljivosti oz. predstavljenosti mest oz. prostora v tej interni kognitivni karti okolja. Spraševal se je po tistih elementih mestnega okolja, ki dajejo prebivalcem pregledno reprezentacijo mestnega okolja.

Spoznavni zemljevid nam namreč daje totalno podobo o funkcionalni koristnosti določenega okolja, s katerim imamo opravka. Je tako izvor naše pozornosti do okolja, kot tudi socialnega občutka za okolje, ki nam omogoča komuniciranje in memoriranje na osnovi skupnih podob. Ko si enkrat osvojimo določen spoznavni zemljevid okolja, ga je pogosto zelo težko omajati ali ovreči, celo če je dokazano napačen.

10.2.2 Orientacijska in pomenska (simbolična) reprezentacija okolja

Ljudje mnoge pomembne odločitve sprejememo na osnovi konceptov okolja, raje kot na osnovi realnega okolja. Zato je za planerje zelo pomembno spoznati, kakšne so mentalne podobe okolja. Bistveni elementi subjektivne reprezentacije okolja so določene orientacijske točke v okolju: vpadljive zgradbe, pomembne prometne poti, vodne poti, vzpetine, pomembna križišča in osrednji trgi. Pa tudi področja mesta, ki se jih da ločiti od okolice. Končno so pomembne tudi razne omejitve npr. ovire, ki so postavljene prometu.

V spoznavnih zemljevidih okolja niso pomembne samo orientacijske točke temveč tudi pomeni posameznih točk. **Ločimo torej orientacijski oz. konvencionalni vidik in simbolni oz. pomenski vidik spoznavnih zemljevidov.** Medtem ko nam orientacijski vidik spoznavnih zemljevidov kaže, kako doseči kak prostorski cilj, "kako priti tja", nam simbolična (vrednostna) komponenta zemljevida okolja kaže, "kaj je tam", kakšen pomen, vsebino, dajemo zaznanim objektom okrog nas, kaj pomenijo za nas.

Spoznavni zemljevidi so torej tudi tematizirani Imajo svoj konvencionalni in metaforični pomen. V spoznavnih zemljevidih se ljudem svet kaže kot labirint poln različnih pomenov, v katerih se morajo znajti.

Spoznavnemu zemljevidu je torej lastna specifična imaginativnost, ki je izrazito funkcionalno usmerjena. Imaginativnost spoznavnih zemljevidov ni nujno samo vizualna. V njej so prav tako pomembni zvoki in vonji, ki so tipični za kakšno okolje itd.. Jasno je, da spoznavni

zemljevid ni niti samo zaznava niti samo kognicija ali spomin na neko okolje. Vsebuje vse to. To je tisto, na kar pomislimo, kadar se sprašujemo o kakšni situaciji v okolju ali kadar si jo poskušamo vizualizirati. Če ima posameznik ali posameznica takšno pregledno kognitivno karto okolja, se je sposoben identificirati z njim. Tako kognitivna karta prispeva tudi k pozitivni identifikaciji s prostorom. Lynch ugotavlja, da je dobro mesto tisto, ki ga lahko imaginiramo.

Simbolni pomeni zadevajo tako pomene stvari in celih okolij; npr. Ljubljanski grad simbolizira vse področje Ljubljane. Razlikujemo med "kontingentno" in "analogno" simboliko". Prva je le slučajno povezana z določenim predmetom (npr. lepo doživetje na dopustu z določenim krajem), druga pa je notranje povezana z njim (npr. morje simbolizira neskončnost). Razlikujemo partikularne (npr. spominek) in splošne simbole (npr. zastava).

Dalje razlikujemo med **individualno in socialno simbolno dimenzijo**. Pri prvi gre za vprašanje, katere odlomke biografije ali dogodke, pomembne za posameznika, simbolizirajo določena okolja ali stvari v njem. Pri drugi pa se sprašujemo po povezavah med različnimi skupinskimi identitetami in pripadnostmi ter prostori ali okolji.

Na simbolične pomene v spoznavnih zemljevidih okolja veliko vplivajo množični mediji, literatura, umetnost, film (romaneskne podobe velikih mest) ter osebna privlačnost mesta. Zato nekateri ločijo spoznavne zemljevide od imaga. Spoznavni zemljevidi naj bi zajeli pretežno orientacijske vidike krajevne reprezentacije, imago okolja pa simbolične in emocionalne pomene okolja.

Poglavitne kategorije, ki diferencirajo image med seboj so kontrasti kot so "grdo" nasproti "lepemu", "funkcionalno" nasproti "estetskemu", "splošno" nasproti "krajevno specifičnemu", podobno kontrasti "imeti kaj rad" nasproti "ne imeti rad", "kar smo sami uporabili" nasproti "ne uporabljenemu", "občutek biti doma" nasproti "počutiti se tujec", "biti osebno udeležen v nečem" nasproti "biti osebno neudeležen" itd.

10.3 Simbolne reprezentacije okolja v odgovorih prebivalcev in prebivalk Slovenije

V tem delu empirične analize rezultatov raziskave o spoznavnih zemljevidih Slovenije, bomo poiskali in interpretirali tiste odgovore, ki se nanašajo predvsem na simbolne pomene oz. simbolne reprezentacije Slovenije.

Simbolne pomene bomo analizirali skozi variable odprtosti/vezanost na okolje, zadovoljstva z vidiki življenja v bivalnem okolju, z analizo prostora skozi kvaliteto življenja in vrednostnimi orientacijami anketirancev in anketirank, ter načrtovanjem posebnih dejavnosti v (bivalnem) okolju.

10.3.1 Vezanost / odprtost v okolje

Zato da bi preživel kot oseba, da bi imel občutek svobode in ugodja, potrebuje človek prostor okrog sebe. Vendar je človekovo teritorialno vedenje zavestno, simbolično nasproti instinktivnemu vedenju živali. Koncept prostora pri človeku je odvisen od socialnih odnosov in mrež v prostoru, socialne /skupinske identitete. Navezanost na prostor je navezanost na socialne in simbolne dimenzije prostora.

Kako so torej prebivalci in prebivalke Slovenije vezani ali odprti v prostor oz. okolje?

Koliko se čutite navezani na našeta območja? Obkrožite v vsaki vrsti tisto oceno, ki najbolj kaže vašo navezanost na dano območje (odg. v %)

<i>Območje</i>	<i>sploh nič</i>	<i>le malo</i>	<i>srednje</i>	<i>precej</i>	<i>zelo</i>
<i>vaša soseska</i>	3.5	9.6	28.5	27.8	30.7
<i>vaš kraj ali mesto</i>	1.3	5.5	25.1	34.4	33.8
<i>vašo pokrajino</i>	1.9	4.6	28.1	33.0	32.3
<i>Slovenijo kot celoto</i>	1.6	3.9	21.8	35.1	37.6
<i>Srednjo Evropo</i>	9.8	23.1	39.5	18.5	9.1
<i>Evropo kot celoto</i>	11.2	25.2	35.7	17.6	10.3
<i>svet kot celoto</i>	15.6	21.0	32.0	13.0	18.1

Že groba analiza odgovorov kaže, da se navezanost ustavi na mejah Slovenije. **Anketiranci in anketiranke so približno enako vezani na sosesko, kraj, mesto, pokrajino kjer živijo ali Slovenijo kot celoto.** Ta vezanost je predvsem precej ali zelo močna. Najmočnejša je na Slovenijo kot celoto; nanjo je srednje, precej ali močno vezanih kar 95% anketirank in anketirancev. Pravzaprav je zelo zanimiv podatek, da lokalna vezanost ne konkurira regionalni in obe ne državni, ampak da predstave in identiteta prebivalcev in prebivalk Slovenije zajema tako lokalna kot celotno državno področje.

Na mejah Slovenije pa se vezanost ustavi v smislu Wittgensteinove teze: " Meje mojega jezika so meje mojega sveta". Tako **pojmem Srednja Evropa ne zavzema v simbolnih reprezentacijah anketirancev in anketirank nič drugačnega mesta kot Evropa kot celota ali svet kot celota.** Le malo več kot četrtina (27.6%) anketirank in anketirancev je precej ali močno vezanih na srednjo Evropo. Srednja Evropa torej v spoznavnih shemah ne reprezentira simbolnega identitetnega okolja večjega števila prebivalk in prebivalcev Slovenije. Enako velja za prostor Evrope in sveta kot celote. Ravno tako se dobra četrtina anketirancev in anketirank se torej precej ali močno čuti vezane na širši evropski ali prostor sveta kot celote.

Znano je, da se vezanost na okolje spreminja s kontekstom; varira s starostjo, interesi, dejavnostjo itd. Zato je seveda zanimivo ugotavljati, ali se tudi v našem prostoru pojavljajo razlike med posameznimi kategorijami prebivalstva.

Glede na regionalno pripadnost se pojavljajo statistično sicer ne zelo visoke, pa vendar značilne razlike; **največjo stopnjo vezanosti na kraj in pokrajino izražajo prebivalci in prebivalke pomurske regije** (72% precej ali zelo vezanih in samo 4% je malo ali nič vezanih na pokrajino), prebivalci in prebivalke spodnje-posavske regije (73% precej ali zelo vezanih in samo 2% je malo ali nič vezanih na pokrajino), ter prebivalci obalno-kraške regije (72% precej ali zelo vezanih in samo 3% je zelo malo ali nič vezanih na pokrajino). **Najmanjšo stopnjo vezanosti na pokrajino so izrazili prebivalci in prebivalke zasavske regije** (53% jih je precej ali zelo vezanih in 12% jih je malo ali nič vezanih na pokrajino) in osrednjeslovenske regije (53% jih je precej ali zelo vezanih in 14% jih je malo ali nič vezanih na pokrajino).

So pa prebivalci in prebivalke osrednje slovenske regije najbolj navezani na Slovenijo kot celoto (77% jih je precej ali zelo navezanih in le 4% jih je malo ali nič navezanih). Podobno stopnjo vezanosti na Slovenijo kot celoto izražajo še prebivalci in prebivalke gorenjske regije (77%) in koroške regije (78%).

Kljub temu, da pomurci kažejo visoko stopnjo vezanosti na pokrajino pa kažejo tudi najvišjo stopnjo vezanosti oz odprtosti v Srednjo Evropo in Evropo kot celoto (36% jih je precej ali zelo vezanih na Evropo). Podobno stopnjo odprtosti do Evrope kažejo samo še prebivalci notranjsko kraške regije (36% precej ali zelo vezanih).

Od drugih sociodemografskih dejavnikov, ki diferencirajo prebivalstvo glede na stopnjo vezanosti so zanimive še razlike v starosti, izobrazbi in velikosti naselja, kjer anketiranec ali anketiranka živi. Zanimivo je, da po spolu ni razlik glede na stopnjo vezanosti. Po starostnih kategorijah pa so zanimive razlike; **največjo stopnjo vezanosti kažejo najstarejši anketiranci stari nad 61 let.** Ti so najmočnejše vezani na sosesko, pokrajino pa tudi Slovenijo kot celoto. Tudi vezanost na Evropo je pri tej kategoriji močnejša kot pri drugih starostnih kategorijah. Najnižjo stopnjo vezanosti na katerokoli okolje pa kaže najmlajša starostna kategorija (do 30 let). Po starosti vezanost torej ne niha med manjšimi in večjimi področji, ampak gre za delitev na vezane in nevezane na prostor sploh.

Pri različnih izobrazbenih profilih je delitev drugačna. Pri tistih z nižjo izobrazbo prevladuje vezanost na lokalna okolja in Slovenijo. Pri tistih z visoko izobrazbo pa je pomembno višja vezanost na Evropo in svet kot celoto. Podobno je z razlikami v materialnem položaju anketirancev. Tisti, ki živijo težko ali zadovoljivo so bolj vezani na lokalna okolja ali Slovenijo kot celoto. Pri tistih, ki živijo udobno in razkošno pa se poveča vezanost na Evropo in svet kot celoto. Materialni položaj jim omogoča, da so meje njihovega simboličnega sveta pač širše.

10.3.2 Zadovoljstvo s pogoji življenja v bivalnem okolju

Odnos do okolja in subjektivna konstrukcija okolja je bistveno povezana z zadovoljstvom z možnostmi in kvalitetami, ki jih nudi samo okolje oz. z zadovoljstvom z socialnimi in pomembnimi življenjskimi dejavnostmi, ki se odvijajo v nekem okolju.

Koliko ste zadovoljni z naštetimi vidiki življenja v vašem kraju (bivalnem okolju)? (odgovori so v %)

<u>Značilnost</u>	<u>sploh ne</u>				<u>zelo</u>
družba (prijatelji, sorodniki)	1.7	3.7	27.4	35.2	32.0
urejenost okolja	3.2	10.7	49.2	27.8	9.1
zaposlitvene možnosti, zaslužek	24.1	29.2	30.9	11.6	4.2
oskrba (trgovine, šole, zdravstvo)	4.6	12.3	33.9	33.2	16.0
življenje nasploh (kvaliteta življenja)	3.5	10.7	49.5	28.1	8.2
običaji, navade	3.3	12.9	51.4	24.7	7.7
ponudba stanovanj	21.7	34.0	31.9	9.0	3.5
storitve, obrt	10.0	22.3	42.4	20.0	5.3
prometna dostopnost	6.7	13.6	33.9	30.5	15.4
možnosti za šport in rekreacijo	6.8	16.0	33.1	29.3	14.8
dovolj zelenih površin	2.6	8.1	23.2	34.5	31.6

Povprečen rang zadovoljstva z naštetimi značilnostmi bivalnega okolja je za celotno slovensko populacijo zajeto v raziskavo naslednji:

<u>rang</u>	<u>značilnost</u>	<u>povprečna vrednost odgovorov</u>
1.	družba (prijatelji, sorodniki)	3.91
2.	dovolj zelenih površin	3.87
3..	oskrba (trgovine, šole, zdravstvo)	3.48
4..	prometna dostopnost	3.44
5..	možnosti za šport in rekreacijo	3.36
6	urejenost okolja	3.29
7.	življenje nasploh (kvaliteta življenja)	3.29
8.	običaji, navade	3.20
9.	storitve, npr, obrt	2.94
10.	zaposlitvene možnosti, zaslužek	2.49
11.	ponudba stanovanj	2.39

Podatki o zadovoljstvu z vidiki življenja v bivalnem okolju kažejo podobne odgovore kot vse druge javnomnenjske raziskave o zadovoljstvih in problemih ljudi. Ni čudno, da je na prvem

mestu po zadovoljstvu družba, saj tudi druge raziskave kažejo, da ljudem največ zadovoljstva v življenju prinašajo prijateljstva in druženja (Ule idr.1996). Prav tako nas ne čudi, da so na zadnjem mestu po zadovoljstvu zaposlitvene možnosti in ponudba stanovanj, saj so to najpomembnejše stvari za preživetje in nujno existenco, obenem pa so to dobrine, ki so v devetdesetih letih nenadoma postale ogrožene. Že nekaj časa sociologi opozarjajo, da je nova postmoderna informacijska družba družba novih možnosti obenem pa družba novih tveganj, da je to "rizična družba". Možnosti ponuja vsem, ki imajo znanje, ideje, samozavest, da znanje in ideje plasirajo na družbeni trg. Riziki pa izhajajo iz dejstva, da je vedno manj zaščitnih mehanizmov, da človek postaja vedno bolj sam kovač svoje sreče in usode, kar se konkretno kaže v zaposlitvenih tveganjih in težavah, v ukinjanju zaposlitev za nedoločen čas itd.

Za prostorsko planiranje pa so bolj kot ti splošni trendi zadovoljstva predvsem zanimivi drugi podatki iz zgodnje tabele, podatki o zadovoljstvu z bivalnim okoljem, storitvami v tem okolju itd. Tu slika ni tako pesimistična. Glede na odgovore so **ljudje s pogoji življenja, oskrbo v svojem okolju dokaj zadovoljni**. Na drugem mestu po rangi je namreč odgovor "dovolj zelenih površin", sledijo zadovoljstvo z oskrbo in prometno dostopnostjo, zadovoljstvo z možnostmi za šport in rekreacijo in urejenostjo okolja. **Manj zadovoljni pa so s ponudbo storitev npr. obrtjo.**

Zanimive so tudi primerjave po različnih sociodemografskih kriterijih. Razlike glede na regionalno pripadnost so naslednje: **Z zaposlitvenimi in stanovanjskimi možnostmi so najbolj zadovoljni v osrednji slovenski regiji, najmanj pa v spodnje posavski in zasavski regiji**, v osrednji slovenski regiji so tudi najbolj zadovoljni z oskrbo (trgovine, šolstvo, zdravstvo) in z življenjem nasploh (kvaliteto življenja). **Najmanj so s kvaliteto življenja zadovoljni prebivalci zasavske regije**, po odgovorih sodeč bistveno manj kot v vseh ostalih regijah. V zasavski regiji so tudi najmanj zadovoljni s prometno dostopnostjo in zelenimi površinami v bivalnem okolju v primerjavi z ostalimi regijami. V osrednjslovenski regiji pa so najbolj zadovoljni tudi z ostalimi bivalnimi pogoji v primerjavi z drugimi regijami npr. možnostmi za šport in rekreacijo, storitvami, prometno dostopnostjo. S ponudbo stanovanj in storitvami, pa tudi prometno dostopnostjo so **manj zadovoljni v goriški regiji**.

Glede na spol in starost ni razlik v zadovoljstvu s kvaliteto bivalnega okolja. Razlike v zadovoljstvu z bivalnim okoljem pa so se pokazale tudi glede na tip naselja in glede na materialni standard anketirancev in anketirank. **Z oskrbo, prometno dostopnostjo, storitvami, zaposlitvenimi možnostmi so pomembno manj zadovoljni v vaških okoljih** kot v mestnih in primestnih oz. čim manjše je naselje tem manj zadovoljni so z vitalnimi bivalnimi pogoji kot so zaposlitev, storitve, oskrba, prometna dostopnost.

S slabšanjem materialnega položaja se slabša tudi zadovoljstvo z življenjem nasploh ter zadovoljstvo z zaposlitvenimi in stanovanjskimi možnostmi.

10.3.3 Kvaliteta življenja in prostor

Kvaliteta življenja je način uporabe dobrin, prostorov, časa. Kvaliteta življenja so prakse, dejavnosti pa tudi vrednostne in življenjske orientacije, ki človeku osmislijujejo življenje in mu krepijo samopodobo in samozavest. Pravzaprav kvaliteto življenja ne tvorijo samo realne dejavnosti in prakse ampak predvsem zaželjene dejavnosti, načini življenja oz. predvsem **razmerje med zaželenim in dejanskim**. Čim manjši je razpon med zaželenimi in dejanskimi praksami, dejavnostmi, načini življenja tem večji je občutek kvalitete življenja in obratno. Kvaliteta je torej subjektivni konstrukt, je torej imaginacija, kako naj bi bilo in kako je. Vendar je to konstrukt, ki ima še kako dejaven učinek na konkretna življenja, njegov konkreten rezultat je zadovoljstvo/nezadovoljstvo z življenjem, občutek (ne)smiselnosti življenja, (ne)izpoljenosti, (ne)sreče itd. Vse to pa motivirajoče ali demotivirajoče vpliva na vsakdanje življenje, dejavnosti in prakse ljudi.

Kaj torej prebivalcem in prebivalkam Slovenije pomeni največjo kvaliteto življenja, kaj jih najbolj osrečuje in s čim se najraje ukvarjajo?

Izmed spodnjih možnosti izberite tisti dve, ki vam, po vašem mnenju, najbolj bogatita življenje. To storite tako, da obkrožite številki pred ustreznima možnostima (navedeni so seštevki% za vsak kolumen)

sprehodi v naravo v okolici vašega kraja	56.7
potovanja po Sloveniji	20.4
nakupovanja v tujini	4.5
obiskovanje sorodnikov in prijateljev	36.9
obiskovanje gledališč, koncertov v večjih mestih	7.3
nakupovanja v večjih mestih	4.1
biti doma, gledati TV	16.0
izleti, pohodi po slovenskih hribih in gorah	27.6
potovanja po Evropi	14.7
potovanja v eksotične kraje izven Evrope	9.3

Glede na poznavanje sodobnih trendov in indikatorjev kvalitete življenja smo izpostavili predvsem naslednje prakse:

- **druženje**, obiski prijateljev, sorodnikov
- **narava**, sprehodi, izleti
- **potrošništvo**, nakupovanja
- **potovanja** v bližnje in daljne kraje
- **gledanje TV**, lenarjenje

To so tiste dejavnosti, ki jih sodeč po raziskavah ljudje v sodobnem svetu najraje opravljajo. Nas je seveda zanimalo, kako pomembno vlogo ima znotraj teh dejavnosti okolje, prostor. Ugotovili smo, da presenetljivo zelo veliko. V nasprotju z drugimi trendi v sodobnem svetu, ki se pomikajo vse bolj k urbanemu načinu življenja (potrošništvo, TV), **je največja kvaliteta življenja za anketiranke in anketirance zajete v našo raziskavo povezana z okoljem, naravo, prostorom** (sprehodi, izleti, pohodi v naravo). Na drugem mestu po pomembnosti so obiskovanja prijateljev in potovanja po Sloveniji. Najmanj pa naši anketiranci in anketiranke povezujejo kvaliteto življenja z nakupovanjem bodisi v Sloveniji ali v tujini.

Primerjava odgovorov o kvaliteti življenja z različnimi sociodemografskimi kriteriji ni pokazala bistvenih razlik, ki bi bile omembe vredne. Tako ni notranje diferenciacije po kriterijih za kvaliteto življenja niti med posameznimi regijami, niti po spolu, starosti ali materialnem položaju anketirancev in anketirank. Kriteriji za kvaliteto življenja so pravzaprav

10.3.4 Okolje, prostor kot vrednota

Zgornje ugotovitve o kvaliteti življenja so nas pripeljale do vprašanj o vrednotah in vrednotenju okolja in prostora. Že pri opredelitvi kvalitete življenja smo omenili, da je kvaliteta življenja povezana bolj z imaginarnim, zaželjenim, kot pa z realnim, doživetim. Zato je vse tisto, kar v imaginacijah ljudi tvori kvaliteto življenja, tudi vredno, je vrednota.

O vrednotah govorimo kot o centralnih življenjskih idejah, ciljnih in normativnih vodilih posameznikov, ki nudijo posameznikom oporo in razloge za njihov življenjski stil. Ta vodila so le delno jasno artikulirana. Večinoma jih posamezniki zaznavajo kot nejasno, disperzno množico vodil v njihovem vsakdanjem vedenju, v odnosu do okolja, in dogajanj v okolju; izbiri partnerjev, v medosebnih odnosih, v opredelitvi socialnih vlog, izbirah poklicev,

načina bivanja, načina preživljanja prostega časa ipd. Ne delujejo kot idealne konstante etičnega kodeksa posameznikov. So pa pomemben del trajnih življenjskih opredelitev in življenjskih stilov posameznikov, ki si jih posamezniki "skujejo" sami v sklopu prizadevanj po definiranju osebnega življenjskega stila in prepoznavne osebne identitete.

Dejstvo je, da ima vsak človek nek svoj osebni krog vrednot in nevrednot, ki predstavlja vrednostni rob vsakdanjega izkustva. Je namreč izvor njegovih afirmacij ali negacij dogajanja in dejanj okrog njega. Čeprav ostaja vrednostni rob vsakdanjega življenja posameznika velikokrat netematiziran, nereflektiran, to še ne pomeni, da ga sploh ni.

Spodaj je naštetih nekaj stvari, ki so lahko pomembne v življenju. Kaj se vam zdi v življenju najbolj pomembno? Pri vsaki od navedenih stvari označite, koliko vam je pomembna oz. nepomembna. (odg. v %)

	popolnoma nepomembno			zelo pomembno	
vznemirljivo in ustvarjalno življenje	3.2	6.7	27.8	29.4	32.9
lepote naravnega okolja	0.5	1.6	12.1	35.5	50.3
živeti varno in mirno v krogu družine	0.5	1.3	9.0	18.3	70.9
imeti moč in vpliv v družbi	10.3	17.7	39.8	19.5	12.7
uživati življenje, dobro se imeti	2.4	4.6	21.7	25.8	45.6
vera v boga	22.2	18.4	26.7	13.6	19.2
red in disciplina	2.0	6.8	21.5	31.6	38.0
enakopravnost med ljudmi, narodi, rasami	1.6	1.8	13.1	26.1	57.4
skrb za zdravo okolje, ohranjanje narave	0.5	1.2	8.0	25.8	64.6
potovati, spoznavati zanimive kraje, ljudi	2.3	6.4	25.0	30.3	36.0
ohranjanje tradicionalnih vrednot	1.8	4.8	25.9	33.4	34.1

Pogled na tabelo in analiza rezultatov pokaže, **da okolje in skrb za okolje zavzema zelo visoko oz. najvišja mesta na lestvici vrednot prebivalcev in prebivalk Slovenije.** Če zopet naredimo rang vrednot glede na ocene anketirane populacije, kaj jim je zelo pomembno v življenju, dobimo spodnjo sliko:

Rang vrednot po pomembnosti:

	zelo pomembno
živeti varno in mirno v krogu družine	70.9
skrb za zdravo okolje, ohranjanje narave	64.6
enakopravnost med ljudmi, narodi, rasami	57.4
lepote naravnega okolja	50.3
uživati življenje, dobro se imeti	45.6
red in disciplina	38.0
potovati, spoznavati zanimive kraje, ljudi	36.0
ohranjanje tradicionalnih vrednot	34.1
vznemirljivo in ustvarjalno življenje	32.9
vera v boga	19.2
imeti moč in vpliv v družbi	12.7

Skrb za zdravo okolje, ohranjanje narave je za našo anketirano populacijo torej vrednota, ki se uvršča takoj za najpopularnejšo vrednoto po vseh javnomenjskih anketah torej "živeti varno in mirno v krogu družine" in pred takimi temeljnimi vrednotami kot je enakopravnost ali hedonističnimi vrednotami, predvsem pa pred klasičnimi vrednotami kot je "imeti moč" ali "vera v boga". **Varovanje okolja torej ljudje ne doživljajo več kot nujnost, normo ampak že kot vrednoto.** To je zelo pomembno, ker so vrednote bistveno boljši notranji mobilizacijski in motivacijski faktor kot norme, ki delujejo kot zunanja prisila.

Naredili smo tudi faktorsko analizo vrednostnega prostora naših anketirancev in anketirank. Analiza konfiguracije faktorskega prostora je pokazala obstoj treh dimenzij / faktorjev. Te tri dimenzije bomo po najpomembnejših faktorjih, ki jih predstavlja poimenovali kot in jih v nadaljni razlagi tudi predstavili:

- ekološka
- tradicionalna
- hedonistična

Ekološka dimenzija vrednostnega prostora

Prva dimenzija je statistično gledano najpomembnejši v vrednostnem prostoru, saj pojasnjuje kar 30% skupne variance faktorskega modela. Za nas pa je predvsem pomembna, ker jo sestavljajo predvsem vrednote vezane na prostor, naravo in skrb za naravo: najpomembnejše postavke tega faktorja so naslednje vrednote: "skrb za zdravo okolje, ohranjanje narave", "lepote naravnega okolja" in "enakopravnost med ljudmi, narodi, rasami. Zanimivo je, da se okoljske vrednote povezujejo z tipično libertarno vrednoto kot je enakopravnost; zato smo to dimenzijo poimenovali "ekološka".

Tradicionalistična dimenzija vrednostnega prostora

Drugi faktor pokriva 14% skupne variance modela. Sestavljajo jo pa predvsem vrednote vezane na vero (vera v boga), red (red in disciplina v družbi) in družino (živeti varno in mirno v krogu svoje družine). To so tipično tradicionalistične vrednote, zato smo to dimenzijo tako poimenovali.

Hedonistična dimenzija vrednostnega prostora

Tretji faktor pojasnjuje 11% skupne variance modela in ga sestavljajo predvsem tri vrednote: "uživati življenje, dobro se imeti", "imeti moč in vpliv v družbi" ter "potovati, spoznavati zanimive kraje, ljudi" ter "vznemirljivo in ustvarjalno življenje", zato smo to skupino imenovali hedonistično dimenzijo.

Strukturiranje vrednot v faktorskem modelu:

	faktor 1	faktor2	faktor3
skrb za zdravo okolje, ohranjanje narave	0,82		
lepote naravnega okolja	0,69		
enakopravnost med ljudmi, narodi, rasami	0,68		
vera v boga		0,77	
red in disciplina v družbi		0,66	
živeti varno in mirno v krogu svoje družine		0,63	
uživati življenje, dobro se imeti			0,77
imeti moč, vpliv v družbi			0,74

10.3.5 Spremembe v bivalnem okolju, prostoru

Kot zadnje bomo v tem delu izpostavili še mnenje naših anketirancev in anketirank do sprememb v bivalnem okolju oz. do "vdora v bivalno okolje". **Glede na naše dosedanje ugotovitve, kako pomembno simbolično vlogo ima okolje, prostor, narava v zavesti prebivalcev in prebivalk, kako pomembna vrednota je in kako močno je kvaliteta življenja vezana na okolje, prostor, naravo, predpostavljamo, da bodo ljudje zelo občutljivi na posege v (bivalno) okolje.** To kažejo tudi dosedanje izkušnje planerjev, načrtovalcev akcij v okolje. Lahko rečemo, da je bilo največ spontanah in organiziranih

civilno družbenih akcij in protestov v zadnjih letih organiziranih ravno v obliki protestov proti različnim posegom, spremembam oz. vdorom v bivalno okolje ljudi. Ti protesti in odpori mejijo že na meje zdravega razuma, netolerantnost do drugačnih, nestrpnost, ozkosrčnost itd.. Spomnimo se samo na odziv ljudi ob poskusu vzpostavljanja objektov za zdravljanje odvisnikov, reševanje stanovanjskih problemov romov, ali izgradnjo cest, in druge infrastrukture, odlagališč in predelavo odpadkov itd..

Koliko bi soglašali s tem, da v vašem kraju deluje ali se postavi: (odgovori v %)

	sploh ne				vsekakor
zapor	74.5	13.4	8.6	2.0	1.5
območje intenzivnega kmetijstva	20.9	24.5	30.3	13.6	10.8
vojašnica	56.7	20.3	16.0	4.5	3.1
skupnost za zdravljanje odvisnikov	39.4	18.3	25.6	10.3	6.4
živinorejska farma	48.7	25.7	17.1	5.5	3.0
begunski center	58.3	20.0	16.6	3.4	1.8
odlagališče odpadkov	77.2	12.4	6.7	2.8	1.8
dom za invalide	7.1	9.3	27.1	30.4	26.1
avtocesta	29.4	19.4	26.8	13.1	11.4
velik trgovski center	15.1	13.5	27.4	24.3	19.7
dom za starostnike	4.8	7.0	25.7	27.4	35.2
dom za duševno prizadete	14.2	14.4	32.1	22.2	17.1
kamnolom, gramoznica	58.3	21.7	15.0	2.3	2.7

Poglejmo rang zavračanja posegov, objektov ali institucij, ki smo jih predložili anketirancem in anketirankam v sprejem, anketiranci so jih namreč predvsem zavrnili:

(Ne)soglašanje z postavitvijo spodnjih objektov, institucij, posegov v svojem bivalnem okolju:

	sploh ne soglaša (odg. v %)
odlagališče odpadkov	77.2
zapor	74.5
kamnolom, gramoznica	58.3
vojašnica	56.7
begunski center	58.3
živinorejska farma	48.7
skupnost za zdravljanje odvisnikov	39.4
avtocesta	29.4
območje intenzivnega kmetijstva	20.9
velik trgovski center	15.1
dom za duševno prizadete	14.2
dom za invalide	7.1
dom za starostnike	4.8

Posege, objekte in institucije, ki smo jih predlagali anketirancem in anketirankam v presojo, so vsi neke vrste tujki v okoljih. So taki posegi, ali objekti, ki jih večina prebivalcev vsaj ta hip ne potrebuje za povečanje kvalitete življenja, niti za preživetje, ki pa so nujno potrebni za posebne skupine ljudi (starostnike, begunce, invalide, odvisnike) ali pa za posebne dejavnosti (kmetovanje, promet, predelava odpadkov itd.). Tu ne gre samo in predvsem za razvojna vprašanja. **S tem ko preverjamo pripravljenost ljudi za sprejem teh objektov, institucij ali posegov v njihovo bivalno okolje, merimo pravzaprav njihovo tolerantnost, strpnost, pripravljenost na osebno žrtev v korist skupnosti ali v korist posebnih ogroženih skupin.** Posege, objekte in institucije, ki smo jih predlagali v presojo, bi lahko razdelili v tri kategorije:

1. poseg v fizično okolje, "kontaminacija" fizičnega okolja
2. poseg v socialno okolje, "kontaminacija" socialnega okolja
3. poseg v fizično in socialno okolje, razvoj posebnih področij in dejavnosti

V prvo kategorijo uvrščamo predvsem tiste posege v okolje, ki po percepciji prebivalcev ogrožajo naravno okolje in posredno tudi prebivalstvo v tem okolju ali slabšajo kvaliteto življenja (odlagališče odpadkov, gramoznica)

V drugo kvaliteto uvrščamo tiste institucije, ki lahko spremenijo socialno podobo okolja z vdorom posebnih socialnih skupin v to okolje (zaporniki, vojaki, begunci, odvisniki)

V tretjo skupino uvrščamo tiste posebe, objekte, ki so razvojno naravnani oz. lahko socialno pomembni tudi za prebivalstvo okolja (trgovski center, avtocesta, kmetijstvo, dom za ostarele, invalide).

Tako so se ljudje tudi odzvali na te dejavnosti in institucije. **Najbolj množično so zavrnil odlagališče odpadkov. Na odlagališča odpadkov se očitno v Sloveniji simbolno veže vse tisto, kar najbolj ogroža okolje, kar je najbolj nespremenljivo, čeprav gre za fenomen, ki zadeva vse prebivalstvo, ki ustvarja odpadke.** Ta negativna konotacija in simbolika odlagališč je sigurno povezana z nekaj napačnimi političnimi in medijskimi dogodki in posegi v preteklosti. Obenem pa se v odlagališča investira vsa anksioznost in negotovost pred ogrožanjem okolja in prihodnostjo naše zemlje, ki jo vekrat stihijsko širijo tudi mediji in javni pogovori.

Od socialnih objektov in institucij so ljudje najbolj kategorično zavrnilo zapor in vojašnico in begunski center, medtem ko je nižji procent tistih, ki so povsem zavrnilo skupnost za zdravljenje odvisnikov (tu so prav gotovo nekaj že naredile medijske kampanje za večjo tolerantnost do drugačnih). Pri vseh teh objektih še vedno gre za pomoč tistim drugim, ki nismo mi.

V tretji kategoriji, do katere so anketiranci in anketiranke sorazmerno najbolj sprejemljivi so objekti in dejavnosti, ki so bolj vsakdanje ali ki jih lahko uporablja kdorkoli izmed nas; npr. intenzivno kmetovanje, avtoceste, velik trgovski center in predvsem dom za invalide in ostarele.

Primerjava odgovorov na zgornja vprašanja po različnih sociodemografskih kriterijih ne kaže pomembnejših razlik. Nekatere tendence pa se vseeno kažejo. Tako npr. **zapore, vojašnice, predvsem pa begunske centre bolj odklanjajo tisti, ki živijo v vaških okoljih ali na samem kot tisti v mestnih okoljih.** Najbolj tolerantni do teh institucij so v osrednji slovenski regiji. Tudi te institucije bolj odklanjajo starejši anketiranci nad 60 let in jih najbolj tolerirajo tisti do 30 let. Bolj jih sprejemajo tudi tisti z višjo izobrazbo. To potrjuje že znano socialno psihološko spoznanje, da so večja mestna, urbana okolja bolj prijazna do ljudi z drugačnimi potrebami in navadami, ker so preprosto bolj brezbrizna in omogočajo večjo anonimnost. Manjša, vaška okolja so bolj skupnostna, dajejo večji občutek pripadnosti, tistim, ki so del te skupnosti. So pa obenem tudi manj anonimna, dovoljujejo manj individualnosti, so bolj konformna navznoter in izključujoča navzven, do drugih in drugačnih. Zato je potrebna skrbna priprava skupnosti, če hočemo vsiliti zaprtim manjšim (vaškim) skupnostim neko novo drugačno subkulturno skupino (rome, odvisnike, begunce).

Pri sprejemanju odlagališč odpadkov so vse kategorije anketirancev enako odklonilne. Vsi jih zavračajo. Nobenih posebnih razlik ni v odnosu do trgovskih centrov. Z avtocestami najbolj soglašajo na obalno-kraškem področju. Z območjem intenzivnega kmetovanja pa se najbolj strinjajo v pomurski in spodnji posavski regiji, prav tako z živinsko farmo.

10.4 Zaključek ali socialne reprezentacije Slovenije

Naredimo najprej povzetek naših temeljnih ugotovitev. Analizirali smo podatke o odprtosti v prostor, zadovoljstvo z bivalnim okoljem, prostorom kot delom kvalitete življenja in vrednoto in načrtovanjem (posebnih) dejavnosti v bivalnem okolju. Preko teh podatkov smo hoteli ugotoviti simbolne oz. pomenske reprezentacije okolja: bivalnega, lokalnega, Slovenije kot celote v spoznavnih zemljevidih prebivalcev in prebivalk Slovenije. Glavne ugotovitve so naslednje:

1. Sodelujoči v raziskavi so približno enako vezani na sosesko, kraj oz. mesto kjer živijo. Vezanost je precejšnja, največja pa na Slovenijo kot celoto. Kar 95% anketirancev in anketirank je srednje, precej ali močno vezanih na Slovenijo. Navezanost se prelomi oz. ustavi na mejah Slovenije v smislu Wittgensteinove teze: "Meje mojega jezika so meje mojega sveta." Srednja Evropa, ali Evropa nima v simbolnih predstavah in vezanosti anketirancev nič drugačne vloge kot svet kot celota. Nanje se čuti precej ali močno vezanih le četrtnina anketirancev in anketirank. Največjo stopnjo vezanosti na kraj ali pokrajino kažejo anketiranci pomurske spodnje posavske in obalno-kraške regije. Največjo stopnjo vezanosti na Slovenijo kot celoto pa prebivalci osrednjeslovenske in gorenjske regije.

2. Sodelujoči v raziskavi so dokaj zadovoljni z prostorsko in prometno ureditvijo ter oskrbo (zdravstvo, šolstvo) v lokalnih okoljih, manj pa z storitvami (obrtjo). Manj so zadovoljni v vaških okoljih in bolj v mestnih. Najmanj so s pogoji življenja in bivanja zadovoljni v zasavski regiji, najbolj pa v osrednjeslovenski regiji

3. Sodelujočim okolje, narava (sprehodi, izleti v naravo) pomeni največjo kvaliteto življenja, večja kot druge sodobne urbane dobrine kot so potrošništvo, kultura, potovanja.

4. Prav tako je narava in skrb za zdravo okolje na vrhu lestvice vrednot prebivalcev in prebivalk Slovenije zajetih v raziskavo.

5. Zaradi zgornjih ugotovitev so sodelujoči v raziskavi izjemno občutljivi na posege v okolje. Zadržanost in odpor pa ni prisoten samo v odnosu do fizičnega okolja ampak tudi do socialnega okolja. Anketirani niso zadržani samo do odlagališč odpadkov ampak tudi do postavitve institucij, ki bi dale prostor marginalnim skupinam kot so begunci, zaporniki, odvisniki. Tu se simbolna vezanost na prostor povezuje z simbolnim zavračanjem vsega drugega in drugačnega, kot egocentrizem, lokalizem in simbolna zaprtost v svoje prostore.

Kako teoretsko interpretirati in reflektirati te podatke in ugotovitve, kaj pomenijo ti rezultati in kako vplivajo na vsakdanje življenje, prakse, dejavnosti?

Ena od pomembnih teorij in raziskovalnih smeri v socialni psihologiji, ki skuša globlje prodreti v družbeno naravo človekovih kognicij oz. subjektivne konstrukcije socialne realnosti je teorija socialnih reprezentacij (Moscovici, Farr, 1983). **Socialne reprezentacije so skupine pojmov, predstav, podob, izjav in razlag, ki jih imajo ljudje v vsakdanjem življenju o določenih pojavih v socialnem okolju.** Socialne reprezentacije so razumljivi sistemi kognicij, ki jih razvijajo ljudje zaradi lažje vsakodnevnice komunikacije; so delo socialnih subjektov, ki želijo v dogodkih, načinih vedenja in v medsebojnih interakcijah najti nek smisel.

Po teoriji socialnih reprezentacij socialna interakcija, komunikacija, sistemi socialnih norm in vrednot bistveno vplivajo na kognitivne procese v posameznikih in sodelujejo v nastanku novih oblik znanja. **Lahko jih razumemo kot sodobne verzije "zdravega razuma".**

Predstavljajo konvencionalni kod za komuniciranje in podobno razumevanje ter ocenjevanje socialnega sveta.

Bistveno za socialne reprezentacije je, da sočasno **obstajajo tako v duševnosti posameznika kot del njegovega kognitivnega aparata in krožijo med ljudmi kot deli objektivne stvarnosti npr. v načinih govora, diskurza, žargonih, v sporočilih medijev, v knjigah.** Subjektivno in objektivno v socialnih reprezentacijah podpirata drug drugega, tako da eno ne more obstajati brez drugega. Zato procesi socialne kognicije nujno predpostavljajo delovanje socialnih reprezentacij.

Tudi pripisovanje vzrokov za določena dejanja ljudi posameznikom ali situacijam, temelji na socialnih reprezentacijah. Socialne reprezentacije nam posredujejo informacije, ki nas vodijo v pripisovanje vzrokov.

Socialne reprezentacije so torej mentalne stvarnosti, ki združujejo abstraktne in konkretne elemente (pojme, predstave, simbole itd.). V vsaki predstavi imajo ti elementi specifično strukturo, vsi elementi pa se razvrščajo okrog nekega "figurativnega jedra". Posameznik pa si na podlagi tega jedra ustvari svojo lastno "individualno" socialno reprezentacijo, ki jo običajno spremljajo tudi čustveni odzivi posameznika na to reprezentacijo.

Tipičen primer socialnih reprezentacij je npr. skupek predstav, ki jih imamo o okolju, prostoru, kjer živimo. Prostor delimo na moj in tuj, na varen in nevaren, na prijeten in neprijeten. **Ljudje konstruiramo svoj vsakdanji svet ob pomoči socialnih reprezentacij. Socialna reprezentacija omogoča posamezniku tako osmišljanje in ocenjevanje vsakdanjega in običajnega kot tudi česa novega, nenavadnega in tujega.** Ta proces se dogaja vzporedno v duševnosti posameznikov in med njimi (zunaj njih). Mediji, pogovori, knjige itd. razširjajo novo reprezentacijo v socialni skupini.

11. Poznavanje kraja in pokrajine

11. 1. Primerjava domače pokrajine s sosednjimi

S tem vprašanjem smo želeli nekoliko podrobneje preučiti vzroke, zaradi katerih se prebivalci neke pokrajine čutijo drugačne od sosednjih. Biti drugačen od sosedov, oziroma živeti v pokrajini, ki je drugačna od sosednjih, je sicer globoko v človeku zakoreninjena potreba, v Sloveniji pa ima posebno težo. Ta temelji v izjemni pokrajinski pestrosti in marsikje izrazitih naravnih ločnicah med pokrajinami in seveda v dosedanjem zgodovinskem razvoju, ko je bilo slovensko ozemlje stoletja razdeljeno na habsburške dedne dežele.

Razlike med pokrajinami, kakor jih občutijo ljudje, so močno prisotne pri slovenskem prebivalstvu in bi jih morali vsaj v določeni meri upoštevati pri oblikovanju pokrajin kot vmesnih upravnih enot med občinami in državo. Določen problem je v tem, da prebivalstvo ločuje med zelo številnimi, pogosto tudi nejasno omejenimi pokrajinami, tako da njihovo število presega maksimalno sprejemljivo število upravnih pokrajin.

Vprašanje o drugačnosti v primerjavi s sosedi je namenoma zastavljeno tako, da smo anketirance spraševali, po čem so 'oni boljši od svojih sosedov', saj je s tem mogoče dobiti nekoliko bolj iskrene odgovore kot če bi spraševali po pomanjkljivostih njihove domače pokrajine v primerjavi s sosednjimi. Probleme pokrajine, ki jih čutijo domači prebivalci, smo izdvojili in ga postavili kot posebno vprašanje (vprašanje 14).

Za opredeljevanje razlik med domačo pokrajino in sosednjimi smo postavili 9 kriterijev, po katerih so anketiranci ocenjevali stopnjo različnosti (tabela 11.1).

Tabela 11.1: V čem se vaša pokrajina razlikuje od sosednjih?

	1	2	3	4	5	Povpr.	Skupaj
	sploh ne				vsekakor	ocena	
Večja lepota krajine	135 (10,6 %)	213 (16,4 %)	425 (33,0 %)	281 (21,9 %)	232 (18,2 %)	3,20	1286
Večja ohranjenost naravnega okolja	153 (11,9 %)	222 (17,4 %)	393 (30,3 %)	328 (25,2 %)	193 (15,2 %)	3,14	1289
Boljša prometna dostopnost	178 (13,8 %)	319 (24,9 %)	385 (30,0 %)	237 (18,2 %)	170 (13,1 %)	2,92	1289
Bolj razvito kmetijstvo	213 (16,6 %)	357 (27,6 %)	425 (33,2 %)	195 (15,5 %)	94 (7,4 %)	2,69	1284
Bolj razvita industrija	268 (20,8 %)	324 (25,0 %)	384 (30,0 %)	192 (15,3 %)	112 (9,0 %)	2,65	1280
Ima več gozda	154 (11,8 %)	211 (16,5 %)	379 (29,6 %)	319 (24,8 %)	221 (17,3 %)	3,19	1284
Bolj razvita obrt	156 (12,2 %)	340 (26,5 %)	501 (39,1 %)	207 (15,9 %)	80 (6,3 %)	2,78	1284
Več kulturnih znamenitosti	153 (12,1 %)	299 (23,3 %)	474 (36,8 %)	249 (19,3 %)	111 (8,5 %)	2,90	1286
Razvit turizem	225 (17,5 %)	297 (23,1 %)	390 (30,4 %)	208 (15,9 %)	168 (13,1 %)	2,84	1288

Razlike v ocenah različnosti domače pokrajine po posameznih kriterijih na nivoju Slovenije niso velike in znašajo od 2,7 do 3,2. Najvišjo povprečno oceno so anketiranci dali večji lepoti krajine (3,2), večjemu deležu gozda (3,2) in večji ohranjenosti naravnega okolja (3,1), najnižjo pa bolj razvitemu kmetijstvu (2,7) in bolj razviti industriji (2,7). Takšen rezultat je

zanimiv, saj kaže, da je v takšnih primerjavah čustveni dejavnik prevladujoč in pri ljudeh po pomenu presega gospodarsko razvitost in celo prometno dostopnost -- pomembno dejstvo, ki bi ga bilo potrebno upoštevati pri ravnanju s prostorom.

10.1.1. Večja lepota krajine

Subjektivno ocenjevanje, za koliko je domača pokrajina lepša od sosednjih, kaže zelo zanimive razlike med slovenskimi regijami. Po tem kriteriju se po mnenju anketirancev od sosednjih najbolj razlikujejo Obalno-kraška regija (povprečna ocena 3,73), Gorenjska (3,6), Goriška (3,55) in Pomurska regija (3,51), 'najmanj lepo' od sosednjih pokrajin pa so ocenili v Osrednjeslovenski (2,71) in Zasavski regiji (2,45).

Rezultati iz tabele 2 kažejo na največje razlike ravno pri najvišjih ocenah. Z najvišjima ocenama 4 in 5 je svojo domačo pokrajino opredelila več kot polovica anketirancev v Pomurski (52,6 %), Gorenjski (57,0%) in Obalno-kraški regiji (60,8 %), najmanj pa v Osrednjeslovenski (23,2 %) in Zasavski regiji (17,4 %). Podrobnejšo razporeditev kažeta tabela 11.2 in slika 11.1.

Tabela 11.2: Večja lepota krajine -- ocene po statističnih regijah

REGIJA	1	2	3	4	5	Skupaj	Povpr. ocena
Pomurska regija	7	11	28	28	23	97	3,51
Podravska regija	9	21	49	35	13	127	3,17
Koroška regija	7	11	30	23	20	91	3,42
Savinjska regija	13	12	30	25	23	103	3,32
Zasavska regija	29	31	30	9	10	109	2,45
Spodnjeposavska regija	6	20	35	17	14	92	3,14
Dolenjska regija	4	12	45	24	14	99	3,32
Osrednjeslovenska regija	37	54	61	22	24	198	2,71
Gorenjska regija	11	9	26	27	34	107	3,60
Notranjsko-kraška regija	7	14	31	24	11	87	3,21
Goriška regija	5	12	35	15	30	97	3,55
Obalno-kraška regija	0	6	25	32	16	79	3,73
Skupaj	135	213	425	281	232	1286	3,20

11.1.2. Večja ohranjenost naravnega okolja

Tudi ocena razlik v stopnji ohranjenosti naravnega okolja med pokrajinami je statistično relevantna, saj kaže precejšnja odstopanja po regijah (tabela 11.3).

Tabela 11.3: Večja ohranjenost naravnega okolja -- ocene po statističnih regijah

REGIJA	1	2	3	4	5	Skupaj	Povpr. ocena
Pomurska regija	5	8	32	30	22	97	3,58
Podravska regija	13	23	41	29	21	127	3,17
Koroška regija	4	14	28	31	14	91	3,41
Savinjska regija	11	18	27	27	19	102	3,25
Zasavska regija	38	33	20	9	9	109	2,25
Spodnjeposavska regija	7	21	29	20	16	93	3,18
Dolenjska regija	5	20	33	29	12	99	3,23
Osrednjeslovenska regija	51	45	45	40	18	199	2,64
Gorenjska regija	8	10	35	31	23	107	3,48
Notranjsko-kraška regija	4	11	33	27	12	87	3,37
Goriška regija	7	9	33	29	20	98	3,47
Obalno-kraška regija	0	10	37	26	7	80	3,38
Skupaj	153	222	393	328	193	1289	3,14

Rezultati primerjave med statističnimi regijami so sicer nekoliko podobni kot pri oceni lepote krajine, je pa zanimivo, da so poleg anketirancev iz Zasavske regije razliko ocenili z najnižjimi ocenami tudi v Osrednjeslovenski regiji, predvsem zaradi nizkih ocen anketirancev iz Ljubljana (povprečna ocena 2,07). Posebej izstopa najnižja ocena pri anketirancih iz Zasavske regije (2,25), kar je vsekakor posledica precej prizadetega okolja v sami regiji.

Zgovorne so tudi visoke ocene ohranjenosti naravnega okolja v primerjavi s sosednjimi regijami pri anketirancih iz Gorenjske, Obalno-kraške, Goriške in Pomurske regije, kar se sklada s splošnim prepričanjem, da je naravno okolje v teh delih Slovenije še dobro ohranjeno. Tudi v tem primeru so ženske ohranjenost domačega naravnega okolja ocenjevale z višjimi ocenami (v povprečju 3,22) kot moški (3,07).

11.1.3. Boljša prometna dostopnost

Pričakovali bi, da je to ena od stvari, ki jo mnogi zavidajo svojim sosedom, saj naj bi ti živeli v lažje dostopnih delih Slovenije, medtem ko se na 'našo domačo pokrajino' zelo rado pozablja. To nam kažejo tudi rezultati ankete, obenem pa tudi do neke mere realno sliko današnje dostopnosti slovenskih regij. Na eni strani imamo namreč najlažje dostopno Osrednjeslovensko regijo v središču slovenskega prometnega križa, na drugi strani prometno težje dostopne regije (npr. Koroška, Zasavska, Goriška in po mnenju anketirancev presenetljivo tudi Podravska regija). Poglavitni rezultati ankete so prikazani v tabeli 11.4.

Po občinah so najnižje ocene prometne dostopnosti dali prebivalci občin Idrija (1,5), Ribnica na Pohorju (1,57), Slovenska Bistrica (1,63), Kobarid (1,75) in Cerklje (1,86), najvišje ocene pa prebivalci občin Duplek (4,0), Ljubljana (4,0), Izola (4,06) in Vrhnika (4,18).

Tabela 4: Boljša prometna dostopnost -- ocene po statističnih regijah

REGIJA	1	2	3	4	5	Skupaj	Povpr. ocena
Pomurska regija	14	27	40	12	4	97	2,64
Podravska regija	16	35	39	22	15	127	2,88
Koroška regija	19	30	24	14	4	91	2,49
Savinjska regija	15	16	32	23	17	103	3,11
Zasavska regija	33	31	26	12	7	109	2,35
Spodnjeposavska regija	13	26	30	15	9	93	2,80
Dolenjska regija	8	41	29	18	3	99	2,67
Osrednjeslovenska regija	16	26	46	45	66	199	3,60
Gorenjska regija	11	21	41	23	11	107	3,02
Notranjsko-kraška regija	6	26	32	13	10	87	2,94
Goriška regija	24	26	24	14	9	97	2,57
Obalno-kraška regija	3	14	22	26	15	80	3,45
Skupaj	178	319	385	237	170	1289	2,92

Tovrstne ocene je treba obravnavati s precejšnjo rezervo, saj po našem mnenju v precejšnji meri kažejo aktualno-politično sliko sedanjega trenutka, ko se prednostno gradijo avtocestni odseki le v nekaterih regijah, v drugih pa nekoliko manj (npr. v Dolenjski in Podravske regiji).

11.1.4. Stopnja gospodarske razvitosti

Pri ocenah stopnje gospodarske razvitosti domače pokrajine smo upoštevali razvitost kmetijstva, industrije, obrti in turizma. Povprečne ocene so tu precej nižje kot pri prejšnjih kriterijih, kar pomeni, da ljudje razvitosti gospodarstva ne pripisujejo primarnega pomena pri identifikaciji z domačo pokrajino.

Tabela 11.5: Razvitost kmetijstva v domači pokrajini v primerjavi s sosednjimi -- ocene po statističnih regijah

REGIJA	1	2	3	4	5	Skupaj	Povpr. ocena
Pomurska regija	5	14	18	34	26	97	3,64
Podravska regija	14	26	50	24	13	127	2,97
Koroška regija	6	28	38	16	3	91	2,80
Savinjska regija	18	20	39	15	11	103	2,82
Zasavska regija	39	37	19	6	5	106	2,07
Spodnjeposavska regija	10	23	39	9	12	93	2,89
Dolenjska regija	5	29	38	20	6	98	2,93
Osrednjeslovenska regija	64	60	49	21	4	198	2,20
Gorenjska regija	14	28	39	22	3	106	2,74
Notranjsko-kraška regija	13	30	33	10	1	87	2,49
Goriška regija	17	34	29	8	10	98	2,59
Obalno-kraška regija	8	28	34	10	0	80	2,58
Skupaj	213	357	425	195	94	1284	2,69

Tabela 11.6: Razvitost industrije v domači pokrajini v primerjavi s sosednjimi -- ocene po statističnih regijah

REGIJA	1	2	3	4	5	Skupaj	Povpr. ocena
Pomurska regija	31	28	29	7	2	97	2,19
Podravska regija	38	37	34	12	6	127	2,30
Koroška regija	12	24	36	11	6	89	2,72
Savinjska regija	25	26	29	10	11	101	2,56
Zasavska regija	23	23	36	11	16	109	2,76
Spodnjeposavska regija	30	22	25	11	4	93	2,32
Dolenjska regija	8	32	33	21	5	99	2,83
Osrednjeslovenska regija	41	34	38	45	38	196	3,03
Gorenjska regija	14	26	38	20	9	107	2,85
Notranjsko-kraška regija	16	29	23	16	2	86	2,52
Goriška regija	19	16	31	22	10	98	2,88
Obalno-kraška regija	11	27	32	6	3	79	2,53
Skupaj	268	324	384	192	112	1280	2,65

Tabela 11.7: Razvitost turizma v domači pokrajini v primerjavi s sosednjimi -- ocene po statističnih regijah

REGIJA	1	2	3	4	5	Skupaj	Povpr. ocena
Pomurska regija	12	19	26	30	10	97	3,07
Podravska regija	17	34	49	21	6	127	2,72
Koroška regija	10	24	40	9	8	91	2,79
Savinjska regija	23	20	25	8	27	103	2,96
Zasavska regija	47	32	18	4	8	109	2,03
Spodnjeposavska regija	17	19	30	16	11	93	2,84
Dolenjska regija	12	30	38	17	2	99	2,67
Osrednjeslovenska regija	39	51	64	25	19	198	2,67
Gorenjska regija	8	14	34	33	18	107	3,36
Notranjsko-kraška regija	23	27	18	13	5	86	2,42
Goriška regija	14	18	29	23	14	98	3,05
Obalno-kraška regija	3	9	19	9	40	80	3,93
Skupaj	225	297	390	208	168	1288	2,84

Razlike v ocenah med posameznimi panogami so zelo majhne, na splošno pa velja, da so te ocene zelo malo ali nič odvisne od spola, starosti, izobrazbe in materialnega stanja anketiranca, pa tudi med mestom in vasjo so razlike v ocenah zelo majhne.

Razlike v ocenah med regijami so sicer statistično signifikantne, vendar večinoma podpovprečne, kar pomeni, da se tovrstne razlike prebivalcem ne zdijo posebno pomembne. Nekoliko izstopa le višja ocena pomembnosti kmetijstva v Pomurski regiji (3,64) in turizma v Obalno-kraški (3,93) ter Gorenjski regiji (3,36).

Zanimive so tudi precejšnje razlike v ocenah med gospodarskimi dejavnostmi v Pomurski regiji, kjer je izrazito nizko oceno dobila industrija (2,19) in v Osrednjeslovenski kmetijstvo (2,2).

11.1.5. Več kulturnih znamenitosti

To je iz več razlogov zelo zanimiv pokazatelj odnosa prebivalcev do kulturnih dragocenosti domače pokrajine. Medtem ko je varstvo naravnega okolja nekoliko odmaknjeno od vsakdanjega življenja, ki se le v veliki meri odvija v naseljih, na prometnicah in drugih antropogeno preoblikovanih območjih, so kulturne znamenitosti večinoma znotraj teh območij. Ker nam manj neposredno koristijo npr. pri rekreaciji in ker so v naši državi pogosto v slabem ali razpadajočem stanju, je tudi naš odnos do njih pogosto zelo brezbrizen. To se takoj pokaže, če primerjamo oceni iz stopnje ohranjenosti naravnega okolja (povprečna ocena 3,14) in oceno pomembnosti kulturnih znamenitosti (2,9).

Temu vidiku prepoznavnosti domače pokrajine je več kot tretjina vseh anketirancev (35,1 %) dala najnižji oceni 1 ali 2, medtem ko je najvišjo oceno dalo samo 8,6 % anketirancev (pri ohranjenosti naravnega okolja 15,0 %).

Tabela 11.8: Kulturne znamenitosti v domači pokrajini v primerjavi s sosednjimi -- ocene po statističnih regijah

REGIJA	1	2	3	4	5	Skupaj	Povpr. ocena
Pomurska regija	13	24	40	15	5	97	2,74
Podravska regija	15	39	43	24	6	127	2,74
Koroška regija	7	22	39	13	9	90	2,94
Savinjska regija	15	26	37	18	7	103	2,77
Zasavska regija	28	42	21	10	7	108	2,31
Spodnjeposavska regija	9	22	37	19	6	93	2,90
Dolenjska regija	11	23	42	18	5	99	2,83
Osrednjeslovenska regija	21	34	59	46	38	198	3,23
Gorenjska regija	8	14	50	27	8	107	3,12
Notranjsko-kraška regija	14	19	32	14	8	87	2,80
Goriška regija	10	18	40	23	6	97	2,97
Obalno-kraška regija	2	16	34	22	6	80	3,18
Skupaj	153	299	474	249	111	1286	2,90

Zanimive razlike so tudi med regijami. Rezultati sicer ne povedo, katera regija je bolj ali manj 'kulturna', pač pa nam rezultati v tabeli 8 govorijo tudi o stopnji osveščenosti ljudi, da so kulturne znamenitosti njihove domače pokrajine pomembne vrednote, na osnovi katerih bi lahko bila njihova pokrajina bolj prepoznavna med ostalimi slovenskimi pokrajinami in tudi v tujini.

Povprečna ocena pomembnosti kulturne dediščine je presenetljivo nizka, saj je povprečna ocena 3,0 presežena samo v treh regijah in sicer v Gorenjski (3,12), Obalno-kraški (3,18) in Osrednjeslovenski regiji (3,23). Presenečajo zelo nizke povprečne ocene v Podravski (2,74), Savinjski (2,77) in Dolenjski regiji (2,83), ki so vendarle zelo bogate z najrazličnejšimi kulturnimi znamenitostmi.

11.2. Razlike v ocenah med skupinami anketirancev

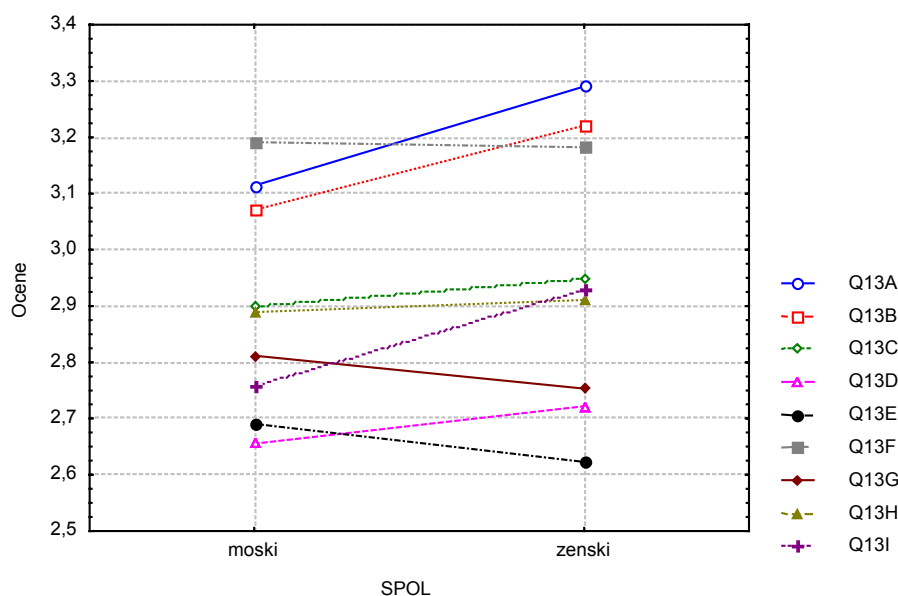
11.2.1. Razlike med moškimi in ženskami

Med moškimi in ženskami so statistično signifikantne razlike pri naslednjih odgovorih na vprašanje: V čem se vaša domača pokrajina razlikuje od sosednjih!

- večja lepota pokrajine
- večja ohranjenost naravnega okolja
- razvit turizem

Pri ženskah so praviloma sicer ocene nekoliko višje kot pri moških, razen pri vprašanjih 13E (bolj razvita industrija), 13F (več gozda) in 13G (bolj razvita obrt). Moški torej dajejo nekoliko večjo težo gospodarskim vidikom razlikovanja od sosednjih pokrajin. Čustveni dejavnik je torej pri ženskah še izrazitejši kot pri moških.

Slika 1: Povezanost med oceno razlike s sosednjimi pokrajinami in spolom anketirancev.

11.2.2. Razlike med starostnimi skupinami

Statistično signifikantne so razlike samo pri odgovorih na vprašanje 13 (večja lepota pokrajine). Starejši so večji lepoti domače pokrajine dajali višjo oceno kot mlajši.

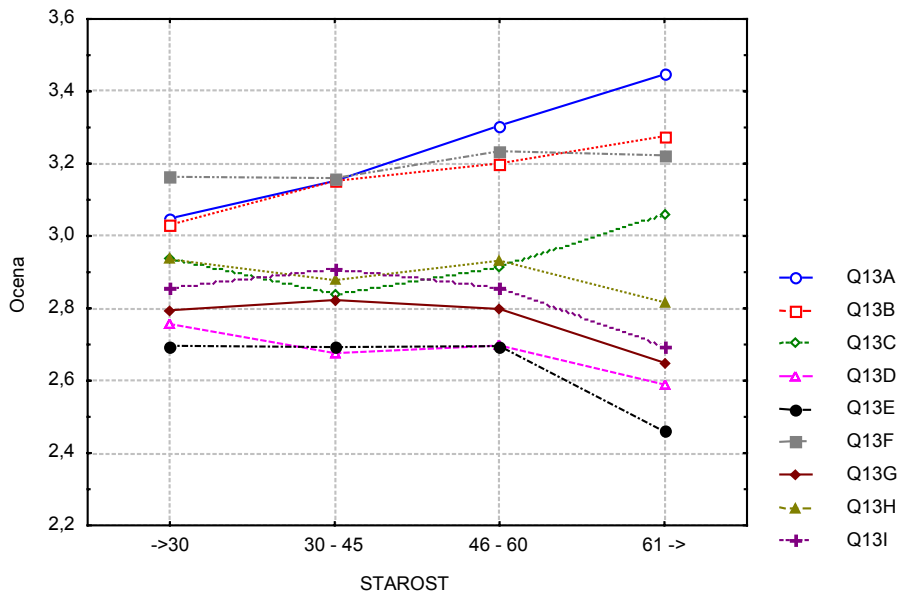
Tabela 11.9: Povprečne ocene razlike od sosednjih pokrajin po večji lepoti pokrajine

starostna skupina	N	Povpr. ocena
pod 30 let	390	30,5
30--45 let	376	3,15
46--60 let	309	3,31
nad 61 let	210	3,45

Skupaj **1285** **3,21**

Slika 11.2: Povezanost med oceno razlike s sosednjimi pokrajinami in starostjo anketirancev.

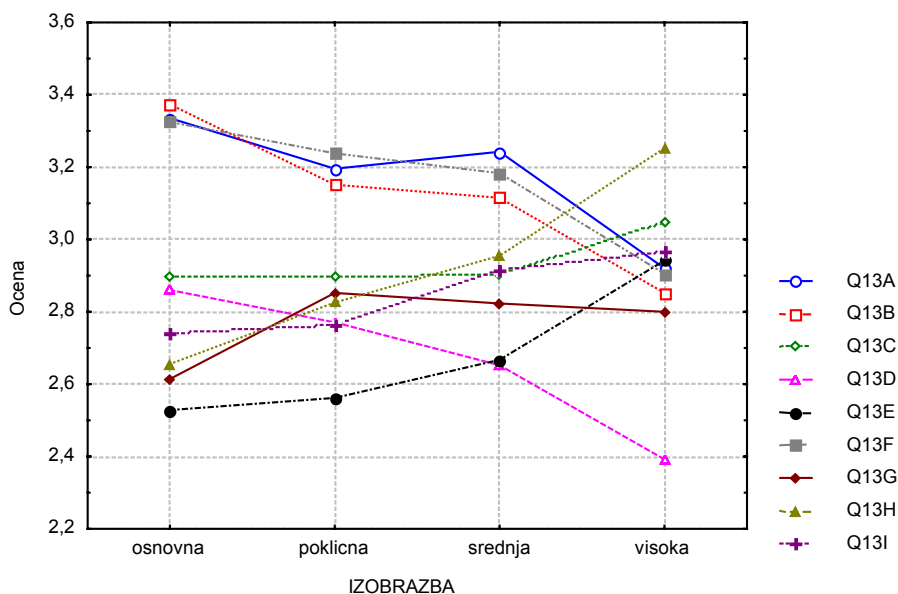

Statistično signifikantne razlike so samo pri vprašanju 13A (večja lepota pokrajine). Tudi pomen razlik v razvitosti gospodarskih panog je večinoma nespremenjen, le pri skupini najstarejših (nad 61 let) se ocene zmanjšajo pri prav vseh gospodarskih dejavnostih. To je seveda razumljivo, saj niso več vključeni v aktivno gospodarsko življenje in zanje to ni več bistveno.

10.2.3. Razlike v izobrazbi

Izobrazbena struktura anketirancev ima velik vpliv na ocene pri vseh vidikih ocenjevanja domače pokrajine, razen pri 13C (boljša prometna dostopnost) in 13I (razvit turizem).

Slika 11.3: Povezanost med oceno razlike s sosednjimi pokrajinami in izobrazbo anketirancev.

Na sliki 11.3 so lepo opazne razlike med 3 skupinami kriterijev:

1. S povečanjem izobrazbe rastejo ocene pri:

- več kulturnih znamenitosti
- razvit turizem
- bolj razvita industrija

2. S povečanjem izobrazbe se le malo spremenijo ocene pri:

- boljša prometna dostopnost
- bolj razvita obrt

3. S povečanjem izobrazbe se ocene zmanjšajo pri:

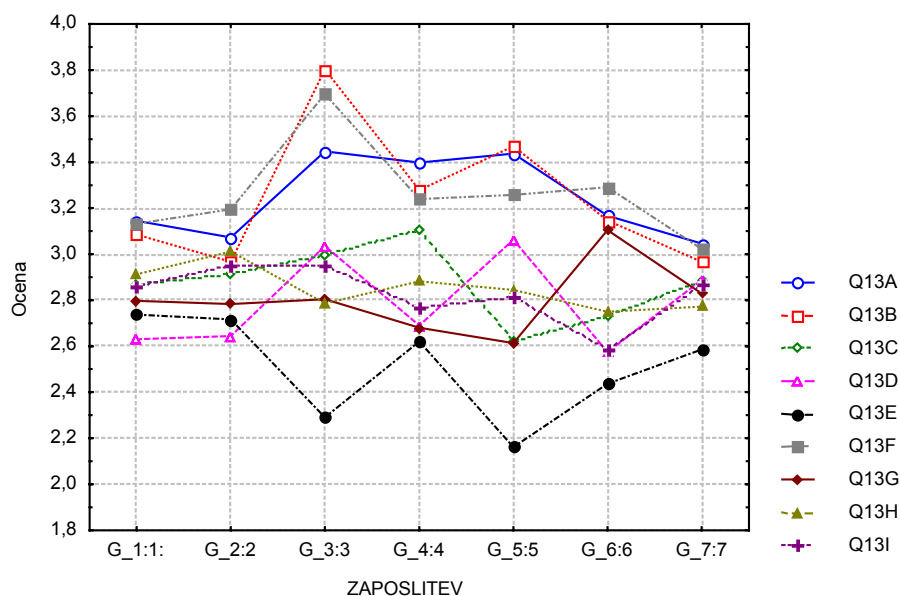
- večja lepota krajine
- večja ohranjenost naravnega okolja
- bolj razvito kmetijstvo
- ima več gozda

Izrazito se zmanjšujeta oceni pri prvih dveh (večja lepota krajine in večja ohranjenost naravnega okolja), ki sta izrazito čustvene narave.

11.2.4. Razlike glede na zaposlenost

Statistično signifikantne so razlike pri odgovorih 13A (večja lepota krajine), 13B (večja ohranjenost naravnega okolja), 13D (bolj razvito kmetijstvo), 13E (bolj razvita industrija) in 13F (več gozda).

Slika 11.4: Povezanost med oceno razlike s sosednjimi pokrajinami in zaposlitvijo anketirancev.

V povprečju so dajale najvišje ocene gospodinje, zlasti pri kriterijih 13A (večja lepota krajine), 13B (večja ohranjenost naravnega okolja) in 13F (več gozda).

Najnižje ocene so v povprečju dajali samozaposleni in brezposelni, ki se tako ali drugače čutijo prepuščene samim sebi in so izrazito kritični do družbe in domačega okolja, ter dijaki in študentje.

Zanimive so še razlike med prevlado nevtralne ocene 3 pri zaposlenih, dijakih/študentih in brezposelnih ter večja polarizacija ocen pri gospodinjah, upokojencih, kmetih in samozaposlenih. Ti so po določenih kriterijih svojo domačo pokrajino ocenili izrazito pozitivno (13A--večja lepota krajine, 13B--večja ohranjenost naravnega okolja, 13F--več gozda), po drugih izrazito negativno (13E--bolj razvita industrija, 13G--bolj razvita obrt), kar lahko tolmačimo s prevlado čustvene navezanosti na domačo pokrajino.

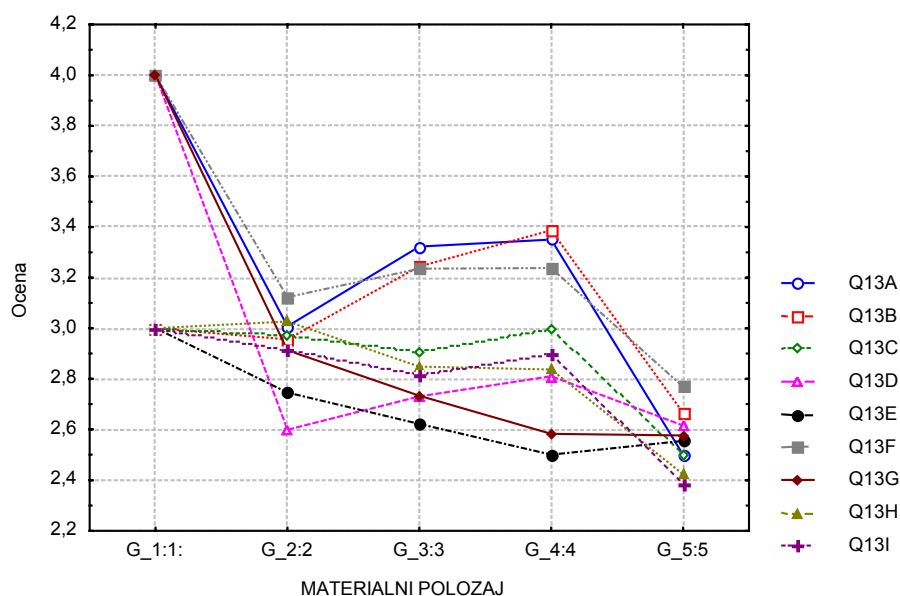
11.2.5. Razlike glede na število dosedanjih selitev

Razlike med ocenami glede na to, kolikokrat so se anketiranci doslej že preselili, statistično niso signifikantne.

10.2.6. Razlike glede na materialni položaj anketiranca

Statistično signifikantne razlike med ocenami se pojavijo pri kriterijih 13A (večja lepota krajine), 13B (večja ohranjenost naravnega okolja), 13G (bolj razvita obrt) in 13H (več kulturnih znamenitosti). Prve kategorije (živi razkošno) ne upoštevamo zaradi premajhnega števila (N=1).

Slika 11.5: Povezanost med oceno razlike s sosednjimi pokrajinami in materialnim položajem anketirancev.

Zanimivo je, da so tisti, ki živijo udobno in tisti, ki se komaj prebijajo skozi življenje, ocenjevali po vseh kriterijih zelo enotno. Prvi so dajali ocene ok. 3 (da bi se izognili opredeljevanju?), drugi so dajali ocene pod nivojem nevtralne ocene 3.

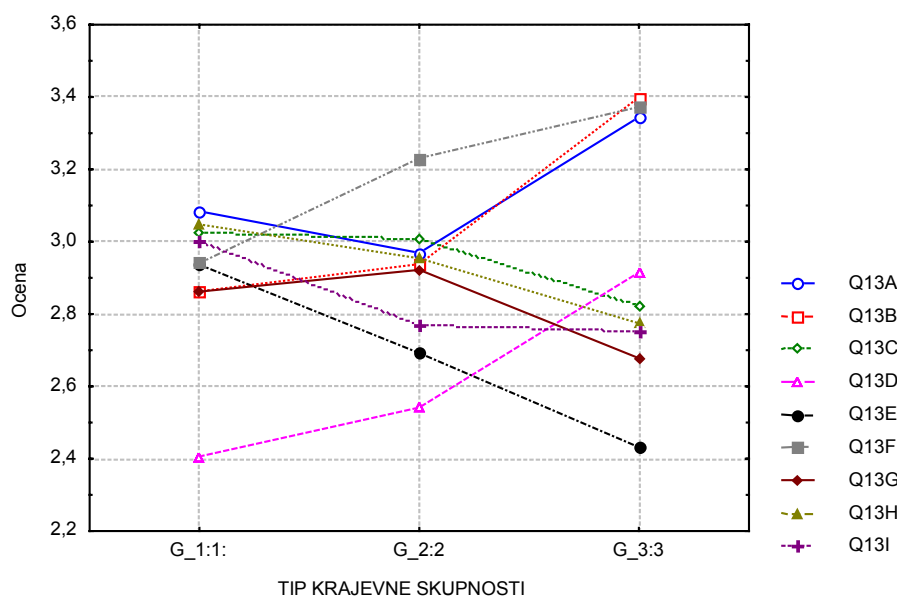
Večja razpršenost ocen je pri tistih, ki živijo skromno in ki "komaj shajajo", vendar sta si obe skupini zelo podobni. Nadpovprečno oceno so dali pri 13A (večja lepota krajine), 13B (večja ohranjenost naravnega okolja) in 13F (več gozda), pri vseh drugih pa manj od 3.

Ali to kaže na podobo "tipičnega Slovenca", ki dela brez ambicij, zgolj za preživetje, v prostem času pa ljubi naravo in svoj vikend v njem?

10.2.7. Razlike med mestnimi, primestnimi in vaškimi krajevnimi skupnostmi

Razlike med temi tremi vrstami krajevnih skupnosti so pri vseh kriterijih statistično signifikantne. Slika 11.6 nam kaže zelo zanimive razlike med mestom in vasjo, primestna naselja pa so vedno nekje vmes (urbano-ruralni kontinuum tudi v glavah ljudi?).

Slika 11.6: Povezanost med oceno razlike s sosednjimi pokrajinami in tipom krajevnih skupnosti.

V mestnih krajevnih skupnostih se vse ocene gibljejo okrog nevtralne ocene 3, razen nizke ocene pri kriteriju 13D (bolj razvito kmetijstvo). To moremo razložiti z indiferentnostjo mestnega prebivalstva do domače pokrajine in precejšnjo brezbriznostjo do razlik s sosednjimi pokrajinami, nikakor pa ne z višjo stopnjo kozmopolitizma.

Pri prebivalcih podeželskih krajevnih skupnosti so nekatere ocene precej visoke: 13B (večja ohranjenost naravnega okolja -- 3,4), 13F (več gozda -- 3,37) in 13A (večja lepota krajine -- 3,34). Vse tri kažejo na izrazit čustveni odnos do narave, lepote domače krajine in gozda.

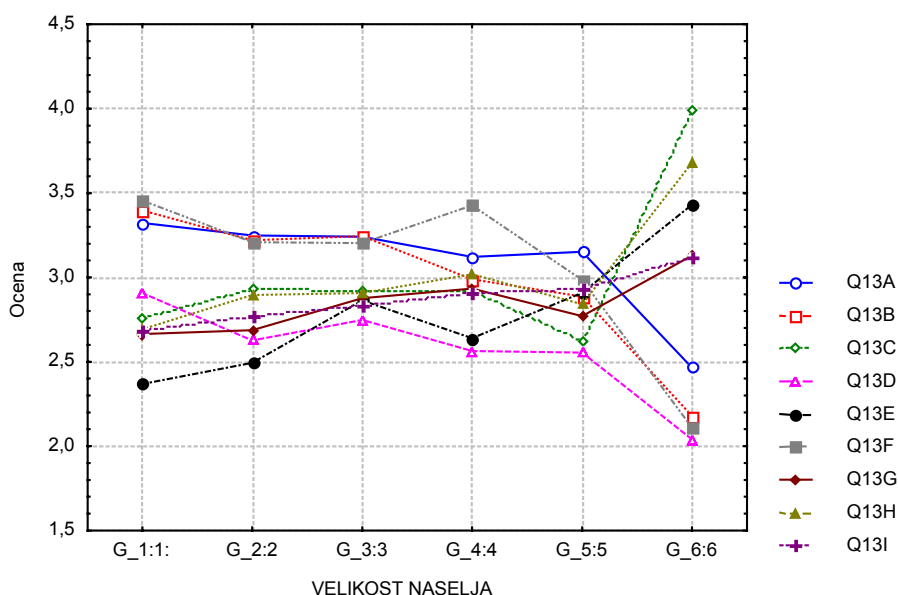
Zlasti gospodarske dejavnosti imajo ocene pod 3. Pri podeželskem prebivalstvu so še zlasti nizke ocene pri kriterijih 13E (bolj razvita industrija -- 2,43), 13G (bolj razvita obrt -- 2,68) in, presenetljivo, tudi 13I (turizem -- 2,75).

Zaskrbljujoča je tudi nasploh nizka ocena pomena kulturnih znamenitosti (v mestih 3,05; na podeželju 2,77). Glede na visoke ocene za lepoto krajine in ohranjenost naravnega okolja je to zelo zanimivo in skrajno zaskrbljujoče. Kaže na izjemno indiferenten odnos našega prebivalstva do kulturne dediščine, kar se seveda kaže tudi v pojmovanju, da je varovanje kulturne dediščine manj pomembno od varovanja narave in le nepotrebno "kompliciranje" državnih organov. Je temu krivo 50 let socialistične vzgoje ali je razlog tudi v današnji šoli?

11.2.8. Razlike glede na velikost naselij

Statistično signifikantne razlike se pojavljajo pri vseh kriterijih, vendar predvsem zaradi izrazite razpršenosti ocen pri prebivalcih obeh naših največjih mest (Ljubljane in Maribora).

Slika 11.7: Povezanost med oceno razlike s sosednjimi pokrajinami in velikostjo naselja.

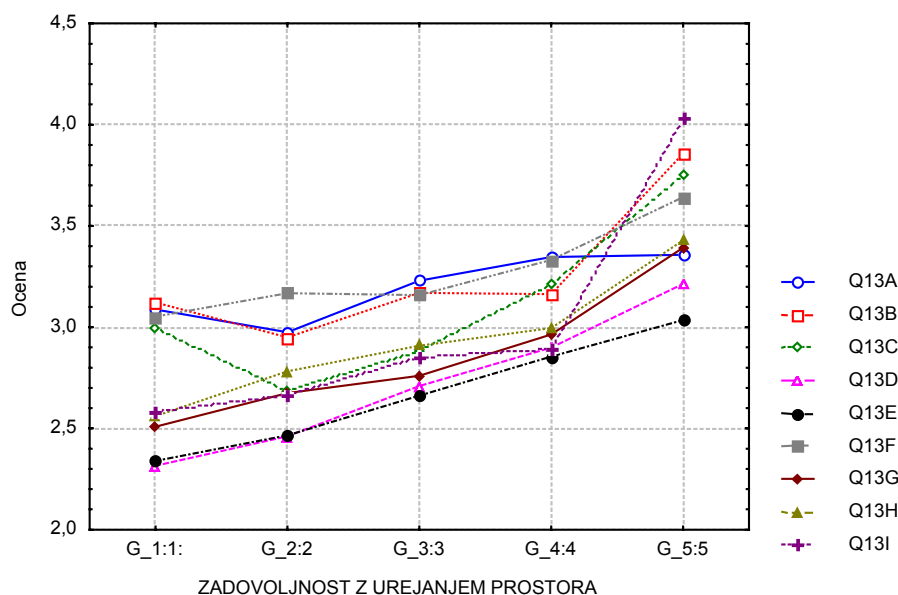
Če iz analize izločimo anketirance iz Ljubljane in Maribora (N=101), dobimo precej drugačno sliko. Nič več niso statistično signifikantne razlike pri kriterijih 13A (večja lepota krajine), 13C (boljša prometna dostopnost) in 13I (razvit turizem).

Razumljivo je, da so pri anketirancih iz Ljubljane in Maribora precej nižje ocene pri kriterijih 13A (večja lepota krajine), 13B (večja ohranjenost naravnega okolja), 13F (več gozda) in 13D (bolj razvito kmetijstvo), nadpovprečno visoke pa so ocene pri kriterijih 13E (bolj razvita industrija), 13H (več kulturnih znamenitosti) in zlasti pri 13C (bolja prometna dostopnost).

11.2.9. Razlike glede na zadovoljnostjo z urejanjem prostora v Sloveniji

Če kriterije za opredeljevanje razlik med domačo in sosednjimi pokrajinami primerjamo z ocenami, koliko so ljudje zadovoljni z urejanjem prostora v Sloveniji (vprašanje 40), dobimo statistično signifikantne razlike med ocenami vseh kriterijev, razen 13F (več gozda).

Slika 11.8: Povezanost med oceno razlike s sosednjimi pokrajinami in zadovoljnostjo z urejanjem prostora.

Očiten je trend zviševanja obeh ocen, saj so pri "nezadovoljnejših" skoraj vse ocene nižje od 3, še posebno nizke pa za kriterije 13I (razvit turizem), 13H (več kulturnih znamenitosti), 13G (bolj razvita obrt), 13E (bolj razvita industrija) in 13D (bolj razvito kmetijstvo). Na drugi strani so "zadovoljnejši" dajali nadpovprečno visoke ocene, še zlasti za 13I (razvit turizem), 13B (večja ohranjenost naravnega okolja), 13C (boljša prometna dostopnost) in 13F (več gozda).

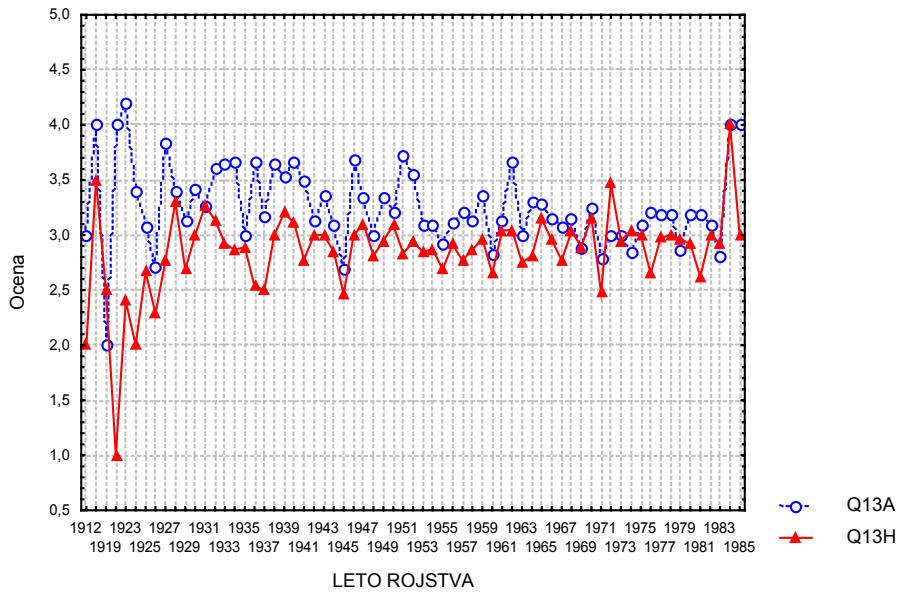
Takšna razporeditev ocen nam pravzaprav spet kaže delitev Slovencev na dve skupini:

- "nezadovoljnejši" nizko ocenjujejo zlasti pomen razvitosti gospodarskih dejavnosti v domači pokrajini in so hkrati tudi zelo nezadovoljni z urejanjem prostora, obenem pa v življenju ne vidijo posebno veliko navdušujočega, niti v lepoti narave in ohranjenega naravnega okolja.
- "zadovoljnejši" se zavedajo določenega pomena gospodarskih dejavnosti, a jih ne precenjujejo (povprečne ocene okoli 3 -- izjema je turizem), imajo pa zelo pozitiven odnos do gozda, ohranjenega naravnega okolja in prometne dostopnosti. Hkrati so tudi zadovoljni z urejanjem prostora. Ali so to ljudje, ki so precej navezani na domačo pokrajino in se ne želijo pustiti motiti pri uživanju doseženega standarda?

11.3. Razlike v odnosu do kulturnih znamenitosti in lepote krajine

Na koncu obravnavanja vprašanja št. 13 se je potrebno še nekoliko podrobneje soočiti z zelo majhnim pomenom kulturnih znamenitosti za razlikovanje s sosednjimi pokrajinami, še zlasti, če to primerjamo z visokimi ocenami za lepote krajine in dobro ohranjeno naravno okolje.

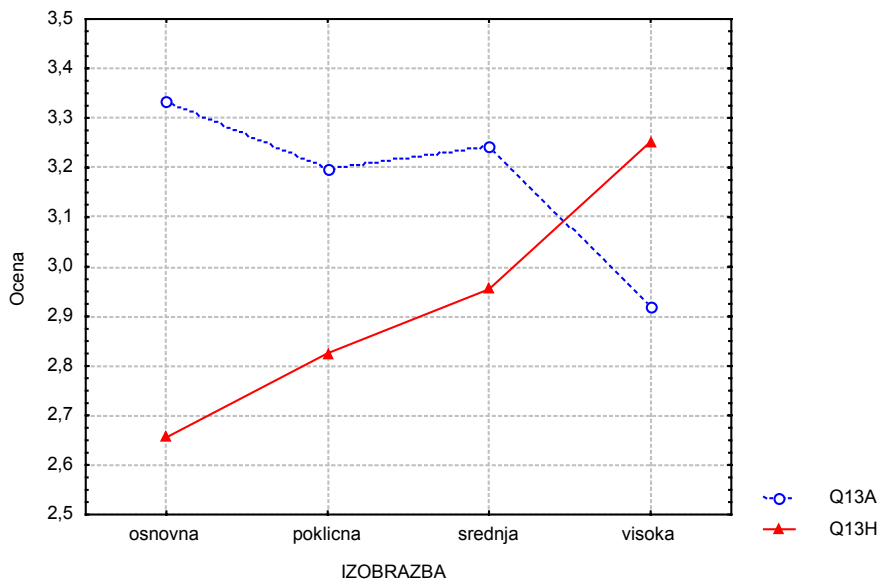
Slika 11.9: Povezanost med oceno pomena kulturnih znamenitosti in lepote krajine za razlikovanje s sosednjimi pokrajinami in letom rojstva anketirancev.

Razlike med starostnimi skupinami sicer niso statistično signifikantne, vendar je zelo očitno, da je večja lepota krajine za skoraj vse letnike pomembnejša kot pa kulturne znamenitosti. Še posebej presenetljivo je, da se razlike s starostjo prebivalcev povečujejo: pri mlajših od 40 let so razlike v ocenah neznatne, nato pa imajo lepote krajine vse višjo "ceno", kulturne znamenitosti pa, presenetljivo, vse nižjo. Tega dejstva ne smemo tolmačiti kot izboljševanje ugleda kulturnih znamenitosti pri srednji in mlajši generaciji, temveč prej kot precejšnjo indiferentnost, saj so ocene zelo zgoščene okrog nevtralne ocene 3.

Če primerjamo ocene za pomen kulturnih znamenitosti ter lepoto krajine z izobrazbo anketirancev, dobimo statistično signifikantne razlike pri obeh ocenah in dva povsem nasprotna trenda. Medtem ko ocena pomena lepote krajine z izobrazbo pada in pri visoko izobraženih pade na 2,92, se ocena pomena kulturnih znamenitosti z izobrazbo povečuje in pri visoko izobraženih doseže nezavidljivih 3,25.

Slika 11.10: Povezanost med oceno pomena kulturnih znamenitosti in lepote krajine za razlikovanje s sosednjimi pokrajinami in izobrazbo anketirancev.

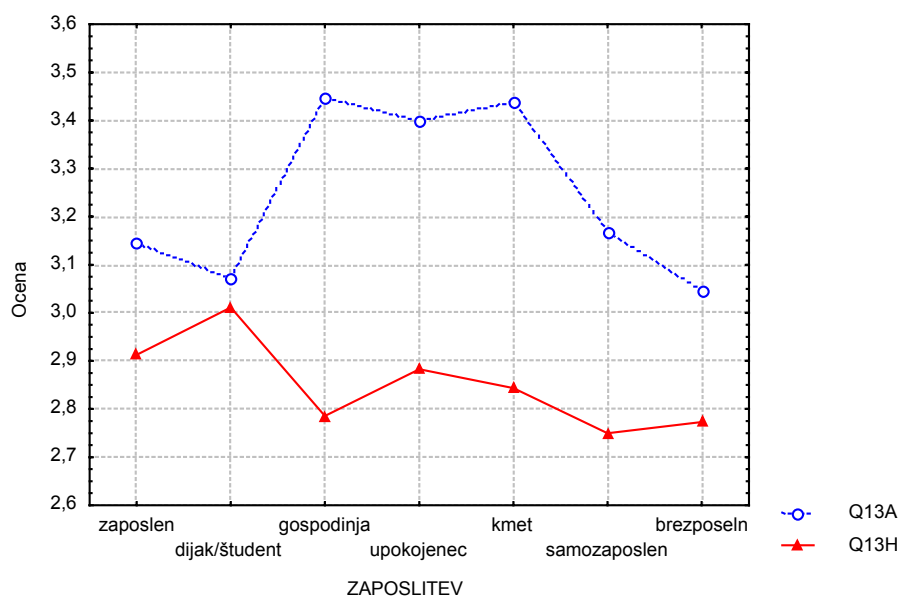

Ta izrazita dvoličnost je pravzaprav presenetljiva, saj bi lahko pri intelektualcih pričakovali izraziteje oblikovan odnos do naravne in kulturne dediščine hkrati, saj se ta dva vidika nacionalne dediščine dopolnjujeta in nikakor ne izključujeta.

Prav presenetljivo nizka je tudi izjemno nizka ocena pomena kulturnih znamenitosti domače pokrajine pri ljudeh z osnovnošolsko izobrazbo (2,66), ki jo ocena pomena lepote krajine presega kar za 0,7 točk.

Zanimivo podobo nam kaže tudi primerjava obeh ocen z zaposlitvenim statusom anketirancev. Medtem ko so pri ocenah za lepoto krajine razlike med skupinami statistično signifikantne, teh razlik med skupinami pri ocenah pomena kulturnih znamenitosti ni. Ocene za njihov pomen so pri vseh skupinah zelo nizke in le pri dijakih/šudentih neznatno presegajo oceno 3 (3,01).

Slika 11.11: Povezanost med oceno pomena kulturnih znamenitosti in lepote krajine za razlikovanje s sosednjimi pokrajinami in zaposlitvijo anketirancev.

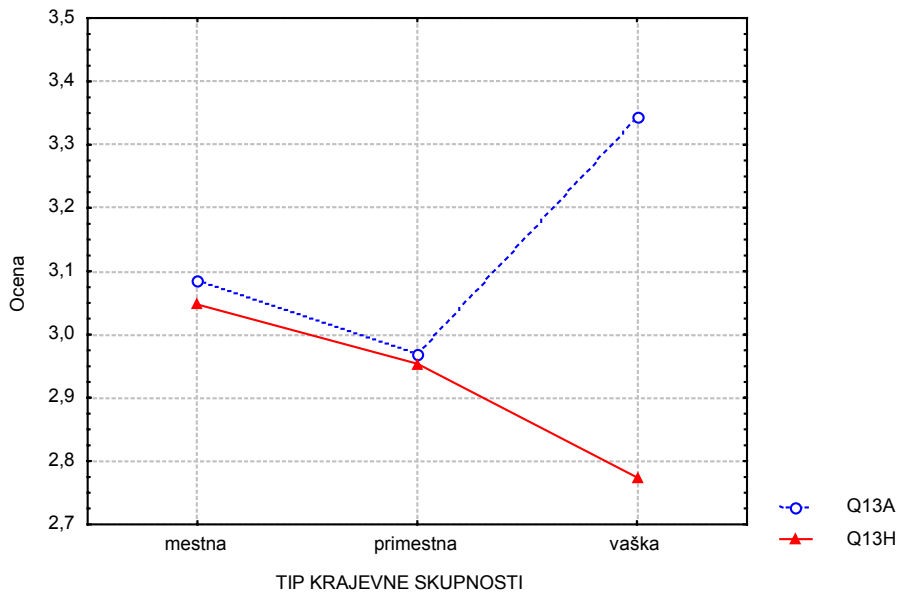
Preseneča zelo velik razkorak med obema ocenama pri nekaterih skupinah, zlasti pri gospodinjah, upokojencih in kmetih, ter zelo majhne razlike pri dijakih/šudentih.

Opozoriti velja na zelo nizko oceno pomena kulturnih znamenitosti pri kmetih (2,84). Če primerjamo to z visoko oceno pomena lepote krajine (3,44), nas ugotovljeno lahko zaskrbi, saj pri glavnih vzdrževalcih kulturne krajine pravzaprav sploh ni prisotna zavest o kulturni krajini kot kulturni vrednoti. To nam potrjuje tudi dejstvo, da so ravno kmetje ocenili zaraščanje kmetijskih površin kot velik problem njihovega domačega kraja, odnos do krajine kot kulturne vrednote, pa tudi odnos do etnološke in druge dediščine na podeželju pa je na zelo nizkem nivoju.

Še bolj zaskrbljujoče ocene nam daje primerjava med ocenama pomena kulturnih znamenitosti in lepote krajine ter tipom krajevne skupnosti, v kateri živijo anketiranci.

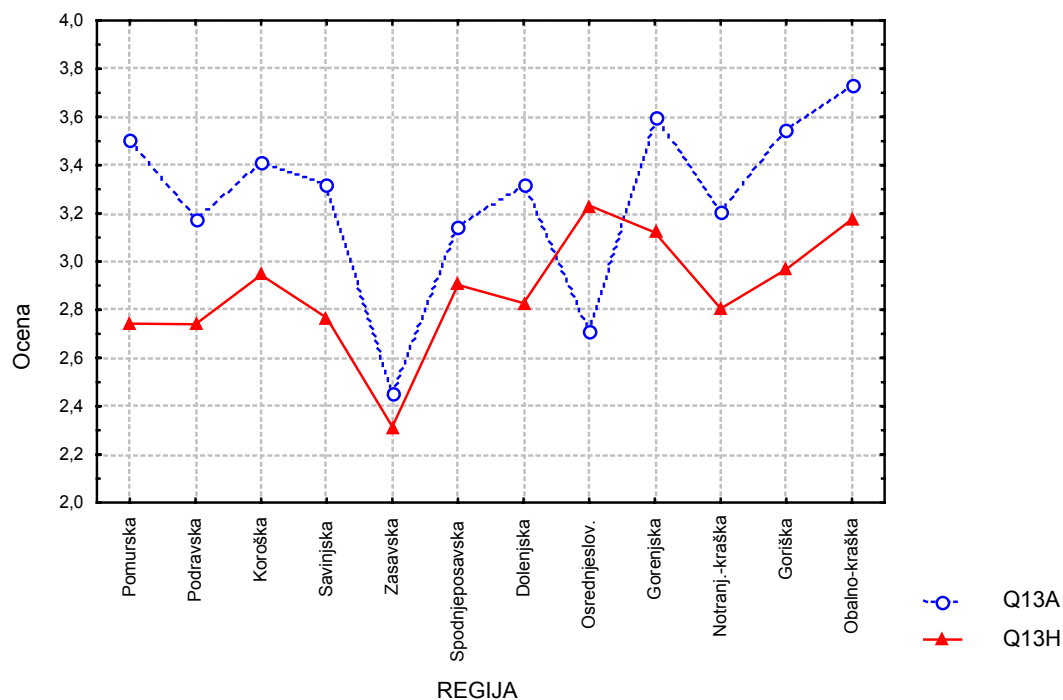

Slika 11.12: Povezanost med oceno pomena kulturnih znamenitosti in lepote krajine za razlikovanje s sosednjimi pokrajinami in tipom krajevne skupnosti.

Te razlike nas opozarjajo na izrazito indiferenten odnos prebivalcev mestnih in primestnih krajevnih skupnosti do naravne in kulturne dediščine (ocene med 2,9 in 3,1). Izrazito velika razlika se pojavlja med ocenama pomena kulturnih znamenitosti (2,77) in večje lepote krajine (3,34) pri anketirancih iz vaških krajevnih skupnosti. Te razlike nam lahko vzbujajo zaskrbljenost nad usodo naših kulturnih znamenitosti, še posebno na podeželju. Potreba po velikih spremembah v osveščanju ter izobraževanju prebivalcev tako v mestih kot na podeželju je torej več kot očitna, sicer bo usoda nacionalne dediščine vse bolj negotova.

Tudi razlike v ocenah pomena kulturnih znamenitosti in lepote krajine med regijami so statistično signifikantne in razkrivajo nekatere zaskrbljujoče značilnosti. Medtem ko so lepoto krajine v domači regiji v skoraj vseh regijah ocenili z več kot 3,0, razen v Osrednjeslovenski (2,71) in Zasavski regiji (2,45), so ocene za kulturne znamenitosti nad vrednostjo 3,0 samo v Gorenjski (3,12), Obalno-kraški (3,18) in Osrednjeslovenski regiji (3,23).

Slika 11.13: Razlike med oceno pomena kulturnih znamenitosti in lepote krajine za razlikovanje s sosednjimi pokrajinami po regijah.

Iz slike je razvidna precejšnja razlika med ocenama obeh značilnosti domače pokrajine v skoraj vseh regijah, razen v Spodnjeposavski in Zasavski regiji. Pri slednji vzbuja določeno skrb precejšen pesimizem tamkajšnjega prebivalstva, saj nizke ocene pri obeh kriterijih kažejo na neke vrste občutek "izobčenosti" prebivalcev Zasavske regije. Ta se morda res ne more pohvaliti s posebno lepo naravo ali pomembnimi kulturnimi znamenitostmi, vendar pa so zelo nizko ocenjene tudi gospodarske dejavnosti, kar bi morali pri načrtovanju nadaljnjega razvoja regije vsekakor upoštevati.

Če pogledamo še po občinah, so glede lepote krajine v svoji domači pokrajini najbolj "pesimistični" v Žireh (1,5), Trbovljah (2,1), Hrastniku (2,32) in Ljubljani (2,41), najbolj "navdušeni" pa na Jesenicah (4,13), v Kuzmi (4,25), Komnu (4,25) in Kočevju (4,29).

Glede na kulturne znamenitosti domače pokrajine so ji najnižje ocene pripisali anketiranci v občinah Slovenska Bistrica (1,63), Zavrč (1,71), Pesnica (2,0), Puconci (2,0) in Mirna Peč (2,0), najvišje pa v občinah Ptuj (3,63), Kobarid (3,67), Škofja Loka (3,67), Žirovnica (3,75), Prevalje (3,8) in Bovec (4,0).

12. Problemi v domačem kraju

Vprašanje številka 14 (V kakšni meri naštetu v vašem kraju predstavlja problem?) je bilo namenjeno ugotavljanju, kaj ljudi v nekem kraju najbolj moti. Med številnimi možnimi odgovori jih je bilo vnaprej pripravljeno 13 in ti v glavnem zajemajo večji del problematike, ki nas v tej raziskavi zanima. Za omejitev možnih odgovorov smo se odločili, ker bi bili drugače rezultati manj relevantni, saj bi anketiranci v odgovore posredno ali neposredno vključili velik del svojih osebnih problemov.

Tabela 12.1: Ocene teže naštetih problemov v domačem kraju.

problem	sploh ne					vsekakor	Skupaj
	1	2	3	4	5		
Malomarno ravnanje z zgodovinskimi spomeniki	267	294	372	176	173	1282	
Zaraščanje kmetijskih površin	160	251	357	261	255	1284	
Onesnaženost okolja	79	178	387	329	308	1281	
Neurejeni in nevzdrževani objekti	91	211	433	341	206	1282	
Gramoznice in kamnolomi	279	352	348	174	123	1276	
Neurejena odlagališča odpadkov	155	218	313	301	294	1281	
Gradnja počitniških hišic	472	375	255	111	69	1282	
Pozidava kmetijskih zemljišč	266	342	354	192	126	1280	
Črne gradnje	319	362	291	164	139	1275	
Slabe prometne povezave	206	243	292	254	284	1279	
Zanemarjanje naravnih znamenitosti	190	249	437	254	148	1278	
Odseljevanje	382	346	268	169	117	1282	
Neurejena kanalizacija	251	272	321	204	239	1287	

Iz tabele je lepo razvidno, da anketirancev večinoma ne motijo počitniške hišice in črne gradnje ter odseljevanje prebivalstva, nasprotno pa jih zelo motijo onesnaženost okolja, neurejena odlagališča odpadkov in slabe prometne povezave. To razkriva zanimiv odnos prebivalstva do domačega kraja, saj jih nekateri destruktivni procesi zelo motijo (npr. neurejena odlagališča odpadkov), za pokrajino vsaj tako ali še bolj destruktivni procesi širjenja črnih gradenj pa ne. Prav tako preseneča zelo indiferenten odnos anketirancev do pozidavanja kmetijskih zemljišč (20,8 % anketirancev to sploh ne moti) in do neurejene kanalizacije (sploh ne moti kar 19,6 % anketirancev).

Zanimiv je tudi dvojni odnos do kmetijskih zemljišč: po eni strani kar 47,4 % anketirancev zelo malo ali sploh ne moti pozidavanje kmetijskih zemljišč, hkrati pa 40,4 % anketiranih zelo moti zaraščanje kmetijskih zemljišč (pozidavanje zelo moti samo 24,8 % anketiranih).

Iz tabele je razvidno tudi zanimivo dejstvo, da ljudi pravzaprav malo moti zanemarjanje zgodovinskih spomenikov (43,5 % anketirancev), medtem ko zanemarjanje naravnih spomenikov malo ali nič ne moti 34,5 % anketirancev.

Sicer je pri vseh problemih kar visok delež ljudi, ki jih problematika precej ali zelo moti (najmanj od vsega gradnja počitniških hišic), vendar pa anketa kaže, da več kot tretjine ljudi sploh ne motijo niti najhujši prostorski in okoljski problemi pred njihovim lastnim pragom, kaj šele v širšem slovenskem prostoru.

12.1. Razlike v ocenah med skupinami anketirancev

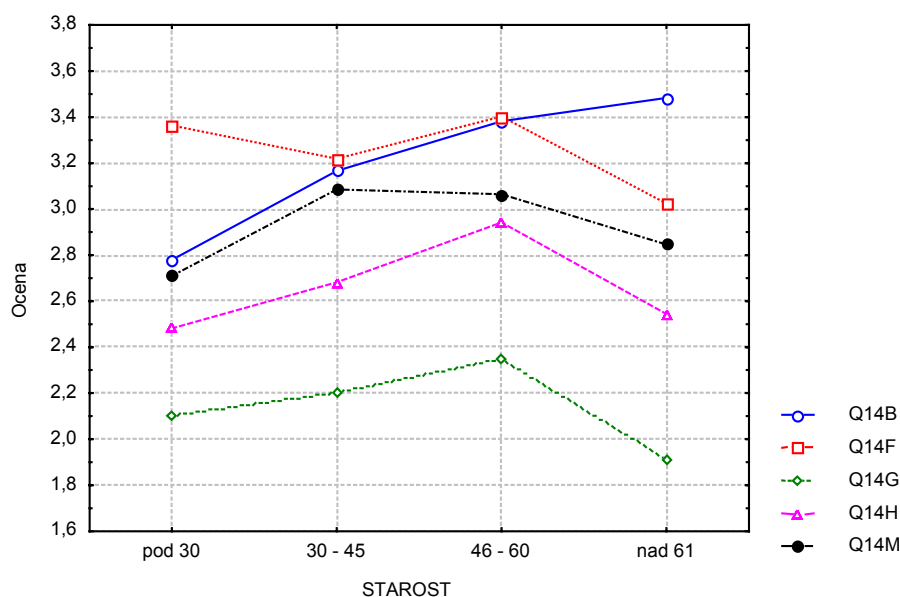
12.1.1. Razlike med moškimi in ženskami

V vzorcu je bilo zajeto skoraj enako število moških (624) kot žensk (651) in je zanimivo, da glede odnosa do problemov domačega kraja med spoloma skorajda ni nobenih razlik, razen pri problemih neurejenih in nevzdrževanih objektov (ocena moških 3,36, žensk 3,2) in problemu gramoznic ter kamnolomov (ocena moških 2,73, žensk 2,5).

12.1.2. Razlike med starostnimi skupinami

Od 13, v anketi naštetih lokalnih problemov so statistično signifikantne razlike samo pri naslednjih petih:

- zaraščanje kmetijskih zemljišč
- neurejena odlagališča odpadkov
- gradnja počitniških hiš
- pozidava kmetijskih zemljišč
- neurejena kanalizacija

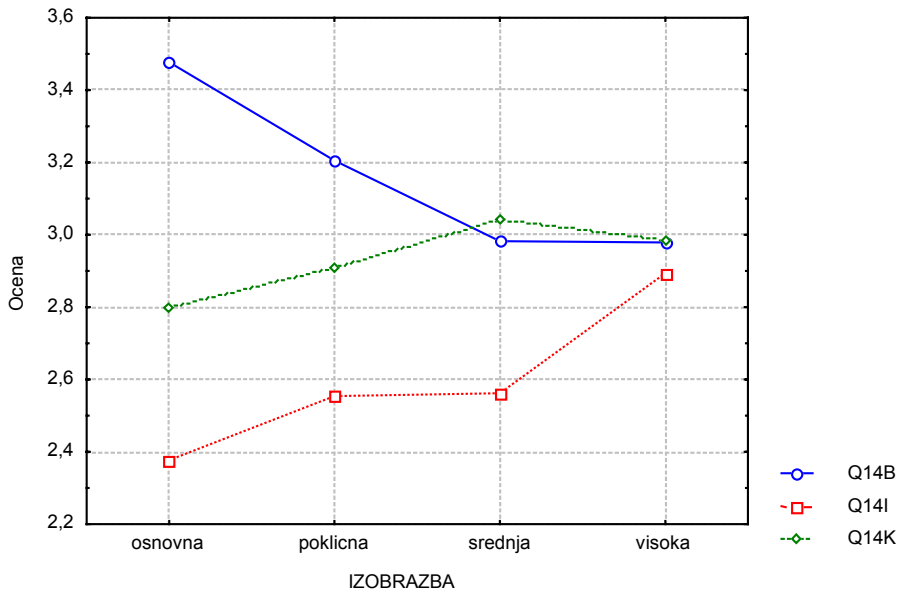
Slika 12.1: Povezanost med ocenami lokalnih problemov in starostjo anketirancev.

Pri večini naštetih problemov je opazno naraščanje ocen s starostjo. Te dosežejo višek v skupini 46--60 let, pri starejših od 61 let pa smo dobili nižje ocene povsod, razen pri zaraščanju kmetijskih zemljišč. Na osnovi tega bi sicer lahko sklepali, da se lokalnih problemov najbolj zavedajo prebivalci v zrelih letih, vendar temu ni tako. Nekateri od naštetih lokalnih problemov so namreč dobili zelo nizke ocene in smemo trditi, da za domače prebivalstvo sploh niso relevantni, npr. gradnja počitniških hiš, odseljevanje, črne gradnje, gramoznice in kamnolomi.

12.1.3. Razlike v izobrazbi

Statistično signifikantne razlike v ocenah lokalnih problemov glede na izobrazbo anketirancev so samo pri naslednjih treh problemih:

- zaraščanje kmetijskih zemljišč
- zanemarjanje kulturnih znamenitosti
- črne gradnje

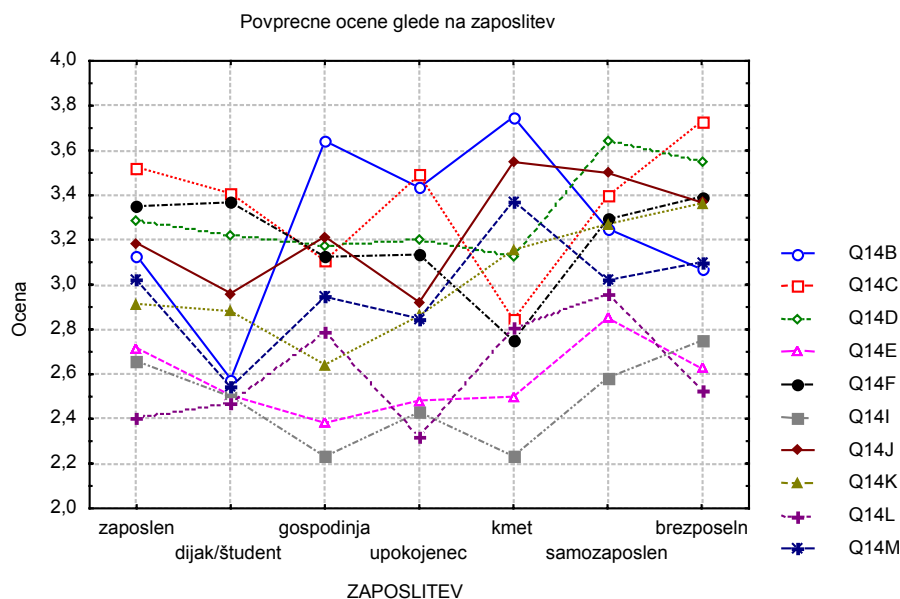
Slika 12.2: Povezanost med ocenami lokalnih problemov in izobrazbo anketirancev.

Ocene problema zaraščanja kmetijskih površin s stopnjo izobrazbe padajo, kar je mogoče pojasniti z večjim deležem teh prebivalcev v mestih. Določen problem se zdi prebivalcem tudi zanemarjanje kulturnih znamenitosti, medtem ko se zdi malomarno ravnanje s kulturnimi spomeniki ljudem že "skoraj nekaj samo po sebi umevnega" (ocene po izobrazbenih skupinah se gibljejo od 2,69 do 2,85).

Statistično signifikantne razlike se sicer pojavljajo tudi pri problemu črnih gradenj, vendar so ocene (razen pri skupini visoko izobraženih) zelo nizke, kar lahko razumemo, da to za prebivalce ne predstavlja posebej pomembnega problema.

12.1.4. Razlike glede na zaposlenost

Zanimive razlike se kažejo pri ocenah lokalnih problemov glede na zaposlitveni status anketirancev. Statistično nepomembne razlike v ocenah so se pokazale pri problemih 14A (malomarno ravnanje z zgodovinskimi spomeniki), 14G (gradnja počitniških hiš) in 14H (pozidava kmetijskih zemljišč).

Slika 12.3: Povezanost med ocenami lokalnih problemov in zaposlenostjo.

V povprečju pripisujejo ljudje večjo težo naslednjim lokalnim problemom:

- 14B (zaraščanje kmetijskih površin) -- razen dijaki/šudentje in brezposelni
- 14C (onesnaženost okolja) -- razen kmetje
- 14D (neurejeni in nevzdrževani objekti)
- 14F (neurejena odlagališča odpadkov) -- razen kmetje
- 14J (slabe prometne povezave)
- 14M (neurejena kanalizacija) -- razen dijaki/šudentje

Majhno težo (povprečne ocene praviloma pod 3) pripisujejo ljudje naslednjim lokalnim problemom:

- 14E (gramoznice in kamnolomi)
- 14I (črne gradnje)
- 14K (zanemarjanje naravnih znamenitosti) -- razen kmetje, samozaposleni in brezposelni
- 14L (odseljevanje)

12.1.5. Razlike glede na število dosedanjih selitev

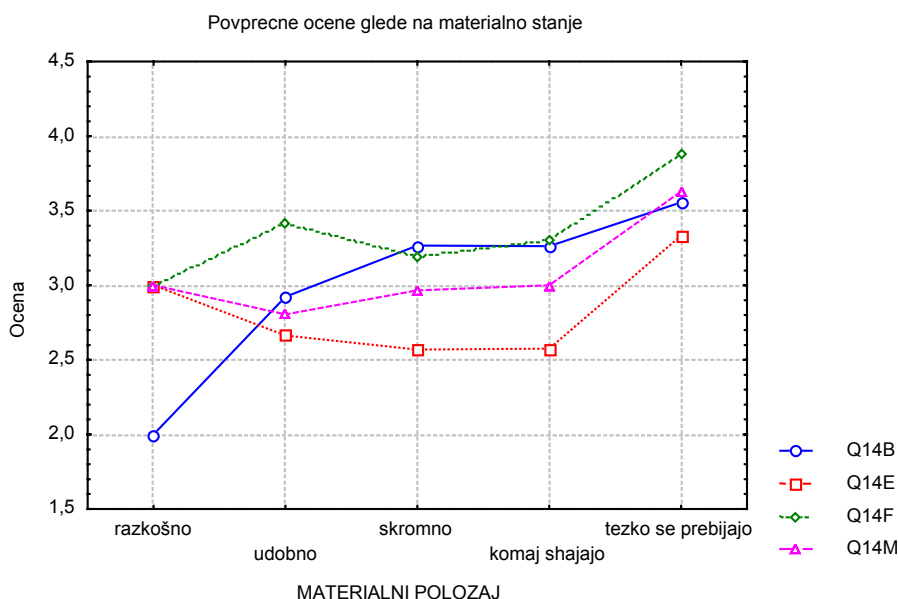
Glede na število dosedanjih selitev ni med ocenami lokalnih problemov statistično significantnih razlik. To si lahko razlagamo, da zavedanje teže lokalnih problemov ni posebej močno povezano s čustveno navezanostjo na domači kraj

12.1.6. Razlike glede na materialni položaj anketiranca

Povezave med ocenami teže lokalnih problemov in življenjskim standardom družin anketirancev so razmeroma šibke, statistično significantne samo v naslednjih štirih od 13 navedenih:

- 14B (zaraščanje kmetijskih površin)
- 14E (gramoznice in kamnolomi)

- 14F (neurejena odlagališča odpadkov)
- 14M (neurejena kanalizacija)

Slika 12.4: Povezanost med ocenami lokalnih problemov in materialnim položajem anketirancev.

Tudi pri teh štirih problemih ocene anketirancev kažejo precejšnjo indiferentnost do lokalnih problemov, saj se skoraj vse ocene gibljejo med 2,5 in 3,3. Prvo skupino anketirancev (živijo razkošno) moramo iz primerjav izločiti zaradi premajhnega vzorca (N=1).

Presenečajo v povprečju višje ocene pri skupini prebivalcev, ki se po lastnem mnenju težko prebija skozi življenje. Verjetno pri tej skupini ne moremo govoriti o večji osveščenosti in bolj dodelanih stališč do lokalnih problemov, temveč jih lahko tolmačimo z njihovim bolj kritičnim odnosom do vseh lokalnih in širših problemov, pa tudi s precejšnjo stopnjo nezaupljivosti nasploh.

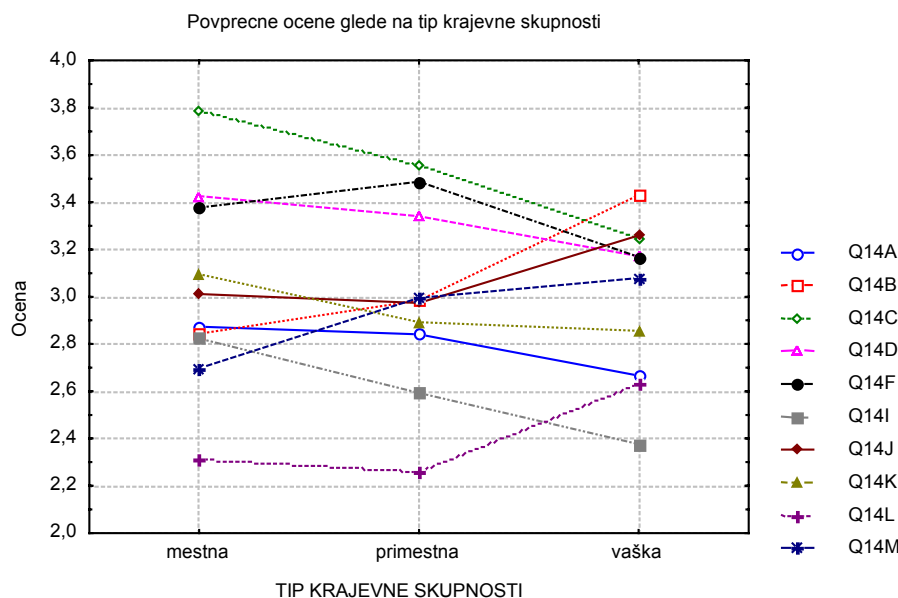
12.1.7. Razlike med mestnimi, primestnimi in vaškimi krajevnimi skupnostmi

Razlike v ocenah lokalnih problemov med glede na tip krajevne skupnosti, v kateri živijo anketiranci, nam kažejo nekaj zanimivih razlik med mestom in vasjo, medtem ko so razlike v ocenah med mestnimi in primestnimi krajevnimi skupnostmi zelo majhne (nekoliko očitnejše le pri onesnaženosti okolja, zanemarjanju naravnih znamenitosti in pri črnih gradnjah).

Od 13 naštetih lokalnih problemov so razlike v ocenah statistično signifikantne pri naslednjih:

- 14A (malomarno ravnanje z zgodovinskimi spomeniki) -- v mestnih krajevnih skupnostih višja ocena (2,87) kot v vaških (2,67)
- 14B (zaraščanje kmetijskih površin) -- v mestnih krajevnih skupnostih nižja (2,84) kot v vaških (3,43)
- 14C (onesnaženost okolja) -- v mestnih krajevnih skupnostih višja (3,79) kot v vaških (3,25)
- 14D (neurejeni in nevdrževani objekti) -- v mestnih krajevnih skupnostih višja (3,43) kot v vaških (3,17)
- 14F (neurejena odlagališča odpadkov) -- nekoliko višja ocena v primestnih krajevnih skupnostih (3,49)
- 14I (črne gradnje) -- v mestnih krajevnih skupnostih višja (2,82) kot v vaških (2,38)

- 14J (slabe prometne povezave) -- v vaških krajevnih skupnostih višja (3,26) kot v mestnih (3,01)
- 14K (zanemarjanje naravnih znamenitosti) -- v mestnih krajevnih skupnostih višja (3,1) kot v vaških (2,86)
- 14L (odseljevanje) -- v vaških krajevnih skupnostih višja (2,63) kot v mestnih (2,31)
- 14M (neurejena kanalizacija) -- v vaških krajevnih skupnostih višja (3,08) kot v mestnih (2,7)

Slika 12.5: Povezanost med ocenami lokalnih problemov in tipom krajevne skupnosti.

Glede na povprečno višje ocene bi lahko povzeli, da so v mestnih krajevnih skupnostih najbolj pereči problemi onesnaženost okolja (ocena 3,79), neurejeni in nevzdrževani objekti (3,43) in neurejena odlagališča odpadkov (3,38), kot najmanj problematično pa navajajo neurejeno kanalizacijo (2,7) in odseljevanje (2,31).

V vaških krajevnih skupnostih so v povprečju večjo težo dobili zaraščanje kmetijskih površin (3,43), slabe prometne povezave (3,26), onesnaženost okolja (3,25), neurejena odlagališča odpadkov (3,17) in neurejeni ter nevzdrževani objekti (3,17), kot manj relevantne probleme pa so anketiranci ocenili malomarno ravnanje z zgodovinskimi spomeniki (2,67), odseljevanje (2,63), črne gradnje (2,38) in gradnjo počitniških hiš (2,18).

12.1.8. Razlike glede na velikost naselij

Večje razlike v ocenah posameznih lokalnih problemov se pojavljajo samo pri anketirancih iz obeh največjih mest (Ljubljane in Maribora), medtem ko so si ocene med ostalimi kraji zelo podobne. Zanimivo je tudi, da je večina ocen med 2,5 in 3,5, večja odstopanja od nevtralne ocene 3 so samo pri anketirancih iz Ljubljane in Maribora.

Od 13 naštetih problemov so z ocenami, v povprečju višjimi od 3,0, anketiranci izpostavili predvsem onesnaženost okolja, neurejena odlagališča odpadkov ter neurejene in nevzdrževane objekte. Z najnižjimi ocenami so ocenili probleme gramoznic in kamnolomov, črne gradnje ter odseljevanje.

12.2. Socialna in prostorska struktura lokalnih problemov

V tem podpoglavju je naša pozornost omejena le na tiste odgovore, ki so drugačni od nevtralne ocene 3, oziroma statistično signifikantne razlike med skupinami anketirancev.

Zanimajo nas značilnosti anketirancev, ki so pri posameznem problemu obkrožili bodisi 1 ali 2 (navedeno zanje sploh ni problem) ali 4 in 5 (se strinjajo, da je navedeno vsekakor problem njihovega domačega kraja). Nadalje bomo poskušali ugotoviti tudi prostorsko razporeditev ocen in s tem nakazati, kje v Sloveniji je navedeno po mnenju anketirancev problem in kje ni.

12.2.1. Malomarno ravnanje z zgodovinskimi spomeniki (14A)

12.2.1.1. Razlike med starostnimi skupinami

Razlike v ocenah med starostnimi skupinami so statistično signifikantne. Da malomarno ravnanje z zgodovinskimi spomeniki v njihovem kraju sploh ni problem (oceni 1 in 2), se je opredelilo kar 43,9 % anketirancev, da pa to je problem (oceni 4 in 5), pa samo 27,0 % anketirancev.

Tabela 12.2: Ocene problema malomarnega ravnanja z zgodovinskimi spomeniki po starostnih skupinah.

starost	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
pod 30	78	105	122	50	34	389	2,63
%	20,1	27,0	31,4	12,9	8,7		
30 - 45	91	83	98	46	54	372	2,7
%	24,5	22,3	26,3	12,4	14,5		
46 - 60	49	60	97	50	51	307	2,98
%	16,0	19,5	31,6	16,3	16,6		
nad 61	48	46	55	28	31	208	2,75
%	23,1	22,1	26,4	13,5	14,9		
Skupaj	266	294	372	174	170	1276	2,76

12.2.1.2. Razlike glede na izobrazbeno strukturo anketirancev

Razlike v ocenah problema "malomarno ravnanje z zgodovinskimi spomeniki" glede na stopnjo izobrazbe anketirancev so statistično signifikantne. Najbolj "optimistični" (to v njihovem domačem kraju sploh ni problem) so anketiranci z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo, medtem ko se je izmed ostalih kar slaba tretjina odločila za nevtralno oceno 3.

Zanimivo je tudi, da sta med prebivalci s srednjo in visoko izobrazbo manjša deleža takšnih, ki priznavajo, da je to v njihovem kraju vsekakor problem (ocena 5) kot med tistimi z osnovno in poklicno izobrazbo.

Tabela 12.3: Ocene problema malomarnega ravnanja z zgodovinskimi spomeniki po stopnji izobrazbe

izobrazba	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
osnovna	85	62	73	43	46	309	2,69
%	27,5	20,1	23,6	13,9	14,9		
poklicna	68	64	92	42	45	311	2,78
%	21,9	20,6	29,6	13,5	14,5		
srednja	82	120	144	60	57	463	2,76
%	17,7	25,9	31,1	13,0	12,3		
visoka	31	46	57	29	25	188	2,85
%	16,5	24,5	30,3	15,4	13,3		
Skupaj	266	292	366	174	173	1271	2,76

12.2.1.3. Razlike med anketiranci v mestnih, primestnih in vaških krajevnih skupnostih

Tabela 12.4: Ocene problema malomarnega ravnanja z zgodovinskimi spomeniki po tipu krajevnih skupnosti.

TIP KS	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
mestna	69	101	145	69	57	441	2,87
%	15,7	22,9	32,9	15,7	12,9		
primestna	42	41	52	26	34	195	2,84
%	21,5	21,0	26,7	13,3	17,4		
vaška	145	145	166	77	77	610	2,67
%	23,8	23,8	27,2	12,6	12,6		
Skupaj	256	287	363	172	168	1246	2,77

Glede tega vprašanja obstajajo kar precejšnje razlike med anketiranci iz različnih tipov krajevnih skupnosti. Tu se spet pokaže že prej ugotovljeno dejstvo, da je zlasti v podeželskih krajevnih skupnostih zelo razširjeno mnenje, da slabo ravnanje s kulturnimi spomeniki sploh ni problem. Nič bolje ni v primestnih krajevnih skupnostih, kjer je zaradi hitre urbanizacije ta podatek še bolj zaskrbljujoč.

Pravzaprav ni nič bolje niti v mestih, kjer se je kar tretjina anketirancev opredelila za indiferentno oceno 3, delež anketirancev iz mestnih krajevnih skupnosti, ki priznavajo, da je to problem, pa je celo manjši kot v primestnih krajevnih skupnostih. Seveda je treba pri interpretaciji rezultatov upoštevati še to, da so povprečne ocene v vseh treh tipih krajevnih skupnosti zelo nizke (od 2,6 do 3,1).

12.2.2. Zaraščanje kmetijskih površin (14B)

12.2.2.1. Razlike med starostnimi skupinami

Presenetljivo velike razlike v oceni problema zaraščanja kmetijskih površin so med mlajšo in starejšo generacijo. Medtem ko je v skoraj vseh starostnih skupinah komaj dobra desetina ljudi, ki v tem sploh ne vidijo problema (ocena 1), so velike razlike v deležih tistih, ki mislijo, da to vsekakor je problem za njihov domači kraj. V skupini mlajših od 30 let je takšnih komaj dobra dvanajstina, s starostjo pa ta delež hitro narašča in v skupini starejših od 61 let doseže skoraj tretjino vseh anketirancev.

Tabela 12.5: Ocene problema zaraščanja kmetijskih površin po starosti anketirancev.

starost	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
Pod 30	51	110	133	66	30	390	2,78
%	13,1	28,2	34,1	16,9	7,7		
30 - 45	53	64	104	70	81	372	3,17
%	14,3	17,2	28,0	18,8	21,8		
46 - 60	33	44	80	76	76	309	3,38
%	10,7	14,2	25,9	24,6	24,6		
Nad 61	23	32	39	48	65	207	3,48
%	11,1	15,5	18,8	23,2	31,4		
Skupaj	160	250	356	260	252	1278	3,15

Za takšen odnos do problema zaraščanja kmetijskih površin sta možni dve razlagi:

- morebiti to resnično ni problem za sedanjo urbano družbo, medtem ko so starejši ljudje predvsem čustveno vezani na "romantične stare čase" in svoje rojstne kraje na podeželju
- morebiti je ta problem dosegel že tolikšne razsežnosti, da ga ni več mogoče zaustaviti, dokler ne bo slovenska ekumena obsegala le območij mest in njihovega širšega rekreacijskega zaledja. Določen razlog za to bi lahko poiskali tudi v šoli, ki o tem problemu očitno ne daje veliko informacij. Z načrtovalskega vidika je tudi vprašljiv razvoj sonaravnega kmetijstva, ki ne more računati na posebno podporo mlajšega prebivalstva, vprašljivi pa so tudi politični ukrepi za upočasnitev demografsko že ogroženih območij z zelo intenzivnim zaraščanjem nekdanjih kmetijskih površin.

12.2.2.2. Razlike glede na izobrazbeno strukturo anketirancev

Odnos do problema zaraščanja kmetijskih površin je v precejšnji meri odvisen od izobrazbe prebivalstva. Podobno kot pri starostnih skupinah so tudi tu v vseh izobrazbenih skupinah približno enaki deleži anketirancev, ki se jim to ne zdi nikakršen problem (približno osmina), velike razlike pa so pri tistih, ki so zaradi tega zaskrbljeni. Takšnih je med anketiranci z osnovnošolsko izobrazbo več kot polovica (52,3 %), s poklicno 42,0 %, s srednješolsko samo 32,8 % in med visoko izobraženimi 36,4 %.

Tabela 12.6: Ocene problema zaraščanja kmetijskih površin glede na izobrazbo anketirancev.

izobrazba	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
osnovna	38	40	70	60	102	310	3,48
%	12,3	12,9	22,6	19,4	32,9		
poklicna	42	48	91	66	65	312	3,21
%	13,5	15,4	29,2	21,2	20,8		
srednja	56	111	145	89	63	464	2,98
%	12,1	23,9	31,3	19,2	13,6		
visoka	23	49	47	45	23	187	2,98
%	12,3	26,2	25,1	24,1	12,3		
Skupaj	159	248	353	260	253	1273	3,16

Najvišje povprečne ocene smo pri tem problemu zabeležili pri prebivalcih podeželskih krajevnih skupnosti z osnovno (3,66) in poklicno izobrazbo (3,37), najnižjo pri prebivalcih s poklicno izobrazbo v mestnih krajevnih skupnostih (2,94), z osnovnošolsko v primestnih krajevnih skupnostih (2,94) ter anketirancih z visoko izobrazbo v primestnih (2,85) in mestnih krajevnih skupnostih (2,87).

12.2.2.3. Razlike glede na zaposlitveno strukturo anketirancev

Tabela 12.7: Ocene problema zaraščanja kmetijskih površin glede na zaposlitev anketirancev

zaposlitev	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
zaposleni	70	121	171	130	104	596	3,13
%	11,7	20,3	28,7	21,8	17,5		
dijaki/študenti	30	55	62	27	6	180	2,58
%	16,7	30,6	34,4	15,0	3,3		
gospodinje	5	8	10	12	21	56	3,64
%	8,9	14,3	17,9	21,4	37,5		
upokojenci	32	44	60	60	85	281	3,43
%	11,4	15,7	21,4	21,4	30,3		
kmetje	1	3	9	9	10	32	3,75
%	3,1	9,4	28,1	28,1	31,3		
samozaposleni	7	3	19	9	10	48	3,25
%	14,6	6,3	39,6	18,8	20,8		
brezposelni	15	15	26	13	19	88	3,07
%	17,1	17,1	29,6	14,8	21,6		
Skupaj	160	249	357	260	255	1281	3,16

Ocena problema zaraščanja kmetijskih površin je močno odvisna tudi od zaposlitvenega statusa anketirancev. Najmanj očiteno je ta vpliv pri samozaposlenih in brezposelnih, kjer dobra šestina v tem ne vidi nobenega problema za njihov domači kraj, dobra petina pa meni, da je to vsekakor problem.

Ocene upokojevcev in gospodinj so si zelo podobne, saj jih kar tretjina priznava, da je to vsekakor problem za njihov domači kraj. Pri zaposlenih je razmeroma enakomerna razporeditev z manjšim zamikom proti višjim ocenam, dijaki in študentje pa so zaradi tega najmanj zaskrbljeni. Več kot šestina jih meni, da zaraščanje kmetijskih površin za njihov domači kraj sploh ni problem, le nekaj med njimi pa jih priznava, da to vsekakor je problem.

Zelo izrazita zaskrbljenost nad tem procesom je seveda pri kmetih, vendar majhno število anketiranih (N=32) zahteva določeno previdnost pri sklepanju.

12.2.2.4. Razlike glede na materialno stanje anketirancev

Tabela 12.8: Ocene problema zaraščanja kmetijskih površin glede na materialno stanje anketirancev

	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
razkošno	0	1	0	0	0	1	2,0
%	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0		
udobno	56	99	127	81	49	412	2,92
%	13,6	24,0	30,8	19,7	11,9		
skromno	86	135	198	167	171	757	3,27
%	11,4	17,8	26,2	22,1	22,6		
komaj shajajo	13	11	22	10	24	80	3,26
%	16,3	13,8	27,5	12,5	30,0		
težko živijo	4	2	7	3	11	27	3,56
%	14,8	7,4	25,9	11,1	40,7		
Skupaj	159	248	354	261	255	1277	3,16

Tabela kaže precej izrazito statistično povezanost med življenjskim standardom anketirancev in oceno problema zaraščanja kmetijskih površin. Medtem ko je pri ljudeh s solidnim standardom ta problem razmeroma šibko prisoten (povprečna ocena 2,92), se pri ljudeh z nižjim življenjskim standardom zaskrbljenost zaradi tega problema krepi, tako da povprečne

ocene presežejo nevtralno vrednost 3 (pri tistih, ki komaj shajajo, znaša 3,27, pri ljudeh, ki zelo težko živijo, pa 3,56). Prav v vseh skupinah so ocene anketirancev v vaških krajevnih skupnostih precej višje kot v mestnih in primestnih, razen pri najrevnejši skupini, kjer med mestom in podeželjem glede tega problema skoraj ni več razlike (povprečna ocena v mestnih krajevnih skupnostih 3,58, v vaških 3,71).

Tega dejstva si po našem mnenju ne smemo razlagati samo z večno stopnjo konzervativnosti in tradicionalne navezanosti na podeželski domači kraj, temveč tudi z naraščanjem brezbriznosti do domačih in skupnih problemov.

12.2.2.5. Razlike glede na tip krajevnih skupnosti

Statistično signifikantne razlike v ocenah med mestnimi in podeželskimi krajevnimi skupnostmi so kar precej izrazite in nam kažejo t. i. urbano-ruralni kontinuum. Razumljivo je, da mestno prebivalstvo manj neposredno čuti zaraščanje kmetijskih površin in od tod izvirajo tudi precejšnje razlike v povprečni oceni problema med anketiranci iz mestnih (2,84), primestnih (2,98) in vaških krajevnih skupnosti (3,43).

Tabela 12.9: Ocene problema zaraščanja kmetijskih površin glede na tip krajevnih skupnosti

TIP KS	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
mestna	73	113	120	78	56	440	2,84
%	16,6	25,7	27,3	17,7	12,7		
primestna	29	40	63	31	32	195	2,98
%	14,9	20,5	32,3	15,9	16,4		
vaška	55	88	166	146	158	613	3,43
%	9,0	14,4	27,1	23,8	25,8		
Skupaj	157	241	349	255	246	1248	3,15

Zanimivo je, da je tudi v mestih kar precej ljudi ocenilo, da je zaraščanje kmetijskih površin vsekako problem (oceni 4 in 5), in sicer kar 30,5 % anketiranih, v primestnih krajevnih skupnostih pa še nekoliko več (32,3 %). Do neke mere lahko takšen odnos do problema pojasnimo s potrebami mestnega in primestnega prebivalstva po prostoru za rekreacijo, manj pa z zaskrbljenostjo nad izgubljanjem kmetijskih površin samih.

Odgovori podeželskega prebivalstva nam zelo očitno kažejo precejšnjo zaskrbljenost zaradi tega problema, saj je 49,6 % anketirancev izjavilo, da to vsekakor je problem za njihov kraj. Zanimivo pri tem pa je, da je skoraj četrtina (23,4 %) podeželskega prebivalstva menila, da to v njihovem domačem kraju sploh ni problem, kar kaže na visoko stopnjo urbaniziranosti našega podeželja.

12.2.2.6. Razlike glede na velikost naselja

Velikost naselja vpliva na oceno, v koliko je zaraščanje kmetijskih površin problem njihovega domačega kraja, na podoben način kot tip krajevnih skupnosti. Povprečne ocene problema se z velikostjo naselja zmanjšujejo in presegajo vrednost 3 samo pri manjših krajih do 4000 prebivalcev. Zelo majhne razlike so v ocenah med mesti z 10.000 do 50.000 prebivalci in obema našima največjima mestoma (Ljubljano in Mariborom). Skoraj polovica anketirancev v teh mestih meni, da zaraščanje kmetijskih površin pri njih sploh ni problem.

Tabela 12.10: Ocene problema zaraščanja kmetijskih površin glede na velikost naselja.

VELIKOST	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
manjša vas	46	52	118	106	115	437	3,44
%	10,5	11,9	27,0	24,3	26,3		
večja vas	16	46	68	47	52	229	3,32
%	7,0	20,1	29,7	20,5	22,7		
2000-4000 preb.	18	39	41	39	25	162	3,09
%	11,1	24,1	25,3	24,1	15,4		
4000-10,000 preb.	19	37	57	23	30	166	3,05
%	11,5	22,3	34,3	13,9	18,1		
10,000-50,000 preb.	29	35	35	18	12	129	2,6
%	22,5	27,1	27,1	14,0	9,3		
Nad 50,000 preb.	24	26	23	19	9	101	2,63
%	23,8	25,7	22,8	18,8	8,9		
Skupaj	152	235	342	252	243	1224	3,16

Nasprotno pa je zaskrbljenost nad tem problemom zelo velika v manjših podeželskih naseljih, kjer le desetina prebivalcev meni, da zaraščanje kmetijskih površin pri njih ni problem, od 40 do 50 % anketiranih pa meni, da to pri njih vsekakor je problem. Tega si ne smemo razlagati zgolj s skrbjo za kmetijska zemljišča, saj je v vseh vrstah naselij zelo malo ljudi zaskrbljenih zaradi pozidavanja kmetijskih zemljišč, pač pa s strahom, da jih bo sčasoma "pogoltnil" gozd, oziroma z zaskrbljenostjo zaradi zmanjševanja njihovega življenjskega prostora.

Očitno je torej, da je izgubljanje kulturne krajine že zavzelo tolikšen obseg, da bo treba nekaj ukreniti, sicer se bo "klavstrofobija" podeželskega prebivalstva, vsaj na najbolj ogroženih območjih, še stopnjevala, prizadevanja države za ohranitev demografsko ogroženih območij pa bodo jalova.

12.2.2.7. Razlike med regijami

Precejšnje razlike v ocenah problema zaraščanja kmetijskih površin nam razmeroma jasno razodevajo, na katerih območjih se prebivalstvo že čuti ogroženega zaradi propadanja obstoječ kulturne krajine. Nad povprečno oceno (3,16) so problem ocenili v Notranjsko-kraški regiji (3,77), Goriški regiji (3,71) ter Obalno-kraški regiji (3,19) v zahodnem delu Slovenije, v vzhodnem delu pa v Spodnjeposavski (3,59), Koroški (3,26) in Podravski regiji (3,2). V teh regijah je tudi zelo malo anketirancev odgovorilo, da to v njihovem kraju sploh ni problem (ocena 1).

Tabela 12.11: Ocene problema zaraščanja kmetijskih površin po regijah

regija	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
Pomurska	18	20	27	20	11	96	2,85
%	18,8	20,8	28,1	20,8	11,5		
Podravska	8	26	46	26	21	127	3,2
%	6,3	20,5	36,2	20,5	16,5		
Koroška	6	15	31	27	12	91	3,26
%	6,6	16,5	34,1	29,7	13,2		
Savinjska	16	23	30	16	16	101	2,93
%	15,8	22,8	29,7	15,8	15,8		
Zasavska	17	23	34	15	19	108	2,96
%	15,7	21,3	31,5	13,9	17,6		
Spodnjeposavska	7	11	26	18	31	93	3,59
%	7,5	11,8	28,0	19,4	33,3		
Dolenjska	7	27	33	19	12	98	3,02
%	7,1	27,6	33,7	19,4	12,2		
Osrednjeslovenska	47	31	51	30	40	199	2,92
%	23,6	15,6	25,6	15,1	20,1		
Gorenjska	18	29	26	20	13	106	2,82
%	17,0	27,4	24,5	18,9	12,3		
Notranjsko-kraška	3	11	18	26	29	87	3,77
%	3,5	12,6	20,7	29,9	33,3		
Goriška	8	14	16	22	39	99	3,71
%	8,1	14,1	16,2	22,2	39,4		
Obalno-kraška	5	21	19	22	12	79	3,19
%	6,3	26,6	24,1	27,9	15,2		
Skupaj	160	251	357	261	255	1284	3,16

Takšni odgovori nas zelo jasno opozarjajo, da problem zaraščanja kmetijskih površin in s tem propadanje kulturne krajine ni omejen zgolj na gorata in kraška območja zahodne Slovenije, temveč je problem vsaj toliko pereč tudi v hribovjih vzhodnega dela države (npr. na Pohorju, Kozjaku, v Posavskem hribovju) in tudi v gričevnatem svetu na zahodnem obrobju Panonske nižine.

Še podrobnejšo sliko o razširjenosti "zaskrbljenosti" zaradi izgubljanja kmetijskih površin nam daje razporeditev po občinah.

Tabela 12.12: Število in deleži anketirancev po občinah, ki menijo, da je zaraščanje kmetijskih površin v njihovem kraju vsekakor problem (oceni 4 in 5).

Občina	Število odgovorov	N	Delež (%)
Ljubljana	34	99	34.3
Krško	21	48	43.8
Brežice	17	27	63.0
Zagorje ob Savi	17	43	39.5
Ajdovščina	15	21	71.4
Tolmin	14	19	73.7
Ilirska Bistrica	13	23	56.5
Slovenj Gradec	13	32	40.6
Sevnica	11	18	61.1
Kranj	10	36	27.8
Loška dolina	10	14	71.4
Ribnica	10	16	62.5
Cerknica	9	14	64.3
Cerkno	9	16	56.3
Divača	9	14	64.3
Murska Sobota	9	16	56.3
Pivka	9	12	75.0
Postojna	9	16	56.3
Trbovlje	9	44	20.5
Črnomelj	8	15	53.3
Hrastnik	8	19	42.1
Maribor	8	35	22.9
Nova Gorica	8	15	53.3
Trebnje	8	21	38.1

12.2.3. Pozidava kmetijskih površin (14H)

12.2.3.1. Razlike med starostnimi skupinami

Tabela 12.13: Ocene problema pozidave kmetijskih zemljišč po starosti anketirancev.

starost	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
pod 30	85	121	111	52	19	388	2,48
%	21,9	31,2	28,6	13,4	4,9		
30 - 45	73	104	104	48	42	371	2,68
%	19,7	28,0	28,0	12,9	11,3		
46 - 60	51	63	93	57	45	309	2,94
%	16,5	20,4	30,1	18,5	14,6		
nad 61	56	53	44	35	18	206	2,54
%	27,2	25,7	21,4	17,0	8,7		
Skupaj	265	341	352	192	124	1274	2,66

Starost anketirancev ima močan vpliv tudi na oceno problema pozidave kmetijskih zemljišč. Zanimiva je primerjava z odnosom do zaraščanja kmetijskih površin, kjer zaskrbljenost s starostjo narašča, tukaj pa je med starejšimi od 61 let več kot polovica takšnih, ki v pozidavi kmetijskih zemljišč ne vidijo problema in komaj četrtina takšnih, ki menijo, da to vsekakor je problem.

Rezultati nadalje kažejo, da je precej več ljudi v vseh starostnih skupinah, za katere izgubljanje kmetijskih zemljišč sploh ni problem kot takšnih, ki menijo, da zaraščanje

kmetijskih površin ni problem v njihovem domačem kraju. Precej nižje ocene problema pozidave kmetijskih zemljišč kažejo, da ljudje temu problemu pač pripisujejo precej manjši pomen. To je pravzaprav presenetljivo, saj ravno s pozidavanjem izgubimo največ kvalitetnih kmetijskih zemljišč in to predvsem v neposredni okolici naselij. Čeprav je ta proces prebivalcem vsekakor bolj na očeh kot zaraščanje kmetijskih površin, mu posvečajo bistveno manjšo pozornost. To lahko po eni strani razlagamo z usmerjenostjo medijev in morda tudi šolstva v nekatere okoljske teme, kar pomeni, da se naravovarstvena zavest prebivalcev krepi, kmetijstvo pa hkrati močno izgublja na veljavi kot gospodarska dejavnost in kot najpomembnejši vzdrževalec kulturne krajine.

12.2.3.2. Razlike glede na izobrazbeno strukturo anketirancev

Tabela 12.14: Ocene problema pozidave kmetijskih zemljišč glede na izobrazbo.

izobrazba	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
osnovna	88	62	80	42	37	309	2,61
%	28,5	20,1	25,9	13,6	12,0		
poklicna	60	76	88	48	37	309	2,76
%	19,4	24,6	28,5	15,5	12,0		
srednja	88	142	135	69	29	463	2,59
%	19,0	30,7	29,2	14,9	6,3		
visoka	27	60	46	33	22	188	2,8
%	14,4	31,9	24,5	17,6	11,7		
Skupaj	263	340	349	192	125	1269	2,67

Tudi ocene problema pozidave kmetijskih zemljišč so precej odvisne od izobrazbe anketirancev, so pa tudi tu povprečne ocene kar precej nižje kot pri zaraščanju kmetijskih zemljišč. Pravzaprav ni presenetljiva ugotovitev, da se s stopnjo izobrazbe deleži tistih, ki se jim to sploh ne zdi problem, zmanjšuje, zanimivo pa je, da ostaja delež anketirancev, za katere je pozidava kmetijskih zemljišč vsekakor problem, pri vseh skupinah približno enak; nekoliko nižji je le pri tistih s srednješolsko izobrazbo.

Takšen pojav lahko deloma razložimo s tendencama, da se z izobraženostjo bolj profilirajo odnosi ljudi do problemov okolice in da se izobraženec redkeje odloči za najnižjo ali najvišjo oceno. Pa vendar ne moremo mimo dejstva, da je za skoraj dve tretjini slovenskega prebivalstva, tudi izobražencev, ta problem bolj ali manj irelevanten. Medtem ko se je do problema zaraščanja kmetijskih zemljišč z oceno 5 opredelilo kar 253 anketirancev (19,9 %), se jih je z isto oceno do problema pozidave kmetijskih zemljišč opredelilo več kot polovica manj (125 oz. 9,9 %).

12.2.3.3. Razlike glede na zaposlitveno strukturo anketirancev

Tabela 12.15: Ocene problema zaraščanja kmetijskih površin glede na zaposlitev anketirancev

zaposlitev	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
zaposleni	114	164	164	89	61	592	2,69
%	19,3	27,7	27,7	15,0	10,3		
dijaki/študenti	44	48	56	24	8	180	2,47
%	24,4	26,7	31,1	13,3	4,4		
gospodinje	10	17	16	8	5	56	2,66
%		30,4	28,6	14,3	8,9		
upokojenci	69	64	63	49	35	280	2,7
%	24,6	22,9	22,5	17,5	12,5		
kmetje	10	7	8	4	3	32	2,47
%	31,3	21,9	25,0	12,5	9,4		
samozaposleni	9	14	19	4	2	48	2,5
%	18,8	29,2	39,6	8,3	4,2		
brezposelni	9	28	26	14	12	89	2,91
%	10,1	31,5	29,2	15,7	13,5		
Skupaj	265	342	352	192	126	1277	2,66

Zanimive povezave so tudi med zaposlitvenim statusom in odnosom do problema pozidave kmetijskih zemljišč. Povprečne ocene so v vseh kategorijah pod nevtralno vrednostjo 3,0, tako da za dobri dve tretjini slovenskega prebivalstva to sploh ne predstavlja problema, kot resnični problem domačega kraja pa ga vidi le slaba desetina prebivalcev.

Tako se spet srečamo s stalno prisotnim vprašanjem, zakaj nas problem zaraščanja kmetijskih zemljišč skrbi bistveno bolj kot pozidavanje le-teh. S to anketo sicer ne moremo priti do pravega odgovora, nedvoumno pa ugotovljene razlike v odnosu do obeh problemov opozarjajo na nenavaden odnos naših ljudi do kmetijskih površin in kmetijstva kot glavnega vzdrževalca kulturne krajine. Morda tiči del odgovora v tem, da smo v zadnjih letih preveč zanemarili pomen kmetijstva kot pridelovalca hrane in preveč izpostavljali njegov pomen za vzdrževanje kulturne krajine.

Majhno število anketiranih kmetov (N=32) sicer ne dopušča bolj poglobljenih analiz, vendar pa je nenavadno, da je celo za kmete zaraščanje kmetijskih površin zelo resen problem (z oceno 5 ga je ocenila skoraj tretjina anketiranih), pozidavo kmetijskih zemljišč pa je z enako oceno ocenila manj kot desetina anketiranih kmetov, za tretjino kmetov pa to sploh ni nikakršen problem.

Če se še malce podrobneje pogledimo v odgovore anketirancev--kmetov, nas preseneti, da je samo anketiranec iz občine Laško tako zaraščanje kot pozidavo kmetijskih zemljišč ocenil s 5 (oboje je vsekakor problem). Medtem ko je 10 anketiranih kmetov ocenilo, da pozidava kmetijskih zemljišč sploh ni problem, je problem zaraščanja tako ocenil samo eden. Z vidika obdelovalne zemlje kot naravnega vira je to skoraj absurdno, če vemo, da z zaraščanjem izgubljam marginalna, za sodobno kmetijsko pridelavo omejeno uporabna zemljišča, s pozidavo pa praviloma najkvalitetnejša.

12.2.3.4. Razlike glede na materialno stanje anketirancev

Za razliko od ocen zaraščanja kmetijskih površin, ki so kar izrazito odvisne od materialnega položaja anketirancev, pri ocenah problema pozidave kmetijskih zemljišč ni mogoče zanesljivo ugotoviti statistično signifikantne razlike. V kategoriji "razkošnih" in "zelo težko se prebijamo" je tudi premalo število ocen za detajlnejšo analizo. Pri kategorijah "živimo

udobno" in "živimo skromno, a zadovoljno" se je skoraj polovica opredelila, da pozidava kmetijskih površin v njihovem kraju ni problem in komaj desetina, da to vsekakor je problem.

12.2.3.5. Razlike glede na tip krajevne skupnosti

Tabela 12.16: Ocene problema pozidave kmetijskih zemljišč glede na tip krajevne skupnosti.

TIP KS	1	2	3	4	5	N	Povpr. ocena
mestna	70	127	124	77	42	440	2,76
%	15,9	28,9	28,2	17,5	9,6		
primestna	40	57	47	30	21	195	2,67
%	20,5	29,2	24,1	15,4	10,8		
vaška	146	147	173	82	61	609	2,61
%	24,0	24,1	28,4	13,5	10,0		
Skupaj	256	331	344	189	124	1244	2,67

Tudi analiza ocen pozidave kmetijskih zemljišč glede na tip krajevne skupnosti nam potrjuje že znano dejstvo, da so tudi v tem primeru povprečne ocene problema bistveno nižje kakor pri zaraščanju kmetijskih zemljišč. V mestnih in primestnih krajevnih skupnostih je razporeditev ocen skoraj identična -- približno polovica je tistih, ki menijo, da pozidava kmetijskih zemljišč sploh ni problem, in polovica takšnih, ki ocenjujejo, da to vsekakor je problem njihovega kraja. Malce nepričakovana je ugotovitev, da je v vaških krajevnih skupnostih skoraj polovica anketirancev ocenila, da to pri njih ni problem, oceni 4 in 5 (pozidava kmetijskih zemljišč vsekakor je problem) pa je dala manj kot četrtina anketiranih (23,5 %). To je le neznatno manj kot v mestnih (27,0 %) in primestnih krajevnih skupnostih (26,2 %).

Po tem lahko torej sodimo, da je odnos prebivalcev podeželskih krajevnih skupnosti do pozidavanja kmetijskih zemljišč še bolj indiferenten kot pri mestnem prebivalstvu, to pa je skrb zbujajoč učinek hitre urbanizacije našega podeželja, s katero je očitno povezan tudi brezbrizni odnos do kmetijskih zemljišč kot edinega vira hrane. Na koga se torej lahko opira varovanje kmetijskih zemljišč v okviru prostorskega planiranja?

12.2.3.6. Razlike glede na velikost naselij

Podoben vpliv kot tip krajevnih skupnosti ima na oceno problema pozidave kmetijskih zemljišč tudi velikost naselij (v manjših krajih je večji delež tistih, za katere to sploh ni problem), vendar z dobljenimi ocenami teh razlik ne moremo zanesljivo potrditi ($p=0,434$).

12.2.3.7. Razlike med regijami

Tabela 12.17: Ocene problema pozidave kmetijskih zemljišč po regijah.

regija	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
Pomurska	21	24	28	16	7	96	2,63
%	21,9	25,0	29,2	16,7	7,3		
Podravska	12	30	50	24	10	126	2,92
%	9,5	23,8	39,7	19,1	7,9		
Koroška	9	28	23	15	16	91	3,01
%	9,9	30,8	25,3	16,5	17,6		
Savinjska	16	32	25	16	12	101	2,76
%	15,8	31,7	24,8	15,8	11,9		
Zasavska	33	25	36	7	7	108	2,35
%	30,6	23,2	33,3	6,5	6,5		
Spodnjeposavska	25	22	16	17	13	93	2,69
%	26,9	23,7	17,2	18,3	14,0		
Dolenjska	15	29	34	15	6	99	2,68
%	15,2	29,3	34,3	15,2	6,1		
Osrednjeslovenska	51	47	41	33	24	196	2,65
%	26,0	24,0	20,9	16,8	12,2		
Gorenjska	19	27	29	15	15	105	2,81
%	18,1	25,7	27,6	14,3	14,3		
Notranjsko-kraška	19	28	28	8	3	86	2,4
%	22,1	32,6	32,6	9,3	3,5		
Goriška	33	28	25	6	7	99	2,25
%	33,3	28,3	25,3	6,1	7,1		
Obalno-kraška	13	22	19	20	6	80	2,8
%	16,3	27,5	23,8	25,	7,5		
Skupaj	266	342	354	192	126	1280	2,66

Tudi pri analizi ocen problema pozidave kmetijskih zemljišč se med regijami pokažejo zanimive razlike. Povprečne ocene tega problema so precej nižje od ocen zaraščanja kmetijskih površin; samo v Koroški regiji je povprečna ocena nad nevtralno oceno 3 (3,01) in edinole v Gorenjski regiji sta si obe oceni skoraj povsem enaki.

V prvi vrsti preseneča izjemno nizek delež tistih, ki menijo, da je pozidava kmetijskih zemljišč v njihovem domačem kraju vsekakor problem (9,8 %), medtem ko je zaraščanje kmetijskih zemljišč s podobno oceno ocenilo kar 19,9 % anketirancev.

Samo v Koroški regiji je več prebivalcev, ki menijo, da je pozidava kmetijskih površin vsekakor problem, povsod drugod je več kot dvakrat več takšnih, ki v tem sploh ne vidijo problema. Anketiranci, ki so se opredelili z ocenama 1 ali 2 (to sploh ni problem), najbolj prevladujejo v Goriški regiji (61,6 %), Notranjsko-kraški (54,7 %), Zasavski (53,8 %) in Osrednjeslovenski regiji (50,0 %), najmanj pa jih je v Koroški (40,7 %) in Podravski regiji (33,3 %).

12.2.4. Zanemarjanje naravnih znamenitosti (14K)

Medtem ko smo pri proučevanju vprašanja, v čem se domača pokrajina razlikuje od sosednjih, ugotovili, da naravne znamenitosti pri tem razlikovanju kotirajo bistveno više kot kulturne, se pri ocenjevanju krajevnih problemov razlike v ocenah problemov naravne in kulturne dediščine zelo malo razlikujejo. Razloga za zadovoljstvo seveda ni nobenega, saj ocene anketirancev, da niti zanemarjanje naravnih niti kulturnih znamenitosti v domačem kraju ne predstavlja večjega problema, ne kaže na vzorno ureditev teh zadev, ampak predvsem na splošno razširjeno nezanimanje za to problematiko.

12.2.4.1. Razlike med starostnimi skupinami

Tabela 12.18: Ocene problema zanemarjanja naravnih znamenitosti po starosti anketirancev

starost	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
pod 30	46	100	133	75	31	385	2,86
%	12,0	26,0	34,6	19,5	8,1		
30 - 45	56	69	137	62	49	373	2,94
%	15,0	18,5	36,7	16,6	13,1		
46 - 60	37	45	103	76	46	307	3,16
%	12,1	14,7	33,6	24,8	15,0		
nad 61	50	35	62	39	21	207	2,74
%	24,2	16,9	30,0	18,8	10,1		
Skupaj	189	249	435	252	147	1272	2,94

Če primerjamo razporeditev ocen problema zanemarjanja naravnih znamenitosti v domačem kraju s starostjo anketirancev, se pokaže, da je v vseh starostnih skupinah kar tretjina anketiranih do tega povsem indiferentna (ocena 3). Število tistih, ki menijo, da to v njihovem kraju sploh ni problem, s starostjo narašča in v skupini najstarejših doseže skoraj četrtinski delež. Prav tako s starostjo narašča delež tistih, ki menijo, da je zanemarjanje naravnih znamenitosti vsekakor problem, le pri starejših od 61 let se delež takšnih zmanjša na vsega desetino.

12.2.4.2. Razlike glede na izobrazbeno strukturo anketirancev

Tabela 12.19: Ocene problema zanemarjanja naravnih znamenitosti glede na izobrazbo.

izobrazba	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
osnovna	71	51	91	57	37	307	2,8
%	23,1	16,6	29,6	18,6	12,1		
poklicna	50	55	109	68	29	311	2,91
%	16,1	17,7	35,1	21,9	9,3		
srednja	46	103	158	92	61	460	3,04
%	10,0	22,4	34,4	20,0	13,3		
visoka	21	38	74	35	21	189	2,98
%	11,1	20,1	39,2	18,5	11,1		
Skupaj	188	247	432	252	148	1267	2,94

Tudi pri analizi ocene, koliko je zanemarjanje naravnih znamenitosti problem njihovega domačega kraja, glede na izobrazbo anketirancev, so precejšnje razlike, čeprav je pri tem vprašanju delež nevtralnih (ocena 3) še precej višji kot pri vprašanju ravnanja z zgodovinskimi spomeniki in presega tretjino vseh anketiranih (34,1 %). Zanimivo je, da je pri anketiranih s srednjo in visoko izobrazbo delež ocen 1 (zanemarjanje naravnih znamenitosti sploh ni problem) enak deležu ocene 5 (vsekakor je problem). To kaže na nekoliko večjo kritičnost teh dveh skupin prebivalstva in morda tudi na nekoliko pozitivnejši odnos do lokalnih naravnih in kulturnih vrednot kot pri skupinah z nižjo stopnjo izobrazbe.

12.2.4.3. Razlike glede na zaposlitveni status anketirancev

Skoraj identične rezultate dobimo pri analizi ocen glede na zaposlitev anketirancev. Več kot tretjina vseh anketirancev se je odločila za nevtralno oceno 3 (34,2 %), največ med samozaposlenimi (45,8 %). Tistih, ki menijo, da to v njihovem kraju sploh ni problem, je največ med gospodinjami (21,4 %) in upokojenci (21,4 %), najbolj kritično (ocena 5) pa so se

do problema opredelili kmetje (18,8 % vseh anketiranih), samozaposleni (18,8 %) in brezposelni (19,3 %).

12.2.4.4. Razlike glede na tip krajevne skupnosti

Tabela 12.20: Ocene problema zanemarjanja naravnih znamenitosti glede na tip krajevne skupnosti .

TIP KS	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
mestna	43	78	167	98	54	440	3,1
%	9,8	17,7	38,0	22,3	12,3		
primestna	32	44	56	39	24	195	2,89
%	16,4	22,6	28,7	20,0	12,3		
vaška	106	119	205	111	66	607	2,86
%	17,5	19,6	33,8	18,3	10,9		
Skupaj	181	241	428	248	144	1242	2,95

Zgornja tabela in primerjava s tabelo T14A-TIPKS kažeta, da so tudi v tem primeru prebivalci vseh treh tipov krajevnih skupnosti bolj občutljivi na zanemarjanje naravnih kot kulturnih znamenitosti. Na to kažejo v povprečju nekoliko višje povprečne ocene pri odnosu do naravnih znamenitosti in nekoliko manjše število takšnih, ki menijo, da njihovo zanemarjanje sploh ni problem (ocena 1). Glede naravnih znamenitosti tako meni samo 14,6 % anketiranih, glede kulturnih znamenitosti pa 20,5 %.

12.2.5. Onesnaženost okolja (14C)

12.2.5.1. Razlike med starostnimi skupinami

Tabela 12.21: Ocene problema onesnaženosti okolja glede na starost anketirancev.

starost	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
pod 30	19	62	129	100	77	387	3,4
%	4,9	16,0	33,3	25,8	19,9		
30 - 45	19	51	119	86	97	372	3,51
%	5,1	13,7	32,0	23,1	26,1		
46 - 60	19	37	86	91	76	309	3,54
%	6,2	12,0	27,8	29,5	24,6		
nad 61	22	28	51	51	55	207	3,43
%	10,6	13,5	24,6	24,6	26,6		
Skupaj	79	178	385	328	305	1275	3,47

Primerjava ocen, koliko je onesnaženost okolja problem njihovega domačega kraja, in starosti anketirancev nam razkriva zanimivo posebnost. Medtem ko je zlasti najstarejša starostna skupina v mnogih primerih izstopala bodisi po nevtralnih stališčih (ocena 3), bodisi se z nizkimi ocenami problemov (oceni 1 in 2) kazala za indiferentno, pa je pri vprašanju onesnaženosti okolja ravno nasprotno. V starostni skupini nad 61 let je najvišji delež tistih, ki menijo, da je onesnaženo okolje v njihovem kraju vsekakor problem (26,6 %).

Presenetljiv je odnos najmlajše skupine anketirancev do stanja okolja v domačem kraju, saj je med njimi najnižji delež takšnih, ki menijo, da to vsekakor je problem (19,9 %). Med njimi je tudi najvišji delež nevtralne ocene 3 (33,3 %), kar morebiti kaže na določeno stopnjo sprizajznjenja z obstoječim stanjem, morda celo na neko vrsto apatije. To morebiti pomeni tudi, da onesnaženost okolja izgublja na pomenu kot eden ključnih razvojnih problemov in da bo med prebivalstvom vse težje dobiti podporo za programe izboljšanja okolja.

12.2.5.2. Razlike glede na izobrazbeno strukturo anketirancev

Tabela 12.22: Ocene problema onesnaženosti okolja glede na izobrazbo.

izobrazba	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
osnovna	33	43	82	66	83	307	3,4
%	10,8	14,0	26,7	21,5	27,0		
poklicna	21	43	88	85	74	311	3,48
%	6,8	13,8	28,3	27,3	23,8		
srednja	19	65	155	118	106	463	3,49
%	4,1	14,0	33,5	25,5	22,9		
visoka	5	26	59	56	43	189	3,56
%	2,7	13,8	31,2	29,6	22,8		
Skupaj	78	177	384	325	306	1270	3,48

Izrazita osveščenost prebivalstva Slovenije za probleme onesnaženosti okolja se kaže tudi iz primerjave ocen problema onesnaženosti okolja v domačem kraju in stopnje izobrazbe anketirancev. Zelo visoke so tudi povprečne ocene in, kar je presenetljivo, med posameznimi skupinami skoraj ni razlik v povprečnih ocenah. Ocene so tudi pri vseh skupinah precej nad nevtralno oceno 3, česar nismo dobili pri nobenem drugem lokalnem problemu.

Naraščanje deleža nevtralnih ocen s stopnjo izobrazbe sicer kaže na hkratno rast oportunitizma, saj je skoraj tretjina anketirancev s srednjo in visoko stopnjo izobrazbe problem ocenila z oceno 3. Na podobno kaže tudi rahel upad takšnih, ki menijo, da je onesnaženost okolja vsekakor problem (ocena 5) z naraščajočo izobrazbo. Hkrati s tem se tudi znižuje delež tistih, ki menijo, da to v njihovem kraju sploh ni problem; med visoko izobraženimi so takšnega mnenja le še redki posamezniki.

Zanimivo je pogledati, kateri prebivalci menijo, da onesnaženost okolja sploh ni problem. Takšnih je bilo 79 (6,2 % anketiranih), 37 moških in 42 žensk. Po starosti so precej enakomerno razporejeni: po 19 je bilo starih do 30 let, od 30 do 45 let in od 46 do 60 let, nad 61 let starih pa je bilo 22. 33 med njimi ima osnovno šolo, 21 poklicno, 19 srednjo in 5 visoko izobrazbo. Večinoma živijo skromno (51) ali udobno (21), prebivajo pa predvsem v vaških krajevnih skupnostih (55), predvsem v Pomurski, Podravske, Koroški in Goriški regiji, kjer v njihovih krajih verjetno res nimajo večjih okoljskih problemov.

12.2.5.3. Razlike glede na zaposlitveni status

Tabela 12.23: Ocene problema onesnaženosti okolja glede na zaposlitev anketirancev.

zaposlitev	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
zaposleni	28	77	188	155	145	593	3,53
%	4,7	13,0	31,7	26,1	24,5		
dijaki/študenti	8	28	61	47	35	179	3,41
%	4,5	15,6	34,1	26,3	19,6		
gospodinje	9	12	11	12	12	56	3,11
%	16,1	21,4	19,6	21,4	21,4		
upokojeanci	24	31	80	75	71	281	3,49
%	8,5	11,0	28,5	26,7	25,3		
kmetje	5	8	10	5	4	32	2,84
%	15,6	25,0	31,3	15,6	12,5		
samozaposleni	2	11	13	10	12	48	3,4
%	4,2	22,9	27,1	20,8	25,0		
brezposelni	3	11	22	24	29	89	3,73
%	3,4	12,4	24,7	27,0	32,6		
Skupaj	79	178	385	328	308	1278	3,48

Precejšnje razlike v ocenah problema onesnaženosti okolja so tudi med različnimi zaposlitvenimi skupinami. Pri povprečnih ocenah izstopa edino nizka ocena med kmeti (2,84), ki je verjetno povsem objektivna, saj le-ti živijo v čistejšem okolju na podeželju. Deleži nevtralnih ocen (3) nihajo med eno četrtno in eno tretjino, manj se jih je tako opredelilo le med brezposelnimi (24,7 %) in gospodinjami (19,6 %). Deleži tistih, ki menijo, da je onesnaženo okolje v njihovem kraju vsekakor problem, so najnižji med kmeti (12,5 %) ter dijaki in študenti (19,6 %), najvišji pa pri upokojevcih (25,3 %) in brezposelnih (32,6 %). Seveda pri slednjih dveh skupinah ne moremo govoriti o večji okoljski osveščenosti, prej o nekoliko večji kritičnosti in občutljivosti do domačega kraja nasploh.

12.2.5.4. Razlike glede na tip krajevne skupnosti

Tabela 12.24: Ocene problema onesnaženosti okolja glede na tip krajevne skupnosti.

TIP KS	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
mestna	9	42	120	136	136	443	3,79
%	2,0	9,5	27,1	30,7	30,7		
primestna	11	19	61	55	46	192	3,55
%	5,7	9,9	31,8	28,7	24,0		
vaška	56	110	194	127	123	610	3,25
%	9,2	18,0	31,8	20,8	20,2		
Skupaj	76	171	375	318	305	1245	3,49

Razlike v povprečnih ocenah onesnaženosti okolja v domačem kraju med mestnimi, primestnimi in podeželskimi krajevnimi skupnostmi so povsem pričakovane in po eni strani verjetno ustrezajo dejanskemu stanju okolja (v mestih je le-to nedvomno bolj obremenjeno kot na podeželju), po drugi strani pa je to še en pokazatelj obstoja t. i. urbano-ruralnega kontinuuma tudi v glavah ljudi.

Tako je razumljivo, da je v mestih le neznamenit delež takšnih, ki menijo, da onesnaženost okolja sploh ni problem (2,0 %) in največji delež tistih, ki menijo, da to vsekakor je problem (30,9%).

12.2.5.5. Razlike glede na velikost naselij

Povsem enako razporeditev ocen opazimo tudi glede na velikost naselij. V vaških krajevnih skupnostih je razmeroma visok delež tistih, ki menijo, da onesnaženost okolja v njihovem kraju ni problem (8,3 %), medtem ko v mestih z več kot 4000 prebivalci več kot polovica anketiranih meni, da je onesnaženo okolje vsekakor problem; v Ljubljani in Mariboru je takšnih kar 77,2 %.

12.2.5.6. Razlike med regijami

Tabela 12.25: Ocene problema onesnaženosti okolja po regijah.

regija	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
Pomurska	11	16	31	22	16	96	3,17
%	11,5	16,7	32,3	22,9	16,7		
Podravska	12	18	30	39	27	126	3,4
%	9,5	14,3	23,8	31,0	21,4		
Koroška	0	14	29	28	20	91	3,59
%	0,0	15,4	31,9	30,8	22,0		
Savinjska	12	13	35	27	16	103	3,21
%	11,7	12,6	34,0	26,2	15,5		
Zasavska	1	4	14	22	66	107	4,38
%	0,9	3,7	13,1	20,6	61,7		
Spodnjeposavska	6	13	22	20	31	92	3,62
%	6,5	14,1	23,9	21,7	33,7		
Dolenjska	3	19	34	31	12	99	3,3
%	3,0	19,2	34,3	31,3	12,1		
Osrednjeslovenska	9	22	50	51	65	197	3,72
%	4,6	11,2	25,4	25,9	33,0		
Gorenjska	8	21	35	25	17	106	3,21
%	7,6	19,8	33,0	23,6	16,0		
Notranjsko-kraška	3	10	44	17	11	85	3,27
%	3,5	11,8	51,8	20,0	12,9		
Goriška	13	22	32	19	13	99	2,97
%	13,1	22,2	32,3	19,2	13,1		
Obalno-kraška	1	6	31	28	14	80	3,6
%	1,3	7,5	38,8	35,0	17,5		
Skupaj	79	178	387	329	308	1281	3,48

Tudi po ocenah anketirancev obstajajo med regijami velike razlike v onesnaženosti domačega okolja. Med šestimi regijami, ki presegajo povprečno oceno vseh anketirancev, daleč najbolj izstopa Zasavska regija (povprečna ocena 4,38), s precej nižjimi povprečki pa ji sledijo Osrednjeslovenska ((3,72), Spodnjeposavska (3,62), Obalno-kraška (3,6) in Koroška regija (3,59).

Najnižjo povprečno oceno onesnaženosti okolja smo dobili v Goriški regiji (2,97), ki ima torej po mnenju anketirancev najmanj tovrstnih problemov.

Ocene onesnaženosti domačega okolja precej natančno sledijo tem povprečkom: kjer je okolje onesnaženo, je zelo malo takšnih, ki bi trdili, da onesnaženo okolje pri njih sploh ni problem, več kot tretjina pa je takšnih, ki menijo, da je to vsekakor problem (v Zasavski regiji kar 61,7 %). V regijah z manj onesnaženim okoljem je delež ocen 1 in 5 približno enak, razen v Gorenjski regiji.

Če pogledamo povprečne ocene še po občinah, je z najvišjimi povprečnimi ocenami ocenjen problem onesnaženega okolja v Trbovljah (4,59), Hrastniku (4,39), Kanalu (4,2), Kungoti (4,17), Zagorju ob Savi (4,12), Ljubljani (4,09), Ravnah na Koroškem (4,06), Kočevju (4,0), Račah-Framu (4,0), Rogašovcih (4,0) in Šentjurju pri Celju (4,0).

Najnižje povprečne ocene smo dobili v občinah Bohinj (1,86), Slovenske Konjice (2,25), Kobarid (2,25), Pesnica (2,38), Miren-Kostanjevica (2,38), Metlika (2,38), Puconci (2,5) in Duplek (2,5).

To seveda ni povsem objektivna slika, saj anketiranje ni bilo izvedeno v vseh 192 slovenskih občinah.

12.2.6. Neurejena odlagališča odpadkov (14F)

Poleg splošnega stanja okolja spadajo neurejena odlagališča odpadkov zagotovo med najbolj pereča okoljska vprašanja v Sloveniji, saj zaradi različnih razlogov močno zamujamo z uvajanjem drugačne politike do odpadkov nasploh. Tu nas čaka še veliko dela, obsežne naložbe in korenite spremembe odnosa vsakega posameznika do odpadkov. Po rezultatih ankete sodeč lahko pri tem računamo na podporo večine prebivalstva.

12.2.6.1. Razlike med starostnimi skupinami

Tabela 12.26: Ocene problema neurejenih odlagališč odpadkov glede na starost anketirancev.

starost	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
pod 30	22	72	111	109	74	388	3,36
%	5,7	18,6	28,6	28,1	19,1		
30 - 45	46	66	102	75	82	371	3,22
%	12,4	17,8	27,5	20,2	22,1		
46 - 60	36	50	62	74	86	308	3,4
%	11,7	16,2	20,1	24,0	27,9		
nad 61	51	30	37	43	47	208	3,02
%	24,5	14,4	17,8	20,7	22,6		
Skupaj	155	218	312	301	289	1275	3,28

Anketiranci iz vseh starostnih skupin večinoma ugotavljajo, da so neurejena odlagališča odpadkov tudi pereč problem njihovega kraja. Zaskrbljujoče je sicer, da so prebivalci, mlajši od 30 let, do tega problema še najbolj indiferentni (skoraj tretjina je izbrala nevtralno oceno 3), se pa s starostjo ta delež precej zmanjša. Na enak način se povečuje tudi delež tistih, ki menijo, da neurejena odlagališča sploh niso problem (pri starejših od 61 let jih je skoraj četrtina).

12.2.6.2. Razlike glede na izobrazbeno strukturo anketirancev

Tabela 12.27: Ocene problema neurejenih odlagališč odpadkov glede na izobrazbo

izobrazba	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
osnovna	55	50	70	54	80	309	3,17
%	17,8	16,2	22,7	17,5	25,9		
poklicna	36	54	71	77	74	312	3,32
%	11,5	17,3	22,8	24,7	23,7		
srednja	51	80	123	119	87	460	3,24
%	11,1	17,4	26,7	25,9	18,9		
visoka	13	33	45	49	49	189	3,47
%	6,9	17,5	23,8	25,9	25,9		
Skupaj	155	217	309	299	290	1270	3,28

Ocene problema neurejenih odlagališč odpadkov se na zanimiv način razlikujejo glede na izobrazbo anketirancev. V povprečnih ocenah sicer ni posebnih razlik, tudi deleži nevtralne ocene 3 so si precej podobni. Delež anketirancev, ki menijo, da neurejena odlagališča odpadkov v njihovem kraju sploh niso problem, se s stopnjo izobrazbe opazno zmanjšuje, medtem ko se delež tistih, ki menijo, da to vsekakor je problem njihovega kraja, vztrajno giblje okrog četrtine v vseh skupinah, razen pri anketirancih s srednjo izobrazbo.

12.2.6.3. Razlike glede na zaposlitveni status

Tabela 12.28: Ocene problema neurejenih odlagališč odpadkov glede na zaposlitev anketirancev.

zaposlitev	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
zaposleni	53	105	151	147	136	592	3,35
%	9,0	17,7	25,5	24,8	23,0		
dijaki/študenti	7	34	58	46	34	179	3,37
%	3,9	19,0	32,4	25,7	19,0		
gospodinje	10	14	8	7	17	56	3,13
%	17,9	25,0	14,3	12,5	30,4		
upokojenci	63	36	53	60	70	282	3,13
%	22,3	12,8	18,8	21,3	24,8		
kmetje	6	7	10	7	2	32	2,75
%	18,8	21,9	31,3	21,9	6,3		
samozaposleni	6	9	10	11	12	48	3,29
%	12,5	18,8	20,8	22,9	25,0		
brezposelni	10	12	22	23	22	89	3,39
%	11,2	13,5	24,7	25,8	24,7		
Skupaj	155	217	312	301	293	1278	3,28

Razporeditev ocen tega problema glede na zaposlitev sicer ne kaže velikih odstopanj niti glede povprečnih ocen, ki so razmeroma visoke (izjema je pri kmetih, ki pač živijo v manjših krajih brez velikih tovrstnih problemov), niti glede deleža najvišjih ocen. Delež tistih, ki menijo, da so neurejena odlagališča v njihovem kraju vsekakor problem (oceni 4 in 5), se giblje od 40--50 %. Večje razlike so pri najnižjih ocenah (1 in 2), ki pomenita, da za anketirance to sploh ni problem. Najnižja deleža ocene 1 sta pri dijakih in študentih (3,9 %) in pri zaposlenih (8,9 %), medtem ko pa kar precejšen delež gospodinj (17,9 %) in upokojencev (22,3 %) meni, da neurejena odlagališča odpadkov pri njih sploh niso problem. Glede na precejšnjo kritičnost upokojencev do nekaterih drugih problemov in onesnaževanja okolja nasploh je to kar nekoliko nenavadno.

12.2.6.4. Razlike glede na tip krajevne skupnosti

Tabela 12.29: Ocene problema neurejenih odlagališč odpadkov glede na tip krajevnih skupnosti.

TIP KS	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
mestna	40	66	119	118	97	440	3,38
%	9,1	15,0	27,1	26,8	22,1		
primestna	16	32	47	41	59	195	3,49
%	8,2	16,4	24,1	21,0	30,3		
vaška	93	112	137	135	133	610	3,17
%	15,3	18,4	22,5	22,1	21,8		
Skupaj	149	210	303	294	289	1245	3,29

Podobno kot smo rekli pri opredeljevanju problema onesnaženosti okolja so tudi tu razmeroma šibke razlike na nek način pričakovane, čeprav je ravnanje z odpadki na podeželju marsikje slabše urejeno kot v mestih.

V povprečnih ocenah ni velikih razlik, zanimivo pa je, da so te višje v primestnih krajevnih skupnostih (3,49) kot v mestnih (3,38). Verjetno je razlog v tem, da so mestna odlagališča odpadkov pogosto v primestnih območjih, zelo pereč problem na širšem obrobju mest pa so tudi nešteta divja odlagališča odpadkov.

Glede deležev posameznih ocen med mestnimi in primestnimi krajevnimi skupnostmi ni bistvenih razlik, razen da je v slednjih precej višji delež tistih, ki menijo, da so neurejena odlagališča odpadkov vsekakor problem (30,3 %, v mestnih krajevnih skupnostih 22,1 %). Visok delež ocene 1 v vaških krajevnih skupnostih (neurejena odlagališča odpadkov sploh niso problem) opozarja na precejšnjo neosveženost podeželskega prebivalstva, ki bi jo bilo nujno potrebno v prihodnje načrtno zmanjševati.

12.2.6.5. Razlike glede na velikost naselja

Tudi pri analizi ocen problema neurejenih odlagališč odpadkov glede na velikost naselij, se ponovno pojavi dejstvo, da je v manjših podeželskih krajih precej višji delež takšnih, ki mislijo, da to v njihovem kraju sploh ni problem, v mestih pa ta delež z naraščanjem števila prebivalcev upada in znaša v obeh naših največjih mestih komaj 5,0 %. Nasprotno je zelo majhna razlika med manjšimi in večjimi naselji v deležih anketirancev, ki menijo, da so neurejena odlagališča odpadkov v njihovem kraju vsekakor problem. Deleži nihajo od petine do četrtnine, izjemi sta spet Ljubljana in Maribor s 36,6 % takšnih ocen. Takšne visoke ocene so verjetno predvsem na rovaš divjih odlagališč odpadkov v bližnji in širši okolici mest, saj mestne odpadke organizirano odvažajo na urejena odlagališča.

12.2.6.6. Razlike med regijami

Tabela 12.30: Ocene problema neurejenih odlagališč odpadkov po regijah.

regija	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
Pomurska	10	14	23	25	24	96	3,41
%	10,4	14,6	24,0	26,0	25,0		
Podravska	13	24	30	31	29	127	3,31
%	10,2	18,9	23,6	24,4	22,8		
Koroška	6	18	23	19	24	90	3,41
%	6,7	20,0	25,6	21,1	26,7		
Savinjska	16	24	24	23	16	103	2,99
%	15,5	23,3	23,3	22,3	15,5		
Zasavska	8	18	29	25	26	106	3,41
%	7,6	17,0	27,4	23,6	24,5		
Spodnjeposavska	22	11	15	15	30	93	3,21
%	23,7	11,8	16,1	16,1	32,3		
Dolenjska	10	22	23	28	15	98	3,16
%	10,2	22,5	23,5	28,6	15,3		
Osrednjeslovenska	27	26	42	42	61	198	3,42
%	13,6	13,1	21,2	21,2	30,8		
Gorenjska	12	12	28	30	23	105	3,38
%	11,4	11,4	26,7	28,6	21,9		
Notranjsko-kraška	7	14	27	23	16	87	3,31
%	8,1	16,1	31,0	26,4	18,4		
Goriška	18	22	21	21	16	98	2,95
%	18,4	22,5	21,4	21,4	16,3		
Obalno-kraška	6	13	28	19	14	80	3,28
%	7,5	16,3	35,0	23,8	17,5		
Skupaj	155	218	313	301	294	1281	3,28

Najvišje ocene problema neurejenih odlagališč odpadkov (večji delež tistih, ki menijo, da je to v njihovem kraju problem) imajo Osrednjeslovenska (3,42), Pomurska (3,41), Koroška (3,41) in Zasavska regija (3,41), najnižje pa Savinjska (2,99) in Goriška regija (2,95).

Glede na deleže posameznih ocen lahko regije razdelimo na dve skupini:

- regije z visokim deležem tistih, ki menijo, da neurejena odlagališča odpadkov v njihovem kraju sploh niso problem: Spodnjeposavska (23,7 %), Goriška (18,4 %) in Savinjska regija (15,5 %)
- regije z nizkim deležem tistih, ki menijo, da so neurejena odlagališča odpadkov vsekakor problem: Dolenjska (15,3 %), Obalno-kraška (17,5 %) in Notranjsko-kraška regija (18,4 %)

Posebnost je Spodnjeposavska regija, kjer je ta problem največ anketirancev ocenilo z oceno 1 (23,7 %) in največ z oceno 5 (32,3 %).

12.2.7. Neurejena kanalizacija (14M)

12.2.7.1. Razlike med starostnimi skupinami

Tabela 12.31: Ocene problema neurejene kanalizacije glede na starost anketirancev

starost	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
pod 30	79	112	89	61	48	389	2,71
%	20,3	28,8	22,9	15,7	12,3		
30 - 45	62	74	90	66	82	374	3,09
%	16,6	19,8	24,1	17,7	21,9		
46 - 60	56	49	90	47	67	309	3,06
%	18,1	15,9	29,1	15,2	21,7		
nad 61	52	36	52	30	39	209	2,85
%	24,9	17,2	24,9	14,4	18,7		
Skupaj	249	271	321	204	236	1281	2,93

Glede na veliko nerešenih problemov s kanalizacijo v slovenskih krajih bi lahko upravičeno pričakovali, da bo manj anketirancev, ki menijo, da to v njihovem kraju ni problem (kar 40,6 %), medtem ko jih samo tretjina priznava, da je to v njihovem kraju problem. Nekoliko zaskrbljujoče je stanje pri mlajši generaciji, saj jih le malo meni, da ne urejena kanalizacija v njihovem kraju problem (12,3 %), več kot petina pa v tem sploh ne vidi nikakršnega problema (20,3 %).

12.2.7.2. Razlike glede na izobrazbeno in zaposlitveno strukturo anketirancev

Tabela 12.32: Ocene problema neurejene kanalizacije glede na izobrazbo anketirancev.

izobrazba	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
osnovna	80	48	75	34	73	310	2,91
%	25,8	15,5	24,2	11,0	23,6		
poklicna	47	62	77	66	60	312	3,1
%	15,1	19,9	24,7	21,2	19,2		
srednja	97	105	118	69	76	465	2,83
%	20,9	22,6	25,4	14,8	16,3		
visoka	27	53	50	32	27	189	2,89
%	14,3	28,0	26,5	16,9	14,3		
Skupaj	251	268	320	201	236	1276	2,92

Primerjava ocen problema neurejene kanalizacije glede na izobrazbo anketirancev kaže nizko stopnjo osveščenosti pomena urejene kanalizacije med vsemi izobrazbenimi skupinami, saj je povprečna ocena povsod nižja od 3, razen pri skupini s poklicno izobrazbo (3,1). Več kot četrtnina anketirancev je problem ocenila z nevtralno oceno 3, 40,7 % pa meni, da neurejena kanalizacija v njihovem kraju sploh ni problem. To v bistvu ustreza dejanskemu stanju, saj je

v javna kanalizacijska omrežja vključenih ok 44 % prebivalcev Slovenije. Nespodbudna je ugotovitev, da se z naraščajočo stopnjo izobrazbe zmanjšuje delež tistih, ki menijo, da je neurejena kanalizacija v njihovem domačem kraju vsekakor problem, vendar lahko to vsaj delno pojasnimo s tem, da večji del srednje in visoko izobraženih živi v večjih krajih z urejeno kanalizacijo.

Precej podobno sliko dobimo, če ocene problema neurejene kanalizacije primerjamo z zaposlitvijo anketirancev.

12.2.7.3. Razlike glede na tip krajevne skupnosti in velikost naselij

Tabela 1233.: Ocene problema neurejene kanalizacije glede na tip krajevnih skupnosti

TIP KS	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
mestna	86	118	134	52	52	442	2,7
%	19,5	26,7	30,3	11,8	11,8		
primestna	40	40	39	33	43	195	2,99
%	20,5	20,5	20,0	16,9	22,1		
vaška	117	106	143	107	141	614	3,08
%	19,1	17,3	23,3	17,4	23,0		
Skupaj	243	264	316	192	236	1251	2,93

Zanimive podobnosti med mestnimi, primestnimi in vaškimi krajevnimi skupnostmi se razkrivajo iz primerjave ocene problema neurejene kanalizacije s tipom krajevne skupnosti. V vseh treh tipih je skoraj identičen delež tistih, ki menijo, da neurejena kanalizacija v njihovem kraju sploh ni problem -- ne glede na to, da se v večini večjih mest odpadne vode zbirajo v javnih kanalizacijskih omrežjih in deloma prečistijo v čistilnih napravah, na podeželju pa večinoma končajo v greznicah in močno obremenjujejo okolje. To dejstvo na zelo jasn način razkriva splošno razširjeno prepričanje, da so greznice povsem ustrezna rešitev za odpadne vode in da precejšnja onesnaženost podtalnice v naših najpomembnejših vodonosnikih nima nikakršne zveze z domačimi greznicami.

Precejšnje razlike med tipi krajevnih skupnosti so pri oceni 5 (neurejena kanalizacija je vsekakor problem), saj je delež teh ocen v mestih za polovico manjši kot v primestnih in vaških krajevnih skupnostih. Rezultati ankete opozarjajo tudi na zelo raznolike razmere v primestnih krajevnih skupnostih, saj sta dve petini anketirancev ocenili, da neurejena kanalizacija sploh ni problem (41,0 %), dve petini, da je to vsekakor problem v njihovem kraju (39,0 %), preostala petina pa se je odločila za nevtralno oceno 3.

Podobno sliko nam kaže tudi primerjava ocen problema neurejene kanalizacije z velikostjo naselij. Med naselji do 10.000 prebivalcev ni velikih razlik: slaba petina anketiranih meni, da neurejena kanalizacija pri njih sploh ni problem, dobra petina pa meni nasprotno, da je neurejena kanalizacija vsekakor problem. V obeh večjih mestih (Ljubljani in Mariboru) dobra polovica anketiranih (52,0 %) meni, da neurejena kanalizacija sploh ni problem, 22,0 % pa meni nasprotno. V mestih od 10.000 do 50.000 prebivalcev je 39,7 % anketiranih problem neurejene kanalizacije ocenilo z nevtralno oceno 3, problem v neurejeni kanalizaciji pa vidi samo 16,1 % anketirancev.

12.2.7.4. Razlike med regijami

Tabela 12.34: Ocene problema neurejene kanalizacije po regijah.

regija	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
Pomurska	12	9	19	25	31	96	3,56
%	12,5	9,4	19,8	26,0	32,3		
Podravska	20	29	42	12	24	127	2,93
%	15,8	22,8	33,1	9,5	18,9		
Koroška	13	12	24	18	24	91	3,31
%	14,3	13,2	26,4	19,8	26,4		
Savinjska	29	21	17	18	18	103	2,76
%	28,2	20,4	16,5	17,5	17,5		
Zasavska	14	28	36	15	15	108	2,9
%	13,0	25,9	33,3	13,9	13,9		
Spodnjeposavska	26	16	19	15	17	93	2,8
%	28,0	17,2	20,4	16,1	18,3		
Dolenjska	14	23	23	22	17	99	3,05
%	14,1	23,2	23,2	22,2	17,2		
Osrednjeslovenska	40	44	39	22	53	198	3,02
%	20,2	22,2	19,7	11,1	26,8		
Gorenjska	20	25	35	13	13	106	2,75
%	18,9	23,6	33,0	12,3	12,3		
Notranjsko-kraška	18	20	26	18	5	87	2,68
%	20,7	23,0	29,9	20,7	5,8		
Goriška	27	26	21	14	11	99	2,56
%	27,3	26,3	21,2	14,1	11,1		
Obalno-kraška	18	19	20	12	11	80	2,74
%	22,5	23,8	25,0	15,0	13,8		
Skupaj	251	272	321	204	239	1287	2,93

Že samo razlike v povprečnih ocenah med regijami nam lepo razkrivajo precejšnje razlike med regijami. Problem neurejene kanalizacije je najbolj prisoten v Koroški regiji (povprečna ocena 3,31) in Pomurski regiji (3,56); v slednji skoraj tretjina anketiranih meni, da je neurejena kanalizacija pri njih vsekakor problem.

Presenetljiva je primerjava z obema najbolj kraškima regijama: v Obalno-kraški regiji se problema neurejene kanalizacije v domačem kraju zaveda 13,8 % anketiranih, v Notranjsko-kraški regiji pa samo 5,8 %. Ugotovitve o majhnih samočistilnih sposobnostih kraških voda se očitno še niso prijele med prebivalci naših kraških območij. V Notranjsko-kraški regiji več kot petina prebivalcev (20,7 %) meni, da neurejena kanalizacija ni problem, medtem ko je v regijah z obsežnimi vodonosniki takšnih precej manj: v Podravske regiji 15,8 %, v Pomurski regiji samo 12,5 %.

Med občinami, kjer je problem neurejene kanalizacije med ljudmi najbolj prisoten, vodijo Grosuplje (povprečna ocena 5,0), Muta (4,5), Cankova (4,38), Lendava (4,25), Rogašovci (4,25), Beltinci (4,13), Šentjur pri Celju (4,11), Gornja Radgona (4,0) in Puconci (4,0). Prepričanje, da neurejena kanalizacija v njihovem kraju ni problem, prevladuje mdr. v občinah Prevalje (povprečna ocena 1,6), Žiri (2,0), Velenje (2,0), Slovenske Konjice (2,0), Kanal (2,0), Celje (2,0) in Bovec (2,0).

12.2.8. Slabe prometne povezave (14J)

Iz primerjave ocen problema slabih prometnih povezav in starosti anketirancev ugotovimo zanimiv pojav, da je ta problem najbolj prisoten pri anketiranih, starih od 30 do 45 let (povprečna ocena 3,25) in 46 do 60 let (3,31). Verjetno je to najmobilnejši del prebivalstva, ki

je v veliki meri vezan na vsakodnevne prevoze z osebnimi avtomobili. Mlajši in starejši anketiranci so problem slabih prometnih povezav ocenili kot manj pereč (povprečni oceni 3,03 in 2,88), slednji zagotovo zaradi bistveno manjše mobilnosti.

Glede na izobrazbo anketirancev so samo manjše razlike v oceni problema.

Pač pa so precejšnje razlike med zaposlitvenimi skupinami, odvisne od njihove vsakodnevne mobilnosti. Kot pereč problem (ocena 5) so slabe prometne povezave v domačem kraju najpogosteje ocenili samozaposleni (31,3 %), kmetje (29,0 %) in brezposelni (28,7 %), medtem ko je med zaposlenimi takšnih 24,1 %. Pričakovano visok delež upokoјencev (22,8 %) in gospodinj (19,6 %) meni, da prometne povezave v njihovem domačem kraju niso problematične. Zanimivo je, da pri ocenah prometnih povezav ni bistvenih razlik glede na to, ali ljudje delajo v domačem ali v drugem kraju; določene težave imajo samo tisti, ki delajo v središču domače regije.

Pričakovana je razlika v ocenah problema slabih prometnih povezav med mestnimi in primestnimi krajevnimi skupnostmi z nižjimi ocenami tega lokalnega problema (povprečni oceni 3,01 oziroma 2,98) in vaškimi krajevnimi skupnostmi, kjer ljudje ta problem precej bolj občutijo (povprečna ocena 3,26). V vaških krajevnih skupnostih je 45,9 % anketiranih ocenilo, da so slabe prometne povezave vsekakor problem njihovega kraja (oceni 4 in 5), v primestnih 36,4 %, v mestnih pa 38,6 %.

Slabše prometne povezave na podeželju se še očitneje pokažejo pri analizi teh ocen glede na velikost naselij. V manjših podeželskih naseljih skoraj polovica anketiranih meni, da so prometne povezave zanje problem (oceno 4 ali 5 je navedlo 49,1 % anketiranih). To je še posebno težavno, ker je v takšnih krajih zelo močna dnevna migracija v bližnja zaposlitvena in šolska središča in so ljudje zelo odvisni od osebnih avtomobilov, pa tudi javnih prevoznih sredstev.

Le malo manjši delež takšnih ocen je pri anketirancih iz srednje velikih mest od 10.000 do 50.000 prebivalcev (48,1 %), vendar pa lahko domnevamo, da so v teh primerih anketiranci mislili bolj na slabšo prometno dostopnost v širšem regionalnem pogledu, predvsem glede na oddaljenost od slovenskega prometnega križa ter sedanjega in bodočega avtocestnega omrežja.

Precejšnje razlike med regijami v ocenah slabih prometnih povezav prikazuje tabela 12.35.

Tabela 12.35: Ocena problema slabih prometnih povezav po regijah

regija	1	2	3	4	5	N	povpr. ocena
Pomurska	10	18	21	21	25	95	3,35
%	10,5	19,0	22,1	22,1	26,3		
Podravska	17	27	29	27	27	127	3,16
%	13,4	21,3	22,8	21,3	21,3		
Koroška	4	13	24	19	31	91	3,66
%	4,4	14,3	26,4	20,9	34,1		
Savinjska	29	27	14	15	17	102	2,65
%	28,4	26,5	13,7	14,7	16,7		
Zasavska	11	11	25	25	36	108	3,59
%	10,2	10,2	23,2	23,2	33,3		
Spodnjeposavska	18	11	20	13	31	93	3,3
%	19,4	11,8	21,5	14,0	33,3		
Dolenjska	11	11	31	23	20	96	3,31
%	11,5	11,5	32,3	24,0	20,8		
Osrednjeslovenska	56	49	38	23	32	198	2,63
%	28,3	24,8	19,2	11,6	16,2		
Gorenjska	17	23	28	25	13	106	2,94
%	16,0	21,7	26,4	23,6	12,3		
Notranjsko-kraška	12	20	21	20	14	87	3,05
%	13,8	23,0	24,1	23,0	16,1		
Goriška	13	15	21	23	26	98	3,35
%	13,3	15,3	21,4	23,5	26,5		
Obalno-kraška	8	18	20	20	12	78	3,13
%	10,3	23,1	25,6	25,6	15,4		
Skupaj	206	243	292	254	284	1279	3,13

Že pri povprečnih ocenah lahko na prvi pogled vidimo, da so anketiranci pri ocenjevanju problema slabih prometnih povezav upoštevali več dejavnikov:

- lokalne prometne povezave
- oddaljenost od slovenskega prometnega križa
- razvitost javnega potniškega prometa (?)

Kot regija z najbolj ugodnimi prometnimi povezavami izstopa Osrednjeslovenska regija (povprečna ocena 2,63), v kateri le 27,8 % anketiranih meni, da so slabe prometne povezave vsekakor problem, 53,1 % pa meni, da to sploh ni problem. Podobno je tudi v Gorenjski in Savinjski regiji.

Po najslabših prometnih povezavah izstopajo Spodnjeposavska (povprečna ocena 3,3), Dolenjska (3,31), Goriška (3,35), Pomurska (3,35), Zasavska (3,59) in Koroška regija (3,66).

12.2.9. Odseljivanje prebivalstva (14L)

Razlike v ocenah problema odseljivanja prebivalstva glede na starost anketiranih niso statistično signifikantne ($p=0,103$).

Tudi glede razlik med anketiranih z osnovno, poklicno, srednjo in visoko izobrazbo ni statistično signifikantnih razlik ($p=0,773$).

Nobeni posebnih razlik tudi ni možno ugotoviti, če ocene tega problema primerjamo z zaposlitvijo in materialnim stanjem anketiranih. Tudi med tipi krajevnih skupnosti ni bistvenih razlik, le v vaških krajevnih skupnostih je nekaj več ljudi, ki menijo da to pri njih vsekakor je problem (11,0 %), kot v mestnih krajevnih skupnostih (7,5 %).

Če primerjamo ocene problema odseljevanja prebivalstva z velikostjo naselij vidimo, da v manjših podeželskih krajih 27,1 % anketiranih meni, da to v njihovem kraju sploh ni problem, in le 9,0 %, da to je problem njihovega kraja.

Iz primerjave teh ocen med regijami vidimo, da v vseh regijah izrazito prevladujejo tisti, ki menijo, da to pri njih sploh ni problem, in skupaj z neodločenimi (ocena 3) predstavljajo od dveh tretjin do treh četrtin vseh anketiranih v regiji. Izjeme so tri regije, kjer je delež takšnih, ki menijo, da to sploh ni problem (oceni 1 in 2), manjši od polovice anketiranih: v Obalno-kraški regiji (44,9 %), Notranjsko-kraški regiji (44,1 %) in v Zasavski regiji (38,1 %). Največji delež anketirancev, ki menijo, da odseljevanje vsekakor je problem v njihovem domačem kraju (oceni 4 in 5), smo zabeležili v Spodnjeposavski (29,0 %), Goriški (30,3 %), Zasavski (31,5 %) in Notranjsko-kraški regiji (36,1 %).

Če pogledamo še ocene tega problema poobčinah, vidimo, da je strah pred odseljevanjem prebivalstva najbolj prisoten v občinah Slovenska Bistrica (povprečna ocena 4,6), Kobarid (4,5), Ormož (3,8), Bloke (3,7), Komen (3,6) in Črnomelj (3,5).

12.2.10. Gramoznice in kamnolomi (14E)

Pri ocenah tega problema se pojavijo določene razlike samo med anketiranci iz različnih tipov krajevnih skupnosti. Da to sploh ni problem (oceni 1 in 2), meni več anketirancev iz mestnih (49,3 %) in primestnih krajevnih skupnosti (50,2 %) kot iz vaških krajevnih skupnosti (48,9 %). Delež anketirancev, ki menijo, da to vsekakor je problem njihovega domačega kraja (oceni 4 in 5) je skoraj povsod enak: v mestnih krajevnih skupnostih tako meni 23,3 % anketirancev, v primestnih 23,8 % in v vaških krajevnih skupnostih 23,0 %.

Po regijah so ta problem s povprečno oceno nad 3 ocenili samo v Zasavski regiji (3,02), kjer je 33,7 % anketiranih navedlo, da to vsekakor je problem v njihovem kraju (oceni 4 in 5). Nezanemarljiv problem za prebivalstvo predstavljajo kamnolomi in gramoznice še v Savinjski regiji (35,3 % anketirancev), Spodnjeposavski (27,1 %), Dolenjski (26,7 %) in Podravske regiji (25,2 %).

Med občinami, kjer so anketiranci ocenili gramoznice in kamnolome kot precejšen problem, izstopajo Grosuplje (povprečna ocena 4,7), Slovenska Bistrica (4,4), Šentjernej (3,8), Šempeter-Vrtojba (3,7), Žiri (3,5), Laško (3,4), Ilirska Bistrica (3,3), Zreče (3,3), Trbovlje(3,2) in Kanal (3,2).

12.2.11. Črne gradnje (14I)

Večina anketirancev ocenjuje, da črne gradnje v njihovem domačem kraju niso problem; kot problem jih ocenjuje le ok. 12 % anketiranih, starih od 30 do 60 let, v drugih starostnih skupinah je ta delež še manjši.

Če primerjamo ocene probleme črnih gradenj z izobrazbo anketiranih, vidimo, da jih kar 53,3 % meni, da to v njihovem kraju sploh ni problem (oceni 1 in 2), 23,4% pa jih meni, da to v njihovem kraju vsekakor je problem (oceni 4 in 5). Kar izrazite so razlike glede na izobrazbo anketiranih: med anketiranci z osnovno šolo jih 59,4 % meni, da to pri njih sploh ni problem, s poklicno izobrazbo 53,5 %, s srednjo izobrazbo 53,8 % in z visoko izobrazbo 42,0 %.

Zanimivo je, da glede vprašanja črnih gradenj ni velikih razlik niti med zaposlitvenimi kategorijami niti med ljudmi z različnim materialnim položajem.

Precej podobne so si ocene tega problema v mestnih in primestnih krajevnih skupnostih. Da je to v njihovem kraju vsekakor problem (oceni 4 in 5), meni v mestnih krajevnih skupnostih 28,6 % anketiranih, v primestnih 25,2 % in v vaških krajevnih skupnostih 20,0 % anketirancev. Da črne gradnje v njihovem kraju niso problem (oceni 1 in 2), meni v mestnih krajevnih skupnostih 43,4 % anketiranih, v primestnih 52,5 % in v vaških krajevnih skupnostih kar 60,3 % anketiranih.

Če primerjamo ocene problema z velikostjo naselij, je izrazita razlika med obema večjima mestoma (Ljubljana in Maribor), kjer 25,8 % anketiranih meni, da to sploh ni problem (oceni 1 in 2), 45,5 % pa nasprotno meni, da to vsekakor je problem, in ostalimi kraji, v katerih 50--60 % anketiranih meni, da to v njihovem kraju sploh ni problem.

Po zaskrbljenosti zaradi problema črnih gradenj med regijami izstopa samo Obalno-kraška regija (povprečna ocena 3,14), kjer 43,6 % anketiranih meni, da to pri njih vsekakor je problem.

12.2.12. Gradnja počitniških hiš (14G)

Zelo malo anketiranih je to ocenilo kot problem v njihovem domačem kraju. Celo v vaških krajevnih skupnostih je samo 14,6 % anketiranih menilo, da to pri njih vsekakor je problem (oceni 4 in 5), kar 65,3 % anketiranih pa je menilo, da to sploh ni problem. Do neke mere se gradnja počitniških hiš pojavlja kot problem samo v manjših vaseh, kar bi bilo koristno upoštevati pri načrtovanju gradenj.

Med regijami izstopa Obalno-kraška regija, kjer 36,3 % anketiranih meni, da to pri njih je problem, in tudi to bi veljalo bolj upoštevati. Med občinami se strah in nelagodje pred gradnjo počitniških hiš izraziteje pojavlja samo v Izoli (povprečna ocena 4,18), Rogašovcih (3,4) in Bohinju (3,43):

13. Planiranje

13.1. Uporabnost anketnega raziskovanja javnega mnenja v planiranju

Čeprav v zadnjem času krožijo v strokovnih krogih osnutki novega Zakona o urejanju prostora, ki sodelovanje javnosti pri sprejemanju odločitev o razvoju v prostoru praktično omejujejo na 'pravico do biti informiran', imamo to vendarle lahko samo za trenutno slabost v oblikovanju nove slovenske države. V vnemi za utrjevanje države in njenih institucij se morda kaže upoštevanje mnenj javnosti kot moteč dejavnik. Tudi reminiscence na samoupravni socializem, ki je to področje na deklarativni ravni idealno zastavil, v življenju pa se ni ravno izkazal, so še žive. Ob reakcijah na nejasno razmejitve med strokovnostjo, strokovnimi znanji in pravico vsakogar, da lahko vpliva na lastne življenjske razmere, kar je samoupravni socializem neartikulirano premešal, se rojevajo krilatice, kot je na primer 'strokovnjaki naj odločajo' in podobne, ki docela negirajo pomen laične javnosti pri urejanju prostora. V tujini, posebej v državah s tradicionalno razvito lokalno demokracijo, na primer v ZDA, je področju sodelovanja javnosti posvečena posebna pozornost, ne samo na praktični ravni, pri uresničevanju takega sodelovanja, temveč tudi na raziskovalni ravni. V dobi, v kateri informacije pomenijo domala najbolj pomemben vir človekovega delovanja in obstoja, moramo gledati na vključevanje javnosti v odločanje o zadevah urejanja prostora predvsem kot način, kako povečati obseg koristnih in s tem tudi potrebnih informacij, kot način torej, ki naj zagotovi kakovostne odločitve.

Pri vključevanju javnosti, in predvsem stališč javnosti, v prostorsko načrtovanje moramo razlikovati več različnih položajev, v katerih se nahaja javnost v odnosu do prostorskega načrta. V tem pogledu je treba ločiti vključevanje stališč javnosti preko javnomnenjskih anket in neposredno sodelovanje javnosti pri odločanju. Razlike med tema dvema položajema so večplastne in predvsem ena oblika ne more nadomestiti druge.

Anketa pomeni raziskovanje stališč, ki so splošna, nečlenjena, ne pomenijo neposrednega odziva na nek prostorsko ureditveni problem, so na nek način neproblemska oziroma ne vključujejo izpraševančeve neposredne prizadetosti zaradi neke možne odločitve. Izpraševanec torej ne prepozna morebitnih konkretnih posledic odgovora, zato je lahko tak odgovor zelo splošen in se nanaša na predstave, ki jih izpraševanec ima, na njegova dosedanja izkustva ali na splošna razširjena mnenja o nekem problemu. Pri konkretnem oblikovanju prostorskega plana tako mnenje ni neposredno uporabno. Ne pomeni namreč, da bodo reakcije na plan v skladu s pričakovanji, ki bi jih nakazovala javnomnenjska anketa. Izpraševanec se posebej na vrednostna vprašanja odziva 'idelaistično', postavlja se v položaj, ki omogoča predstavo o najboljših rešitvah. V resnici se odziva na način, ki izraža želje in pričakovanja, v planerskem jeziku bi rekli, da opredeljuje cilje. Naj to pojasnimo s spoznanjem, ki ga je zapisal A. Pogačnik, ko je s fotografijami izpraševal prebivalce Ljubljane o njihovih predstavah o ustreznih prostorsko ureditvenih vzorcih. »Ko smo spraševali, kje bi želeli imeti hišo, jih je večina označevala najlepše gozdne obronke, slemena, skratka, lokacije v privlačni zeleni okolici v bližini mesta. Ko smo iste spraševali, kje bi prepovedali ali celo porušili obstoječo gradnjo, jih je večina označevala iste lokacije. Tudi druga vprašanja nam dajo podobne odgovore – najlepša naravna okolja, kamor bi šli najraje na izlet, bi po drugi strani radi pozidali.« (Pogačnik A., Javno mnenje Slovencev o oblikovanju urbanega in krajinskega okolja na temelju fotoanketiranja, FAGG, Ljubljana, 1979, str.2)

Seveda se postavlja vprašanje, kako sploh vključiti rezultate javnomnenjskih anket v prostorsko načrtovanje. A Pogačnik se v nadaljevanju zgoraj omenjene ugotovitve sprašuje,

ali so taka spoznanja za prostorskega načrtovalca sploh uporabljiva. Pravi: »... da take ... ankete dajejo preveč splošno, neobvezno in stereotipno sliko, ki jo urbanist le stežka prevede v »svoj jezik«, jo le stežka uporabi pri prostorskem planiranju.« (Pogačnik A., prav tam)

Taka spoznanja o 'uporabnosti' javnomnenjskih anket izražajo tudi drugi raziskovalci na tem področju. Z. Mlinar ugotavlja, da se ljudje pri anketah opredeljujejo na osnovi trenutnega prepoznavanja problemov v prostoru, ki se lahko le slučajno kažejo takšni, kot se bodo ob planskih predlogih. »Preference prebivalstva in aspiracije izražajo obstoječo situacijo, ne pa tistih okoliščin, ki bi nastale z njihovim uresničevanjem. Posamezni vprašanci ne upoštevajo agregatnih efektov njihovih individualnih preferenc in odločitev. Zavest o teh agregatnih spremembah pa bi – tudi v sedanjem času – nedvomno vodila do drugačnih aspiracij.« (Mlinar Z., Humanizacija mesta, 1983, s. 320)

Tak položaj izprašancev v odnosu do prostorskih problemov, ki lahko neposredno zadevajo tudi nje same, vodi vselej do bolj stereotipnih predstav in vrednostnih sodb, ki postajajo manj stereotipna šele tedaj, ko postaja slika o uresničitvenih možnostih vse bolj jasna, ko si ljudje pridobijo vednost o omejitvah okolja, fizičnega ali družbenega, in skladno s tem morajo od začetnih idealnih predstav odstopati in jih narediti stvarnejše.

Iz pravkar povedanega izhaja tudi, da imamo v prostoru vedno opraviti s posamezniki, ki v idealizirajočem položaju lahko izražajo lastne aspiracije in jih lahko, ali pa tudi ne, uglasijo z aspiracijami drugih. Tako se postavlja tu najbolj temeljno vprašanje: ali javnomnenjske raziskave, ki z velikimi vzorci neposredno vodijo k prepoznavanju povprečnih stališč, stališč, ki jih deli med sabo največ izprašancev, ne vodijo do sklepov, ki onemogočajo, da bi na planerjevi risalni mizi nastale rešitve, ki bi upoštevale tudi manjšinsko mnenje. Med konkretnimi razmerami, ki jih ustvari neka načrtovana prostorska ureditev, in med posplošeno predstavo o nekem problemu prostorske ureditve je namreč lahko zelo velika razlika.

Povrnimo se k A. Pogačniku in njegovi ugotovitvi o tem, da so celo stališča istega človeka med sabo 'skregana', da isti človek lahko oblikuje stališča, ki se, če bi bila uresničena v prostoru, izključujejo, so torej med sabo konfliktna. Dejansko je mogoče razumeti istega človeka, ki se enkrat vživi v vlogo člana širše družbene skupnosti in so mu zato varstveni cilji pomembni, drugič pa v vlogo 'sebičnega posameznika', ki so mu pomembni izključno njegovi zasebni interesi. Najlepše gozdne obronke in slemena bi varoval kakršna so, ker je pogled nanje, če že nič drugega, lep njemu in vsem drugim, ki jih opazujejo. V tem primeru je izprašanec član širše družbene skupnosti. Ko se vživi v vlogo graditelja individualne hiše, se odloča po idealiziranih zasebnih interesih, ti pa se seveda hiša ob gozdnem robu z lepim razgledom, dobro dostopnostjo, na samem, pa ne preveč daleč od komunalnih storitev itd.

Ali je res da urbanist le stežka prevede take stereotipne slike v »svoj jezik«, oziroma jih le stežka uporabi pri prostorskem planiranju? Kaj na primer pomeni v okviru raziskave Spoznavni zemljevid Slovenije razkrita stališča Slovencev do razpršene graditve, ki ni tako negativno, kot je sicer znotraj nekaterih prostorsko načrtovalnih krogov? Ali to pomeni, da morajo ti prostorski načrtovalci spremeniti svoje poglede na razpršeno poselitev Slovenije? (Glej Spoznavni zemljevid Slovenije - Sumarnik, Vprašanje 25, točka t. – Do razpršene poselitve so vprašanci sorazmerno indiferentni. Največ 40,2% je dejansko indiferentnih, domala enak odstotek - 19,8 % in 19,7% - je tistih, ki se nekoliko nagibajo k opredelitvi razpršene pozidave za problem oziroma k temu, da to ne vidijo kot problem. Rahel dvig - 11,8% - kaže opredelitev, da to sploh ni problem, nad opredelitvijo, da to vsekakor je problem - 8.8%. V prostorsko načrtovalnih krogih se je razpršena poselitev, posebej v zvezi z oblikovanjem prostorske politike Slovenije, opredeljevala kot resnejši problem prostorskega razvoja Slovenije).

Prostorsko načrtovanje kot dejavnost pripravljanja prostorskih načrtov moramo imeti za preizkušanje uresničljivosti posameznih prostorsko ureditvenih ciljev. Ti pa so lahko zelo

številni. Med njimi so lahko, in celo morajo biti, tudi cilji zelo ozkih družbenih skupin in posameznikov. Prostorski načrtovalec mora preveriti uresničljivost posameznega cilja v danih prostorskih razmerah, v fizičnih razmerah. Če cilj ni uresničljiv, ga mora primerno deidealizirati, to je naredi ga uresničljivega. Ta postopek velja tudi za usklajevanje med posameznimi cilji. Cilji so, ker so spočetka idealno zastavljeni, po pravilu med sabo konfliktni. Tako mora planer tudi preizkusiti možnosti, da cilje med sabo uskladi. To seveda pomeni deidealizacijo posameznih ciljev na škodo drugih. Preverjanje možnosti deidealizacije ciljev posameznih interesnih skupin v družbi je glavni vzvod za oblikovanje alternativnih planskih predlogov. Prostorski načrtovalec mora ponuditi tistemu, ki bo sprejel odločitev, prikaz uresničevanja posameznih načrtovalnih ciljev ob različno postavljenih prioritetah posameznih družbenih interesov.

S tem pa smo pravzaprav zadeli ob drugo obliko vključevanja javnosti v procese prostorskega načrtovanja. To je sodelovanje pri procesih verifikacije planskih predlogov, pri izbiri in pri odločanju. V tem primeru imamo opraviti s položajem, v katerem se kažejo resnične možnosti za uresničevanje posameznih interesov v prostoru. Razumljivo je, da so možnosti pomenijo bolj ali manj zmanjšane aspiracije, pričakovanje in želje in da zato razprave o planskih predlogih vedno potekajo kot konfliktna razprava. Težava, s katero se prostorski načrtovalec pri tem sooča, je, da le težko razgrne ustrezno široko paleto možnosti uresničevanja posameznih ciljev in ustrezno argumentacijo za predloge, ki pomenijo odmik od idealiziranih predstav posameznikov ali družbenih skupin.

Kot je pokazala gornja zelo skrčena razprava o sicer enem osrednjih problemov demokratizacije prostorskega načrtovanja, sta dve obliki vključevanja javnosti in s tem vključevanja različnih družbenih interesov, različnih pričakovanj, želja in ciljev v zvezi s prostorskim urejanjem med sabo povezani. Čeprav stojita v postopku prostorskega načrtovanja na njegovih dveh povsem nasprotnih koncih, javnomnenjsko anketiranje na začetku in javne razprave o planskih predlogih na njegovem sklepu, sta med sabo povezana. Oba morata namreč naslavljati isto družbeno skupino oziroma tisto skupino, ki jo zadeva postopek načrtovanja oziroma dokument, ki iz takega postopka izhaja, to je prostorski plan.

Spoznavni zemljevid Slovenije naslavlja populacijo celotne Slovenije, ker je namenjen kot izhodiščno seznanjanje s stališči Slovencev o razmerah v prostoru in pri prostorskem urejanju v okviru postopka priprave prostorskega plana Slovenije. V tem pogledu je tako zastavljena javnomnenjska anketa na mestu. Na drugem koncu tega postopka, to je pri sprejemanju plana, pa bi, če hočemo biti konsistentni, morala sodelovati tudi celotna populacija Slovenije. Seveda je v tem primeru pri roki odgovor, da se bo plan sprejemal v parlamentu, kjer bodo o njem odločali poslanci, ki v skladu z ustavo zastopajo celotno prebivalstvo Slovenije. Najbrž pa to ni dovolj in v tem primeru bi tudi na začetku postopka bilo dovolj anketirati poslance in ne celotne populacije Slovenije. Vsekakor bi tu morali poiskati načine, da se do določene mere uresniči vključevanje celotne populacije Slovenije tudi v sklepno dejanje priprave prostorskega plana Slovenije, na primer tako, da se z prikazom plana v javnih in najbolj razširjenih medijih izpostavijo najpomembnejše alternative in omogoči, čeprav vsebinsko omejena, vendar dovolj široka javna razprava. Ta predlog je tu postavljen zato, da bi začetek, ki je bil zastavljen z projektom Spoznavni zemljevid Slovenije, imel tudi svoj konec in ustrezno zaokrožitev v konsistentnem sistem vključevanja javnosti v prostorsko načrtovanje države.

13.2 Komentar k odgovorom na posamezna vprašanja

13.2.1 Kako urejati prostor

Vprašanje 22. V kolikšni meri se strinjate z naslednjimi načini urejanja prostora? V vsaki vrstici počrtnite tisto oceno, ki najbolj ustreza vašemu mnenju.

Tabela 13.1: Zbirni pregled odgovorov na vprašanje 21. Odgovori so prikazani v odstotkih odgovorov na petstopenjski lestvici.

	sploh ne			vsekakor	
a. gore in gozdove je treba pustiti nedotaknjene, čeprav bodo zato nedostopni za veliko število ljudi	9.6	13.8	30.9	17.6	28.1
b. treba je graditi poti, ceste in žičnice in ljudem omogočiti dostop do vseh znamenitosti	8.1	16.4	31.9	20.8	22.8
c. nekatere gozdove in gore je treba pustiti nedotaknjene, na drugih pa graditi	13.5	14.7	29.8	20.3	21.7
d. graditi je treba strnjena naselja	12.9	17.1	33.3	19.8	16.9
e. morje in jezera (obalo) je treba pustiti nedotaknjene, četudi ostajajo nedostopne za veliko število ljudi	18.0	19.7	29.5	15.3	17.5
f. morsko in jezersko obalo je treba nameniti turistični rabi	3.0	9.1	24.9	27.1	35.9
g. kmetijske površine je treba za vsako ceno varovati	2.3	6.1	22.2	23.3	46.1
h. določene rabe, na primer pozidavo ali rekreacijo, lahko usmerjamo tudi na kmetijske površine	26.6	26.5	27.7	11.1	8.1
i. reke je treba ohranjati v njihovih naravnih strugah	2.1	4.4	15.1	27.1	51.3
j. omejevati je treba dostop do zavarovanih naravnih območij	5.6	7.6	27.1	29.9	29.8
k. za pridobivanje električne energije je treba na rekah graditi hidroelektrarne in zadrževalnike	6.5	12.2	35.5	21.7	24.1
l. graditi je treba sodobne zgradbe, čeprav se zelo razlikujejo od značilnih stavb v kraju	31.4	24.1	23.8	10.1	10.6

Vprašanje je merilo na dokaj ugotavljanje odnosa do nekaterih načinov urejanja prostora. Varstveno stališče do urejanja prostora so očitna skupna značilnost odgovorov. Tako stališče odkrivajo odgovori na vprašanja, ki so ponujala odgovore o možnem kompromisnem gledanju na poseganje v okolje, na primer, da bi vendarle dopustili pozidavo kmetijskih zemljišč (podvprašanje h.) ali da bi nekatere gore in gozdove pustili nedotaknjene, na drugih pa gradili (podvprašanje c.). Po drugi strani pa odgovori kažejo skrb za izrabo virov, kar kažejo odgovori na podvprašanja e. in f. Ljudje se opredeljujejo sicer večinoma varstveno, vendar ne v nekem absolutnem, popolnem razumevanju varstva, in to je bilo mogoče pričakovati. Zanimivo je, da so po eni strani naklonjeni izrabi obale - jezer in morja, po drugi strani pa bi reke želeli ohraniti v njihovem naravnem stanju. Toda hkrati zopet podpirajo izrabo rek za pridobivanje električne energije. Ljudje očitno sprejemajo to, kar je zavarovano, kot nekaj, kar ima neko absolutno vrednost za varovanje. Kaže tudi, da so varovanju gozdov in gora bolj naklonjeni, kot varovanju morske in jezerske obale. Zanimivo je, da so se odgovori na podvprašanje, ali graditi strnjeno, dokaj razpršili. Izkušnja z obliko pozidabe je očitno v Sloveniji zelo različna. Varstvo se vedno do določene mere istoveti z ohranjanjem obstoječega, znanega. Od tod najbrž tudi sorazmerno odklonilen odnos do graditve sodobnih zgradb.

13.2.1.1 Podrobnejši komentar k posameznim podvprašanjem:

Prva opredelitev, po kateri je anketa spraševala, se je nanašala na odnos do takšnega varstva gora in gozdov, ki bi pomenilo tudi njihovo nedostopnost za veliko število ljudi. Odgovori kažejo opazen premik (tudi statistično signifikanten) k varstvenemu odnosu ljudi do gora in

gozdov. Če primerjamo ta varstveni odnos po posameznih starostnih skupinah, se pokaže, da je sorazmerno enak pri vseh. (Glej tabela 13.2, vrstica a.)

Druga opredelitev se je nanašala na ureditev dostopnosti do vseh znamenitosti. Odgovor je docela v duhu spoznanj, ki smo jih uvodoma omenili. Ljudje ne prepoznavajo konfliktnosti, ki tiči v dveh opredelitvah, tej in prejšnji pod točko a. In imajo docela prav. Oboje je mogoče uresničiti: zmanjšati dostopnost tam, kjer je to koristno zaradi varstvenih razlogov, in povečati dostopnost tam, kjer bi ta omogočala ljudem spoznavanje posebnosti. Kar je pomembno iz tega skleniti, da omejevanje dostopnosti, ki danes marsikateremu prostorskemu načrtovalcu ni posebno domač koncept, ljudem ni tako tuje. V tem vidijo smisel, podobno kot vidijo koristnost urejanja dostopa, tam kjer je to smiselno in koristno.

Opredelitve o omogočanju dostopnosti sicer kažejo nekoliko manjši premik proti pozitivni strani, to je omogočanju večje dostopnosti, toda tudi negativnih odgovorov je nekoliko manj. Pregled odgovorov po starostnih skupinah kaže prav tako na dokaj homogeno razporeditev po vseh starostnih skupinah, pri vseh z rahlim premikom proti večjemu omogočanju dostopnosti. (Tabela 13.2, vrstica b.)

Tabela 13.2: Povprečja odgovorov na podvprašanja pri vprašanju 21 prikazana po starostnih skupinah.

Kako ...	starostna skupina						osnovni parametri	
	1	2	3	4	5	6	M	SD
a	3,5	3,3	3,3	3,4	3,4	3,6	3,4	1,286
b	3,1	3,2	3,2	3,2	3,3	3,8	3,3	1,225
c	2,7	3,1	3,1	3,2	3,3	3,4	3,2	1,313
d	2,8	2,8	3,0	3,1	3,2	3,3	3,1	1,242
e	2,9	2,8	2,7	2,8	2,9	3,3	2,9	1,329
f	3,5	3,8	4,0	3,8	3,8	4,1	3,8	1,101
g	3,6	3,7	4,0	4,0	4,2	4,4	4,1	1,059
h	2,5	2,8	2,5	2,5	2,4	2,4	2,5	1,218
i	4,2	4,2	4,1	4,1	4,3	4,3	4,2	0,987
j	3,6	3,7	3,5	3,7	3,7	3,8	3,7	1,133
k	3,1	3,2	3,3	3,3	3,5	3,8	3,4	1,168
l	2,8	2,7	2,5	2,4	2,3	2,4	2,4	1,308

MANOVA: Rao R (60,5674)=4,04 p=0,0000

Med opredelitve glede dostopnosti sodi tudi vprašanje o dostopnosti zavarovanih naravnih območij. Tu so opredelitve drugačne kot pri znamenitostih. Seveda je vprašanje, kaj si ljudje pod posameznim izrazom: 'znamenitost' in 'zavarovano naravno območje predstavljajo'. Nasploh bi lahko rekli, da se tudi v teh odgovorih kaže dvojnost opredelitev glede varstva in razvoja. Ljudje so hkrati za razvoj in hkrati za varstvo in ta dva odnosa do prostora razporejajo pač v skladu z njihovimi predstavami o kakovosti in potencialih v prostoru.

Tudi tretja opredelitev se nanaša na podobno tematiko varstva gora in gozdov. Vprašanje meri na selektiven odnos do prostora, torej, naj bi nekatere gozdove in gore pustili nedotaknjene, druge pa prepustili graditvi. Odgovori so tu od dokaj nevtralni, zanimivo še najbolj od vseh prvih treh. Očitno to vprašanje že preveč meri na konkretne rešitve, ki pa vprašancem niso znane. Zanimivo je, da je pregled odgovorov po starostnih skupinah odkriva rahel premik proti takemu selektivnemu obravnavanju prostora pri najmlajši skupini, to je tisti pod 30 let.

Odnos do tega, ali graditi strnjena naselja, ali ne, so docela nevtralna (povprečje docela na sredini - 3,1).

Podoben komaj zaznaven premik proti varstvu morske in jezerske obale kažejo tudi odgovori na peto podvprašanje. Krivulja odgovorov je vendarle bolj izravnana, kar pomeni, da je bilo manj neopredeljenih. Premik odgovorov vendarle ne kaže statistične signifikance. Tudi po starostnih skupinah ni razlik v odnosu do tega problema prostorskega urejanja.

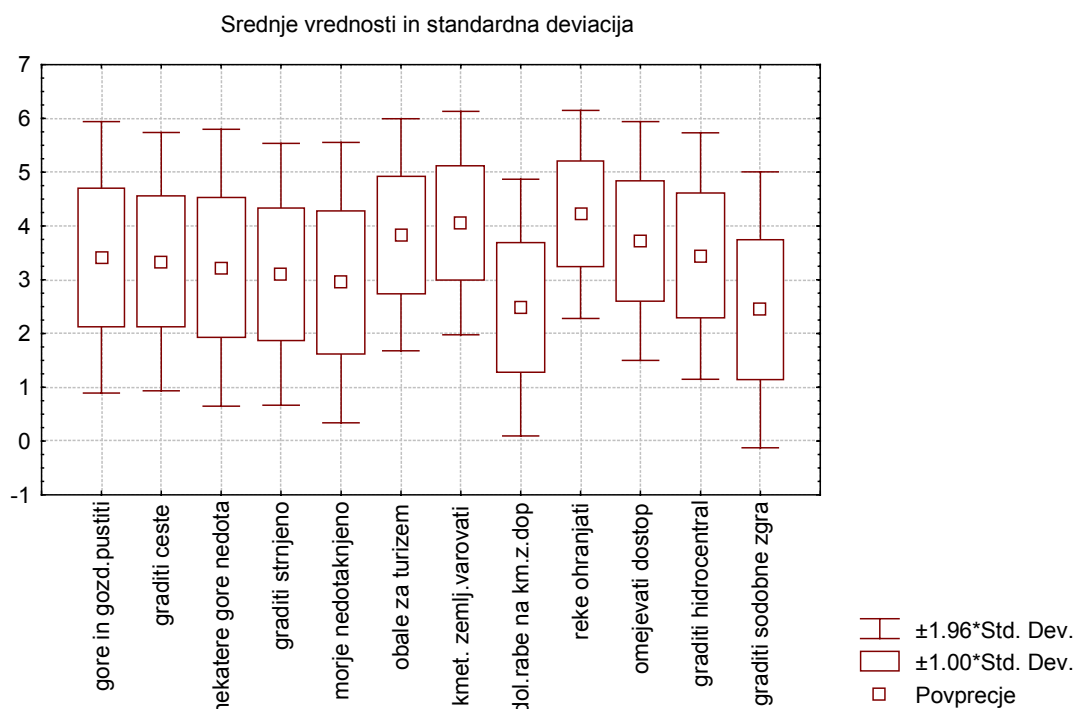
Pač pa je statistično signifikanten premik odgovorov na vprašanje, ali morsko in jezersko obalo nameniti turistični rabi. Ljudje se, kar je mogoče pričakovati, opredeljujejo za turizem v Sloveniji in zato tudi znaten premik k odgovorom, da je vsekakor treba obale morja in jezer nameniti turizmu. Preseneča pravzaprav zelo nizek odstotek povsem negativnih odgovorov.

Opredelitvi g in h sta povezani. Gre za odnos do kmetijskih zemljišč. Oba odgovora kažeta signifikanten premik proti pozidavi kmetijskih zemljišč, kar pomeni, da je to vrednostno stališče v Sloveniji še vedno izredno močno utrjeno. Tudi pri starostnih skupinah se kaže dokajšnja homogenost, čeprav ob prvi opredelitvi: 'kmetijske površine je treba za vsako ceno varovati', starejši vprašanci bolj odločno zastopajo varstvo kmetijskih zemljišč.

Varstven odnos do naravnega stanja rek je zelo izražen. Toda tudi tu lahko prepoznamo določeno mero nasprotja. Opredelitev glede izrabe električne energije kaže namreč v nasprotno smer. Ne tako izrazito, kot varstvena opredelitev, pa vendarle še vedno jasno zavzemanje za izrabo električne energije. Tudi tu se kaže dvojna narava, razcepljenost vprašanih, ko se soočajo z nečim, kar velja za pozitivno ima pa v sebi vgrajen konflikt, namreč koristna raba in gospodarski napredek ter varstvo. Planerju je to dokaj neposreden napotek, da mora upoštevati oboje, zastaviti mora svoj načrtovalni postopek tako, da preverja obe skupini ciljev in pričakovanj ljudi, to je, da bodo viri gospodarsko izkoriščeni in da bo hkrati okolje in kakovosti v njem varovani v največji možni meri.

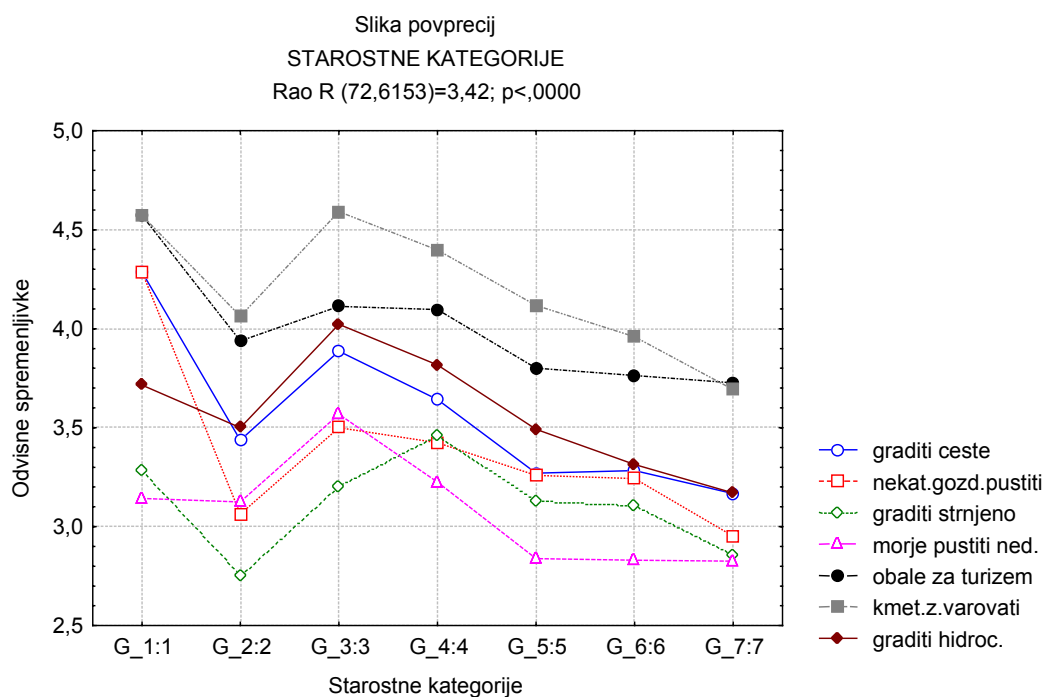
Opredelitev glede odnosa do sodobnih zgradb, ki so pomembno različne od značilnih zgradb kraja, v katerem se gradijo, je pričakovan in sodi v že obravnavne opredelitve glede varstva. Če bi seveda vprašanje zastavili drugače, na primer ali so za to, da domača arhitektura hodi vstric s svetovnimi tokovi, bi odgovor bil mogoče povsem drugačen.

V Sliki 13.1 so predstavljeni odgovori kot povprečja odgovorov vseh anketirancev s prikazom njihovega razsipa okrog tega povprečja. Varstvo rek v njihovem naravnem stanju imajo ljudje za najpomembnejše, hkrati se odgovori na to vprašanje tudi najbolj strnjeni okrog povprečja. Podobni so odgovori na vprašanje o varstvu kmetijskih zemljišč. Najmanj enotnosti je pri odgovorih na vprašanje ali je treba morje in jezera (obalo) pustiti nedotaknjene, četudi ostajajo nedostopne za veliko število ljudi.

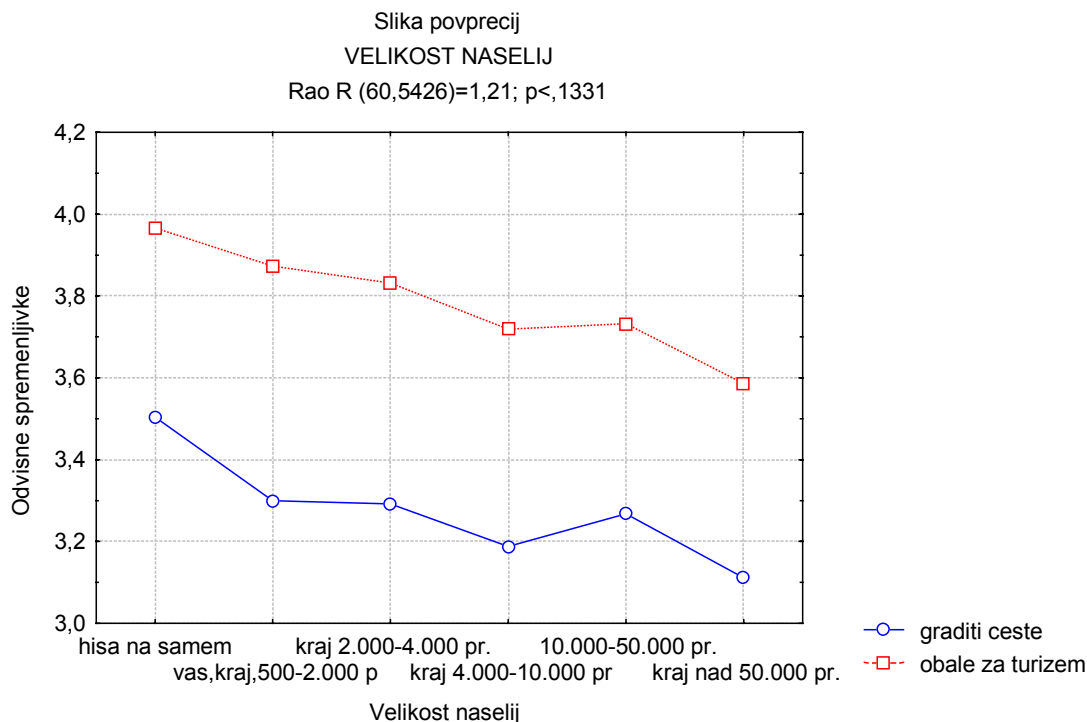
Slika 13.1: Povprečne vrednosti in standardna deviacija odgovorov na Vprašanje 21

V Sliki 13.2 je predstavljena analiza odgovorov na Vprašanje 21, če jih razvrstimo po posameznih starostnih skupinah. Predstavljeni so odgovori na tista podvprašanja, ki kažejo signifikantno razliko med posameznimi skupinami. Zanimiv je dokaj podobna slika po posameznih podvprašanjih, čeprav so si nekateri odgovori nasprotujoči, kot je že bilo zapisano zgoraj (na primer varstvo rek in graditev zadrževalnikov in hidrocentral). Najmanj varstveno je usmerjena starostna skupina 19-25 let in najstarejša skupina, to je starejši od 70 let. Najbolj varstvena je skupina 26-30 let.

Slika 13.2: Povezava odgovorov na Vprašanje 21 ter starostnih kategorij vprašanih.

V Sliki 13.3 je predstavljena povezava odgovorov na Vprašanje 21 z velikostjo kraja, v katerem bivajo anketiranci. Statistično signifikanco kažeta samo odgovora na vprašanji: Ali je treba graditi poti, ceste in žičnice in ljudem omogočiti dostop do vseh znamenitosti? in Ali je treba morsko in jezersko obalo nameniti turistični rabi?. Uilitaren odnos do urejanja okolja najbolj poudarjajo prebivalci iz hiš na samem in iz manjših vasi. Najmanj utilitaren odnos imajo prebivalci največjih krajev.

Slika 13.3. Primernost posega glede na velikost naselja

13.2.2 Katera območja je treba razvijati?

Vprašanje 22. Zanima nas, kaj menite o tem, katera območja je treba razvijati. Obkrožite tisti odgovor, ki najbolj ustreza vašemu mnenju.

Tabela 13.3: Odstotek posameznih odgovorov, ki so bili ponujeni na Vprašanje 22.

1. razvijati je treba predvsem nerazvita območja	18.4
2. razvijati je treba predvsem območja, ki imajo razvojne možnosti	26.2
3. enakomerno je treba razvijati vsa območja v državi	55.0

Odgovori kažejo na prevlado neke vrste pravičnosti, ki naj bi v novi državi vzpostavila enake življenjske možnosti vsem. Zanimivo je, da je za razvoj manj razvitih območij sorazmerno nizek odstotek vprašanih (18,4 %), in to celo nižji, kot jih je za razvijanje tistih območij, ki imajo razvojne možnosti (26,2%). To je na nek način presenetljivo. Seveda bi bilo preveliko spekuliranje, če bi to poskušali razložiti z novim profitno usmerjenim duhom časa, ali pa s 'slabim glasom', na katerega so prišli tovrstni razvojni koncepti v času samoupravnega socializma, ko jih je nekdanja zvezna država vsiljevala bolj razvitim delom federacije in so pomenile veliko breme prav za Slovenijo. Kot da občutje solidarnosti nadomešča nekakšen nevtralni egalitarizem.

Tabela 13.4: Primerjava odgovorov na Vprašanje 22 po vprašanih, ki so razdeljeni po velikosti kraja bivanja.

Kaj razvijati?	velikost naselja						M
	1	2	3	4	5	6	
1	44,4	18,5	10,8	11,6	9,9	4,7	18,9
2	28,5	17,4	16,8	14,6	13,0	9,8	25,8
3	36,0	19,3	12,5	13,7	9,7	8,7	55,3
Število respondentov	437	229	163	166	130	101	1226

Pearson Chi-square $\chi^2(10)=21,97$ $p=0,01528$

M-L Chi-square $\chi^2(10)=22,31$ $p=0,01363$

Kaže pa poudariti, da se s križanjem odgovorov s krajem bivanja vprašanih odkrije določeno in zanimivo in pričakovano strukturiranje odgovorov. (Glej Tabela 13.4.)

Ljudje, ki bivajo v hišah na samem, zaselkih ali manjših vaseh, se zavzemajo za pomoč manj razvitim v večji meri, kot tisti, ki bivajo v največjih mestih (nad 50.000 prebivalcev). Pri drugih dveh možnih odgovorih so prebivalci najmanjših krajev seveda na nasprotnem bregu, vendar ne tako zelo občutno. Seveda so med vprašanimi najbrž tudi taki, ki sicer bivajo v manjših krajih in zaselkih, toda njihovo širše okolje je razvito. Poglobljanje v kraj bivanja vprašanih bi gotovo omogočil še nadaljnje razlage, ki pa se zdijo manj pomembne spričo splošne slike, ki jo dajejo odstotki v osnovni preglednici. Prostorskemu planerju pa je vsekakor pomemben napotek, da najbrž ne more uporabiti enega samega koncepta v odnosu do razvoja različno razvitih okolij.

Tabela 13.5: Primerjava odgovorov na Vprašanje 22 po stopnji izobrazbe anketiranih.

Kaj razvijati?	izobrazba				M
	osnovna	poklicna	srednja	visoka	
1	34,2	27,8	31,6	6,3	18,6
2	18,8	21,0	37,7	22,5	25,8
3	23,6	24,7	37,7	14,1	55,6
Število respondentov	310	310	466	189	1275

Pearson Chi-square $\chi^2(6)=43,218$ $p=0,00000$

M-L Chi-square $\chi^2(6)=43,977$ $p=0,00000$

Pregled odgovorov po stopnji izobrazbe (tabela 13.5) kaže na to, da so v najvišjem izobrazbenem najbolj naklonjeni takemu pospeševanju razvoja, ki bi bilo najbolj gospodarno. Sorazmerno nizka stopnja solidarnosti v tem izobrazbenem razredu preseneča, čeprav jo hkrati lahko razložimo prav z dejstvom, da ta izobrazbeni razred kaže na najbolj izostren odnos do tovrstnih problemov. Je namreč tudi najmanj egalitarno razporejen.

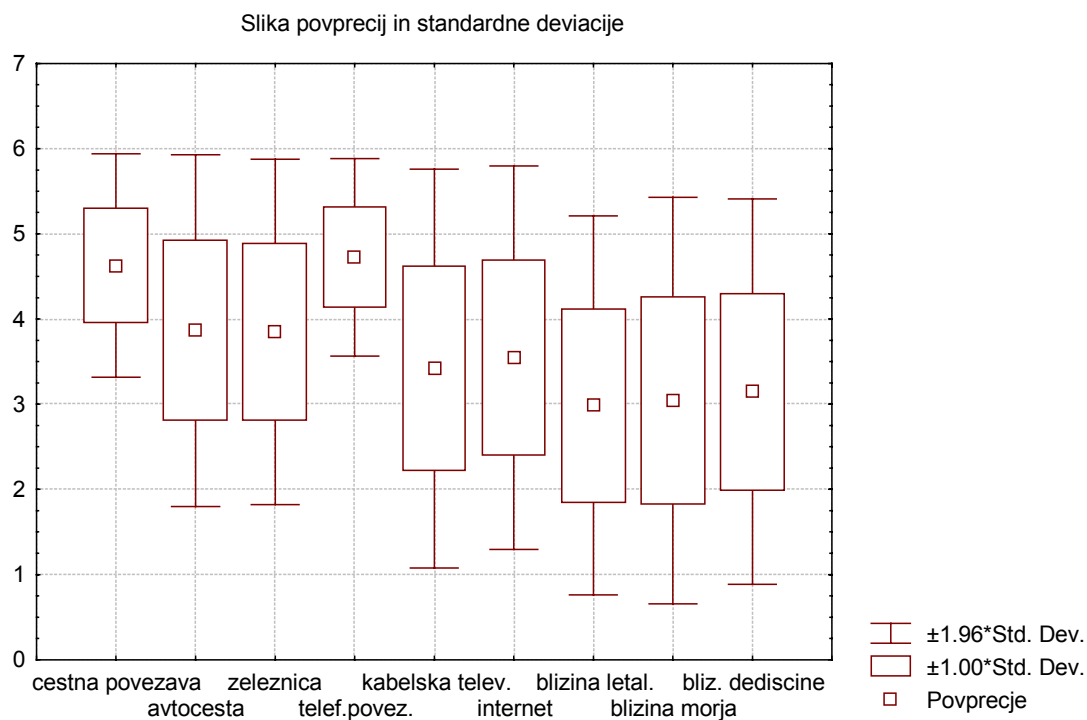
13.2.3 Kaj je pomembno za napredek kraja?

Vprašanje 24. Koliko so posamezne od naštetih zadev pomembne za napredek kraja? V vsaki vrstici počrtnite ustrezno oceno.

Tabela 13.6: Odgovori na vprašanje 24 prikazani v odstotkih vseh vprašanih

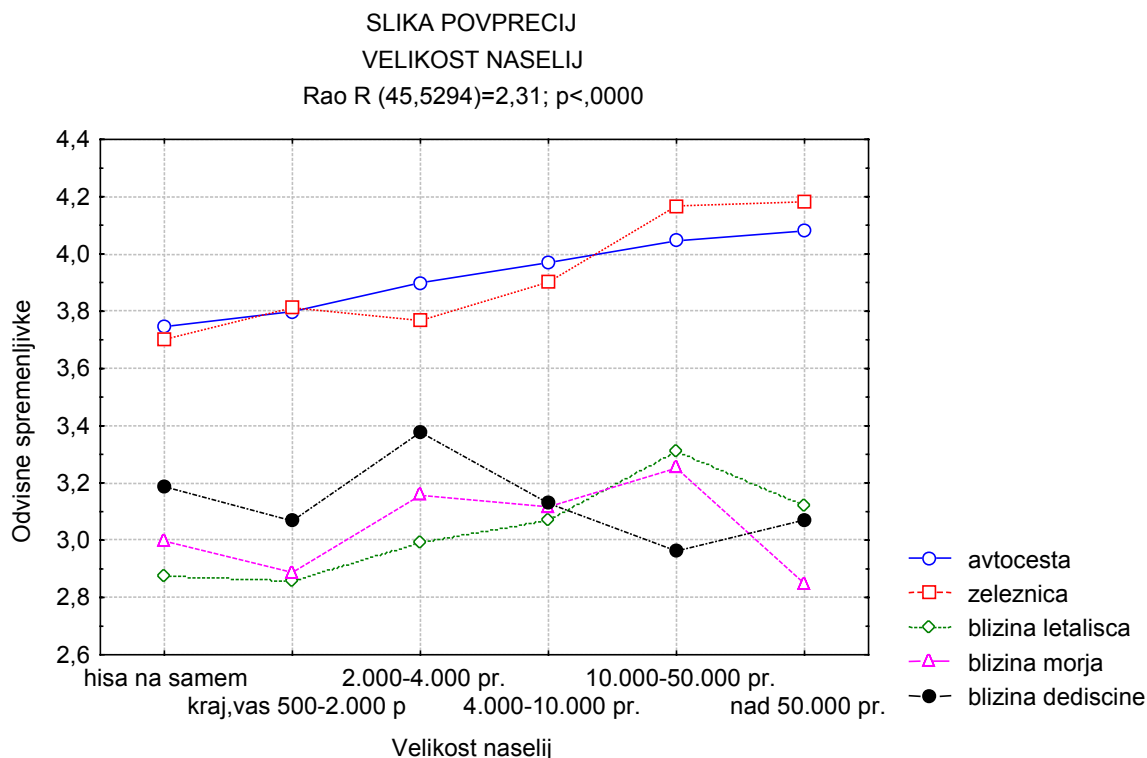
	sploh ne				vsekakor
a. cestna povezava	0.4	0.7	6.2	21.1	71.6
b. avtocestna povezava	3.0	6.0	26.9	29.5	34.6
c. železniška povezava	3.1	5.9	25.6	33.4	31.9
d. telefonska povezava	0.2	0.7	4.5	16.2	78.5
e. kabelska televizija	6.9	15.2	31.0	23.6	23.3
f. internet	5.7	12.3	29.1	28.6	24.4
g. bližina letališča	10.6	21.9	37.2	18.6	11.6
h. bližina morja	11.8	22.2	31.2	20.2	14.7
i. bližina zavarovane naravne ali kulturne dediščine	8.8	19.3	36.2	20.6	15.1

Odgovori na ta vprašanja so nedvomno zanimivi. Prednost cestne povezave napram avtocestni je očitna značilnost odgovorov. Posebno izstopa tudi potreba po telefonski povezavi. Očitno je, navkljub mobilni telefoniji, to še vedno zelo izstopajoč problem. Ta dva odgovora nista samo najpogostejša, se tudi najmanj 'razsipata', kar kaže analiza prikazana z grafom v Sliki 13.4.

Slika 13.4: Povprečje in standardna deviacija odgovorov na Vprašanje 24.

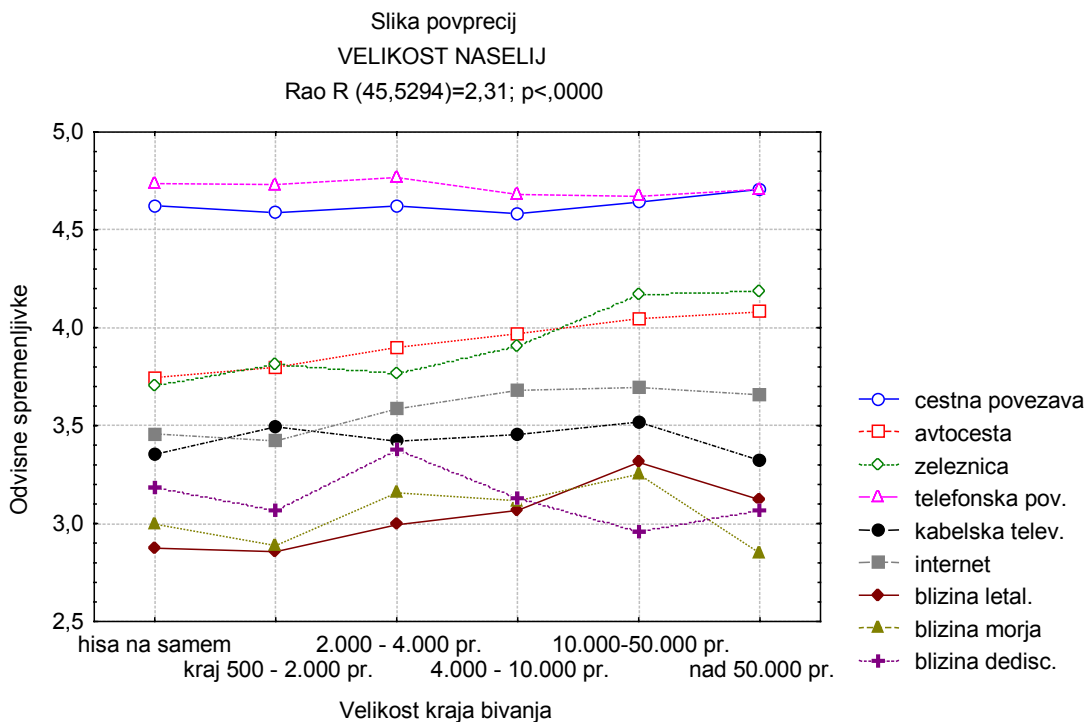
Ker je večina vprašanih iz manjših naselij, bi odstotki posameznih odgovorov kazali pravzaprav na odnos do posameznih oblik povezovanja v prostoru na slovenskem podeželju. Toda v tem pogledu so razlike med odgovori vprašanih, ki bivajo v različno velikih naseljih statistično signifikantne samo za podvprašanja b. in c. Železnica in avtocesta sta očitno pomembni povezavi samo v večjih mestih, oziroma njuna pomembnost narašča hkrati z velikostjo kraja, iz katerega so vprašani (Slika 13.5).

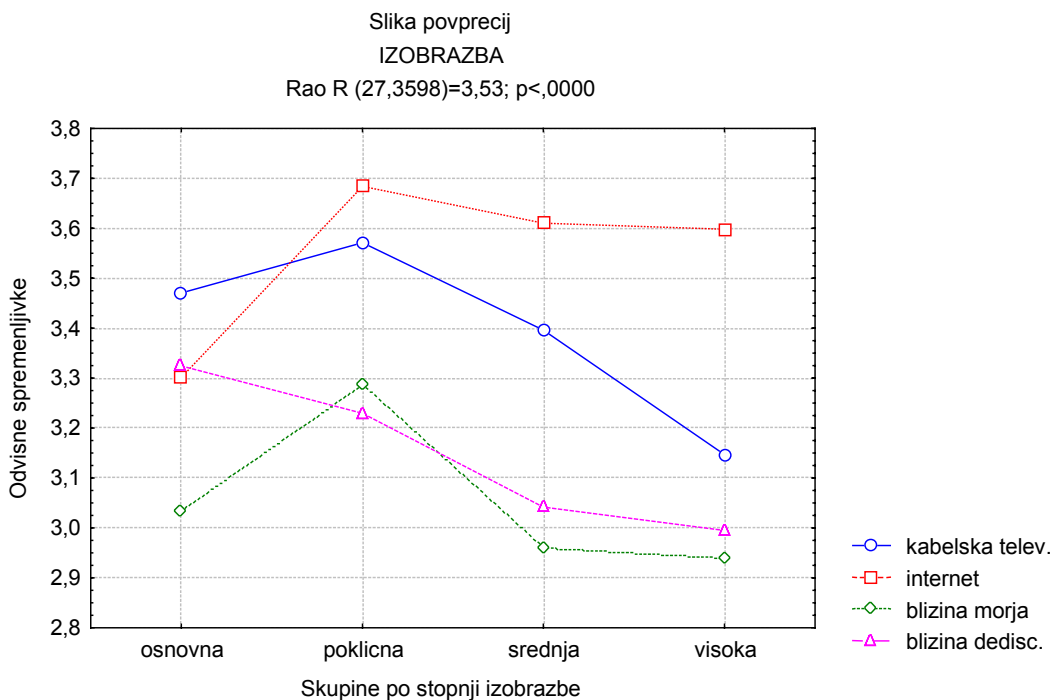
Slika 13.5: Signifikantni odgovori na Vprašanje 24 razvrščeni po velikosti kraja bivanja vprašanih

Kaže, da sta problem slabih cest in problem slabih telefonskih povezav značilna za celotno Slovenijo. V Sliki 6 so predstavljeni odgovori na vsa podvprašanja Vprašanja 24. Očitno je pravkar povedano. Problem dobrih cest in telefonskih povezav izstopa kot posebej pomemben, vendar v vseh velikostnih razredih naselij domala enako. Najmanj konsistentna sta odgovora na vprašanji o tem, kako pomembna za napredek kraja sta bližina morja in bližina zavarovane naravne ali kulturne dediščine. Očitno si vprašani niso znali prav predstavljati ali pa so si zelo različno predstavljali povezave med bližino morja ali bližino naravne ali kulturne dediščine in napredkom kraja.

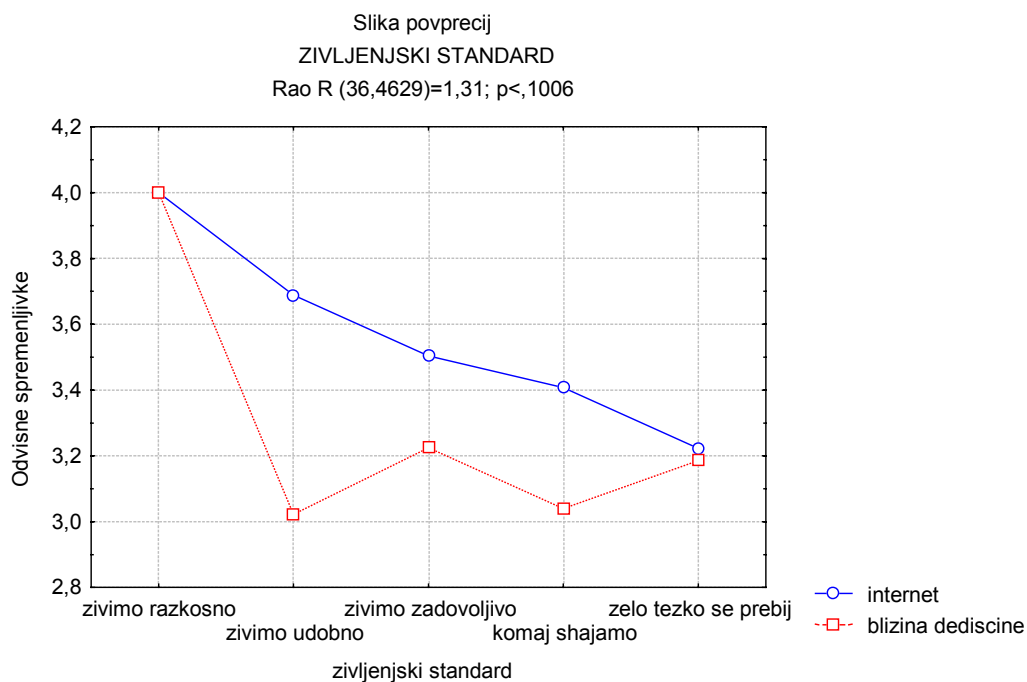
Pri tem vprašanju sta zanimivi še povezavi odgovorov s stopnjo izobrazbe (Slika 13.7) in s življenjskim standardom oziroma z oceno o tem, kako uspešno se vprašani prebijajo skozi življenje. (Slika 13.8)

Slika 13.6: Vprašanje 24 – Odvisnost odgovorov od velikosti kraja bivanja vprašanih.

Slika 13.7: Odgovori na Vprašanje 24 glede na stopnjo izobrazbe. Prikazani so samo odgovori, ki kažejo statistično signifikantne razlike

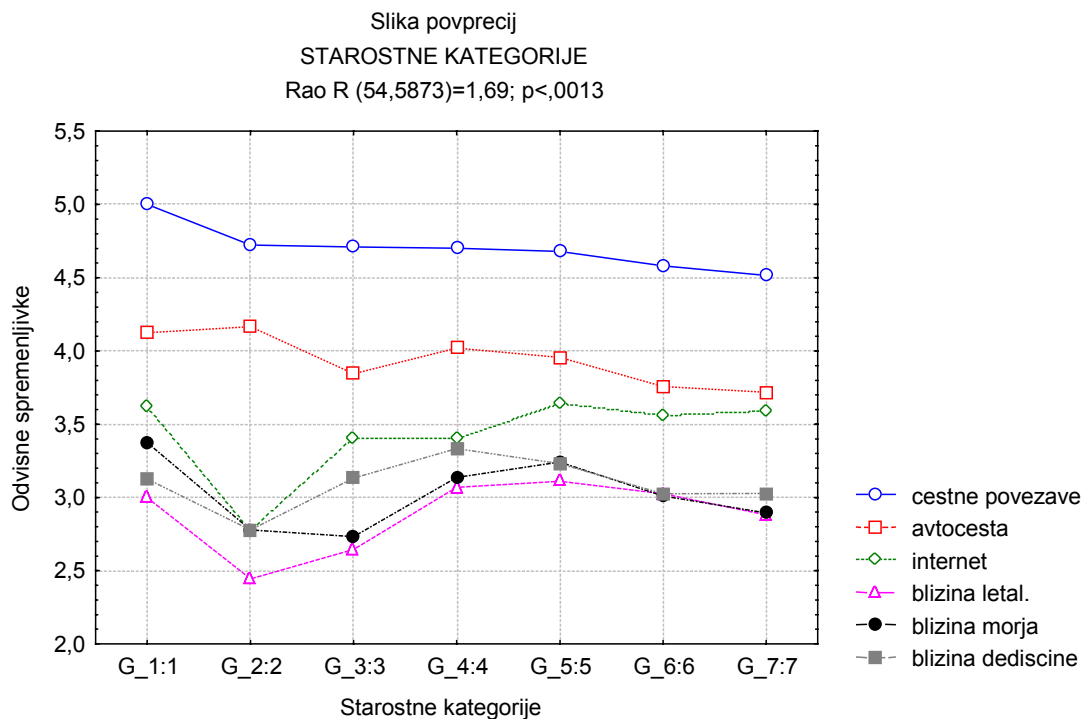

Slika 13.8: Odgovori na Vprašanje 24 glede na materialni standard. Prikazani so samo odgovori, ki kažejo statistično signifikantne razlike

Internet je očitno kakovost, ki zanima samo ljudi iz višjih izobrazbenih kategorij in tiste, ki so premožnejši.

Zanimiva pa je povezava med starostjo vprašanih in njihovim odnosom do pomembnosti v Vprašanju 24 naštetih zadev. V Sliki 13.9 so prikazane odgovori samo na tiste ponujene zadeva (izbire), ki kažejo glede na starostne kategorije statistično signifikantne razlike.

Slika 13.9: Povezanost med pomembnostjo nekaterih kakovosti prostora in starostnimi skupinami vprašanih

Presenetljiv je padec ocene pomembnosti interneta pri starostni skupini 19-25 let in ocena velike pomembnosti pri najvišjih starostnih skupinah, tudi tisti nad 70 let. Kako razložiti sorazmerno nižjo oceno vrste dejavnikov (internet, bližina morja, bližina dediščine, bližina letališča), ki so bili ponujani kot odgovori v Vprašanju 24, pri starostni skupini med 19 in 25 let? Odgovora nimamo.

13.2.4 Kaj je ključno za razvoj Slovenije

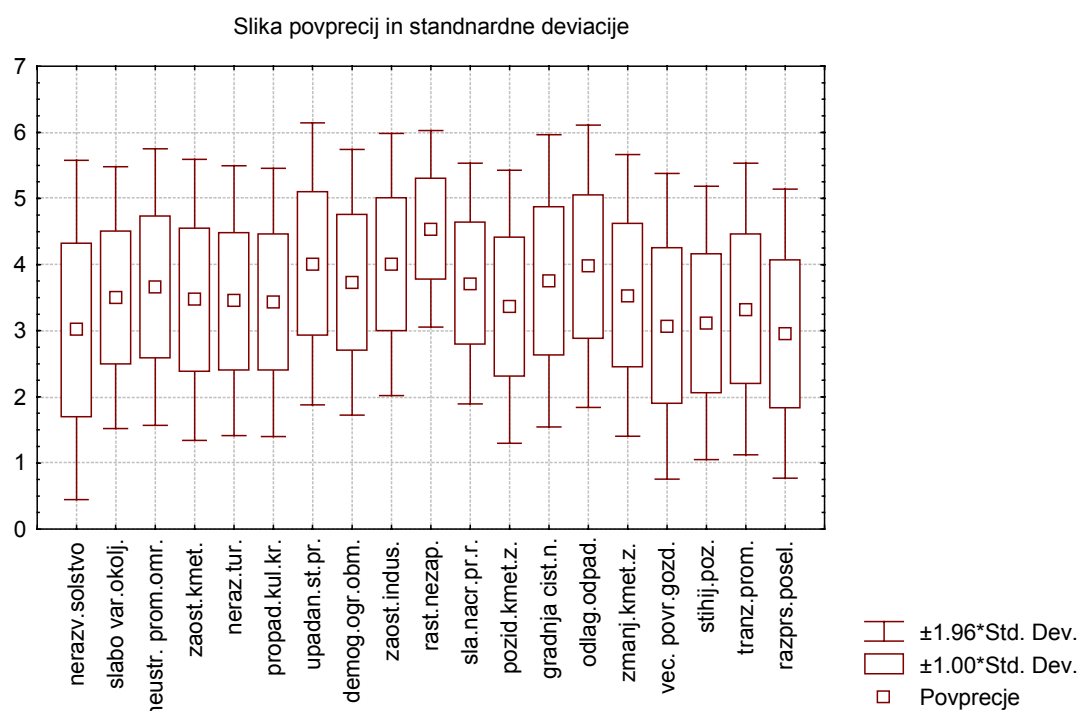
Vprašanje 25. Ocenite, koliko je vsaka od naštetih zadev ključni razvojni problem Slovenije. V vsaki vrstici počrtnite ustrezno oceno.

Tabela 13.7: Odgovori na Vprašanje 25 v odstotkih vseh vprašanih.

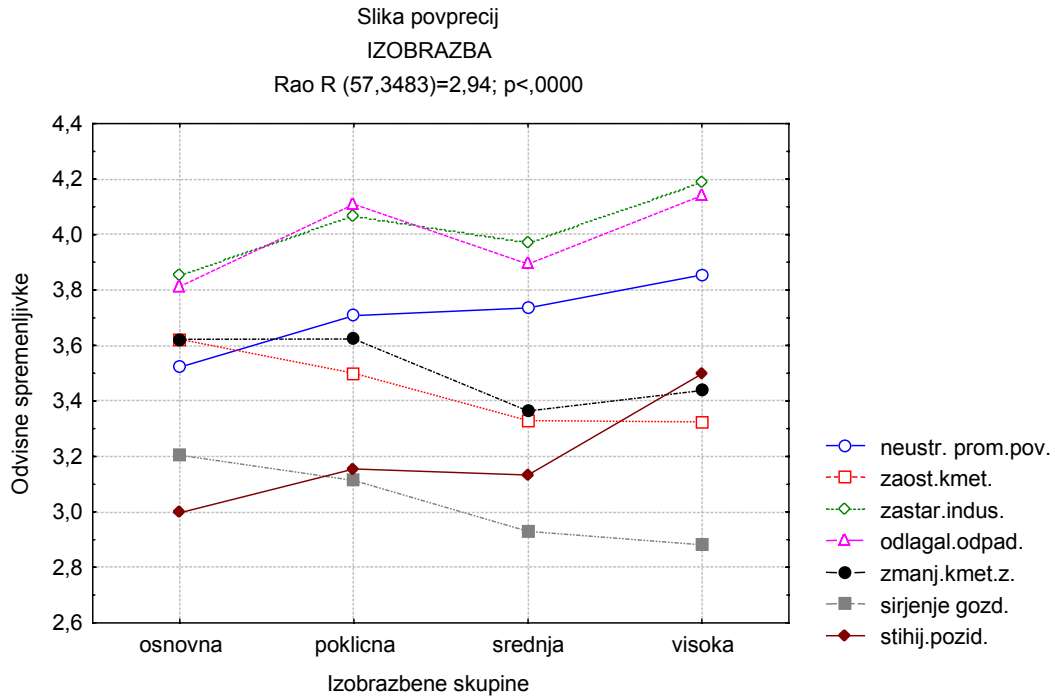
	sploh ne			vsekakor	
a. nerazvito šolstvo	16.2	20.3	28.6	17.3	17.7
b. slabo varstvo okolja	3.1	11.5	35.6	30.6	19.2
c. neustrezno prometno omrežje	4.0	8.8	29.7	30.8	26.8
d. zaostalo kmetijstvo	4.0	15.0	33.4	28.6	18.9
e. nerazviti turizem	4.2	13.0	35.3	29.9	17.6
f. propadanje kulturne krajine	3.5	13.7	36.5	28.1	18.2
g. upadanje števila prebivalcev	3.8	8.0	16.6	31.0	40.7
h. demografsko ogrožena območja	2.8	8.7	29.2	32.2	27.2
i. zastarela industrija	2.7	4.6	20.0	36.0	36.8
j. rast nezaposlenosti	0.9	1.6	7.5	24.4	65.6
k. slabo načrtovanje prostorskega razvoja	1.6	5.1	35.0	34.8	23.5
l. pozidava kmetijskih zemljišč	4.9	12.1	40.7	26.3	16.1
m. gradnja čistilnih naprav	4.5	7.4	26.9	31.2	30.1

n. odlaganje in predelava odpadkov	3.2	6.1	20.2	31.7	38.8
o. zmanjševanje kmetijskih zemljišč	4.8	10.9	34.8	29.5	20.1
p. večanje površin, ki jih pokriva gozd	12.0	17.5	37.6	19.6	13.4
r. stihjska pozidava	7.2	15.1	45.8	19.5	12.4
s. tranzitni promet	6.4	13.4	38.4	25.1	16.7
t. razpršena poselitev	11.5	19.8	40.2	19.7	8.8

Pričakovali smo lahko, da bodo odgovori težili k temu, da opredelijo večino ponujenih možnosti kot problem, čeprav je bilo v vprašanju zapisana beseda 'ključni'. Zanimivo je, da kot manj pomembni problemi izstopajo: nerazvito šolstvo, zaraščanje zemljišč z gozdom in razpršena poselitev. Čeprav je šolstvo nekaj, s čimer so starši večinoma nezadovoljni, vedno si namreč želijo več, kot ponujajo dejanske možnosti, nerazvitost slovenskega šolstva ljudje ne prepoznavajo kot posebno izstopajoč problem. Podobno je z razpršeno poselitvijo, pri kateri je celo več neodločenih mnenj. Mnenja se bolj kopičijo okrog neopredeljenega mnenja (povprečne vrednosti - glej Sliko 13.10). To je zelo zanimivo, ker v strokovnih krogih velja razpršena poselitev za nekaj hudo negativnega in kot enega od hujših problemov prostorskega razvoja Slovenije. Dva najbolj poudarjena problema razvoja v Sloveniji sta za vprašane rast brezposelnosti in upadanje števila prebivalcev. Pri prvi je enotnost odgovorov zelo velika (Slika 13.10). To kaže na že večkrat opaženo posebnost pri tovrstnih anketah, da so namreč družbeni problemi za ljudi veliko pomembnejši od prostorskih. To seveda ne pomeni, da bi kazalo prostorske probleme imeti za manj pomembne. Le presoja problemov je v laični javnosti različna kot v strokovni. Nasploh se kaže tudi večja zaskrbljenost za to, kar ima strokovna javnost za prostorske probleme, pri višjih izobrazbenih kategorijah prebivalstva (Slika 13.11). Te kategorije prebivalcev hkrati ocenjuje probleme, kot so zaraščanje zemljišč z gozdom ali zaostalo kmetijstvo in do določene mere celo zmanjševanje kmetijskih zemljišč za manj problematično.

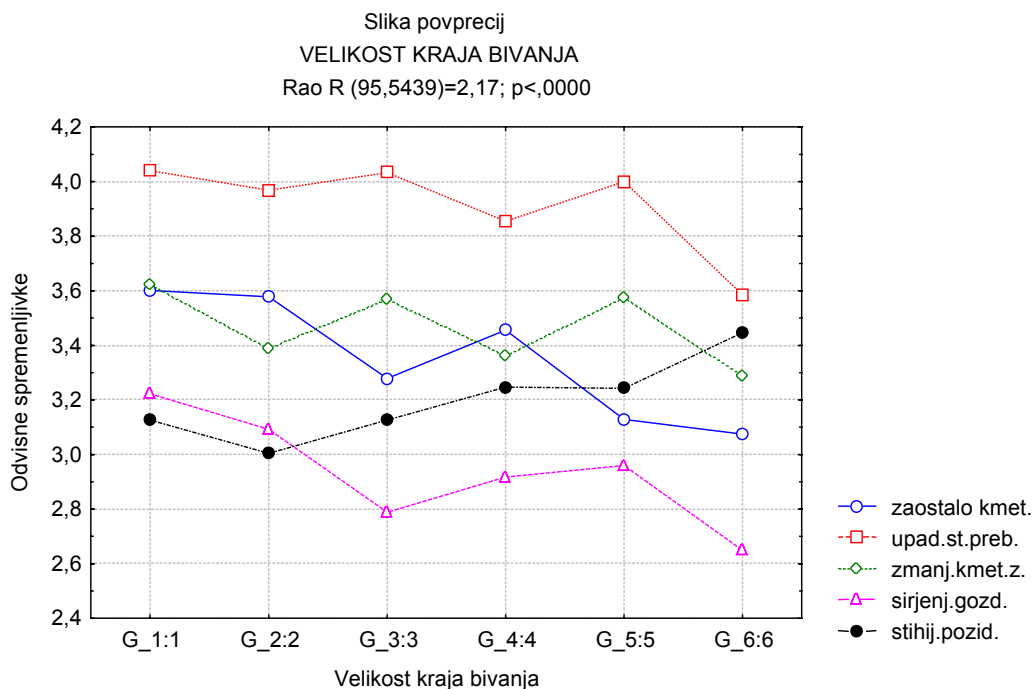

Slika 13.10: Vprašanje 25 – Povprečja odgovorov

Slika 13.11: Ključni razvojni problemi Slovenije, pri katerih se kažejo significantne razlike med izobrazbenimi kategorijami vprašanih

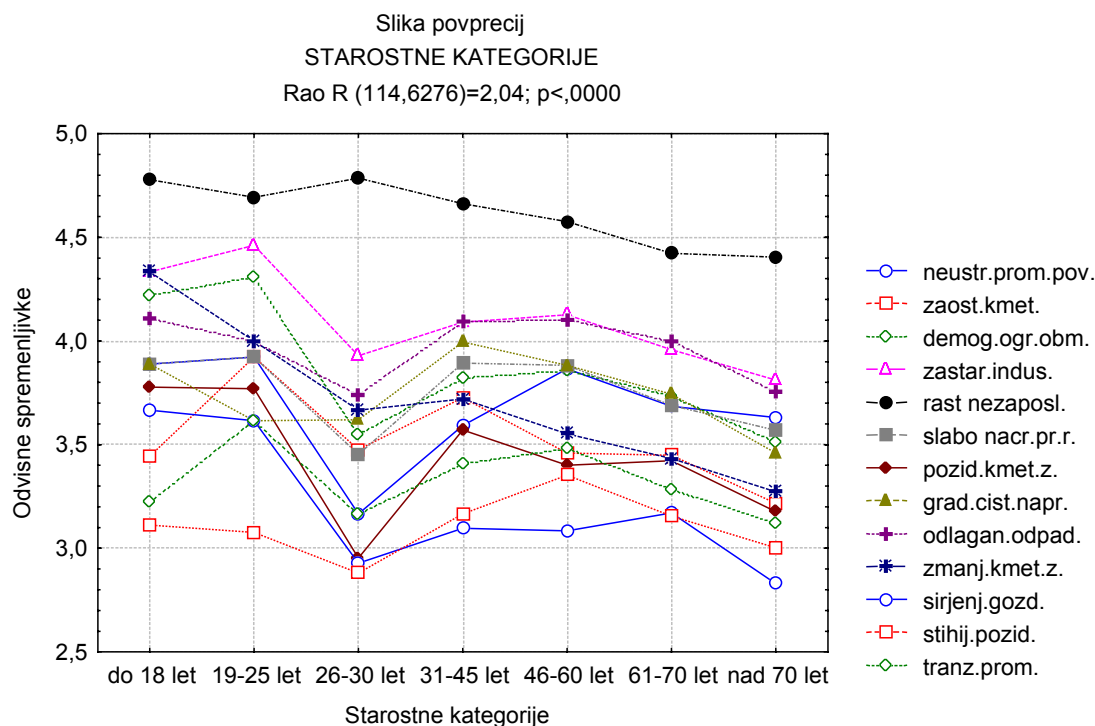
V Vprašanju 26 je treba ločiti dve opredelitvi poselitve prostora: razpršeno in stihijsko. Razpršena poselitev glede na odgovore sama po sebi ni toliko problematična. Kot že rečeno so prav ob tem problemu odgovori najbolj nevtralni. So natančno v sredini oziroma rahlo pod povprečjem, torej nagibajo k temu, da to ni problem (Slika 13.10). Drugače je s stihijsko, ki pa jo kot problem doživljajo višje izobrazbene kategorije prebivalstva. Podobno se kaže stihijska poselitev tudi kot problem prebivalcem večjih krajev (Slika 13.12).

Slika 13.12: Ključni razvojni problemi Slovenije, pri katerih se kažejo significantne razlike med tistimi vprašanimi, ki živijo v različno velikih krajih.

Problemi, kot so zaostajanje kmetijstva, zmanjševanje kmetijskih zemljišč, zlasti še širjenje gozdov so zanje videti manj ključni problemi, kot se to zdi prebivalcem manjših krajev.

Zanimiva je še presoja o ključnih problemih Slovenije pri različnih starostnih kategorijah. Očitno je manj kritično stališče do večine naštetih problemov pri starostni kategoriji 26-30 let, razen pri problemu nezaposlenosti, ki prav to kategorijo očitno najbolj neposredno ali potencialno prizadene. (Slika 13) Kritičnost do razvoja v prostoru narašča od te starostne skupine prebivalstva proti skupini 46-60 let. Do stihijske pozidave je ta skupina sploh najbolj kritična.

Slika 13.13. Ključni razvojni problemi Slovenije, pri katerih se kažejo signifikantne razlike starostnimi kategorijami prebivalstva.

13.2.5 Kaj zaščititi?

Vprašanje 26. Nekatera območja Slovenije so zaščitena in so možnosti njihove uporabe omejene tudi za lastnike (npr., ne sme si na lastni zemlji graditi hiše). Koliko soglašate s takimi omejitvami v naslednjih primerih? Počrtnite v vsaki vrstici tisto oceno, ki najbolje odraža vaše mnenje.

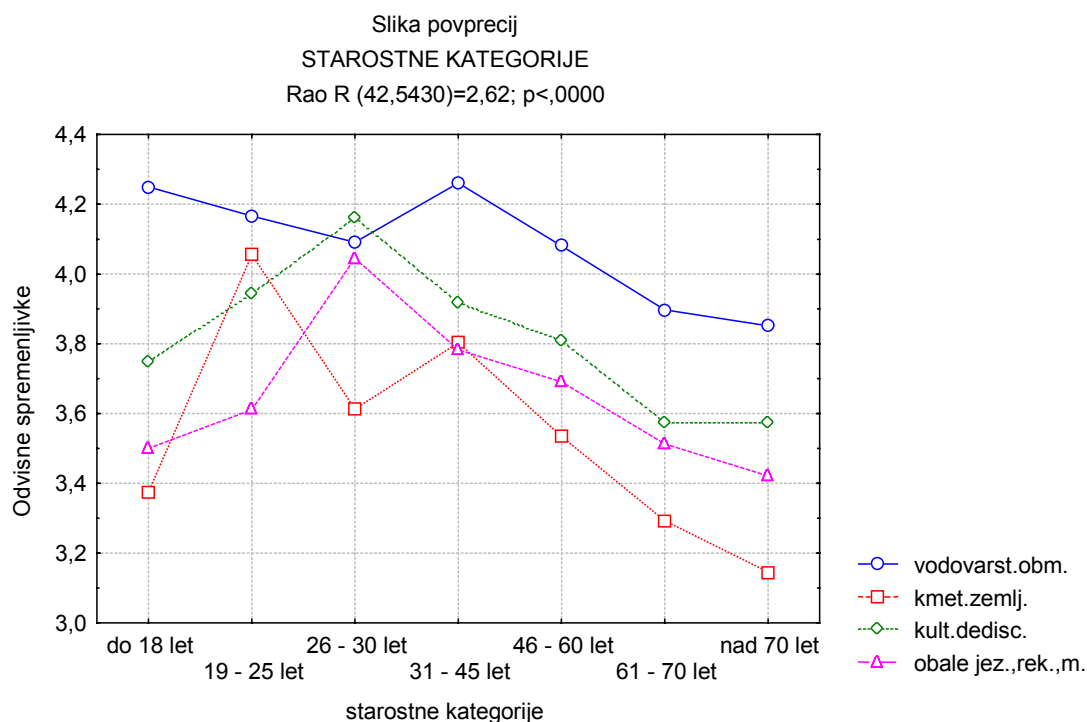
Tabela 13.8. Odstotni delež posameznih odgovorov na Vprašanje 26.

	sploh ne		vsekako		
a. krajinski, narodni park	9.5	5.1	14.5	18.1	52.9
b. varovalni gozdovi	7.3	6.4	14.3	26.0	44.1
c. vodovarstveno območje	5.5	5.7	17.5	24.9	46.4
d. kmetijsko zemljišče	7.8	11.4	33.1	24.2	23.5
e. kulturna dediščina (arheološko najdišče, stavbna dediščina)	6.2	9.5	25.5	24.3	34.6
f. obale jezer, rek in morja	7.1	9.6	27.2	27.8	28.3
g. nevarna območja (poplavna, plazovita ipd.)	8.2	5.7	14.7	18.6	52.8

Celoten sklop vprašanj kaže dokaj homogeno podobo. To homogenost dokaj visokih odstotkov varstvenih opredelitev sicer nekoliko rušijo odstotki odgovorov na vprašanje, ki zadeva varstvo kmetijskih zemljišč. Očitno vprašani menijo, da bi ga lastnik lahko pozidal.

Izstopa tudi odnos do varstva obale jezer, rek in morja, za katere se je že pri predhodnih vprašanjih pokazal splošen pozitiven odnos do njihove izrabe. Zanimivo je, da je varstveni odnos do krajinskega oziroma narodnega parka najbolj izražen in celo, čeprav za desetinko odstotka, presega dopuščanje omejitev uporabe nevarnih – poplavnih in plazovitih – zemljišč. Razumljivo je, da je odnos do vodnih virov zelo varstven, čeprav ne tako, kot do narodnih in krajinskih parkov. Varstven odnos do varovalnih gozdov je prav tako zelo poudarjen, in to celo bolj kot do kulturne dediščine. Seveda je mogoče postaviti vprašanje o tem, kaj ljudje razumejo pod besedno zvezo 'varovalni gozd'. Lahko pa si mislimo, da je po sredi večja zaskrbljenost za fizično kakovost okolja, varnost, zdravstvene vidike, oskrbljenost z zadevami, ki so nujne za življenje, kot pa zaskrbljenost za kulturne kakovosti, kulturno dediščino in obale jezer, rek in morja.

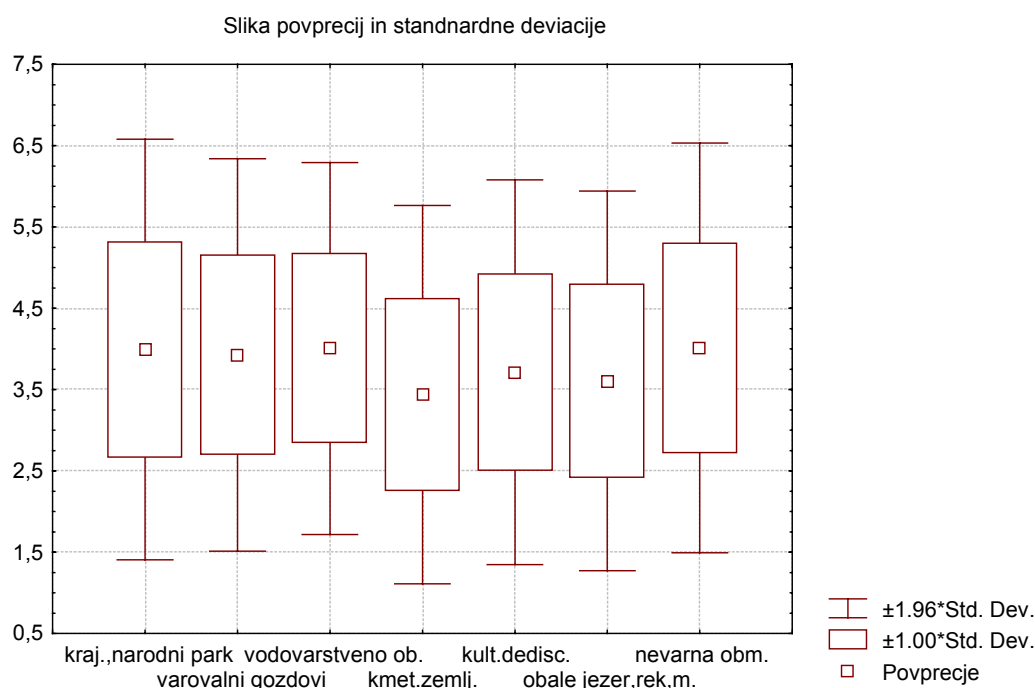
Če odgovore razvrstimo po starostnih kategorijah prebivalstva, se pokaže zanimiv pojav, da je namreč starostna skupina prebivalstva 26 - 30 let že ugotovljen manj varovalen odnos do materialnih vidikov življenjskega okolja (vodovarstvena območja in varstvo kmetijskih zemljišč), zato pa bolj varovalen odnos do tega, kar smo označili kot nematerialne kakovosti okolja (kulturna dediščina – arheološka najdišča, stavbna dediščina, obale jezer, rek in morja).

Slika 13.14. Statistično signifikantne razlike med odgovori na vprašanje 26 po starostnih kategorijah.

Slika 13.14 odkriva tudi manj varstven odnos pri višjih starostnih kategorijah.

Pri odgovorih na Vprašanje 26 je zanimivo, da je varstvena opredelitev za krajinski in narodni park nekoliko bolj razpršena, kot so druge, oziroma homogenost odgovorov ni tako velika, kot je pri drugih odgovorih. (Slika 13.15) Povprečja kažejo na, kot že rečeno, izrazito varstveno odnos pri vseh ponujenih možnostih, razen do varstva kmetijskih zemljišč.

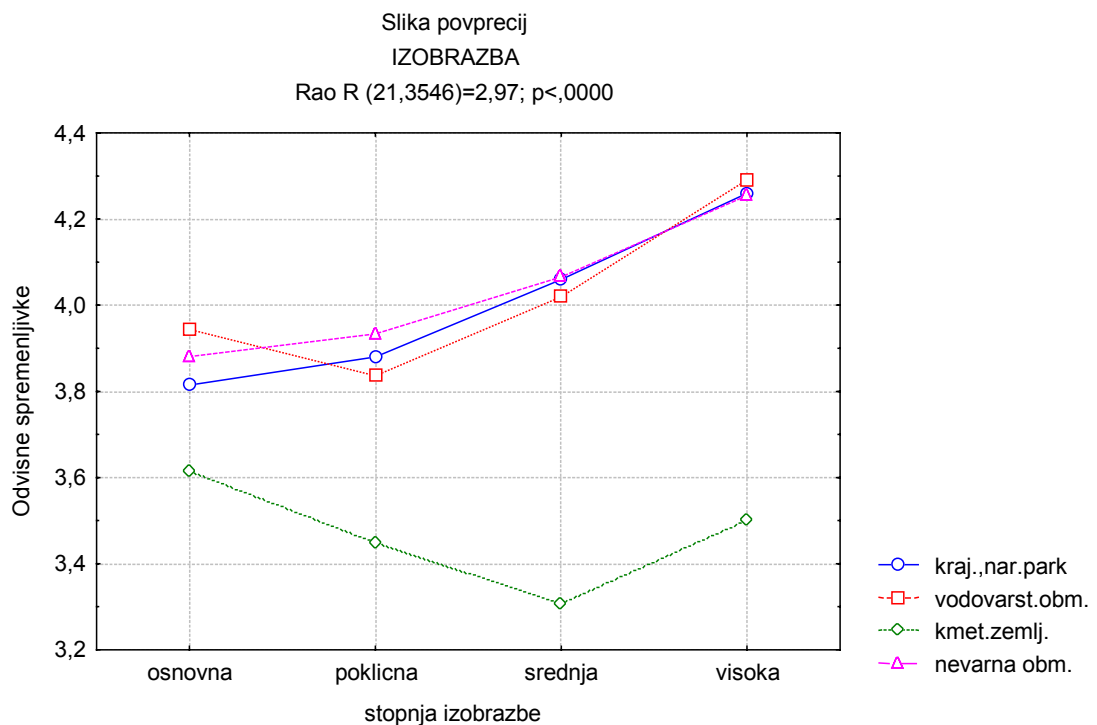
Slika 13.15. Povprečja s standardnimi deviacijami odgovorov na Vprašanje 26.

Primerjanje odgovorov s tipom naselja, v katerem vprašani prebivajo, kaže na pričakovano večjo varstveno naravnost prebivalcev večjih krajev, ki sicer ni pomembno večja. Pričakovano je bolj varstven odnos do kmetijskih zemljišč za spoznanje bolj izražen v manjših naseljih kot v večjih. Manj varstven odnos do obal jezer, rek in morja je, presenetljivo, domala enak ne glede na kraj bivanja. (Glej tabelo 13.9 in sliko 13.16)

Tabela 13.9: Primerjava odgovorov na Vprašanje 26 po kategorijah velikosti naselja, v katerih prebivajo vprašani

Kako ...	velikost naselja						osnovni parametri	
	1	2	3	4	5	6	M	SD
a	3,9	4,0	4,1	3,9	4,1	4,3	4,0	1,319
b	3,9	3,9	3,9	3,8	3,9	4,2	3,9	1,231
c	3,9	4,1	4,0	3,9	4,1	4,2	4,0	1,167
d	3,6	3,4	3,3	3,3	3,4	3,4	3,4	1,187
e	3,7	3,9	3,6	3,6	3,6	4,2	3,7	1,207
f	3,6	3,6	3,6	3,4	3,7	3,7	3,6	1,192
g	3,9	4,0	4,1	4,0	4,1	4,2	4,0	1,286

MANOVA: Rao R (35,4991)=1,94 p=0,0000

Slika 13.16. Razlike med odgovori na Vprašanje 26, ki so razvrščeni po velikosti naselij, v katerih bivajo vprašani.

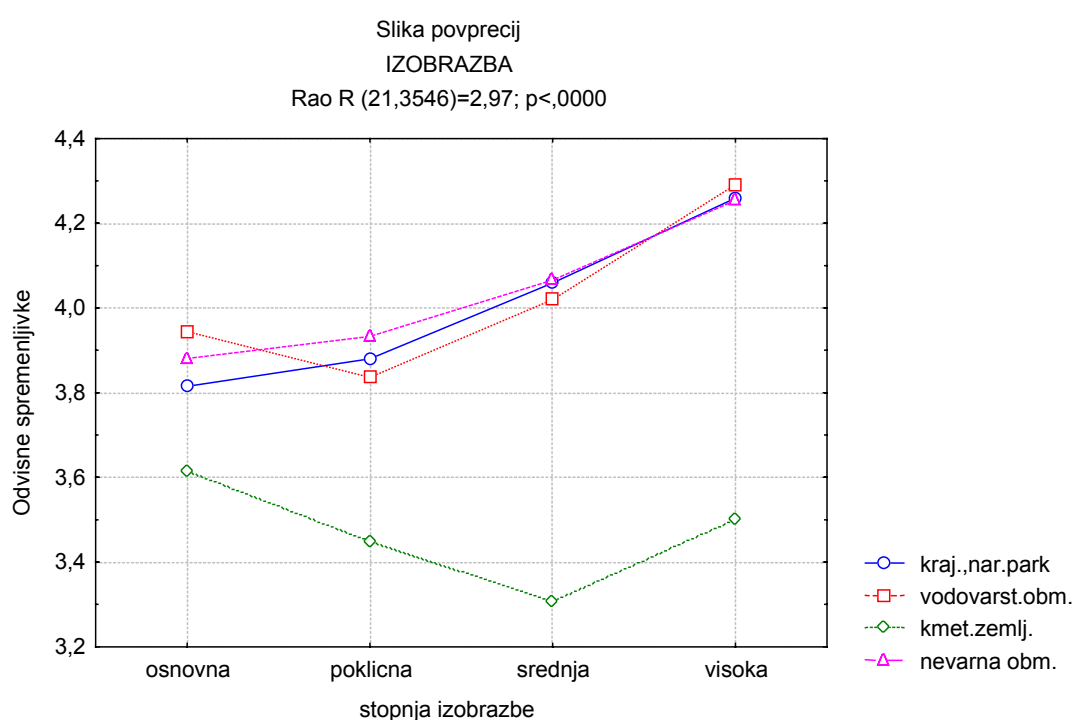
Kot bi lahko pričakovali, se kaže varstveni odnos tudi po izobrazbenih skupinah. (Glej tabelo 13.10)

Tabela 13.10: Odgovori na Vprašanje 26 po izobrazbenih kategorijah vprašanih

Ključni problemi	izobrazba				osnovni parametri	
	osnovna	poklicna	srednja	visoka	M	SD
a	3,8	3,9	4,1	4,3	4,0	1,319
b	3,9	3,8	3,9	4,1	3,9	1,231
c	3,9	3,8	4,0	4,3	4,0	1,167
d	3,6	3,4	3,3	3,5	3,4	1,187
e	3,7	3,6	3,8	3,8	3,7	1,207
f	3,6	3,5	3,6	3,8	3,6	1,192
g	3,9	3,9	4,1	4,3	4,0	1,286

MANOVA: Rao R (21,3546)=2,97 p=0,0000

Statistično signifikantne razlike med skupinami (Slika 13.17) so sicer samo pri štirih z vprašanjem ponujenih odgovorih: za varstvo krajinskega in narodnega parka, za varstvo vodovarstvenih območij, za nevarna območja ter za varstvo kmetijskih zemljišč. Zanimivo je, da je kategorija vprašanih s poklicno in srednjo izobrazbo manj naklonjena varstvu kmetijskih zemljišč, poklicna izobrazbena skupina nekoliko manj varstvu vodozbirnih območij, da je najvišja izobrazbena skupina naklonjena varstvenemu odnosu nasploh, še posebej varstvu vodozbirnih območij, nevarnih območij zaradi poplav in polazovitosti ter varstvu narodnega in krajinskih parkov. Pri kmetijskih zemljiščih najnižja izobrazbena skupina najbolj od vseh poudarja varstvo kmetijskih zemljišč. Zavzema se tudi za varstvo drugih kakovosti v prostoru, čeprav za varstvo narodnih in krajinskih parkov ter za varstvo nevarnih območij še najmanj od vseh drugih skupin.

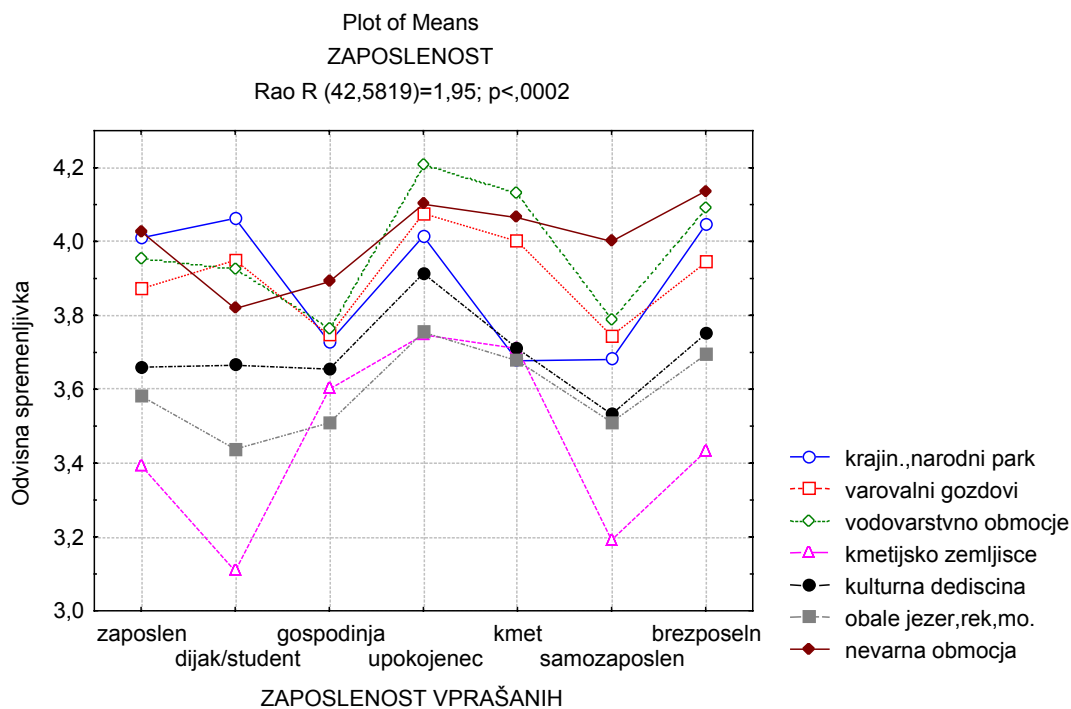

Slika 13.17. Odvisnost varstvenega odnosa od stopnje izobrazbe.

Nedvomno je pri vseh gornjih opredelitvah najbolj zanimiv, hkrati pa tudi ne docela jasen zelo varovalen odnos do narodnega in krajinskih parkov. Do parkov je bolj izražen varstveni odnos (Slika 18) kot do kmetijskih zemljišč celo pri zaposlitveni skupini 'kmetje', ki poleg upokojujencev in gospodinj sicer v največji meri izraža varstveni odnos do kmetijskih zemljišč.

Ali je medijsko poudarjanje pomembnosti naravne dediščine že tako močno vplivalo na javno mnenje?

Slika 13.18: Slika povprečij odgovorov po posameznih zaposlitvenih skupinah

13.3 Sklep

Ali lahko iz gornjega razberemo napotke za delo pri prostorskem planu Slovenije?

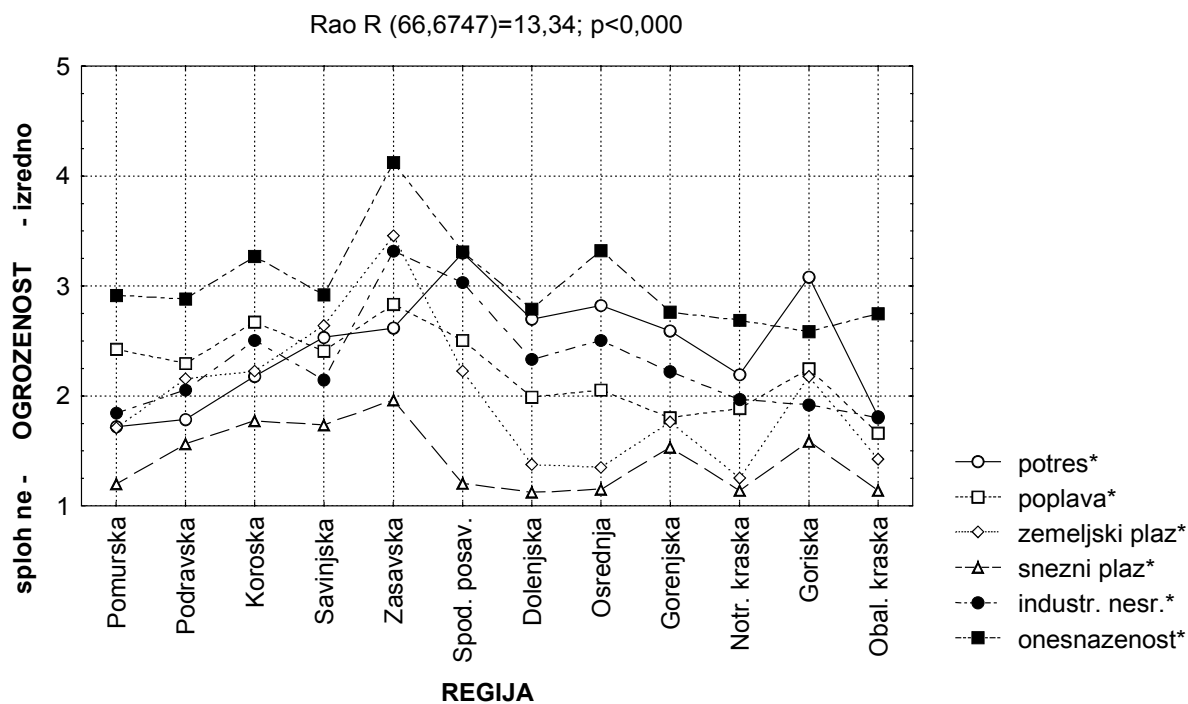
Neposrednih napotkov iz tovrstnih anket ni mogoče dobiti. To je bilo pojasnjeno že z uvodno razpravo. Teh ni mogoče pridobiti iz tovrstnih javnomnenjskih anket.

Priprava plana je strokovno delo, ki mora izhajati iz strokovnih presoj, hkrati pa mora upoštevati stališča javnosti. Ta so prepoznavna iz odgovorov v anketi. Stališča javnosti v resnici pomenijo vnaprejšnja opozorila o tem, na kaj morajo planerji računati pri poseganju v prostor, katere vrednote se bodo v javnosti izrazile in kakšne so lahko prioritete tako tedaj, ko je treba odločati o tem, katera od med sabo konkurenčnih dejavnosti dejavnost naj zasede prostor in pa tedaj, ko se je treba odločati o stopnji varstva.

Pomembna se zdi tudi ugotovitev, da se javno mnenje močno ustvarja s pomočjo medijev. To je mogoče sklepati iz varstvenega odnosa do posameznih kakovosti okolja, kot ga odkrivajo odgovori.

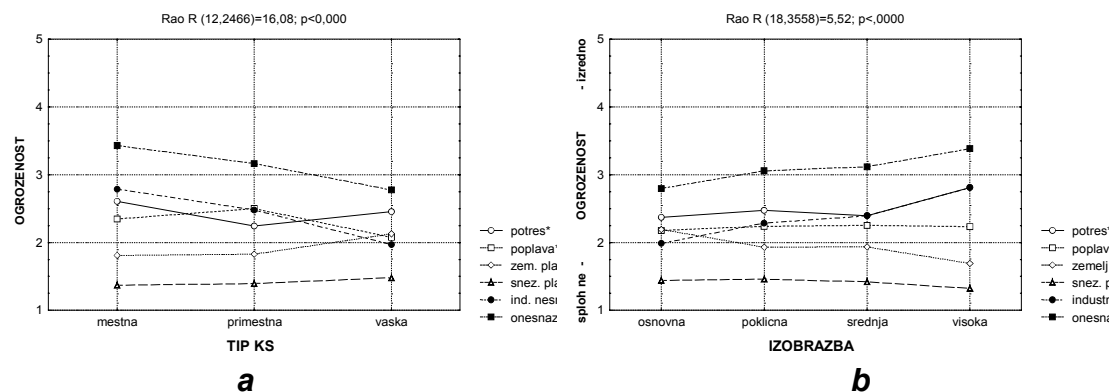
14. Zaznava ogroženosti zaradi nesreč

V Sloveniji naravne nesreče različnega porekla niso redke. Poplave, potresi in podobno so vsako leto na sporedu. Zato smo želeli ugotoviti koliko se prebivalci čutijo ogrožene zaradi nesreč različnih vrst.

Slika 14.1. Zaznava ogroženosti zaradi nesreč različnega porekla glede na pokrajino.

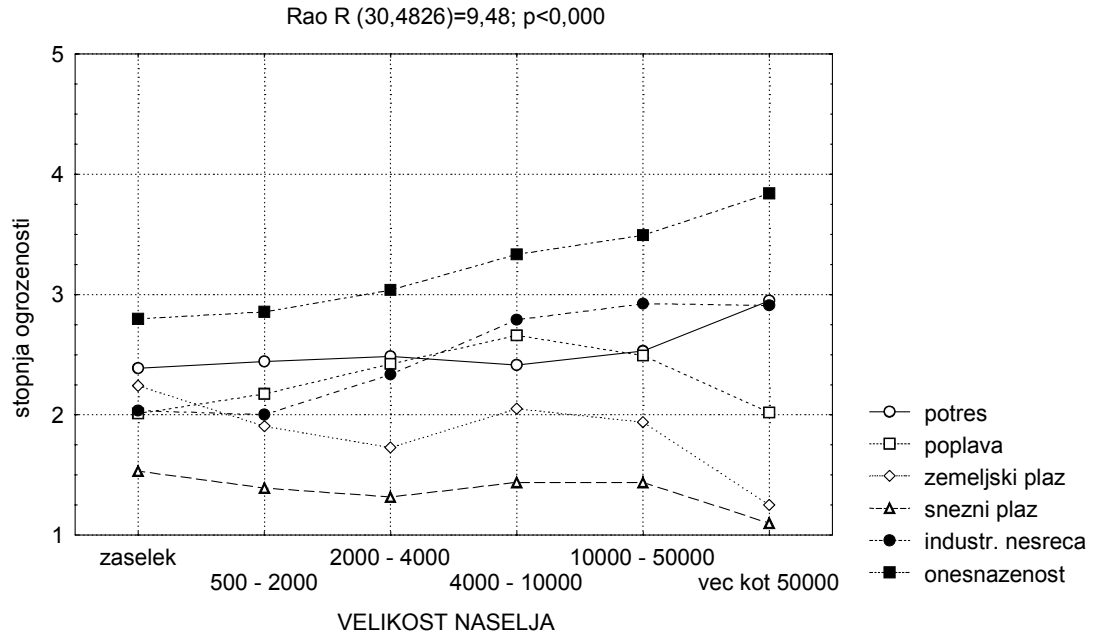
Razlike med pokrajinami so statistično pomembne za vse nesreče. Povsod (razen na Goriškem) prevladuje zaznava ogroženosti zaradi onesnaženosti okolja, razumljiva pa je nizka ocena nevarnosti plazov, ki so vezani na specifične kraje. Potresna nevarnost je, sploh glede na lanski potres in potresno ogroženost Slovenije, ocenjena razmeroma nizko. Bodisi, da se ljudje premalo zavedajo teh nevarnosti, ali pa jih kontekst v katerem se vprašanje nahaja, usmerja v drugo smer.

Slika 14.2. Zaznava ogroženosti glede na vrsto KS (a) in glede na izobrazbo (b).

Očitno je, da prebivalci mestnih KS bolj diferencirano presojujejo nevarnosti različnega porekla, zavedanje ogroženosti pa praviloma narašča tudi z izobrazbo.

Zaznava ogroženosti zaradi različnih nesrec glede na velikost naselja

Slika 14.3. Zaznava ogroženosti glede na velikost naselja.

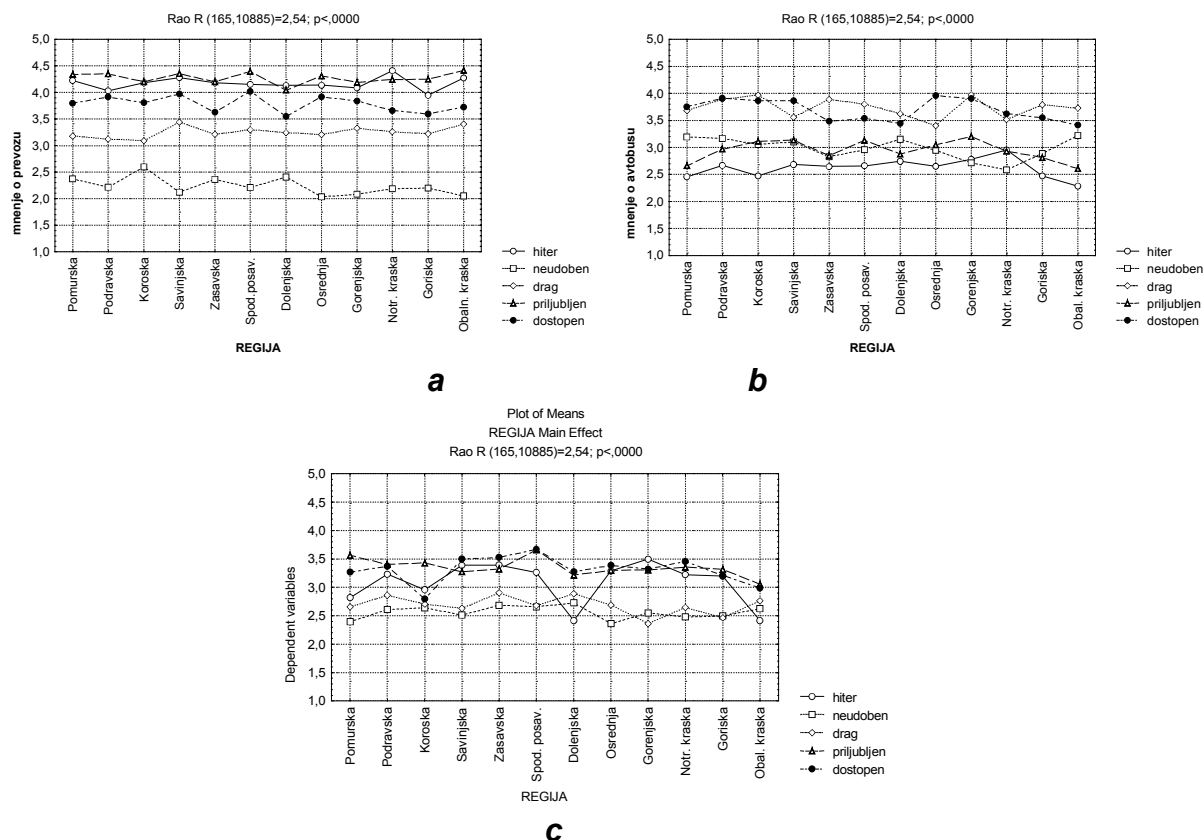
Očitno je zaznava ogroženosti vezana tudi na velikost naselja (kar je verjetno povezano tudi z izobrazbo). Prebivalci večjih krajev tudi bolj diferencirano ocenjujejo posamezne grožnje.

V celoti se kaže podcenjevanje ogroženosti, kar je lahko posledica znane težnje po »nagnjenju k normalnosti«, ima pa nedvomno posledice glede pripravljenosti na različno ukrepanje (npr. zavarovanje, gradbeni posegi itn.)

15. Promet

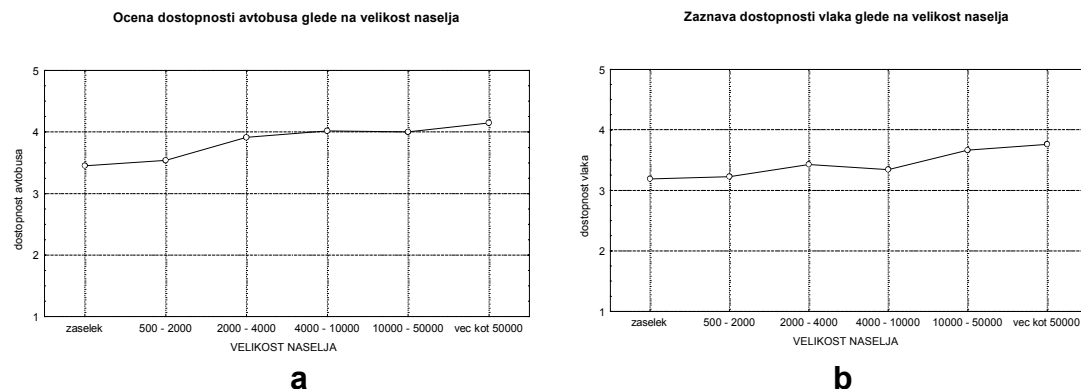
15.1 Mnenje o različnih vrstah prevoza

V Sloveniji vse bolj prevladuje prevoz z osebnimi avtomobili, ki zaradi svoje narave onemogoča samega sebe. Sredstva javnega prevoza, čeprav iz širših vidikov gospodarna, pa se uporabljajo razmeroma redkeje. Poglejmo kaj o lastnosti različnih vrst prevoza menijo anketiranci.

Slika 15.1. Ocene osebnega avta (a), avtobusa (b) in vlaka (c).

Avto je nedvomno najbolj priljubljen in udoben, čeprav morda drag. Avtobus in vlak sta očitno manj priljubljena. To seveda kaže na perspektivo še večje gneče na naših cestah. Če ne bo kmalu prišlo do bistvenega izboljšanja javnega prevoza, tudi nove avtoceste ne bodo več reševale problema prevoza.

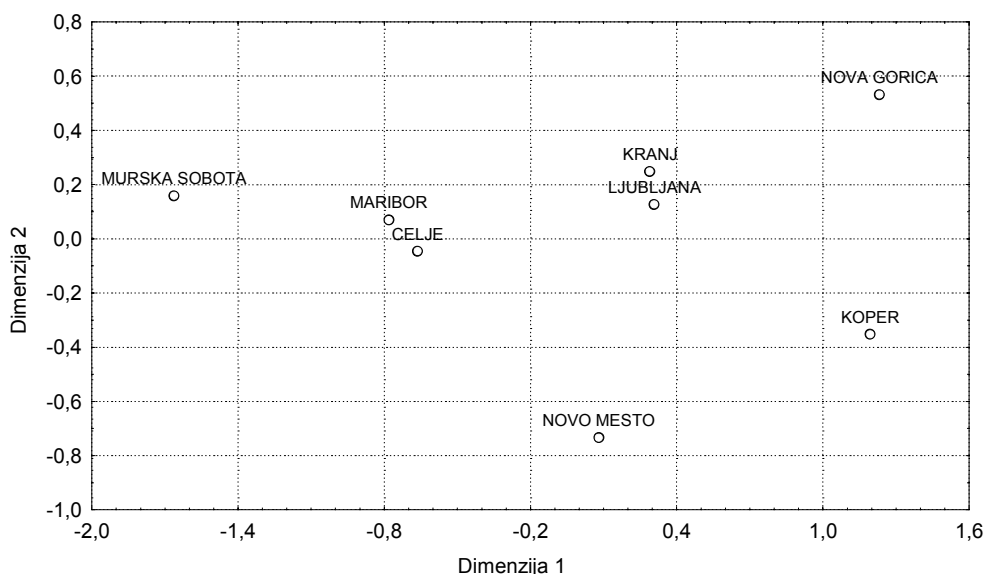
Slika 15.2. Ocena dostopnosti avtobusa (a) in vlaka (b) glede na velikost kraja.

V manjših krajih sta ti dve obliki javnega prevoza ocenjeni kot manj dostopni. To seveda pomeni, da se bodo prebivalci teh krajev razmeroma bolj usmerjali v osebni prevoz, predvsem pa seveda, da je treba prometne zveze z javnim prevozom do manjših krajev izboljšati.

15.2 Presoja razdalj med mesti

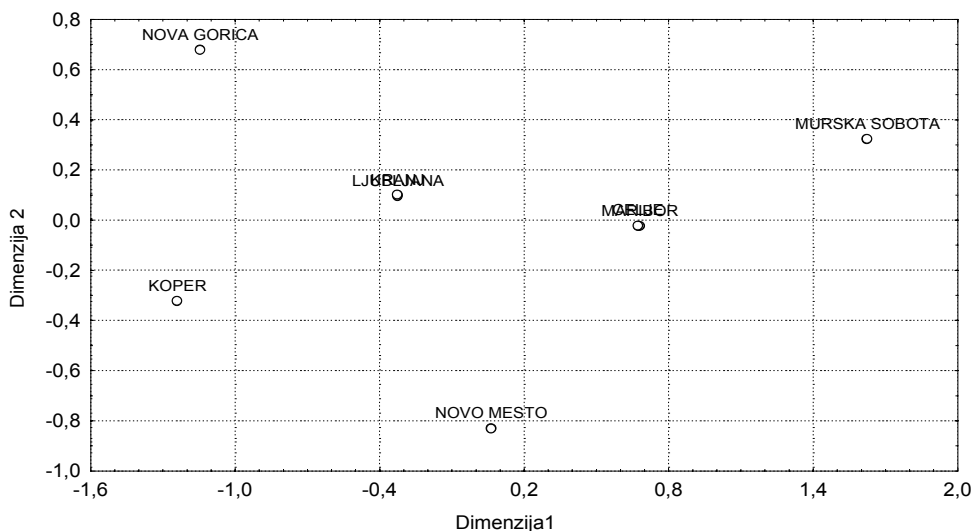
Bistveni vidik spoznavnih zemljevidov je tudi presojanje razdalj. S to nalogo so se soočili tudi naši respondenti. Presojati so morali razdaljo med 8 znanimi slovenskimi mesti. Presoje so bile sicer razmeroma točne, vendar ne do konca usklajene in so dale rahlo izkrivljeno sliko Slovenije.

**Zaznane razdalje med osmimi slovenskimi mesti
izražene kot čas voznje z najugodnejšim prevozom**

A

Zaznane razdalje med osmimi kraji pri Pomurcih

B

Slika 15.3. »Zemljevid« Slovenije dobljen z upoštevanjem aritmetičnih sredin ocen razdalj za celoten vzorec (a) in za respondente iz Pomurja (b). Dobljena rešitev je statistično visoko sprejemljiva¹⁸.

¹⁸ V prejšnjem poročilu smo zapisali, da je rešitev komaj sprejemljiva, bila pa je tudi nekaj drugačna. Tokrat smo uporabili sodobnejši program, ki je dal visoko sprejemljivo rešitev (KA=0,00).

Program za nemetrično multidimenzionalno lestvičenje SSA je ocene razdalj upošteval pri prikazu odnosov med vsemi upoštevanimi mesti. V prikazu so pomembni zgolj odnosi med mesti, ne pa smeri neba. Vidimo, da je zemljevid razmeroma realen. Bližnji kraji so skupaj, čeprav vsa razmerja niso ustrezna. Ljubljana je morda malo preveč izven središča, kar pomeni, da za mnoge anketirance ni predstavljala izhodišča pri ocenjevanju, kar je še bolj izrazito pri prebivalcih drugih pokrajin, npr. Pomurja. Te presoje so lahko zanimive v zvezi s načrtovanjem izgradnje cestnega omrežja, saj nakazujejo »miselne« razdalje med kraji, ki odražajo tudi dostopnost, hitrost in udobnost obstoječih povezav. Zanimivo bi bilo videti, kako bodo nove avtocestne povezave vplivale na to sliko.